

ספר

שולחן ערוך

המבואר

זה השולחן אשר ערך מופת הדורות רבן של כל ישראל
החכם השלם כמוהר"ר יוסף קארו זצ"ל
לדעת המעשה אשר יעשון על פיו יצאו ויבואו
ועליו הובטח מן השמים בחדר עליון שבו תמלא הארץ דעה את ה'
הקטנים עם הגדולים תלמיד עם מבין חכם הרשים ונבון לחש
ופרש בגדלו כמוהר"ר משה איסרליש זצ"ל מפה על השולחן
להיות כל איש מחזיק במנהגי ופסקי אבותיו ורבותיו המיוסדים על אדני פו.
והיה תכלית החיבור גם על מנת שיהגו בו בשינון מבלי לפלוטי הטעמים והשיטות
למען תהיה תורת ה' תמימה שגורה בפי כל איש ישראל
הלכה פסוקה באין אומר ואין דברים

ולתחזיר העטרה ליושנה לשנן ההלכה בהבנה כמו אנשי חיל לייסד

מכון הפוסקים היומי

בראשות הגאון רבי בעל"אל גלינסקי שליט"א
לבאר ההלכה בלשון צח ונקי והיה הקצר אמיץ
ובאיוהו מקומן נוספו בהערות שיטות יסודיות נוספות לפסק ההלכה
לדעת מוצאי ומובאי הדברים להיות שואל כענין ומשיב כהלכה
ואין לקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה

וב"ה הניף ידו בשישית

בחלק חושן משפט

הלכות מקח וממכר - אונאה (א) [סימנים קסט - רל]

פעי"ה"ק ירושלם תובב"א

שולחן ערוך המבואר

מבון "הפוסקים היוזמי"

ראש המערכת ועורך ראשי
הגאון רבי בצלאל גלינסקי

ביקורת
הגאון רבי נתן פיישר

ביקורת, ייעוץ הפקה והדל
הרב ישראל גברא

עימוד
הרב שאול חיים יזדי

*

לפניות הערות והארות:

טל' 0504117476

4117476@gmail.com מייל

טלפון להשיג את החוברות

0527644889

©

כל הזכויות שמורות

דבר המערכת

אמר רבי זירא, (ברכות ו' ע"ב) אגרא דפרקא רהטא. וברש"י: עיקר קיבול שכר הבריות הרצים לשמוע דרשה מפי חכם, היא שכר המרוצה, שהרי רובם אינם מבינים להעמיד גירסא ולומר שמועה מפי רבן לאחר זמן, שיקבלו שכר לימוד!!! ולהלן: אמר רבא, אגרא דשמעתא סברא, וברש"י: שהוא יגע וטורח ומחשב להבין טעמו של דבר!!!

בעמדינו בתחילת הקונטרס השישי לחושן משפט, אשר מבוארים בו הלכות מקח וממכר ומקצת דיני אונאה הנוגעים הרבה למעשה, על גדות הלב צפים רגשי קודש של הודאה עצומה לבורא עולם, אשר זיכנו במתנת חנם לבוא עד הלום, לערוך בגוף השולחן ביאור משולב קצר ותמציתי על דברי השו"ע והרמ"א, עד שכל הרואה אומר ברקאי וממש קילורין לעיניים ומבוארים בטוב טעם ודעת בידי הגה"ח רבי בצלאל (בהגר"י זצ"ל) גלינסקי שליט"א בביאור השווה לכל נפש, ובכך לתת ללומד כלי עזר "להבין טעמו של דבר" כנ"ל, אשר גם מי שאין לו יד ושם בעינים החמורים של חושן משפט, או שטרוד ואין שעתו להתייגע להבין, יוכל להבין ולהעמיד גירסתו.

בזאת יוכל כל הרוצה להצטרף לסדר לימוד של "פוסקים יומי" אשר נתייסד ע"י זקני אנ"ש ובראשם הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטער שליט"א במסגרת ב' סעיפים ליום בחלקי השו"ע יור"ד, אהע"ז, חו"מ, כדי לקיים רצון צדיק אדמו"ר מוהר"ן מברסלב זי"ע שציווה ללמוד את כל השו"ע מתחילתו ועד סופו, וכמו שכתב בשיחות הר"ן (כ"ט) יללמוד פוסק מידי יום ביומו חק ולא יעבור' בלימוד כל הארבעה חלקי שולחן ערוך כסדרו'. ואף רצון קדשו של אור שבעת הימים מרן הבעש"ט הק' זי"ע (בכתר שם טוב) היתה שנלמד כסדר דייקא את השולחן ערוך והרמ"א, ורבים וטובים אשר היה כל חפצם לקיים לימוד קדוש זה, ונמנע מהם לקיים זאת עקב חוסר ההבנה בשו"ע ובפרט בחלקי שו"ע אבהע"ז וחושן משפט, ובזכות ביאור זה עלתה בידם לקיים רצונם מאז ומתמיד לזכות להתחיל לעבור על כל השו"ע בהבנה.

ועל כך מחובתינו להודות ולברך את נותן התורה שזיכנו ונתן חלקנו בין מזכי הרבים וכפי שידענו נכונה, שאלפים ממש זכו בפעם ראשונה בחייהם להתחיל ולסיים סימנים רבים על הסדר בשולחן ערוך יורה דעה אבן העזר

וחושן משפט, ועל זאת נודה ונהלל לשמו הגדול ית' שמהקונטרס הראשון של חושן משפט והלאה הוכפלה הכמות לקרוב לאלפיים קונטרסים, וזאת עקב הביקוש הגובר ותגובותיהם הנלהבות של הלומדים אשר רבו מספור, שזכו להתקרב לשלחן ה' הערוך ומלא בכל מיני מטעמים משיבי רוח ונפש, וב"ה כל הכמות אזלה. והיה זה שכרנו לתת לנו משמיא כח לעסוק בזכות הרבים בענין זה, **ואלמלא לא אתינן לעלמא דין אלא להיות חלקנו בדבר זה לבד, דיינו!!!**

והנה עד עתה זכינו להוציא על כל חלק אבן העזר, ערוכים בששה קונטרסים, כשבתקוותינו להוציאו לאור בשני כרכים מכובדים לטובת רצון לומדי התורה.

חוברת זו היא השישית בסדרה שכבר יצאה על ידינו עד עתה בחלק חושן משפט הכולל את כל חלק א' וכל חלק ב' של חושן משפט, וכבר עומדים באמצע חלק ג' של חושן משפט, וכעת אנו שמחים להגיש בפניכם קונטרס זה: השנים עשר בסדרה, אשר מטבע הדברים קשים הם יותר משאר חלקי השולחן ערוך "כי כל הרוצה להחכים, יעסוק בדיני ממונות", והנושאים הנלמדים בו אינם קרובים לכל אחד די הבנתו וצריכים יותר עמל ויגיעה להבנתם, ולאידך גיסא הרבה מהנושאים הנלמדים בחושן משפט שייכים לכל אחד ואחד לא כמו עניני אבהע"ז שנוגע רק לדיינים ומורי צדק, ומשום כך קונטרס זה מהווה בשורה משמחת וחוליה נוספת לכל הרוצה להכנס לשעריהם כדי שיזכה להבחין ולהחכים בתורת ה' כשאיפתו הטהורה.

כאן המקום להביא ברכת תודה לכל המסייעים והשולחים הערותיהם והארותיהם כי הם לנו לעיניים להוציא מידינו דברים מתוקנים ואף נבקש מכלל המעיינים בקונטרס ביאור זה, לתת ליבם לכל הכתוב בו ובאם ימצאו שגיאה או כל הטעון תיקון, לא ישאירו בליבם, וישביעון מטובם לאחרים לתקן זאת במהדורות הבאות ויזכו בכך לתת כבוד לתורתנו הקדושה ותחול עליהם כל הברכות הכתובות בתורת משה.

בברכת התורה

מערכת הפוסקים היומי

נ.ב. מי שברצונו ליטול חלק בזיכוי הרבים וליקח חלק בהוצאות הרבות של הדפסת קונטרס זה, יפנה למס' 0504117476 ושכרו ישולם מן השמים בכפלי כפליים.

קריאת קודש מהגה"ח רבי יעקב מאיר שכטער שליט"א

YAAKOV MEIR SHECHTER

Ray Yeshivas Hamekubolim
"Shaar Hashomayim"

President "Keren Or" Institutions
JERUSALEM

21 Shimon Rokach St. Tel. 972-2-6254619

יעקב מאיר שכטער

רמ"ט ישיבת המקובלים "שער השמים"

נשא מסורת "קין אור"

בתי"ק וירושלים תובכ"א

רח' שמעון רוקח 21 י"ם סל. 02-6264619

בעזה"ש"ת ירחא תליתאי סיון תשע"ט

הנה ידוע רצון רבינו הקדוש זי"ע שהזהיר מאד ללמוד פוסק בכל יום חק ולא יעבור, ומוהרנ"ת ז"ל הוסיף על זה שרצון רבינו היה שילמדו את הארבעה חלקי שולחן ערוך כולם על הסדר דייקא, וחזור חלילה, כך כל הימים.

והנה בעינינו אנו רואים שרבים קובעים את עצמם בלימוד הפוסקים רק בחלק אורח חיים (כי בהם רואים הם צורך לדעת הלכות דבר יום ביומו ושבת בשבתו וכו') ואילו החלקים האחרים שגם בהם יש הלכות ודינים נחוצים מאד נשארו מונוחים, וזאת גם מסיבת העדר פירושים מבוררים עליהם, עם כל זה מתי נזכה ללמוד, ותורה גדולה וארוכה זו מה תהא עליה.

אמנם זה שבעה עשר שנה שקמו אברכים והגו ברוחם הטהור קביעת לימוד גם בשלושה החלקים האחרים, ולפי המלצתי דאו, נקבע לימוד של שני סעיפים ליום חק ולא יעבור, וכבר זכו לגמור פעם אחת כל החלקים האלו (מלבד לימודם גם בחלק אורח חיים) ובר"ח אב הבעל"ט הם עומדים לסיים חלק יורה דעה, וזה מלימוד שני סעיפים ליום בלבד, ומקיימים בעצמם "וקובץ על יד ירבה", וכרשת חז"ל בזה.

ומכאן שלוחה הברכה להני אברכים החשובים שלקחו על עצמם דבר חשוב ונשגב זה, להפוך לימוד זה לנחלת הכלל ומעוררים ומזריים את אחבי' ובפרט את ציבור אנ"ש להתחוק בלימודו, ואף הגדילו לעשות אונינים לתורה, והשתדלו בעריכת פירוש משולב ומבואר על כל שלושת החלקים האלו כדי להקל את הלימוד לכל בר ישראל ויוכל לעבור עליהם בהבנה ובמרוצה. והפירוש הוא מעשי ידיו של ידי"ג הגאון הרב בצלאל גלינסקי שליט"א, וממש קילורין הם לעינינו, ומעתה יוכל כל אחד להצטרף ללימודים אלו בכל ארבעה חלקי השולחן ערוך, מידי יום ביומו.

ומכאן קריאתינו תצא לכלל אנ"ש היקרים שבוודאי חפצים לקיים רצון צדיק, וקושי הבנת הרברים מנע מהם, שמעתה כל אחד יוכל ללמוד לימוד זה הקבוע לשני סעיפים ליום, ובתחילת חודש מנחם אב שמתחילים ללמוד במסגרת זאת שולחן ערוך חלק אבן העזר ראוי לכל אחד להצטרף למסגרת זאת.

וכל מי שבידו להביא להפצת לימוד זה תבוא עליו ברכת טוב וסגולת הלימוד הזה תגן עליו לברר את הטוב מחרע ולהמתיק מעליו כל הדינים ולזכות להגדיל תורה ולהאדירה, וגם לקיים רצון צדיק ללמוד פוסק בכל יום חק ולא יעבור.

ח"ש לכבוד התורה ולומדיה

קריאת קודש מהגה"ח רבי שמואל משה קרמר שליט"א

SHMUEL MOSHE KREMER

Author Of Mayanim B'Nechalim

President, Talmud Tora BRESLOV

Rosh Kollel OR HANELAM

8 Yochanan Mizrachi St. Tel: 972-2-5829514

JERUSALEM

שמואל משה קרמר

מח"ס מעיינים בהללים

נשיא מוסדות התורה והתנ"ך

ברסלב

ירושלים-בית שמש

ור"כ אור הנעלים ברסלב

עיהק ירושלים תוב"א

ראש חודש תמוז תשע"ט

בס"ד

ברוך אלוקינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת להתעסק בה כל ימי חיינו ובכך נסיר כל דרך עיקש ופתלתול מאיתנו.

וברוב טובו וחסדו ית' הנחיל לנו את ארבעת חלקי השולחן ערוך ונושאי כליו אשר דרכם נוכח לדעת ולעשות רצונו בקיום כל מצוותיו כראוי ובשלמות בכל פרטיהם ודקדוקיהם ועי"כ נזכה להדבק בו ית' כל ימי חיינו.

והנה כמה פעמים גילה רביה"ק הנגמ"ח זיע"א דעתו הקדושה וציווה לנו ללמוד פוסק מידי יום ביאמו ואמר שהוא חיוב על כל בר ישראל והזהיר על הלימוד הזה מאד מאד ביותר מכל הלימודים ומהרג"ת זיע"ה הודיענו (עיין שיחות הר"ן אות כ"ט ואות ע"ז) שחיוב זה מוסב על לימוד ארבעת חלקי השולחן ערוך מרש"א לנמירא וכסדרו דייקא וחזר חלילה.

ומה מאד שמח לבי בראותי שהגו כמה מיקורי אנ"ש שיחיו מסגרת מיוחדת ללימוד יומי זה, לפי סדר מיוחד בכל השלושה חלקים של השולחן ערוך, המחולק לשני סעיפים ליום וכבר זכו לסיים פעם אחת את כל השלושה חלקים ובעת עומדים לסיים ביום ר"ח אב הבעל"ט בפעם השנייה חלק יורה דעה ולהתחיל למהרתו מהדש חלק אבן העזר.

ויגל כבודי כי אף הגדילו עשות אוזניים לתורת המחבר והרמ"א בפירוש צח הלשון ומאיר עיניים על החלקים של יור"ד והתלו זה עתה גם על חלק אהע"ז ובס"ד במחשבתם לערוך את השולחן גם בחלק חו"מ והוא פירוש משולב (באותיות אחרות) בגוף הספר למען יקל על הלומד בהם להבין פירושה הפשוט, כל זאת ערוך ומבואר בטוב טעם בידי ידידי הנכבד והנעלה האי גברא רבה שירתו קודמת לחבמתו הגאון רבי בצלאל גלינסקי שליט"א.

ומעתה ראי להפיץ לימוד יומי זה בישראל למען יהפוך לנחלת הכלל ולקיים בכך צוואת רבינו הקדוש הנגמ"ח זיע"א שציונו על כך ישם זאת עלינו כחובה באופן מפורש כנ"ל ואף הודיענו שעל ידי לימוד זה בקביעות נזכה לברר הרע מחטוב ונזכה להגיע לתכליתנו הנרצה.

הכותב והחותם לכבוד רבינו הקדוש ולכבוד התורה ולומדיה

שמעון קרמר

קריאת קודש מהגה"ח רבי נתן ליברמנש שליט"א

בס"ד חודש תמוז תשע"ט

הנני בזה כיהודה ועוד לקרא לחזק ולהתחזק בקיום הוראת אדמו"ר מוהר"ן זיע"א לכל בר ישראל ללמוד שולחן ערוך מידי יום ביומו ומרישא לגמירא על הסדר דייקא ואף הוהירנו על כך יותר מכל הלימודים וגילה לנו שעל ידי כן נזכה לברך את הטוב מהרע והרי כל מגמתנו היא לזכות לכך ומו לא יחוש לדברי רבינו ז"ל על כך ואין מזרזין אלא למזרזין.

וכיום שזכינו שכמה מיקורי אנ"ש שיחיו יסדו והתקינו זה כמה וכמה שנים מסגרת מיוחדת ללימוד כל החלקים של השו"ע לפי שני סעיפים לכל יום, כדי שאלו שאינם מצליחים לקבוע עליו שיעור קבוע מעצמם, יוכלו אף הם להתחיל ולסיים לימוד מחוייב זה ואכן כבר סיימו פעם אחת את כל החלקים וכעת עומדים לסיים חלק יורה דעה בר"ח אב הבעל"ט ולהתחיל למחרתו חלק אבן העזר.

בנוסף לכך שמחתי מאד לראות שהם משתדלים בעריכת פירוש מבואר על גוף השו"ע מחבר עם רמא, הערוך על כל סעיף בטוטו"ד בידי ידידי המופלג מאד נעלה הגה"ח רבי בצלאל גלינסקי שליט"א וזאת כדי שיוכלו להבין כפשוטו את החומר הנלמד, ללא כל קושי מיוחד, הרי שחל עלינו משנה חובה להתחזק בהוראה זאת של לימוד פוסק כל יום ויום.

ולכן אף אני מצטרף לחזק את כלל אנ"ש ואת כל מי מאחב"י הרוצה לזכות בסגולה נפלאה זאת של בירור הרע מהטוב, יבוא ויצטרף אף הוא למסגרת לימוד זה של שני סעיפים מידי יום בשולחן ערוך על הסדר וכעת שביום ב' אב הבעל"ט מתחילים חלק אבן העזר ראוי מאד לקיים בכך רצון רבינו ז"ל ללמוד פוסק בכל יום חק ולא יעבור.

באתי על החתום

הלכות מקח וממכר

סימן קפט

דין אין המקח נגמר בדברים
ובו סעיף אחד

יד מרחשון

א אין המקח נגמר בדברים, דהיינו שהאומר לחברו היאך בכמה אתה נוהג לי חפץ זה, ואמר לה בכה וכה, ונתרצו שניהם ופסקו הדמים ולא עשו קנין, אע"פ ששניהם נתרצו, מ"מ יכולים לחזור שניהם, אפלו היה הדבר בפני עדים, ואמרו להם הווי עלינו עדים שמכר זה ושלקח זה, הרי זה אינו פלום עד שיגמר המקח בקנין, כל דבר ודבר בראוי לו, קרקע לפי קנינו, ובעלי חיים לפי קנינם, ומטלטלים לפי קנינם כפי שיתבאר בסימנים הבאים כל הפרטים. ולאחר שנגמר המקח, כל אחד לפי קנינו, אין שום אחד מהם יכול לחזור בו, אפלו לא היו עדים בדבר כי עדים נצרך רק כשיש הכחשה ביניהם. הגה: ואפלו מחלו זה לזה אחר כף אחר שהקנו זה לזה בקנין גמור, מחל הקונה למוכר על החפץ, לא מהני דמחילה מהני רק על דבר שאינו בעין כמו חוב, אלא צריכין לחזור ולהקנות זה לזה בקנין המועיל כל אחד לפי ענינו (תה"ד סימן ש"ח וריב"ש סימן תק"י).

סימן קצ

דין קניית קרקע בכסף

ובו י"ח סעיפים

א קרקע נקנה באחד מארבעה דברים: בכסף, בשטר, בחוקה ובקנין סודר ופרטי כל קנין יתבאר בסימנים הבאים. הגה: וקדין המקח כף דין שכירות קרקע כל ימי השכירות. וענין לקמן סוף סימן קצ"ה.

טו מרחשון

ב בכסף ביצד, מכר לו בית או שדה ונתן לו כסף שנה פרוטה חלק מדמי המקח, והשאר זקה עליו במלוה, או שאין לוחצו לשלם לו מיד, קנה, ואין אחד מהם יכול לחזור בו. ואפלו נתן לו הכסף על מנת שיחזירנה לו, קנה דכל קנין ע"מ להחזיר נחשב שהוא שלו ממש.

ג ראובן המוכר האומר לחברו שמעון הקונה תן מנה לפלוני ללוי, וייחשב כאילו נתת לי וקנה לך קרקע שלי, בין שנתנו קנה כיון ששמעון נתן ממון שלו ללוי על פי דברי ראובן, נחשב קבלת לוי כאילו ראובן קיבל את המעות וממילא קנה שמעון את הקרקע, כמו שמצאנו בערב שאומר למלוה שילוח מעות ללוה, דכיון שהמלוה הוציא ממון על פיו ללוה, מתחייב הערב כאילו הוא קיבל.

טז מרחשון

ד יש אומרים שהוא תדין ללוי האומר לחברו ראובן המוכר תילך מנה ויהיה שדך מכור לפלוני שמעון הקונה, בין שקבל זה ממנו נקנה השדה לאותו פלוני אע"פ שהקונה לא הוציא ממון משלו, מ"מ כיון שלוי נתן עבורו נחשב כאילו הוא נתן, כמו שמצאנו בעבד כנעני

ב. דעת הסמ"ע דרך באופן שהפרוטה היא תחילת הפירעון מהדמים שקבעו, הוי קנין, אבל אם נתן פרוטה בתורת קנין כמו שטר וחזקה לא מהני, דקנין כסף ילפינן מעפרון שהיה דמי המקח. ודעת הט"ז דגם בכה"ג קונה וכ"ד הנתיות.

שאחרים שנותנים כסף לאדון כדי שישחררו, מועיל כאילו העבד נתן. הגה: והוא שאותו פלוני הקונה חפץ בזה, כגון שעשאו שליח, או שאמר למוכר שדף קנוי לי במה שנתן לך פלוני אבל בסעיף הקודם א"צ אמירת הלוקח, כיון שהמוכר מדבר אתו, ואם עושה מה שאמר לו, מראה שחפץ במקח זה (טור).

ה וכן יש אומרים, שהוא תדין לראובן המוכר לחברו לוי תנן מנה לפלוני לשמעון הקונה ויהיה שדי מכור לו לאותו פלוני עצמו, אע"פ שהקונה לא הוציא ממון משלו, ואע"פ שהמוכר לא קיבל כסף, מ"מ בין שקבל פלוני המנה מנה, נקנה לו לאותו פלוני עצמו השדה כי לומדים מערב ומעבד כנעני יחד, שכל הוצאת ממון על פיו נחשב כאילו הוא קיבל את הכסף, וכל שאחרים נותנים ממון עבורו, כאילו הוא נתן את הכסף, וממילא נחשב שהקונה נתן כסף, והמוכר קיבל כסף. והוא שהלוקח חפץ בזה, וכדדף שנתבאר בסמוך.

יז מרחשון

ו וכן יש אומרים, שהוא תדין לראובן המוכר לחברו שמעון תילך מנה שהמוכר נתן כסף לקונה, ויהיה שדי מכור לך עצמך בו, בין שזכה הקונה במנה, נקנה לו השדה, והוא שיהיה אדם חשוב שהמוכר נהנה במה שהוא מקבל ממנו מתנה דההנאה שקיבל המוכר ממה שקיבלו הקונה, נחשב ככסף שנתן לו הקונה. [וא"צ אמירת הקונה, כיון שהמוכר מדבר איתו עצמו]. הגה: ראובן שהיה חייב לשמעון מנה, והגיע זמן הפרעון, ואמר שמעון המלוה לראובן הלזה אִמְכֹר לְךָ קֶרְקַע בְּמִנְה, ונתרצה ראובן ונתן לו מנה, לא יוכל שמעון לומר אח"כ מנה זו שנתת לי עבור המכר אני גובה בחובי, רק הקרקע קנייה לראובן ואחר כך יגבה שמעון חובי: (מרדכי סוף כמזות).

ז במה דברים אמורים שקנה בכסף לבדו, במקום שאין הדרך לכתב שטר בקניית הקרקע, אבל במקום שדרך לכתב שטר קנין או שטר ראייה, לא גמר בדעתו לקנות בכסף עד שיקבל שטר מהמוכר, ולכן לא

ג. ובמטלטלין בכה"ג עי' לקמן סימן ר"ד סעי' י"א דיכול לעכב לעצמו את המטלטלין, וביאר הסמ"ע דהיינו רק בתורת משכון, אבל עצם המקח נקנה לענין מי שפרע.

קנה עד שיתבת את השטר במקום שדרכן לכתוב שטר קנין, קונה רק מזמן כתיבת השטר, ובמקום שכותבים שטר ראייה, כשהקונה יקבל את השטר יקנה למפרע מזמן נתינת הכסף^ד.

יח מרחשון

ח אפילו במקום שדרכם לכתוב שטר, מ"מ אם התנה הלוקח ואמר אם ארצה אקנה בכסף, ואם ארצה אקנה בשטר, ונתן הכסף על תנאי זה, הרי זה קיים ואם הלוקח חפץ לקנות בכסף לבד אין המוכר יכול לחזור בו מפני התנאי, וכן הלוקח יכול לחזור בו עד שיתבת לו השטר. וכן אם התנה המוכר בזה שהדבר יהיה תלוי בדעתו, אז הדבר תלוי בו.

ט תקונה מהכרו בקרקע, ופסקו ביניהם סכום הדמים ולא נתן לו הדמים, אלא בנתיים הניח משפון עליהם, לא קנה את הקרקע אע"פ שנתן לו משכון, וכל הרוצה לחזור משניהם, חוזר דכיון שלא היה שום קנין המחייבו לתת ממון, אין לו שום קנין במשכון, וממילא לא נתן לו כלום. הנה: אכל אם אמר לו קנה בגוף המשפון כפי מעותיך, קנה כיון שלא נתן לו רק בתורת משכון, אלא אמר לו מיד שיקנה בגוף המשכון ונחשב כמו שנתן לו כסף (מוס' ומדכי פ"ק דקדושין). וענין לקמן סימן ר"ד סעיף ה' וסימן ר"ז סעיף י"ז.

יט מרחשון

י לעיל סעיף ב' התבאר שאם שילם מקצת הכסף, קנה את כולה ושאר הדמים הם חוב עליו, מ"מ המוכר שדה לחברו באלף זון, ונתן לו מקצת הדמים, והיה יוצא ונכנס ותובע שאר הדמים דהיינו שגילה דעתו שמקפיד לקבל כעת את שאר הדמים ואינו מוכן שיישאר בנתיים כחוב, אפלו לא נשאר לו אלא זון אחר, לא קנה הלוקח את בלה את החלק שעדיין לא שילם עליה, אף על פי שכתב השטר או החזיק או עשה קנין סודר. וכל אחד מהם יכול לחזור לכתחילה על החלק שלא שולם עליו. ולענין החלק ששולם עליו, הדין הוא כך: חזר בו הלוקח מכל המכר, ורוצה את מעותיו בחזרה, יד המוכר על העליונה, רצה אומר לו הילוך

ד. ולענין קנין סודר אם קונה לבדו אף במקום שכותבים שטר, עי' בפתחי תשובה סק"א שהאריך בזה.

מְעוֹתֶיךָ, או לא תקבל את מעותיך, אלא קְנָה מִחֶפְרָקֶע בְּנֶגֶד הַמְּעוֹת שְׁנִיתָתָּ, וְנִתְּנָן לוֹ מִהַזְבוּרִית שְׂבָה וְלֹא כַדִּין בַּעַל חוּב שְׁגוּבָה מִבִּינוּנִית, דְּלֹא שִׁיךְ כִּאֵן נַעֲלֵית דַּלְת, וְנִתְּנָן לוֹ כְּפִי הַשְּׁעַר שֶׁל עֶכְשָׁיו דְּבַעֲצָם הַמּוֹכֵר מִתְּבַטֵּל, רַק זְכוּתוֹ שֶׁל הַמּוֹכֵר לִפְרוּעַ לוֹ אֶת מְעוֹתָיו בְּקֶרֶקַע, וְלֹכֵן נוֹתֵן לוֹ כַּשְּׁעַר שֶׁל עֶכְשָׁיו (ר"ן פ"ק דְּקִדּוּשֵׁין הַמַּגִּיד (פ"ה) (פ"ח) דְּמַמְרָה צ"י צַסס הַר"א ט). וְאִם חָזַר הַמּוֹכֵר וְאִינוֹ רוֹצֵה לְתַתּוֹ גַּם אֶת הַחֶלֶק שֶׁעָלָה כֵּן שִׁילָם, יָד הַלּוֹקֵחַ עַל הָעֲלִיוֹנָה, רָצָה אֹמֵר לוֹ יָתֵן לִי מְעוֹתַי וְיִכּוּל לְכוּפוֹ לַמּוֹכֵר נִכְסָיו וְלִהְבִּיאַ לוֹ דוּקָא מְזוּמָנִים, אוֹ יָתֵן לִי קֶרֶקַע בְּנֶגֶד מְעוֹתַי יִכּוּל לְכוּפוֹ אֶת הַמּוֹכֵר לְתַתּוֹ לוֹ קֶרֶקַע אֶף שִׁישׁ לוֹ מְעוֹת, וְנִמְלֵל מִתְּיָפָה מַעֲדִית שְׂבָה כְּשֶׁעַר שְׂפָסְקוֹ הַסַּמ"ע הַקְּשָׁה ע"ז וְכַתֵּב דְּלִדְעַת הַר"א שׁ דֵּהמּוֹכֵר מִתְּבַטֵּל רַק יָד הַחֹזֵר עַל הָעֲלִיוֹנָה, א"כ וְדָאֵי שְׁפוּרַע לוֹ כַּשְּׁעַר שֶׁל עֶכְשָׁיו (פּוֹסְקִים ה"ל). וְאִם לֹא הָיָה יוֹצֵא וְנִבְנָם וְתוֹבֵעַ כִּיוֵן שֶׁלֹּא הָרָאָה שֶׁמִּקְפִיד לְקַבֵּל מִיד אֶת הַתְּשׁוּמָה, מִמִּילָא מִיד כַּשְּׁקִיבֵל פְּרוּטָה, קְנָה הַלּוֹקֵחַ אֶת בְּלָהּ, וְאִין אֶחָד מֵהֶם יִכּוּל לְחַזֵּר בּוֹ, וְשָׂאָר הַדְּמִים שְׁעָדִין לֹא שִׁילָם, מוֹטֵל עָלָיו לְשַׁלְּמוֹ בְּשָׂאָר הַחֹזְבוֹת. הַגָּס: וְכֵן אִם זָקַף עָלָיו הַנְּשָׂאָר בְּמִלְוָה בְּפִירוּשׁ, אֶף עַל פִּי שְׂיָצָא וְנִבְנָם אַחַר הַדְּמִים וְהָרָאָה שֶׁצָּרִיךְ אֶת הַכֶּסֶף, מ"מ כִּיוֵן שֶׁעָשָׂה זֹאת אַחַר שֶׁכָּבַר זָקַף עָלָיו הַשָּׂאָר בְּמִלְוָה, קְנָה מִיד כַּשְּׁשִׁילָם אֶת מַקְצַת הַדְּמִים, וְמָה שֶׁאִינוֹ מְשַׁלֵּם לוֹ, הוּא כְּמַעֲכָב סַתֵּם חוּב שְׁלוֹ, וְאִין לִזְה קֶשֶׁר לַעֲצָם הַמַּקַּח. וְכָל זֶה שֶׁאִם נָתַן מַקְצַת הַדְּמִים וְלֹא עֵייל וְנִפְיָק אֲזוּזֵי קֵנָה, רַק שְׁתַּתֵּן לוֹ מַקְצַת הַדְּמִים בְּתוֹרַת פְּרָעוֹן, אֲבָל לֹא נָתַן לוֹ אֶלָּא בְּעֶרְבוֹן בְּעֶלְמָא שֶׁאִמְרוּ לוֹ אִם לֹא אִפְרַע לְךָ שָׂאָר הַדְּמִים, תוֹכֵל לְעַכְבֵּן לַעֲצָמְךָ, אֶפְלֹי לֹא נִפְיָק וְעֵיל אֲזוּזֵי, לֹא קְנָה רַק נֶגֶד מְעוֹתָיו דְּגִילָה דַּעְתוֹ שֶׁאִם לֹא יִשְׁלַם לוֹ אֶת הַכֵּל, לֹא יִקְנֶה אֶת הַכֵּל, מִמִּילָא קֵנָה רַק כְּנֶגֶד מְעוֹתָיו, [אַבֵּל כְּנֶגֶד מְעוֹתָיו קֵנָה, דֵּהמּוֹכֵר לֹא קוֹנֵה אֶת הַמְּעוֹת לַעֲצָמוֹ דֵּהוּי אִסְמַכְתָּא] (הַכֵּל צַטוֹר), אֶלָּא אִם כֵּן פִּרְשׁ הַלּוֹקֵחַ שְׂיָקְנָה נֶגֶד הַכֵּל, וְכֶנֶגֶד שָׂאָר הַמְּעוֹת שֶׁלֹּא שִׁילָם שְׁנִיָּהֶם יִכּוּלֵין לְחַזֵּר בְּהוֹן, וְכִיוֵן

ה. ודעת רש"י שאפי' פירש הלוקח שרוצה לקנות הכל, לא מהני א"כ גם המוכר גילה דעתו שיקנה הכל.

[א.ה. כוונת הענין כיון שהקונה אמר שיתכן שלא ישלם הרי המעות שנתן נקרא עירבון, וכשאמר שיקנה הכל תיקן בדיבורו שאין זה עירבון, ולדעת רש"י הקונה יכול לקלקל בדיבורו ושוב אין יכול לתקנו א"כ מדעת המוכר].

שמגיע לו בקרקע רק כנגד מעותיו לא קנה רק מן החלק הגרוע שבשדה כשיעור נגד מעותיו כדין הקונה חצי שדה ולא פירט איזה חצי, דנטל חצי הגרוע (צ"ת יוסף צ"ס מוס' והמרדכי והגהות אשר"י פרק הזהב).

יא **מכר שדהו מפני רעתה, אף על פי שהוא יוצא ונכנס ותובע שאר הדמים שנתבאר בסעיף הקודם שבאופן זה לא קנה כלל ושניהם יכולים לחזור בהם, מ"מ כאן קנה הכל, ואין הלוקח יכול לחזור בו, שזה שתובע ורודה אחר מעותיו לא מפני שעדין לא נמר והקנה עד שיקבל מעותיו, אלא עושה זאת כדי שלא יחזור בו הלוקח משום רעת השדה, ויקשה עליו להוציא מעותיו ממנו, ולכן אי אפשר לחזור דלא חסר כלום בגמירות דעת של המוכר להקנות. וכן הדין במוכר מטלטלים, אף על פי שמשך הלוקח הפרות והוציאן לרשותו והוי קנין גמור בכל המטלטלין, מ"מ באופן שהמוכר נכנס ויוצא על שאר הדמים, לא קנה כיון שגילה בדעתו שאין גומר בדעתו למכור עד שיקבל מעותיו, ויד החוזר בו על התחתונה, כמו שנתבאר, אלא אם כן מכר מפני רעת המכור, שאז קנה הכל כמו שנתבאר שמה שנכנס ויצא על הדמים, הוא רק משום שחשש על מעותיו.**

ב מרחשון

יב **מי שמכר נכסיו מפני שרוצה לילך לדור בעיר אחרת ואין יכול ליטלן עמו, דינו במוכר שדהו מפני רעתה דמי ולכן אפי' נכנס ויוצא על הדמים, אין חוזר בו מהמקח.**

יג **לקח שדה שיה מנה במאתים, ונתן לו מקצת דמים, והמוכר נכנס ויוצא לתבע השאר, הרי זה ספק אם הוא במוכר שדהו מפני רעתה כיון שמקבל סכום כ"כ גבוה יותר משוויה, פוחד שהלוקח יחזור בו, ולכן מחזר אחר מעותיו אם לאו. ולפיכך כיון דהוי ספק, הרוצה לחזור, משניהם, כנגד המעות שכבר נתן אף אחד מהם אינו יכול לחזור, וכנגד שאר המעות אם תפס המוכר ממקח שמכר בנגד המעות שנשארו לו, אין מוציאין מידו היינו אם קיבל מהלוקח מנה, והמוכר תובע ממנו עוד מנה, והלוקח מסרב לשלם לו, כיון שיש למוכר עליו תביעת מנה, אין נותן לו כלום מהקרקע, כיון שהקרקע שווה רק מנה, יכול לעכבה אצלו עבור המנה שתובעו, ואם שילם לו מאה וחמישים, יכול לעכב אצלו חצי מהשדה. [אבל לתפוס מנכסים אחרים שלו אינו יכול לתפוס].**

כא מרחשון

יד בקש למכור שדה במאה כי היה זקוק למאה זווים, ולא מצא קונה לשדה שנה מאה, ולכן הצריך למכור במאתים, ובנתיים קבל קצת מהדמים ועיל ונפיק אשארך ודאי לא גמר בדעתו למכור עד שיקבל כל מעותיו, כי הוא רוצה לקבל את המנה המיותר כדי לקנות בו קרקע אחרת, כיון שאינו זקוק אלא למנה בלבד, ולכן לא קנה, ושנייהם יכולים לחזור בהם. אבל אם הוא בענין שאם היה רוצה למרח ולמצוא קונה על קרקע שווה מנה היה מוצא למכור שדה במנה, ולא מרח ומכר במאתים, הרי זה ספק האם נחשב עייל ונפיק אזווי, דכיון שבמעט מירחא היה מוצא קונה לקרקע במנה, ומדלא מרח, ספק אם עי"ז מוכח שנחשב שמוכרה מפני רעתה. לפיכך, הרוצה לחזור, משנייהם, אינו יכול לחזור, ואם תפס המוכר ממקח שמכר בנגד המעות שנשארו לו, אין מוציאין מידו.

מן הא דאמרינן דכי עיל ונפיק אזווי לא קנה, הינו בדידעין דלא מזבין אלא משום דצריך לדמי, ולכן אפילו לא דורש מעותיו מיד בזמן המכירה, אלא אפלו אם קבע זמן לפרעון ובשחגיג הזמן דחקו לפרע לו מעותיו וזה דוחה, והדין רואה שהוא דחוק למעות ועיל ונפיק אזווי, לא קנה כי לפעמים מוכר קודם שמגיע הזמן שזקוק למעות כדי שלא יראו שהוא דחוק למעות, אבל את זמן הפירעון קבע לזמן שהוא חייב את המעות, ולכן אם אז עייל ונפיק אזווי, אם רואים שהוא דחוק למעות, לא קנה.

כב מרחשון

מן יש מי שאומר, דעיל ונפיק אזווי הינו רק באופן שחלף אליו לבקש מעותיו שני פעמים ולא די בפעם אחת, לא שנא מצאו ובקש ממנו, לא שנא לא מצאו רק שגלה דעתו שחלף לבקשו כיון שהיה אצלו פעמיים, נחשב גילוי דעת שמקפיד על מעותיו. ודוקא דעיל ונפיק ביומא דאוקמוה לזבני ביום שקבע לזמן הפירעון כנ"ל בסעף הקודם, או ביום שקרוב לו יום קודם בא אליו ומוכיר לו שצריך את הכסף

ו. כל זה לשיטת הרמב"ם שמועיל תפיסה בספיקא דדינא, אבל דעת הרא"ש שלא מועילה תפיסה בספיקא דדינא, והרמ"א סתם כמותו בכמה מקומות [הגר"א].

למחר, אַבְל לֹא עֵיל וְנִפְיֵק בְּיוֹמָהּ, אֶפְלוּ עֵיל וְנִפְיֵק לְמַחֵר, לֹא מְצִי הֶדְר בַּה כּיוֹן שְׁבֹאוֹתוֹ יוֹם לֹא בֹא לְבַקֵּשׁ מַעוֹתָיו, מוֹכֵחַ שְׂאִינוּ דְחוּק לְכֹסֵף. וְכִי עֵיל וְנִפְיֵק בְּיוֹמָהּ אֲבֵל אִם בְּאוֹתוֹ יוֹם מִמֶּשׁ נִכְנַס וּיצֵא עֵבוֹר דְּמִי, אֶפְלוּ שְׁשֻׁתְק אִזּוּ וְלֹא אָמַר שְׁכִיּוֹן שְׁלֹא קִיבֵל דְּמִי חוֹזֵר בּוּ מִהֶמְקַח וְלֹאֲחֵר בְּמָה יָמִים חוֹזֵר מִהֶמְקַח, תְּרִשׁוֹת בְּיָדוֹ כִּי מִיֵּד שְׁעֵבַר אוֹתוֹ יוֹם וְלֹא שִׁילֵם לוֹ, בְּטַל הֶמְקַח מֵאִלּוּי. וְאִי עֵיל וְנִפְיֵק בְּיוֹמָהּ תִּרְי וְזִמְנִי וְלֹא יִהְיֶה לָּהּ אִם בֹּא אִלּוּ פַעֲמִיִּים וּבִיקֵשׁ דְּמִי וְלֹא שִׁילֵם לוֹ, וּמְקַמֵּי דְשְׁלִים יוֹמָהּ אֲבֵל לִפְנֵי שְׁנִגְמַר אוֹתוֹ יוֹם אִיתִי לָּהּ זִוְיָ הִבִּיא לוֹ מַעוֹתָיו, קִנְיָה, וְלֹא מְצִי הֶדְר בַּה וְאִינוּ יֹכֵל לְחוֹזֵר בּוּ מִהֶמְקַח, דְּכָל דְּפָרַע בְּיוֹמָהּ, כְּפֹרַע מְיָד דְּמִי. הֵגֵה: וְכֵן ט"ס וצ"ל 'וכל' [ט"ז] הָא דְאַמְרִינֵן לְעֵיל סַעִיף י' דְּבַעֲיִיל וְנִפְיֵק אוֹזוּי, אִם שִׁילֵם מִקְצַת דְּמִים וְאָמַר שְׂאִם אַחְזוֹר בִּי תַחֲזִיק בְּמָה שְׁנַתִּי לָךְ, דְּנִתְבָּאָר שֶׁם דְּקִנְיָה עַד נִגְדַּ מְעוֹתָיו, יֵשׁ אוֹמְרִים דְּהִינּוּ דְּיוֹקָא בְּמִקּוֹם שְׁפִסְפָּ קוֹנְיָה בְּלֹא שְׁטַר שְׁנוּהָגִים לְקוֹנֵת בְּלִי שְׁטַר, אַבְל בְּמִקּוֹם שְׁצַרְיָף שְׁטַר דְּבֹאופֵן זֶה נִתְבָּאָר לְעֵיל סַעִיף ז' שְׂאִין קוֹנֵה בְּלִי הַשְׁטַר אִין הַשְׁטַר קוֹנְיָה לְחֻצְאִין. וְלִכּוֹן כֹּל שְׁלֹא קִנְיָה כְּלוּ כּיוֹן שְׁלֹא שִׁילֵם אֶת הַשְׂאָר וְהַמוֹכֵר עֵייל וְנִפְיֵק אוֹזוּי אֶפְלוּ נִגְדַּ מְקַצְתוֹ נִמְי לֹא קִנְיָה (ר"ן פ"ק דְּקִדּוּשֵׁין ונ"י פֶּרֶק הַאֲמִנּוּן). מִיְהוּ, אִם הִתְנָה שִׁיקְנָה בְּכֹסֵף לְבַד, הַכֹּל כְּפִי תִנְאוּ וְכִמוּ שְׁנַתְבָּאָר לְעֵיל סַעִיף ח' דְּבַהֲתֵנָּה, קוֹנֵה אִף בְּלִי שְׁטַר (הַמְגִיד פֶּרֶק א' דְּמַכִּירָה).

יז דִּין מְטַלְטְלִין בְּדִין תְּקַרְקְעוֹת לְדַבֵּר זֶה, שְׂאֶפְלוּ מְשַׁבֵּן וְהַכְּנִיסוֹן לְרִשׁוֹתוֹ דְּהוּי קִנּוּן גְּמוּר, מ"מ אִם וְהַמּוֹכֵר עֵיל וְנִפְיֵק אוֹזוּי לֹא קִנְיָה. אֵלֹא שְׁבֻהָה יֵשׁ חֲלוּק בֵּין מְטַלְטְלִין לְקַרְקְעוֹת, שְׁבִמְטַלְטְלִים אִם הוּא דְבָר שְׂאִינוּ רְאוּי לְחֻלְק, בְּגוֹן שְׁמִכְר לֹא בְּעַל חֵי שְׂאִפִי בְּהַמָּה כְּשֶׁרָה אֵינָה עוֹמֶדֶת דּוּקָא לְשַׁחֲטָה אֵלֹא לְשֹׂאֵר מִלֵּאכּוֹת וְנִתְּנָן לֹא קִצַּת מִהֶדְמִים וְעֵיל וְנִפְיֵק אוֹזוּי, הֶמְקַח בְּטַל לְגַמְרִי, לְפִי שְׂאִינוּ רְאוּי לְחֻלְק וְהַמּוֹכֵר אִינוּ רוֹצֵה לְהִיּוֹת שְׁתַּף עִמּוֹ אֲבֵל בְּקַרְקַע לֹא בְּטַל הֶמְקַח לְגַמְרִי, דְּאֵע"פ שְׂאִינוּ רְאוּי לְחֻלְק, מ"מ רְאוּי לְיִמְכַר לְמִי שִׁישׁ לוֹ קַרְקַע בְּצִדּוֹ. מִיְהוּ, אִם אָמַר בְּפִרוּשׁ עֲרֹבוּנֵי יָקוֹן כְּנִגַּד מַעוֹתֵי, אִף בְּמְטַלְטְלִין קִנְיָה עַד

ז. זה דעת הסמ"ע, ודעת הב"י והט"ז דגם בקרקע שאין בה כדי חלוקה המקח בטל לגמרי.

מעותיו (ר"ן ונ"י פרק האמנין). אבל במידי דבר חלוקה הוא, אף במטלטלין אין המקח בטל אלא בנגד מה שחייב לזה.

כג מרחשון

יח תקונה דבר מחברו ונתן לו תדמים, וטעה במנין המעות ונתן לו פחות ממה שקבעו, וביום פירעון המקח לא עייל ונפיק אוזוי, ולאחר זמן תבעו המוכר וביום זה שנזכר היה עייל ונפיק אוזוי ואמר לו מאה שנתת לי אינם אלא צ', נקנה המקח אפי' לא קנה אלא בכסף, ומחזיר לו העשרה אפלו אחר כמה שנים, בין בקרקע בין במטלטלים. הגה: מי שהעלילו עליו וירא שיקחו ממנו קרקעותיו מחמת העלילה, וכדי להבריח מכר קרקעותיו וקבל המעות ועשה כן רק למראית העין ולא התכוון באמת למכור, לכן פשתבטלה העלילה בטל המקח, אפלו אם נתמצו אחר כך אחר כמה ימים במקח צריך לעשות קנין כסף ושטר חדשים, דהכסף שניתן לא היה לשם קנין, ובשטר יש פסול נוסף דמאחר שהשטר שעשו בראשונה לא היה פלום, דלא היה רק כדי להבריח, הנה לא אחר כך שטר מקדם, ופסול (גית יוסף גטס הרשב"ץ).

סימן קצא

דין קניית קרקע בשטר

ובו ד' סעיפים

א נתבאר בסי' ק"צ דקרקע נקנית בשטר, ביצד קונה, כתב לו על הנגר או על החרם או על העלה אפי' שחרס ועלה הם דבר שיכול להזדייף, 'שדי נתונה לה' או 'שדי מכורה לה', בין שתניע השטר לידו, קנה בתורת שטר קנין, דרק בשטר הלוואה בעינן שייכתב על דבר שאין ראוי להזדייף, דילפינן מהפסוק שצריך שיהיה ראוי לעמוד ימים רבים, משא"כ

ח. ובקרקע כשיש בה דין חלוקה, אם הלוקח חוזר, דינו כמו במטלטלין, אבל אם המוכר חוזר, יש חילוק, דבקרקע צריך לתת ללוקח מהעדיית כדלעיל סעיף י', אבל מטלטלין כל מידי מיטב הוא.

שטר קנין שכל ענינו רק לזמן ההקנאה, אף על פי שאין שם עדים בלל כי עדים נצרכים רק כשיש הכחשה ביניהם, ולא לעצם הקנין.

כד מרחשון

ב בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, דכמכר מהני שטר לבד, רק בְּמוֹכֵר שָׂדֵהוּ מִפְּנֵי רְעֻתָהּ שהמוכר מאוד חפץ למוכרה, ולכן גומר בדעתו למוכרה אף קודם שקיבל את המעות כדי שהלוקח לא יוכל לחזור בו, אֲכַל בְּשֵׁאֵר כְּרֻקְעוֹת, אף על פי שְׁהֲגִיעַ שְׂטֵר הַמֶּכֶר בְּעֵדִים לְיָדוֹ, לֹא קָנָה עַד שְׂטֵרָתוֹ את כל הַדָּמִים כי אין השטר קונה לחצאין. ובמתנה תמיד קונה בשטר דאין מעות.

ג שְׂטֵרֵי יִדְוֹן שכתוב בהם לשון 'מכרתי' לפלוני, שְׂטֵרֵי קִנְיָן הֵם ולא שטר ראייה, [אע"פ שכתוב בלשון עבר, מ"מ מצינו גם בפסוק של שטרי קנין דכתיב בלשון עבר 'נתתי כסף השדה', הגה: וְלֹכַח הַקְּרָקַע נִקְנָה עַל יָדוֹ. וְאִם קָתַב לוֹ בְּפִרוּשׁ שְׁלֹא מֶכֶר לוֹ בְּשֵׁטֵר וְאִינוּ אֵלָּא לְרֵאִיָּה בְּעֵלְמָא, אֵין הַקְּרָקַע נִקְנִית עַל יְדוֹ" (הר"ן) פ"ק דקדושין והמגיד פ"א דקדושין ופ"א דמכירה).

כה מרחשון

ד קָנָה קְרָקַע בְּדָמִים יְדוּעִים בסכום מסויים כפי שפסקו ביניהם, וְהַמּוֹכֵר אוֹמֵר לֹא קִבְּלֵתִי הַמְּעוֹת, וְהַלּוֹקֵחַ אוֹמֵר בְּכֶר נְתַתִּי וּמוֹצִיא שטר שכתוב בו שנתן, אִם הוּא מְקוּם שְׁנוֹתָנִים מְעוֹת וְרַק אַחֲרֵי כֵן בּוֹתְבִים שטר ראייה, וְכֹתֵב בְּשֵׁטֵר שְׁהוֹדָה שְׁקִבַּל דְּכַךְ הַדֶּרֶךְ לכתוב שקיבל כיון שכבר נתן, ואם לא כתוב איכא ריעותא שלא שילם דלא כתב כפי המנהג, הַלּוֹקֵחַ נֶאֱמָן, אבל במקום שפעמים כותבים אף קודם שנתן מעות, אין הלוקח נאמן ששילם, ואף אם כתוב בשטר שקיבל, דכך הוא הדרך לכתוב על שם העתיד'. הגה: מֶכֶר לוֹ קְרָקַע בְּשֵׁטֵר אוּ בְּמְעוֹת [וְאָמַר לוֹ קִנִּי] לְאַחֵר שְׁלִשִׁים יוֹם, וְנִקְרַע הַשֵּׁטֵר תוֹף הַזְּמַן, אוּ נֶאֱבָדוּ הַמְּעוֹת, אִם אָמַר

ט. היינו כשרוצה להקנות רק בשטר בלי כסף, אבל כשמקנה בכסף, רק צריך גם שטר דהרי נתבאר לעיל שאין קונים בכסף בלי שטר, לזה מהני אף שטר ראייה דכל הסיבה שצריך גם שטר, הוא רק כדי שיהיה גמירות דעת.
י. כל זה מיירי שהמוכר מוחזק בקרקע, אבל אם כבר החזיק הלוקח בקרקע, חזקה שנתן דמים [נתיבות].

לו קני לך מעכשיו ולאחר שלשים יום, קנה דהקנין על הגוף חל מיד בזמן עשייתו, רק התנה שהפירות יהיו שלו עד ל' יום, ולכן אין צורך שהשטר או המעות שעל ידם קנה, יהיו קיימים בסוף הל' יום. ואם לא אמר מעכשיו וא"כ הקנין חל רק בסוף הל' יום, כיון שבזמן חלות הקנין השטר או המעות לא קיימים, לא קנה ראה בהערה לענין מעות שנאבדו^{יא}. והוא הדין לקנין תזקה או חליפין, שרק אם קנה מיד מהני החזקה או החליפין, אבל אם החזיק על מנת לקנות לאחר ל', לא קנה, דבזמן חלות הקנין כבר נגמרה פעולת החזקה (צ"ט יוסף ג"ס מוספוס פרק האשה רצה ונ"י פ"ק דמלע"א).

סימן קצב

דין קניית קרקע בחזקה

ובו ט"ז סעיפים

א נתבאר בסי' ק"צ דקרקע נקנית בַּחֲזֻקָה, בַּיָּצֵד קוֹנֶה, מְכַר או נָתַן לוֹ בֵּית או שְׂדֵה, בֵּינָן שְׁנַעֲל או גָּדַר או פָּרִיץ כָּל שְׁהוּא, וּפְעוּלָה זוֹ הוֹעִיל בְּמַעֲשָׂיו לְבֵית או לְשֵׂדֶה [ולקמן סעיפים ד-ו יתבאר מה נקרא שהוועיל ומה זה בא למעט], הָרִי זֶה קָנָה דְחֻזְקָה עֵינֵה הַתְּנַהּגוֹת בְּקִרְקַע כְּבַעֲלִים, ולכן נחשב לקנין.

כו מרחשון

ב בַּמָּה דְבָרִים אֲמֹרִים שְׁקֵנָה ע"י החזקה, בַּשְּׁחֻזִיק בְּפָנֵי הַמּוֹכֵר או הַנּוֹתֵן דְּכִיּוֹן שְׂרָאָה שְׂמַחֻזִיק וְשׁוֹתֵק, נֶחֱשֵׁב כִּהְסָכִים עַל הַקְּנִין אַע"פ שֶׁלֹּא אָמַר לוֹ שִׁיקְנָה בְּקִנָּה זֶה, אֲבָל הַחֻזִיק שְׁלֵא בְּפָנָיו, לֹא קָנָה, אֲלֵא אִם בֵּן אָמַר לוֹ הַמְּקַנֶּה לָךְ חֻזִיק וְקִנִּי. וְאִם מְסַר לוֹ הַמְּפָתֵחַ וְאִח"כ

יא. ברמ"א מבואר דגם בקנין מעות צריך שיהיו קיימים בזמן חלות הקנין, והקשה הסמ"ע דבגמ' מבואר דבכסף אף אם נאכל או נאבד קונה, כיון שמשועבד לו להחזירו אם לא יקנה בו, נחשב כקיים בעין, ותיריך הסמ"ע דאירי שנאבד באופן שאין חייב להחזירו, ולכן לא קונה אם אין המעות קיימים. עוד תירץ שיש להגיה ברמ"א א כך: מוכר לו קרקע בשטר ובמעות [ולא או במעות], והכוונה במקום שמעות לבד לא קונה בלי שטר, וכיון שנקרע השטר, לכן אינו קונה, ומה שנקט נאבדו המעות, לרבותא דאפי' באופן כזה אם אמר מעכשיו קנה

נעל או גדר או פרץ [דמסירת המפתח לחוד לא קונה], תני באומר לו לך חזק וקני. וכן המוכר בוד לחברו, בין שפסד לו דליו כיוסי הבור ואח"כ עשה פעולת חזקה, תני באומר לו לך חזק וקני.

ג 'נעל' וע"י נעילתו מונע רגלי זרים מהקרקע, ביצד קונה, מכר או נתן לו בית או חצר, והיה הפתח פתוח, ונעל הלוקח את הפתח וחסר ופתחו, קנה מחמת הנעילה, ומה שצריך שיחזור ויפתח, דאל"כ יתכן שנעל בהוראת הבעה"ב לצרכו, אבל כשחזר ופתחו, מוכיח שנעל לצורך עצמו". ויש מי שאומר, שלא די שישגור את הפתח אלא צריך גם לנעל בפתיחה. והוא הדין אם עשה מנעול לדלת או שהעמיד דלתות, יש אומרים דקנה בעצם קביעת המנעול או העמדת הדלת, אע"פ שלא סגר כלל את הדלת (הכל בטור).

כז מרחשון

ד 'גדר' כל שהוא וע"י גדירתו מונע רגלי זרים מהקרקע, ביצד קונה, היה שם גדר ולא היה גבוה י' טפחים כדי למנוע שיעברו מעליו, והיו עולים בו מעליו בנחת, והוסיף עליו כל שהוא והשלימו לעשרה, ויש אומרים דאפלו עשה כותל פחות מעשרה באופן שע"ז מונע מלעלות ברווח על הכותל, כגון שבנוי ע"ג מדרון הר (ועין בטור וצ"י), ונמצא ע"ז שאין עולים מעליו אלא בדחוק, הרי זה הועיל שע"ז יהיה קשה להיכנס לשדה, ולכן קנה.

ה 'פרץ' כל שהוא וע"י פריצתו מאפשר להיכנס לקרקע, וזה מראה על מעשה בעלות, ביצד קונה, אפי' אם כבר היתה שם פריצה והיו נכנסים בה רק בדחוק, והרחיבה כל שהוא עד שע"ז נמצא שנכנסים ברוח, הרי זה נחשב שהועיל וקנה.

כח מרחשון

ו נתן צרור והועיל, כגון שע"י שנתן את הצרור חבר בו המים לשדה שהיה נקב בשדה וע"ז יצאו ממנו כל המים, וע"י נתינת הצרור בנקב, סתמו, ונשארו המים בשדה ומשקים אותה, או נטל צרור והועיל, כגון

שִׁפְתָּהּ בְּנִמְלִיתָו ע"י נטילת הצרור נוצר נקב בגדר השדה, ועי"ז נכנסים המים לשדה, קנה. וכן כל ביוצא בזה. אבל אם ראה אמת המים באה לתיוק תקרקע דרך נקב בגדר, ונתן צרור וסתם את הנקב ומנעוה מלהזיק, או שנטל צרור ופתח [שיצאו] המים מהשדה, וממילא לא יזיקוה (טור), לא קנה, שסלוק תהוק אינו קונה דאין זה אלא כמשיב אבדה שכל אדם מחוייב בה, ואין זה הוראת בעלות, אלא קונה רק בפעולה שיש בה הכאת התועלת.

ז המוכר או הנותן לחברו שדה הנמצאת בצד שדהו של הקונה או המקבל, והיה 'מיצר' שהוא מקום מוגבה בין שתי השדות שעשוי לתחום את גבול השדות, בין שדש את המצר שבין שתי השדות ודרך עליו והנמיכו ועי"ז נעשו שתייהן בשדה אחת, קנה בתורת חזקה, דגם זה פעולת בעלות. אבל אם הלך בזה לארבה ולרחבה, אין הלוח זה מועיל כלום כיון שלא עשה שום פעולה בגוף הקרקע. ואם שביל של ברימים מכר לו, הואיל וכל שימוש הוא רק שנעשה להלוח, קנה בהלוח דזהו שימוש. וכמה שעור רחב הדרך שיקנה בהלוח, אם היה הדרך מסים ומגודר במחצות מצדדי הדרך, קנה בדי שיגביה רגל ויניח רגל בצדה, ואם אין שם מחצות מצדדי השביל, קנה ברחב בדי שתהיה על ראשו חבילה של שריגים ויסוב ויוכל להסתובב בה^{טו}. ויש אומרים אפקא, דבאין מחצות סגי וקונה ברחב שיגביה רגל ויניח רגל, ובלי מחצות, קונה לכל הפחות בדי שיהא על ראשו חבילה של שריגים ויסוב בה^{טז} (טור והמגיד פ"א דמכירה).

יד. ומכאן יש ללמוד שהמוכר לחבירו מקום בית הנכנסת, שכל שימוש הוא לישב עליו, אם ישב עליו קנה [טז]. וגם בהנחת סידור עליו קנה [כסף הקדשים]. טו. הסמ"ע הביא ב' פירושים: א', דאיירי שסיכם עם הקונה על רוחב השביל, וקמ"ל דאפי' אם רוחב השביל הוא רק כדי הילוך ויש מחיצות מהצדדים, אע"פ שהמחיצות נמוכות, מ"מ קנה רק מה שיש בתוך המחיצות ואסור לו לילך עם חבילת קנים על ראשו שיוצאים מעבר למחיצות עד שיעשה קנין נוסף. ואם אין מחיצות, קונה רק בשיעור של נשיאת חבילת קנים על ראשו, אע"פ שסיכמו על שטח יותר גדול. ב' דאיירי שמכר לו סתם, ועי"ז אמר שאם יש מחיצות אע"פ שראוי רק להילוך בלבד בלי משא על ראשו, סבר וקיבל, אבל בלי מחיצות מסתמא התכוון לשיעור שיוכל להסתובב עם חבילת קנים.

טז. לפי הפי' הא' של הסמ"ע הכוונה דבליכא מחיצות ויכול ללכת עם משא על הראש, קונה בגוף השביל רק ברוחב של הילוך ולא יותר, כיון שאין מה שיפריע

כט מרחשון

ח היתנה הקרקע צחיח סלע שאין בה לא גדר ולא פריצה וממילא אינו יכול לקנותה לא בנעילה וגדירה ולא בפריצה ואינה בת זריעה ואין יכול לקנותה ע"י זריעה [כדלהלן סעי' י'], החזקה שקונה אותה הוא ע"י שמיחת פרות ע"ג הקרקע או העמדת בהמה שם, וכיוצא בזה משאר התשמישים ועי' לקמן סעי' י"א שיש חולקים וס"ל דלא מהני שימושים אלו.

ט הציע מצעות בבית או בשדה ושכב עליהם דוקא כשגם הציע את המצעות, אבל אם מצא אותם מוצעים ושכב עליהם, לא מהני, או ערף שלחן ואבל עליו, שכל זה נחשב שנהנה מגוף הקרקע, ולא עוד, אפילו אם לא נהנה בגופו ממש, אלא אפלו נתן פלוני לתוכו או צבר בו פרות הראוים לצבור והשתמש במקום כמחסן, קנה.

ל מרחשון

י המוכר שדה לחברו ונבנס בה חלוקת וזרעה או נרה חרש אותה, או שאסף פרות האילן דאכילת פירות הוי חזקה כשדעת אחרת מקנה אותו אבל לא בהפקר, או זמרו קצץ ענפיו לתועלת האילן, וכן פל כיוצא בדרברים אלו שנהג בעלים בקרקע, קנה.

יא וכן אם אסף המוכר סל של פרות ונתן ללוקח, קנה לוקח דאכילת פירות על פי המוכר הוי חזקה. הגם: ויש חולקין וסבירא להו דאין קונין בחזקות אלו לא באכילת פרות דלא נהנה מגוף הקרקע ולא בהעמדת בהמה דגופו לא נהנה מהקרקע וכיוצא בזה, שאינו מועיל לקרקע ולפי"ז גם אין קונה בשמיחת פירות דלעיל סעי' ח', אבל בהצעת מצעות מודה שקונה דגופו נהנה מהקרקע, והכי מסתברא (טור נסס הראב"ד ור"ן פ"ק דקדושין והמגיד). ה"ה גבשושית בשדה, ונטלה ועי"ז

לו לישא משא על ראשו, ואם רוצה לקנות יותר צריך לילך יותר ברוחב השביל. ואם יש מחיצות קונה את כל מה שיש בתוכם עד כדי שיוכל לילך עם משא על ראשו. ולפי"ז ב' דאיירי שמכר לו סתם, ס"ל דלעולם צריך שיהיה לו שטח של נשיאת משא, ולכן אם יש מחיצות המעכבות צריך שיהיה עכ"פ שטח כזה בין המחיצות וממילא קונה כל שטח זה, אבל כשאין מחיצות קונה רק כדי הילוך רגליו, כיון שאין מה שיעכבו מלישא משאו.

ישראל, או היה בה גומא וסתמה וע"ז יישרה, הוי חזקה. ונראה לי, דוקא אם מהני לקרקע, אבל חפר מעט, לא קנה, אלא בשדה העומד להרישה דאז כל חפירה מהני לצורך הזריעה, משא"כ בשנה שמובירה ולא זורע, דאין תועלת בחפירה זו (מרדכי פרק חזקת הנמים).

א כסלו

יב המוכר לחברו עשר שדות אפילו שהם בעשר מדינות, בין שהחזיק באחד מהם בקנין חזקה, קנה בלם כיון שכל הקרקעות בעולם מחוברות יחד, ואפלו היתה אחד מהם הר גבוה והשנית מצולה, היינו אע"פ שהרי אין תשמיש של זו בתשמיש של זו מ"מ קנה כולם בחזקה שעושה באחד מהם. לעיל נתבאר שבמקום שכותבים שטר אין קונה בכסף בלי שטר. אולם כשקונה בחזקה מהני אף בלי כסף ובלי שטר כיון שעשה קנין בגוף הקרקע. במה דברים אמורים שמהני קנין בשדה אחת לקנות את כולם, דווקא כשנתן דמי בלם ולכן אע"פ שמכח הכסף אינו קונה כיון שלא כתב שטר, מ"מ מהני החזקה בשדה אחת לקנות את כולן כיון ששילים עליהם, גמר בדעתו להקנות כולן, אבל אם לא נתן דמי בלם, לא קנה אלא בנגד מעותיו כיון שלא עשה קנין בכל השדות, לא גמר בדעתו להקנותו אלא רק כנגד מעותיו. לפיכך, אם היו הכל במתנה שאין בו תשלום מעות כלל, לכן הוי כנתן דמי כולן, ולכן קנה בלם כשהחזיק באחד מהם. ויש חולקין במתנה כיון שאין נותן לו שום ממון, אומדים דעתו שרוצה שיוכל לחזור בו עד שיעשה קנין בשדה, והיינו בכל שדה בנפרד".
(טור נסס הר"ע). והוא הדין בעשרה בתים, או בית ושדה, דינן בעשרה שדות שמועיל לקנות כולן כשהחזיק באחד כשנתן דמי כולן (נמוקי יוסף פרק המוכר בית).

יג וכן בשכירות, בין שהחזיק שעשה חזקה" באחד מהם לשם שכירות קנה בלם למשך כל זמן השכירות. הגה: ובשכירות לא בעינן שנתן דמי כלן ואף אין צריך דמים כלל, כיון שהדין הוא דשכירות

יז. ואם אמר החזק באחת וקנה את כל השדות, קנה בקנין אחד את כולם גם במתנה לכ"ע [נתיבות].

יח. דעת המחנה אפרים שבחזקה בשכירות די בהכנסת כלים לבית או שימוש אחר, ודעת המהרי"ט שגם בשכירות קונה רק בגדר נעל ופרץ וכן דעת הנתיבות.

אינה משתלמת אלא לבסוף שזמן תשלום השכירות אינה בזמן הקנין כמו במכר, אלא רק בסיום השכירות, לכן נחשב כמו שהסכים בפירוש שיקנה בלי לשלם והכסף יהיה עליו בחוב" (צ"ת יוסף).

ב כסלו

יד היו מקצת הפרקעות במקר ומקצת בשכירות, בין שהחזיק באחד מהם, בין החזיק בשל מקר בין החזיק בשל שכירות, קנה הכל.

מו דין מחזיק בנכסי הגר, יתבאר בסימן ער"ה ושם יתבאר דבכמה דינים שונה מחזקה רגילה, כיון שאין שם דעת מקנה.

ג כסלו

מו חזקה לחודה, אפילו בלא כסף ובלא שטר קניא, כל היבא דלא עיל ונפיק אוזוי והיינו שקונה רק שדה אחת ולא שדות נוספות וכדלעיל סעי' י"ב. ואפלו במקום שנהגו לכתב שטר דבאופן כזה כסף לבד לא קונה וכמו שנתבאר לעיל סימן ק"צ סעי' ז', מ"מ חזקה שהיא קנין בגופה של פרקע קונה (טור). מיהו, אם התנה שלא יקנה בלי שטר, הכל לפי תנאו (רצנו ירוחם נ"א ח"א).

סימן קצג

המחובר לקרקע דינו בקרקע ובו סעיף אחד

א כל המחבר לקרקע אם הוא במצב שעדיין צריך לקרקע, הרי הוא בקרקע, ולכן נקנה בכסף או בשטר או בתוקה. אפלו לא נתבון לקנות הפרקע, אלא החזיק בקרקע לקנות רק את המחבר

יט. ולכן אף לדעת הרא"ש דס"ל דאף במתנה לא קונה את השדות שלא החזיק בהם בלי לשלם וכדלעיל סעיף י"ב, כאן מודה דהוי כהסכים בפירוש [סמ"ע]. והגר"א חולק וס"ל לדעת הרא"ש אף כאן אין קונה בלי דמים.
כ. וכשעושה את הקנין בקרקע עצמה סגי שיעשה במקום אחד וקונה את כל המחובר אליו, משא"כ אם מחזיק באילן, אינו קונה את כל האילנות אלא צריך

בו שקנה קרקע רק לפירושה, או נתן כסף בעד הקרקע כדי לקנות רק את המחבר בו, קנה, אף על פי שלא קנה הקרקע. אבל אם המחובר לקרקע במצב שכבר אינו צריך לקרקע, כגון ענבים העומדים לפצה, הרי זה כמטלטלין לקנין ונקנה רק בקנינים שקונים בהם מטלטלין, וכיון שדינם כמטלטלין יש להם אונאה ואינו כקרקע שאין בו דין אונאה^{כא}.
 ויש חולקין ואומרים דאפילו אין צריך לקרקע דינן כקרקע (טור).

סימן קצד

גוי שמכר קרקע לישראל וקיבל כסף
 ולא כתב שטר
 וכו' ג' סעיפים

ד כסלו

א הגוי אינו קונה קרקע בחזקה ולא בכסף לחוד, אלא בשטר הוא שוקנה עם נתינת הכסף וע"י שנתן כסף, יש גמירות דעת להקנותו בשטר, ומועיל אפילו נתן הכסף קודם השטר. וישראל תקונה מגוי, הרי הוא גוי ואינו קונה אלא בשטר עם נתינת כסף דבכסף לחוד בלי שטר אין לו גמירות דעת לקנות כיון שהוא אנס, [ולענין קנין חזקה ראה בהערה]^{כב}. הגה: מיהו, שכירות מן הגוי קונה בכסף לחוד כיון שאין דרך

קנין בכל אילן בפני עצמו, אא"כ נתן דמי כולן כמו בעשרה קרקעות.
 כא. הסמ"ע האריך להקשות שיש סתירה בדעת השו"ע אם בצריך לקרקע קצת או א"צ כלל אם דינו כקרקע או כמטלטלין, והיוצא מדבריו לדינא, דבאינו צריך לקרקע כלל דינו כמטלטלין לכל מילי, ובצריך לקרקע קצת, לענין שומרים דינו כקרקע, ולענין קנין ואונאה דינו כמטלטלין. והש"ך חולק עליו, ומסיק לדינא דלענין שומרים כיון דלשמירה יהביה ולא למיתלשיה אף באינו צריך לקרקע כלל דינו כקרקע, ולשבועה וקנין ואונאה דינו כמטלטלין, וכשצריך לקרקע קצת דינו כקרקע לכל מילי. ולענין בעל חוב דינו כמטלטלין אפילו בצריך לקרקע קצת, דלא סמכא דעתא עליה כיון דיכול לתלשן.
 כב. משמעות השו"ע דישאל הקונה מגוי הרי הוא כגוי לגמרי ואין קונה אף בחזקה, וכן דעת הט"ז בדעת השו"ע. אבל דעת הסמ"ע דרך בגוי הקונה לא מהני חזקה, דחוששין שיחזיק בקרקע באלמות ולא ישלם המעות, משא"כ ישראל הקונה מגוי, ודאי מהני קנין חזקה.

לכתוב שטר, ואף בגוי יש גמירות דעת לקנות את השכירות בכסף בלי שטר, כיון שהוא לזמן קצוב (צ"ת יוסף סימן קל"ז). וכן אם התנה ישראל הלוקח שיקנה לו בכסף בלחוד, קנה מייד והב"ח והש"ך והט"ז חולקים דלא מהני תנאי, דכיון שהגוי אנס, אין בדעת ישראל לקנות בלי שטר (צ"ת יוסף צ"ת סימן זה).

ב מאחר שנתבאר שגוי אינו קונה הקרקע מישראל, ולא מקנהו לישראל, אלא בשטר ולא קונה במה שנתן לו כבר כסף, לכן ישראל שלקח שדה מהגוי ונתן דמים, וקדם שיחזיק בה בא ישראל אחר והחזיק בה בדרך שפחזיקים בנכסי הגר כפי שנתבאר לקמן בסו' ער"ה [דיש אופנים שהקונה מחבירו נחשב לחזקה ובקונה מהפקר לא נחשב לחזקה], זכה אחרון כדן זוכה מהפקר וכדלהלן. אבל אם החזיק בה ראשון קודם שהחזיק השני, זכה בה. ויש אומרים דאפלו החזיק בה ראשון אחר שנתן כסף, מ"מ זכה האחרון, דלא סמכא דעתא דראשון בלא שטר אבל השני זכה במה שהחזיק, כיון שזכה בו בתורת הפקר, ודאי גמר בדעתו לקנות בחזקה לחוד [ולפי"ז אם הלוקח יכוון לקנות בחזקה בתורת זוכה מהפקר מהני] (טור נ"ט רש"א והמגיד פ"א דזכיה ונ"י וכן משמע צמ"ד פ"ק חזקת) וכן נראה לי, אבל אם החזיק הראשון קדם שנתן המעות, זכה לכלי עלמא דבהחזיק קודם נתינת כסף ודאי התכוון בתורת חזקה מהפקר וקונה לכו"ע (מרדכי פ"ק חזקת), ונתן השני זוכה בקרקע לראשון את הדמים ששילם לגוי, משום שאע"פ שלא קנה את הקרקע, מ"מ הקרקע נחשבת כמשכון בידו עבור הדמים שנתן לגוי, ולכן הזוכה צריך לשלם לו כדי להוציא ממנו את המשכון²². והטעם שהשני זכה בקרקע מפני שגוי מעת שלקח הדמים סלק רשותו דכל דעתו רק על הכסף, וברגע שקיבל מעותיו סילק בעלותו מהקרקע, וישראל לא קנה עד שיגיע השטר לידו דאין לו גמירות דעת בלי שטר, ונמצאו נכסים אלו בנכסי מדבר הפקר שכל המחזיק בהם זכה, ואחריותו של השני על הגוי המוכר ולא על

כנ. ודעת הרא"ש והטור דא"צ לשלם לו דמיו, כיון שלא ירד לקרקע בתורת משכון, ולשיטתו אם הראשון מוציא ממנו את הקרקע ע"י הגוי נחשב למסור אפי' אין השני נותן לו מעותיו.

הראשון, דהיינו אם אח"כ בא הגוי והוציא את הקרקע מהשני, אין יכול לתבוע מעותיו בחזרה מהראשון^{כז}. הגה: וכיון שהשני צריך להחזיר לו דמיו לכן השני שקדם וזכה בקרקע לפני שהגוי כתב שטר מקרי רשע דנחשב כמהפך בחררה [היינו מי שסיכם עם אחד לקנות ממנו חפץ או קרקע ובא אחר ונכנס באמצע וקנה קודם] דדינו דנחשב לרשע, משא"כ אם לא היה חייב להחזיר דמיו, נחשב כזוכה מהפקר דאין בו דין מהפך בחררה (טור נסס הרשב"ס ועין נ"ג^{כח}). ומקל מקום, אם בא הקונה הראשון להשתדל על ידי הגוי להוציא מיד השני, נקרא מסור הואיל והשני נותן מוכן לתת לו מעותיו ולכן אסור לראשון לגרום נזק לשני ונחשב כמוסר (טור נסס הלא"ש והגהות אשר"י ומוספות ומדכ^{כט}). במה דברים אמורים שמשנתן הישראל לגוי מעותיו נעשה הפקר וכל הקודם זכה בו, במקום שאין משפט ידוע למלה, אבל אם דין אותו המלה ומשפטו שלא יזכה בקרקע אלא מי שכתוב בשטר או הנותן דמים וכיוצא בדברים אלו, עושים כפי משפט המלה דינא דמלכותא דינא. הגה: גוי שהיה לו משכון או פקדון ביד ראוּבן ונתנו הגוי לשמעון בשטר בפקדון איירי שנתן הפקדון לשמעון במתנה, ובמשכון נתן במתנה את מה ששווה יותר מהחוב, על מנת שישלם לישראל מה שמגיע לו ויקח את כל המשכון, זכה ראוּבן במה שבדודו, דמיד שנתן הגוי לשמעון במתנה נסתלק הגוי כיון שנתכוון להוציא מרשותו, ושמעון לא קנה עד דמשיף כי שטר לא קונה במטלטלין אלא רק במשיכה, וכיון שהגוי הוציא מרשותו ושמעון לא זכה בו, לכן הוי פהפקר וזכה בו ראוּבן כזוּכה מן הפהפקר (משנת נ"ג סימן אלף נ"ג ור' ירוסם נכ"ג).

ה כסלו

ג יש מי שאומר, שבאופן שהישראל שילם דמים לגוי, אפלו אם כתב הגוי שטר לראשון קדם שיחזיק בו אחר, אינו בלום, כיון שקיבל דמים כבר נסתלק והפקיר את השדה, וכשכתב אח"כ את השטר לא מועיל דתרי הוא באחר שכותב שטר על שדה שאינה שלו. אלא צריך שיכתב השטר קדם שיכתב המעות. וכל זה לא מירי אלא בקרקע

כד. אבל אם בא בעל חוב מוקדם או נגזל וטרפו ממנו את הקרקע, צריך הלוקח הראשון להחזיר לשני המעות שקיבל ממנו.

דכיון שחושש שהגוי יקח ממנו את הקרקע באלמות, אין לישראל גמירות דעת לקנות אא"כ קיבל שטר, אַבְּל בַּמַּטְלָטְלִין שלוקחן מיד לביתו עם נתינת המעות, אינו חושש שהגוי יגולם מביתו, ולכן קָנָה בְּנִתְיַת הַמְּעוֹת (טור).

סימן קצה

דין קניית קרקע או מטלטלין בחליפין

ובו י"א סעיפים

א נתבאר בסי' ק"צ דקרקע נקנית בְּקִנְיֵין חליפין הנקרא 'קנין סודר', בַּיְצָד, יִתֵּן הַקּוֹנֶה לַמִּקְנֶה כָּלִי כֹּל שֶׁהוּא וַיֹּאמֶר לוֹ קָנָה כְּלֵי זֶה חֶלֶף הַקְּרָקַע אוֹ הַמַּטְלָטְלִל שְׂמֻכְרֵת אוֹ שְׁנִיתֵת שֵׁאתָה רוצה למכור או לתת לי. וְאִין נוֹהֲגִין שִׁיאמֵר לוֹ הַקּוֹנֶה בֵּן, כִּי מִסְתַּמָּא אִדְעָתָא דְהָכִי הוּא נוֹתֵן לוֹ ולכן די שיאמר לו שמקנה לו את הכלי ותמורתו מקנה לו את הדבר הנקנה (טור). וְכִיּוֹן שְׂמֻשָּׁד הַמִּקְנֶה הַכָּלִי עִי"ז התחייב לתת את מה שסיכמו תמורת כלי זה, ולכן נִקְנָה הַקְּרָקַע אוֹ הַמַּטְלָטְלִים לְלוֹקַח אוֹ לַמִּקְבֵּל מִתְּנָה בְּכֹל מְקוֹם שֶׁהוּא שֶׁהקִּרְקַע אוֹ הַמַּטְלָטְלִין נמצאים, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִחְזִיק בְּקִרְקַע וְלֹא נָתַן כֶּסֶף וְלֹא כֶּתֵב שְׂטָר וְלֹא מִשָּׁד את המטלטלין, וְאִין שׁוּם אַחַד מֵהֶם יְכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ דְקוֹנֶה לגמרי, וְאַפְּלוֹ אִין עֲדִים בְּדָבָר, אִם מוֹדִים זֶה לְזֶה שֶׁעָשׂוּ קִנְיֵן, קָנָה, דְלֹא הוֹצֵרְכּוּ לעדים אלא רק כשיש הכחשה בין הצדדים. הגם: וְכֵן אִם קָבְלוּ קִנְיֵן לְפָנֵי פְּסוּלֵי עֲדוּת, אַע"פ שֶׁנִּחְשַׁב שֶׁעָשׂוּ קִנְיֵן בְּלֵי עֵדִים, מ"מ הוּי קִנְיֵן, הוֹאִיל וּמוֹדִים זֶה לְזֶה שְׁקָנָה (הרא"ש כלל ס"ו סימן ס').

ו כסלו

ב אִין קוֹנִים אֶלְא בְּכָלִי לאפוקי מטלטל שאין לו תורת כלי או פירות, וְאִף עַל פִּי שֶׁאִין בּוֹ שׁוּה פְּרוּמָה כִּי קִנְיֵן חליפין אינו פועל מכח שוויותו, אלא מכח החלפת 'כלי' בחפץ הנקנה, וּבְלִבְד שִׁיחָא עֲשׂוּי מְדָבָר הַשּׁוֹב, לְאִפּוּקֵי כָּלִי הַעֲשׂוּי מִגְּלִילֵי בָּקָר (טור). וְאִין קוֹנִים בְּדָבָר שְׂאִסוּר בְּהִנְאָה, וְלֹא בְּפִרְוֹת כִּי לֹא נִקְרָא כְּלֵי, וְלֹא בְּמַמְבַּע דַּעִיקָרָה לקנות בהם

דברים אחרים מחמת הצורה שעליה, וכיון שסומכת דעתו רק על הצורה ויתכן שהצורה תתבטל, לכן אין למטבע חשיבות כלי. בהקמה מקרי כלי דעושין בה מלאכה, ואף טלה שאין עובדים עמו, עומד לגיזה וחלב ודומה לכלי, ולכן קונין בה, אבל שאר מטלטלין שאינן כלי הרי הוא נכלל בכלל פירות, ואין קונין בהם^כ (טור). מטבע שנפסל לגמרי ומשמש כתכשיט, הוי ככלי וקונין בהם (טור סימן ר"ג). ואין קונין בכליו של מקנה לאפוקי ממ"ד בגמ' שקנין חליפין הוא בכליו של מקנה^כ.

ג. הקנה אדם אחד כלי שלו למוכר בתורת סודר לצורך הקנין חליפין, כרי שיקנה הלוקח אותו המוכר דהיינו שאדם אחר נתן כלי למוכר במקום הלוקח, וכה הלוקח דנחשב כאילו הוא נתן את הכלי למוכר, אפלו הקנתו שלא בפני הקונה דזכין לאדם שלא בפניו, [ודוקא במתנה וכלהן], ובכל קנין סודר אף על פי שהקנה לו הכלי על מנת לתחזירו, נקנה המוכר. הגה: ולכך הרגלו לעשות הקנין בסודר של עדים, אפלו בפני הקונה ולא בסודר של הקונה, לפי שרוב הקנינים הן שלא בפני הקונה ובאופן זה נצרך שאדם אחר יתן את הסודר עבור הקונה, לכן נהגו תמיד שכך עושים (טור נשס הרל"ט). והא דנקנה המוכר שלא בפני הקונה, הינו במתנה וכיצא בזה, דודאי נחא לה כי אינו צריך לשלם עבור זכותו בחפץ, וודאי נחא ליה, אבל במקח שאם יזכה בחפץ יצטרך לשלם עבורו, שאפשר שלכן אינו חפץ לקנות, לא קנה בלי הסכמתו מראש, ולכן שניהן חוזרין^כ. (מהרי"ו סימן ד').

כה. הסמ"ע הביא בשם העיטור והמרדכי דכל דבר הנעשה בידי אדם נחשב כלי והנעשה בידי שמים נקרא פירות. והש"ך חולק ממה דבהמה נקרא כלי וקונה בהם.

כו. ולכך מנהג האידיאן לכתוב בסוף השטר 'וקנינא מיניה במנא דכשר למיקניא ביה'. 'במנא', לאפוקי מטלטלין. 'דכשר', לאפוקי איסורי הנאה, איכא דאמרי לאפוקי כלי העשוי מגללי בקר. 'למיקניא', כלומר בכליו של קונה. 'ביה', לאפוקי מטבע. (גמרא ב"מ). ותרומת הדשן כתב דאם לא כתוב כן אין מוציאין ממון בשטר ההוא [סמ"ע]. והפתחי תשובה מוכיח שלהלכה השטר כשר אפי' אם לא כתב כן. כו. דעת המהרי"ו ווייל שגם במתנה אין קונה בלי דעתו, דיתכן שלא נחא ליה ד'שונא מתנות יחיה', ולעיל סי' קע"א סעי' י' הביא השו"ע בזה שתי דעות אם חוששין לזה, וכאן סתם הרמ"א כדעה זו שלא חוששין לזה.

ד אף על פי שלא תפס המקנה את כל הפלי הבגד, אלא רק את מקצתו, ונשאר קצתו השני של הבגד ביד הקונה, קנה בו, והוא שייאחז המקנה ממנו שעור כלי, שהוא שעור שלש אצבעות על ג' אצבעות, שהוא שיעור בגד לקבלת טומאה, [וה"ה בשאר כלים, צריך שיהיה בידו שיעור שמקבל טומאה]. ואם אחז פחות משלש אצבעות, כדי שיחול הקנין צריך שייאחז מה שבידו בחזק בענין שיהא יכול לנתק את כל הפלי היינו שיעור ג' אצבעות, התפוס ביד הקונה ולהביאו אצלו דבאופן כזה נחשב שכל הכלי נמצא ביד המקנה ומהני^ב. הגה: ויש אומרים דאין קנין בפחות משלש ולא מהני מה שיכול לנתקו אצלו (המגיד פ"ה דמכירה ור"ן סוף פ"ד דנדריס וזית יוסף זשס עטור ונ"י פ"ק דמזיעא). ואין המוכר יכול לעכב הפלי או להתהך קצתו מה שבא לידו, דסתם קנין סודר, הוא על מנת להחזיר את הפלי לקונה הוא (הגהות אשר"י פרק הוזהב). ואין מקנין בכלי אלא מדעת בעליו (זית יוסף זשס עטור ור' ירוחם והרא"ש והר"ן ספ"ד דנדריס ונ"י פ"ק דמזיעא), ולכן מי שלקח סודר חברו בלא דעתו ומקנה בו, אינו קנין (משנת רשב"א ח"א סי' אלף י"ט ומשנת רמב"ן סימן ק"א). ויש אומרים אפלו הוי כלי שאול לו ובעליו הרשהו להשתמש בו, מ"מ אינו קנין אלא אם כן השאילו כדי להקנות בו כי הרשהו להשתמש בו, ולא להקנותו לאחרים אע"פ שסופו להחזירו (מרדכי סוף פרק הספינה), וכן נראה לי.

ה יש אומרים שאין הקנין בסודר מועיל, אלא אם כן מקנה לו החפץ הנמכר או הנתן, מיד, אבל אם אמר לו תקונה תקנה סודר זה ותקנה הפצף לי לאחר שלשים, לא קנה, מפני שמחזירים את הסודר אחר הקנין לקונה וכדלעיל, ונמצא שבשעה שיש לו לקנות כבר החזיר הסודר לקונה ונמצא שבשעה שהקנין אמור לחול,

כה. הקשו הסמ"ע והש"ך דלקמן סימן רס"ט סעי' ה' לענין קנין מציאה לא מהני מה שיכול לנתק שייחשב כאילו נמצא בידו. ותירץ הסמ"ע תי' א' דהכא מהני רק לענין קנין סודר, שסופו לחזור לבעליו, ולא לענין קנייה גמורה. תי' ב' ששאני מציאה דליכא דעת מקנה, לכן לא מהני, משא"כ במכר או במתנה, מהני. והש"ך הסכים עם תי' א'. והנתיבות תירץ שכאן מיירי שאחז פחות מג' בידו, והמותר היה מוגבה מכוחו, ולכן קנה.

כבר אין בכוחו להחיל את חלות הקנין. **אָבֵל אִם אָמַר לוֹ 'קָנָה עַל מְנַת שְׁתַּקְנָה לִי מַעֲכָשְׁי וְלֹא אַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם', קָנָה** דבלישון זה הקנין חל מיד, ומה שאמר לאחר ל' הוא רק תנאי בעלמא, ולכן מהני הקנין^{כב}. הגם: ודווקא כשאמר שהקנין יחול לאחר ל', לא מהני, אבל **בְּסֵתָם**, שהקנה לו בסתם, רק אמר לו שיקח את החפץ לביתו לאחר ל', **אֲמַרְיָן דְּכוּונַתוּ דְּהָיִי מַעֲכָשְׁי, בְּאוֹפֵן הַמוֹעֵיל, דְּוֹדָאֵי בְּכַדֵּי לֹא הָיִי עֶבֶיד דּוּדָאֵי אָדָם לֹא עוֹשָׂה קֵינִין שְׂאִין** בכוחו לחול (פסקי מהרא"י סימן קע"ג).

ח כסלו

ו אַף עַל פִּי שֶׁנִּגְמַר הַדְּבָר בְּקִנְיָן סוּדָר, מ"מ עדיין כָּל אֶחָד מִשְׁנֵיהֶם יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ כֹּל זְמַן שֶׁעֲסוּקִים בְּאוֹתוֹ עֲנִיָּן בענין המתנה או המקח. **וְאִם הִפְסִיקוּ הָעֲנִיָּן, אִין אֶחָד מֵהֶם יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ.**

ז מה שאמרנו שיכול לחזור בו כל זמן שעסוקים באותו ענין, היינו דווקא בקנין סודר שאין הקנין בגוף החפץ עצמו ולא גומר בדעתו עד שמסתלק מהענין, אבל **בְּשֵׂאֵר דְּרַבֵּי הַקְּנִיָּה** שעושה את הקנין בגוף החפץ עצמו כמו משיכה הגבחה וחזקה^ל **אִין שׁוּם אֶחָד מֵהֶם יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ לְאַחַר כְּדֵי דְּבּוֹר** אבל בתוך כדי דיבור בשיעור אמירת 'שלום עליך רבי', יכול לחזור בו^{לא}.

ט כסלו

ח יֵשׁ מִי שֶׁבְּתַב, שָׂאֵם פִּרְשׁ בְּשַׁעַת קִנְיָן סוּדָר שזה יהיה **כֹּל לֹא** אפשרות חזרה, **אוּ שֶׁבְּתַבּוּ שְׂטָר וְכַתְבוּ בּוֹ** שעשו קנין סודר, **דְּבִשְׂטָר** אין חזרה אחר כדי דיבור, **אוּ שֶׁקָּבְלוּ דִּינָיִם לְפִשְׂרָה** והסכימו על

כב. דעת הסמ"ע דרק כשאמר גם 'על מנת', מהני, דבכה"ג חל כל הקנין מיד, אבל אם אמר רק מעכשיו בלי על מנת, לא מהני, דכוונתו שיתחיל כעת וייגמר לאחר ל', וכבר אין הסודר בידו, משא"כ כשאמר על מנת חל הכל מיד וכנ"ל, ובאמת סגי בעל מנת לחודיה, ומה שאומר מעכשיו לפרסם שכל הקנין חל מעכשיו. ודעת הש"ך דגם מעכשיו לחודיה הכל חל כעת, ושפיר מהני גם בלי שאמר על מנת.

ל. ובכסף מהני אם נתן את כל התשלום, דודאי גמר בדעתו, אבל אם נתן רק פרוטה לצורך הקנין, באמת יכול לחזור בו כמו בסודר. וכן במוכר שדהו מפני רעתה דמהני שטר לחודיה, חל הקנין מיד דרצון המוכר שיחול הקנין מיד. **לא**. והפתחי תשובה חולק שאי אפשר לחזור מקנין אפ"י תוך כדי דיבור.

קבלה זו בקנינו, אף על פי ששעסוקים באותו ענין אינם יכולים לחוד בהם אחר כדרי דבור.

מ בדרכים שהקרקע נקנה בהם כסף, שטר, חזקה וקנין חליפין, כדנתבאר בסי' ק"צ סעי' א', ה"ה דשכירות ושאילת קרקע נקנין. הגה: ואפלו במקום שפסוף אינו קונה בלא שטר דאין לקונה גמירות דעת עד שיקבל את השטר, כמו שנתבאר לעיל סימן ק"ץ סעיף ז', מפל מקום שכירות סגי לה בקסף לחוד דכיון ששוכר לזמן קצוב אין דרך לכתוב עליו שטר, והוי קוונה במקום שאין כותבין שטר דנתבאר שם דקונה (גיט יוסף). ויש אומרים שאינם נקנים בקנין סודר כיון שיש לו בקרקע רק הנאת שימוש בלבד הו"ל כטובת הנאה שאין נקנה בקנין סודר [נתיבות]^ל.

י כסלו

י שכירות ומשכונא שהלוהו על מנת לאכול פירות כשעיי"ז מנכה מסכום החוב דנחשב כשכירות, אינם נקנים במלוה. הגה: משום דהוין כמכר, ואין קונים במלוה אפלו בתורת פסף, ועיין לקמן סימן ר"ד סעיף י' שם נתבאר דאין קונה מכר במלוה שלא נחשב שנתן לו כסף חדש בשעת הקנין, אבל בהנאת מחילת מלוה קונה.

יא אין קנין בשפת בקנין סודר גזירה שמא יכתוב דסתם קנין לכתובה עומד, ובדיעבד אם קנו, אף על פי שעשו עברה, קנו כדמבואר לקמן סי' ר"ח^ל.

ל.ב. וכתב שלפי"ז בשאלת ושכירות מטלטלין שהשימוש מפחית את גוף החפץ, וכן בשאלת ושכירות קרקע כשיכול לחפור בה בורות דמפחית הקרקע, דמועיל בכה"ג קנין סודר.

ל.ג. כתב המשאת בנימין דקונין בסודר אף בלילה, ובסמ"ע סי' ה' כתב דאין קונים אלא לאור האבוקה דעי"ז נחשב כמו יום.

סימן קצו

דין קניית עבד כנעני

וכו ה' סעיפים

יא כסלו

א עבד כנעני דינו בקרקע לקנייה דכתיב גבי עבדים 'והתנחלתם אותם לבניכם' הרוקש עבד לנחלה דהיינו לקרקע, ולכן נקנה בקסף או בשטר או בחזקה או בקנין סודר. הגם: ונקנה גם בן במשיכה כמטלטלין, כיון שהוא בר משיכה^ל, כגון שתקפו והביאו אליו (טור), וקמו שיתבאר למטה סעי' ה'.

ב מה היא צורת החזקה בקנין העבדים, שישתמש בו הקונה בגופו כפני רבו המוכרו בדרך שמשתמשין בעבדים וכיון שרואה ושותק, קונה אע"פ שלא אמרו לו בפירוש שיקנה בחזקה. ואם הוא שלא כפני רבו, צריך שיאמר לו לך חזק וקני ואז אם השתמש בו קנאו.

יב כסלו

ג ביצד נחשב חזקה בגופו של עבד שקונה, התיר לו העבד מנעלו, או שהנעיל לו מנעלו, או שהולך בליו אחריו לבית המרחץ, או שהפשיטו או סבו או גדרו או הלבישו או הנביה את רבו, קנה דכל זה הוא עבודות שרק עבד כנעני עושה זאת לרבו. ויש אומרים ששוא תדין אם הנביהו רבו מדין קנין הגבהה, דכל שכן ממשיכה דמהני^ל.

ד עשה לו מלאכה שאינה בשמוש גופו, כגון שתפר לו העבד בגד וכיוצא בזה, קנאו רבו, ויש אומרים שלא קנאו ושתי דעות

לד. הקשה בנתיבות דא"כ גם עציץ נקוב ייקנה במשיכה, ובגיטין כב. מבואר דאין קונה וציון לעיין בפני יהושע קידושין כב: דכתב טעם נוסף למה שעבד נקנה במשיכה.

לה. כתב בנתיבות דמה דפליגי אם קונה בהגבהה, היינו רק הגבהה מכוחו, אבל בהגבהה בידו ממש, לכו"ע קונה.

אלו תלויות בשתי הדעות שהובאו לעיל סי' קצ"ב סעי' י' אם אכילת פירות נחשב לחזקה בגוף השדה.

יג בסלו

ה תקפו בעל כרחו ו**הביאו אצלו**, קנאו מדין משיכה. **אכל אם קראו** ו**כא אצלו**, או **שאמר לו רבו תראשון לך אצל הלוקח**, ו**הלך אצלו**, אע"פ שבבהמה קונה כשקורא לה והיא באה, כאן לא קנה כיון שבא מדעתו, לא נחשב שבא מחמת קריאת הקונה, ו**אם הוא עבד קמן**, קראו ו**כא אצלו** קנאו דבא אצלו מחמת קריאתו, דאין לו דעת עצמית.

סימן קצו

דין קניית בהמה גסה ודקה

וכו' ו' סעיפים

א בהמה בין דקה בין גסה אינה נקנית במסירה, אלא במשיכה ו**אינו צריך להגביה דרק חפצים קטנים שאין דרך למושכן אין** נקנים במשיכה אלא בהגבהה, אבל בהמה שהדרך למושכה, אע"פ שאפשר להגביהה, נקנית אף במשיכה. הגה: ויש אומרים דאף מסירה שמוסר את האפסר מיד המוכר ליד הקונה קונה **בהמה גסה** (הגהות מימוני פ"ג דמכירה נ"ס רל"ב), ויש אומרים אף בדקה והטעם שמסירה קונה בבהמה ולא בשאר מטלטלין, דמשיכה אין קונה ברשות הרבים אלא בחצירו או בסימטא, ובסתם מטלטלין יכול להביאו לסימטא משא"כ בהמה דהוא קצת טירחא, וכיון שבהמה דומה לספינה שבנגיעה קלה מתנועעת, תקנה בה קנין מסירה כמו בספינה (טור מוס' ולאשר"י ריש פרק הספינה ופ"ק דקדושין נ"ס רש"י ור"ת), אם הוא בפני המוכר כדלקמן סי' קצ"ח סעי' ח' (רש"י ריב"א). ועין לקמן סימן קצ"ח סעיף ח' עד סעיף י"ג בדיני מסירה. אמר לו לקנות במשיכה וישנה לקנין אחר, בין לגריעותא כגון למסירה דגרע ממשיכה [והיינו כדעת השו"ע שמסירה לא קונה בבהמה] אע"פ דעשה מסירה בדבר שמהני או למעליותא כגון שהגביה שעדיף ממשיכה, לא קנה אלא במשיכה כמו שאמר לה (טור נ"ס ר"י והרי"ף והרא"ש).

יד כסלו

ב הַנְּבִיחָה קוֹנֶה בְּכָל מְקוֹם אִף בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים אוּ בְּבֵיתוֹ שֶׁל מוֹכֵר, דַּע"י הַגְּבָהָתוֹ נֶחֱשֵׁב כִּהֶכְנִיסוֹ לְרִשּׁוֹתוֹ וּבֵיתוֹ. אֲבָל מְשִׁיבָה שְׁעִינֵיהָ לְבֹטָא שַׁע"י הַמְּשִׁיבָה מִכְנִיסָה לְרִשּׁוֹתוֹ אִינּוּ קוֹנֶה אֶלְיָא בְּסִמְמָא אוּ בְּחֶצֶר שֶׁל שְׁנֵיהֶם, אֲבָל לֹא בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים כִּיּוֹן שֶׁאֵין לוֹ רִשּׁוֹת לְהִתְעַכֵּב שָׁם עִם בַּהֲמוֹת, לֹא נֶחֱשֵׁב מְשִׁיכְתוֹ כִּהֶכְנַסְתָּה לְרִשּׁוֹתוֹ וְלֹא בְּחֶצֶר שְׂאִינָה שֶׁל שְׁנֵיהֶם כְּשֶׁמוֹשֵׁךְ שָׁם בְּלִי רִשּׁוֹת בַּעַל הַחֶצֶר, דְּבִרְשּׁוֹת נֶחֱשֵׁב כַּחֲצִירוֹ.

ג בִּיצֵד קוֹנֵין אֶת הַנְּבִיחָה בְּמְשִׁיבָה, אֵין צָרִיךְ לֹאמֵר אִם מְשִׁבָה וְהַלְבָּה ע"י מְשִׁיכְתוֹ, אוּ שְׂרַבֵּב עֲלֶיהָ וְהַלְבָּה בּוֹ מַחֲמַת רַכִּיבְתוֹ, שְׂקִנְתָּ, אֶלְיָא אֶפְלוֹ קָרָא לָהּ וּבִאָה גַם כֵּן נֶחֱשֵׁב לְמְשִׁיכָה, כִּיּוֹן שֶׁהִלְכָה מַחֲמַת קְרִיאָתוֹ, אוּ שְׂהַבִּישָׁה בְּמַקְל אוּ שְׂהַנְהִיגָה בְּקוֹל שְׁצַעֵק עֲלֶיהָ וְהִלְכָה מַחֲמַת קוֹלוֹ (טו"ר) וְרִצְתָהּ בְּפָנָיו מַחֲמַת הַהִכְשָׁה בְּמַקְל, בִּיּוֹן שְׂעַקְרָה יָד וְרִגְלָה, קָנָאָה בְּמְשִׁיכָה, וְהוּא שְׂיַמְשֵׁךְ בְּפָנָי הַבְּעָלִים וְרֹאוּ וּשְׁתַּקּוּ, קֵנָה אַע"פ שֶׁלֹּא אָמְרוּ לוֹ בְּפִירוּשׁ שִׁקְנָה 'בְּמְשִׁיכָה'. וְאִם מְשִׁיךְ שְׂלֹא בְּפָנָי הַבְּעָלִים, צָרִיךְ שְׂיַאמֵר לוֹ הַבְּעָלִים קָדָם שְׂיַמְשֵׁךְ לָךְ מְשִׁיךְ וּקְנֵי'. וְעֵין לְקַמְן סִימָן רַע"א מְדִינִים אֵלוֹ.

טו כסלו

ד אַע"פ שֶׁבִּסְעִיף הַקּוֹדֵם נִתְבָּאָר שֶׁהַמוֹכֵר צָרִיךְ לֹאמֵר לוֹ לָךְ מְשׁוֹךְ וּקְנֵי, מ"מ תְּמוֹכֵר עֶדֶר שֶׁל כֵּמָה בַּהֲמוֹת לְחֶבְרוֹ אוּ שְׁנַתָּן לוֹ אֶת הָעֶדֶר בְּמַתְנָה, בִּיּוֹן שְׂמָסֵר לוֹ מְשִׁבּוּכִיתָ, שֶׁהִיא הַנְּבִיחָה הַמְּחַלְקֶת בְּרֹאשׁ הָעֶדֶר וְהַבָּל נִמְשָׁכִים אַחֲרֶיהָ^י, אֵין צָרִיךְ לֹאמֵר מְשׁוֹךְ וּקְנֵי, וְאִם מְשִׁיךְ אֶת כָּל הָעֶדֶר אֶפְלוֹ שְׂלֹא בְּפָנָיו, קָנָה, דְּמְסִירַת מְשִׁבּוּכִית הֵינּוּ בְּאֹמֶר לוֹ מְשִׁיךְ וּקְנֵי אֲבָל עִצֵּם מְסִירַת הַמְּשִׁבּוּכִית אֵינָה קִינֵי אַא"כ מְשִׁיךְ אֶת כָּל הָעֶדֶר. הַגֵּה: מְכַר לוֹ סֶפֶר אֶחָד שֶׁעָשׂוּ מִשְׁנֵי חֲלָקִים וְנָתַן לוֹ חֶצְיוֹ כִּרְךְ א', וְהִלָּךְ וּמְשִׁיךְ אוּ הַגְּבִיָּה הַשְּׁנִי [שְׂלֹא מְדַעַת חֶבְרוֹ]. לֹא קָנָה אֶת הַכֶּרֶךְ הַשְּׁנִי, דְּלֹא דְמֵי הַחֲצִי שְׁנַתָּן לוֹ לְמְשִׁבּוּכִית דֹּאֵין דֶּרֶךְ לְקַנּוֹת הַחֲצִי הַשְּׁנִי ע"י מְסִירַת הַחֲצִי הָרֵאשׁוֹן (הַגְּסוּם מֵי" פ"ה דְּמַכִּירָה וְסוּף מֵי" דְּקִנֵּין סִימָן י"ח). לֹא מָסֵר לוֹ הַמְּשִׁבּוּכִית וּמְכַר לוֹ רֶכֶךְ [הַסְּמִ"ע לֹא גֵרַם תִּיבָה

לו. ובגמ' יש מ"ד שהכוונה היא לזוג שעל ידו מנהיגים את העדר, וכתב הש"ך בשם המהרש"ל שהכל לפי המנהג.

[זו עֶשֶׂר בְּהֵמוֹת, אִם קוֹנֶה בְּמִשְׁיכָה לֹא קָנָה אֶלָּא אוֹתָהּ שֶׁמֶשֶׁךְ בְּפִנֵי הַמוֹכֵר, אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ עֲלֶיהָ ל'ךְ מִשׁוֹךְ וְקִנִּי, וְאִם קוֹנֶה בְּמִסְרָה [לְשִׁטּוֹת שְׁקוּנָה בְּמִסְרָה], אִם מָסַר לוֹ בְּאֶפְסָר אַחַת וְבִנוּסָף נִתַּן לוֹ דְּמֵי בְּלֶן, קָנָה אֵת כּוֹלֵן בְּמִסְרֵת הָאֶפְסָר, וְלֹא קָנָה בְּעֵצִים נִתְיַנֵּת הַדְּמִים כִּי כֶסֶף לֹא קוֹנֶה בְּמִטְלָטְלוֹן, לֹא מָסַר לוֹ דְּמֵי בְּלֶן, לֹא קָנָה רֶק בְּכִנּוּד מְעוֹתָיו, כְּמֹו שְׁנִיתָבְאָר לְעִיל גַּבִּי קִנְיֵן חִזְקָה בְּקִרְקָע, סוֹף סִימָן קצ"ב סעי' י"ב (רצנו ירוסס נ"י ח"ד).

הַ הַמוֹכֵר בְּחִמָּה לְחִבְרוֹ אוֹ נִתְנָה לוֹ בְּמִתְנָה וְאָמַר 'קָנָה בְּדֶרֶךְ שְׂבָנֵי אָדָם קוֹנִים' וְה"ה בְּסִתְמָא נִחְשָׁב כְּאִילוֹ אָמַר לוֹ כֵּן, אִם מִשְׁךְ בְּמִקוֹם שֶׁמִּשְׁיכָה קוֹנֶה אוֹ הַגְּבִיָּה בְּכָל מְקוֹם, קָנָה דֶּרֶךְ כָּל אָדָם לְהַגְבִּיָּה אוֹ לְמִשׁוֹךְ בְּהֵמָה. אֶכְלֵ אִם רָכַב עָלֶיהָ וְחַפְצָהּ לְקִנּוּת ע"י הַרְכִּיבָה מִכַּח מִשְׁיכָה, בּוּזָה יֵשׁ חִילוּקִים כְּדֹלְהֵלֵן, אִם רָכַב בְּשִׂדָּה אוֹ בְּסִמְטָא אִפִּי בְּעִיר (טוֹר), קָנָה, וְאִם בְּעִיר בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, לֹא קָנָה, לְפִי שְׂאִין דְּרֶךְ בְּנֵי אָדָם בִּינוּנִים לְרַבֵּב בְּעִיר. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה אָדָם חָשׁוּב שְׂאִין דְּרָכוֹ לִילְךְ בְּרַגְלָיו שְׂדָרְבוֹ לְרַבֵּב בְּעִיר, אוֹ אָדָם מְזוּלָל בְּיֹתֵר שְׂאִינוֹ מְקַשֵּׁד עַל חֵלּוּבוֹ וְהִנְחָתוֹ בְּעִיר וְלִכְן רֹכֵב אִף בְּעִיר, בְּגוֹן הַמְטַפְּלֵן בְּגִדוֹל הַבְּהֵמוֹת אוֹ הַעֲבָדִים שֶׁהֵם אֲנָשִׁים פְּשוּטִים, אוֹ שְׂחִיתָה אִשָּׁה שְׂאִין דְּרָכָה לְגִרּוֹר בְּהֵמָה אֲלֵא רֹכֵבָת עֲלֶיהָ אִף בְּעִיר, אוֹ שְׂחִיתָה בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים י"ו, שְׂחִיתָה בְּדוֹחֵקִים שָׁם וְאִין הַדֶּרֶךְ לְגִוּרָה פִּן יִפְסִיקוּ בְּנֵי רַה"ר בֵּינוֹ לְבֵהֵמָה וְתִיאָבֵד לוֹ, וְלִכְן הַדֶּרֶךְ לְרֹכֵב עֲלֶיהָ, בְּכָל אֹפְנִים אֲלוֹ הַרִי זֶה קוֹנֶה בְּרַכִּיבָה, וְהוּא שְׂחִיתָה בְּ ע"י רִכִּיבָתוֹ.

טז כסלו

וְהָאוֹמֵר לְחִבְרוֹ 'מִשְׁךְ וְתִקְנָה', אוֹ 'חֹזֵק וְתִקְנָה', וְכִיּוֹצֵא בְּדְבָרִים אֲלוֹ, וְחֵלְךְ וּמִשְׁךְ אוֹ חֵחֲזִיק, לֹא קָנָה, שְׂמִשְׁמַע תִּקְנָה לְחֶבֶא וְלֹא כַעַת, וְהוּא תְּדִין לְאוֹמֵר לוֹ 'מִשְׁךְ חֶפְצִין זֶה לְקִנּוּתוֹ' מִשְׁמַע שְׂגָם כְּאִן הַטַּעַם מִשׁוּם שֶׁמִּשְׁמַעוֹתוֹ לְשׁוֹן לְהַבָּא, אֲבָל בְּטוֹר כְּתַב דְּהַטַּעַם

לו. הקשה הסמ"ע דכאן דעת השו"ע דברה"ר קונה ברכיבה, משמע שבסימטא לא קונה, והרמ"א כתב בתחילת הסעיף דקונה רק בסימטא ולא ברה"ר, ובאמת הן שתי שיטות דשיטת השו"ע הוא שיטת הרמב"ם ושיטת הרמ"א הוא שיטת הרא"ש וכל אחד יש לו שיטה הפוכה מהשני, ותימא שהרמ"א שילב דבריו בדברי

שמשמעותו תמשוך אם תרצה אבל אני אין כוונתי להקנותו, ונפ"מ אם יאמר להקנותו עכשיו. אלא צריך לומר 'משך וקני', או 'חזק וקני' (טור נסס הרמז"ס).

ו האומר לחברו משך פרה זו ולא תקנה עכשיו אלא לאחר שלשים יום, ומשך, לא קנה כי בשעת חלות הקנין כבר נגמרה משיכתו, ואין מה שיקנה. ואם אמר לה קנה מעכשיו ולאחר ל' יום, קנה, ואפלו היתה עומדת באגם ביום שלשים שאין יכול לקנותה בקנין חצר, מ"מ קנה מכח משיכתו, שזה שאמר מעכשיו ולאחר ל' היינו דכוונתו בְּמִי שְׁהִקְנָה אוֹתָהּ מֵעַתָּה לגמרי, ומה שאמר לאחר ל', היינו על תנאי שיעבור ל' יום, וכיון שנעשה התנאי נתקיים הקנין. וכל האומר על מנת שתקנה לאחר ל', באומר מעכשיו ולאחר ל', דמי.

סימן קצח

דין קניית מטלטלין איזה במשיכה ואיזה במסירה,

ומה דינו במעות שבירו

ובו ט"ו סעיפים

יז בסלו

א דבר תורה מדאורייתא מעות קונות אף במטלטלין, דסתם קנין הוא בכסף, אבל חכמים תקנו שלא יקנו המטלטלים במעות [טעם התקנה יתבאר בסעיף ה'] אלא בהנפקה, או במשיכה בדבר שאין

הש"ע. ובדוחק אפשר ליישב דיש שני מיני רה"ר יש רה"ר שדוחקים בה רבים ובזה הדרך לרכוב ע"ג הבהמה, אבל ברה"ר שאין בה כ"כ דוחק כיון שסו"ס שכחי בה רבים לכן לאדם בינוני הוי בזיון לרכוב ואינו קונה, משא"כ סימטא דלא שכחי בה רבים, אין כ"כ בזיון והדרך לרכוב בה וקונה ברכיבה. לה. דעת הסמ"ע דבתנאי דמעכשיו ולאחר ל' אע"פ שהקנין חל מיד, מ"מ בעינן עכ"פ שבסוף ל' יעמוד באגם שהוא מקום הראוי למשיכה, משא"כ בתנאי דעל מנת או תנאי ד'אם', א"צ שיעמוד באגם. והש"ך חולק דבכל גווני קונה, וביאר הנתיבות דכשאומר מעכשיו ולאחר ל' כוונתו גוף מהיום ופירות לאחר ל', ולכן אין שום חיסרון בקנין.

דְּרָבּוּ לְהַגְבִּיחַ אַבְל דְּבַר שֶׁהַדָּרֵךְ לְהַגְבִּיחוּ אֵין נִקְנָה בְּמַשִּׁיכָה וְכַדְלָהֶלֶן. וְכִיּוֹן שֶׁמִּשְׁפָּח אוֹ הַגְבִּיחַ, קָנָה אָף עַל פִּי שְׂלֵא נָתַן הַמְּעוֹת (טור). בְּיַצֵּד מִתִּי קוֹנֵה גַם בְּמַשִּׁיכָה וּמִתִּי רַק בְּהַגְבָּהָה, הַמְּקַבֵּץ עֲצִים אוֹ פְּשֵׁתָן וְכִיּוֹצֵא בָּהֶם, וְעֹשֶׂה מֵהֶם מִשָּׂא גָדוֹל שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְהַגְבִּיחוֹ, אַעפ"כ אֵינוֹ נִקְנָה בְּמַשִּׁיכָה, שֶׁהָרִי אֶפְשָׁר לְהַתִּירוֹ וְלְהַגְבִּיחוֹ עֵץ עֵץ כִּי הַדָּרֵךְ לְשֵׂאת גַם עֵץ, וְלֹא נִחְשָׁב לְטִירְחָא גְדוּלָה. אֲבָל אִם הָיָה מְעוֹן מִשָּׂא שֶׁל אֲנָוִיּוֹת אוֹ שֶׁל פְּלִפְלִיּוֹת אוֹ שֶׁל שְׁקָדִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶם, שְׂאֵין אֶחָד יָכוֹל לְהַגְבִּיחוֹ מִחַמַּת גְּדוּלוֹ, וְגַם אֵין דָּרֵךְ לְקַחַת אֶחָד אֶחָד אֵלָא אֵת כֹּל הַמִּשָּׂא יַחַד, לִכֵּן הָרִי זֶה נִקְנָה בְּמַשִּׁיכָה. וְיֵשׁ חוֹלְקִין וְסִבְיָרָא לְהוּ דְאֶפְלוּ בְּעֲצִים וּפְשֵׁתָן נִקְנָה בְּמַשִּׁיכָה, הוֹאִיל וְאֵיבָא טַרְח לְהַתִּיר וְלְהַגְבִּיחַ. וְעֵין לְקַמְן סִימָן ר' סַעִיף ז' בְּדִין מְשִׁיכָה וְהַגְבָּהָה (טור).

ב שִׁיעוֹר הַגְבָּהָה, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ לְהַגְבִּיחַ שְׁלֹשָׁה מְטָפְחִים כְּדֵי שִׁיעֵצָא מִשִּׁיעוֹר לְבוֹד, וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְסָגִי בְּהַגְבָּהַת מְטָפַח כִּיוֹן דְּהוּא בְּרִשׁוֹתוֹ סָגִי בְּמִטָּפַח.^ל

יח כסלו

ג שִׁיעוֹר מְשִׁיכָה שְׂאֵמְרוּ, צָרִיךְ שְׂיִמְשֵׁף הַחֲפֵץ בְּלוֹ וְיִוָּצֵאֵנוּ מִכָּל הַמְּקוֹם שֶׁהוּא בּוֹ^מ אַע"ג דְּבַבְהֵמָה נִתְבָּאֵר לְעִיל ס' קצ"ו סע"ו ג' דְסָגִי בְּעִקְרַת יָד וְרַגְלֵי, מִשׁוּם דְּבַבְהֵמָה כֹּל שֶׁעָקְרָה יָד וְרַגְלֵי סוֹפָה לְעָקוֹר אֵת כּוֹלָהּ.

ד דְּבָרִים שְׂאֵין דְּרָבָם לְהַגְבִּיחַ, אַעפ"כ אֵי אֲנִיבְהִינְהוּ קָנָה דְּהַחֲנוּסָה לְרִשׁוֹתוֹ ע"י הַגְבָּהָה מוֹהֵי כֹּל מִצַּב.

יט כסלו

ה וְלָמָּה תִּקְנֵנוּ חֲכָמִים שְׂלֵא יְהוּ מְעוֹת קוֹנוֹת, גְּזָרָה שְׂמָא יִתְּנֵן הַלּוֹקֵחַ דְּמֵי הַחֲפֵץ וְעִי"ו הַחֲפֵץ נַעֲשֶׂה שְׁלוֹ וְקִדְּם שְׂיִקְחֵנוּ אֵת הַחֲפֵץ לְרִשׁוֹתוֹ יֵאבֵד אֶצֶל הַמוֹכֵר בְּאֵנָם, כְּגוֹן שֶׁתִּפְּלֵ דְלִקְחָה וְיִשְׂרָתָה, אוֹ

^ל כֶּשֶׁהַחֲפֵץ נִמְצָא בְּתוֹךְ יָדוֹ א"צ כֹּל לְהַגְבִּיחוֹ, דְּקוֹנֵה מִדִּין חֲצַר, וְרַק כֶּשֶׁבּוֹלֵט מִחוּץ לְכַף יָדוֹ צָרִיךְ הַגְבָּהָה [נְתִיבוֹת].

^מ וְהֵינּוּ כִשְׂזָה נִמְצָא בְּסִימְטָא, וְאִם זֶה נִמְצָא בְּרַה"ר וְכִיוֹן שֶׁמַּשִּׁיכָה קוֹנֵה רַק בְּסִימְטָא וְלֹא בְּרַה"ר, לִכֵּן אִם הוּא נִמְצָא בְּרַה"ר צָרִיךְ לְמוֹשְׁכוֹ לְסִימְטָא, וְא"צ בְּתוֹךְ הַסִּימְטָא לְמוֹשְׁכָה כְּדֵי כּוֹלָהּ, אֵלָא כִּיוֹן שֶׁמַּשְׁכָּה כְּדֵי כּוֹלָהּ בְּרַה"ר, סָגִי שִׁיכְנִיס מִקְצָתָה לְסִימְטָא וְא"צ שִׁיכְנִיס כּוֹלָהּ לְסִימְטָא וְכַדְלָקְמֵן סַעִיף י"ד.

יבואו לטמאים ויטלוהו, ואם היה פְּרָשׁוֹת הלוקח דהיינו שזה שייך כבר ללוקח ונתמקמה המוכר ולא יציל כי אין לו ענין לטרוח ולהציל כיון שכבר קיבל מעותיו, ואינו חייב באונס החפץ^א, לפיכך העמידוהו חֲכָמִים שהחפץ עדיין נחשב פְּרָשׁוֹת המוכר שיכול לחזור בו מהמקח ע"י שהפקיעו קנין מעות, כְּדִי שִׁשְׁתַּדֵּל וַיִּצִיל ואם לא יציל וישרף החפץ יפסיד המוכר^ב. לפיכך, אם היה ביתו של לוקח, שיש בו החפץ שנתמכר, משפך למוכר, העמידוהו על דין תורה שמעות קונות ואין המוכר יכול לחזור בו, כיון שלא שייך טעם התקנה שְׁחָרִי הקונה מצוי הוא אצל ביתו שאע"פ שהשכיר את ביתו, מ"מ כיון שזה שייך לו, הוא מצוי הרבה ליד ביתו, ואם תיפול דליקה בבית המוכר יכול הקונה להציל דכיון שיטרח להציל את ביתו מהדליקה, ממילא כבר יציל גם את הפירות שקנה. וכן אופן נוסף שאין המוכר יכול לחזור בו השוכר^ג המקום שאותם המטלטלים הנמכרים מנחים בו באחד מדרכי קניית השכירות שנתבאר בסימן קצ"ה [סעיף ט']. קנה המטלטלים שבו מכח קנין חצר ואין שום אחד מהם יכול לחזור בו, והוא שתהא חצר המשתמרת לדעת השוכר^ד, או שהוא עומד בצד המקום ההוא ועי"ז נעשה משתמר לדעתו. הגה: ויש אומרים דאם היו המטלטלין במקום דליקא למיחש לדלקה כגון בית אבנים, ושאר אונסים לא שכיחי, נקנו במקעות דלא שייך טעם התקנה. והב"ח והש"ך חולקים משום דלא פלוג רבנן (הגהות לאשונות דמרדכי פרק ה"ב). וכן אם התנו בהדיא הלוקח, או המוכר והלוקח שתק במקעות יקנו, קנו כמו שמצאנו לעיל סימן ק"צ סעי' ח' דאם התנו קונה במעות אף במקום שכותבין שטר^ה (צ"מ יוסף).

מא. משא"כ בקנין סודר או קנין סיטומתא דאע"פ שע"פ דין החפץ כבר שייך ללוקח, מ"מ כיון שעדיין לא קיבל את הכסף, המוכר יטרח ויציל, דאינו רוצה לילך בדינו ודיינא להוציא כספו [סמ"ע].
 מב. ואף אם אין לו אפשרות להציל, מ"מ חייב להחזיר את המעות ללוקח [סמ"ע].
 מג. וה"ה אם שאל את המקום להשתמש בו, קונה מדין קנין חצר. ואם שאל או שכר רק כדי לעבור דרך שם ולא להשתמש בעצם המקום, אין קונה לו בקנין חצר [ש"ך].
 מד. ולקמן סי' ר' סעי' א' הביא הרמ"א י"א דמהני אף במשתמר לדעת המשכיר [ש"ך].
 מה. והש"ך חולק דשאני הכא שרבנן הפקיעו קנין מעות, לא מהני תנאי, דהוי כמתנה נגד דברי חכמים. והקצות והנתיבות יישבו דעת הרמ"א.

וַיֵּשׁ אֹמְרִים דְּשִׁבְרוֹת מִמְלִטָּיִם נִקְנָה בְּבֶסֶף וְאִם נָתַן הַשׁוֹכֵר מַעוֹת וְעַדִּין לֹא מִשְׁךְ, מ"מ אין א' מהם יכול לחזור, דְּלִיכָא לְמִיחַשׁ שְׂמָא יֹאמֵר הַמִּשְׁכִּיר לוֹ לְשׁוֹכֵר נִשְׁרְפוּ חֲטִיף בְּעֵלְיָה, דְּכִינּוֹן שְׁתַּגּוּף שְׁלוֹ וְרַק הַשִּׁכְרִי אֵת זְכוּת הַשִּׁימוּשׁ, אִם תִּפּוֹל דְּלִיקָה, וְדַאי מִטְּרַח הַמִּשְׁכִּיר וּמִצִּיל¹⁰.

ב כסלו

ז הַסְפִּינָה, הוֹאִיל וְאִי אֶפְשָׁר לְהַגְבִּיהָ אוֹתָהּ מִחֲמַת כּוּבְדָה וַיֵּשׁ בְּמִשְׁיכָתָה מִטְּרַח גְּדוֹל, וְאִינָה נִמְשָׁכֶת אֱלָא לְרַבִּים שְׁאִין יַחִיד יִכּוֹל לְמוֹשְׁכָה לְבַדּוֹ אִלָּא בְּסִיוַע רַבִּים, לֹא הַצְּרִיבוּתָ מְשִׁיכָה אֱלָא נִקְנִיתָ בְּמִסְרָה וְכִשְׁאוּחָזוּ בַּה קָנָה אִף אִם לֹא הִזִּיזָה מִמְקוּמָהּ, וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא כֹּהֵן כֹּל דְּבַר גְּדוֹל שְׁדוּמָה לְסַפִּינָה. וְאִם אָמַר לוֹ לְךָ מִשְׁךָ וּקְנִי, אִינּוּ קוֹנָה הַסְפִּינָה עַד שְׁיִמְשָׁכְנָה בְּלָה וַיּוֹצִיאָנָה מִכָּל הַמְּקוֹם שְׁתִּיחָתָה בּוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל סַע"ג, שְׁתִּירִי הַקְּפִיד הַמּוֹכֵר שְׁלֹא יִקְנָה זֶה אֱלָא בְּמִשְׁיכָה.

ח מְסִירָה זֶה שְׂאֵמְרוֹ, אִין צְרִיךְ שְׁיִמְסְרֵנוּ מִמֶּשׁ מִידּוֹ לִיד לֹקֶחַת, אֱלָא כִּינּוֹן שְׂאֵחָזוּ בַּה תְּלוּקָה בְּפָנֵי הַמּוֹכֵר אוֹ בְּמִצְוֹתוֹ וְאִפִּי שְׁלֹא בְּפָנָיו, תְּהוּ לָהּ מְסִירָה וְקוּנָה.

בא כסלו

ט מְסִירָה אִינָה קוֹנָה אֱלָא בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים וּבְחֶצֶר שְׂאִינָה שְׁלֹ שְׁנִיחָם וְהַכְּנִיסָה שֶׁם שְׁלֹא בְּרִשׁוֹת בְּעַל הַחֶצֶר דָּאִם נָתַן לוֹ רִשׁוֹת הוּי כְּחֶצֶר שֶׁל זֶה שְׁקִיבֵל רִשׁוֹת שְׁאִין קוּנָה בַּה מְסִירָה. וּמְשִׁיכָה אִינָה קוֹנָה אֱלָא בְּסִמְטָא וְלֹא בְּרַה"ר, וְלִכְּנֵן אִם הַקְּפִיד שִׁיקְנָה בְּמִשְׁכָּה אִף אִם מִסֵּר לוֹ בְּרַה"ר לֹא קָנָה עַד שִׁימְשַׁכְנָה לְסִימְטָא אוֹ בְּחֶצֶר שְׁלֹ שְׁנִיחָם. וְהַגְּבִיחָה קוֹנָה כָּבֵל מְקוֹם. הַגֵּה: אָמַר לָהּ הַמּוֹכֵר לְקָנָה בְּמִסְרָה אוֹ בְּמִשְׁיכָה, בְּמְקוֹם שְׁאִין קוֹנִין, אַע"פ שֶׁשְׁנִיחָם הִסְכִּימוּ לִזֶּה לֹא מְהַנִּי וְלֹא קָנָה (ר"ן פֶּרֶק קַמָּא דְּקְדוּשִׁין).

י לְפִיכָךְ כִּיּוֹן שֶׁמְשִׁיכָה אִינָה קוּנָה בְּרַה"ר אוֹ בְּחֶצֶר שְׂאִינָה שֶׁל שְׁנִיחָם, אִם הִיתָה הַסְפִּינָה עוֹמְדַת בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, אוֹ בְּחֶצֶר שְׂאִינָה

10. בפתחי תשובה האריך להביא מראשונים ואחרונים שחולקים על דין זה, וכתב דהוי ספיקא דדינא ואין השוכר יכול להוציא מעותיו מהמשכיר.

שֶׁל שְׁנֵיהֶם, וְהַקָּפִיד הַמוֹכֵר וְאָמַר לָהּ מִשְׁדָּךְ וְקָנִי וּמִמִּילָא אֵין קוֹנָה
בַּמְסִירָה, צָרִיךְ לְמַשְׁכָּה בְּלָהּ וְאִם נִמְצָא בְּרַה"ר צָרִיךְ שְׂוִיצִיאָנָה מֵאוֹתוֹ
לְרִשׁוֹת שְׂאִין מְשִׁיכָה קוֹנָה בּוֹ, וְיִכְנִסְנָה לְרִשׁוֹת שְׁתַּמְשִׁיכָה קוֹנָה
בּוֹ.

בב כסלו

**יא הִיתָה עוֹמֶדֶת בְּסִמְטָא אוֹ בְּחֶצֶר שֶׁל שְׁנֵיהֶם, אֵינָה נִקְנִית אֲלָא
בְּמְשִׁיכָה וְלֹא בְּמְסִירָה.**

**יב הִיתָה עוֹמֶדֶת בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים וְלֹא אָמַר לָהֶם הַמוֹכֵר כְּלוּם וְאָמַר
לָהֶם שִׁיקֵנו בְּאִזְוָה קִנְיֵן שִׁירְצוּ, וְהִלְךְ הַלּוֹקֵחַ וּמִשְׁדָּךְ, לֹא קָנָה
עַד שְׂוִיצִיאָנָה בְּדִינָה מְרִשׁוֹת הַרְבִּים לְסִמְטָא, אִף עַל פִּי שְׁנֵינִית
בְּמְסִירָה בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים וּמְסִירָה אֵינָה צָרִיכָה שְׂמִסְסֵר לוֹ מִיַּד לְיָד
וְא"כ מִיַּד שֶׁאֵחָזוּ בַּהּ בְּרַה"ר הִיא לוֹ לְקִנּוּת, אֲפִלּוּ הִכִּי בִּינּוֹן שְׁתַּתְּחִיל
לְמִשְׁדָּךְ, כְּבָר נִלְּהָ בְּדַעְתּוֹ שְׂאִינוֹ רוֹצֵה לְקִנּוּת בְּחֻזְקָה זֶה שֶׁהוּא
מְחֻזֵּק וְתַפּוּס בָּהּ בְּתוֹרַת קִנְיֵן מְסִירָה, אֲלָא בְּמְשִׁיכָה וְלֹכֵן צָרִיךְ לְמוֹשְׁכָה
לְסִימְטָא.**

בג כסלו

**יג יֵשׁ אוֹמְרִים דְּסִפִּינָה אֵינָה נִקְנִית בְּמְשִׁיכָה בְּאוֹפֵן שְׁקוּנָה אוֹתָהּ
בְּמְשִׁיכָה וְלֹא בַּמְסִירָה אֲלָא בְּדֶרֶךְ מְשִׁיכָתָהּ, כְּגוֹן שְׂמִנְחַת
בְּמִים אוֹ בְּרִקְק מִים כְּשֶׁהוּא בְּסִמְטָא אוֹ בְּחֶצֶר שֶׁל שְׁנֵיהֶם וְה"ה
דַּמְסִירָה אֵין קוֹנָה בְּרַה"ר אֵלָא בְּמִים^ט, אֲבָל אִם הִיתָה בִּיבֻשָׁה כִּיּוֹן שֶׁאֵין
דֶּרֶךְ לְמוֹשְׁכָה בִּיבֻשָׁה, אֵין מוֹעִיל שֵׁם מְשִׁיכָה, וְלֹכֵן אֵינּוֹ קוֹנָה שֵׁם עַד
שְׂוִיצִיאָנָה.**

**יד דְּבַר הַנִּקְנָה בְּמְשִׁיכָה שְׁתִּיבָה בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים אוֹ בְּחֶצֶר שְׂאֵינָה
שֶׁל שְׁנֵיהֶם, וּמִשְׁכּוֹ הַלּוֹקֵחַ לְרִשׁוֹתָו אוֹ לְסִמְטָא, בִּינּוֹן
שְׂוִיצִיאַ מִקְצָתוֹ מְרִשׁוֹת הַרְבִּים אוֹ מְרִשׁוֹת שְׂאֵינָה שֶׁל שְׁנֵיהֶם
וְהַכְּנִיס אֶת מִקְצָתוֹ לְסִימְטָא, אַע"פ שֶׁבְּתוֹךְ הַסִּימְטָא לֹא מִשְׁךְ כְּנֶגֶד כָּל הַחֶפְצִין,**

זו. ודעת הגר"א דרק משיכה אין קונה בספינה אלא במים, דאין דרך למושכה
אלא במים, אבל מסירה מהני ברה"ר אף בלי מים.

מ"מ כיון שמשך שיעור כולו ברה"ר קנה, מאחר שמשכנו בלוי והוציאנו מקל המקום שתיה בו.

כד בסל

מן הנותן דמי המטלטלים או מקצתו, וְחֹדֵר בּוֹ הַלּוֹקֵחַ דַּאֲחֵר מֵתֵן מַעוֹת עֲדִיין יִכּוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ כְּדַלְעִיל, וּבְלוֹקָח אֵין חַיִּיב קְבֻלַּת מִי שִׁפְרַע', וְאָמַר לוֹ הַמּוֹכֵר בּוֹא וְטַל מְעוֹתֶיךָ וְכֹל זְמַן שֶׁלֹּא אָמַר לוֹ כֵּךְ חַיִּיב הַמּוֹכֵר בִּאֲחֵרִיּוֹת הַמַּעוֹת אִפִּי' בְּאוֹנְסִין, הֲרִי הַמַּעוֹת אֶצְלוֹ כְּמוֹ פְּקָדוֹן כְּשׁוֹמֵר חֵינִים, וְלִכֵּן אִם נִגְנְבוּ אוֹ אֶבְדּוּ אֵינּוּ חַיִּיב בְּאֲחֵרִיּוֹתָן. אֲבָל אִם חֹדֵר בּוֹ הַמּוֹכֵר וְאָמַר לַלּוֹקֵחַ בֹּא וְטַל אֶת שְׁלֶדְךָ, הֲרִי הַמַּעוֹת בְּרִשְׁוֹתָו וְחַיִּיב בְּאֲחֵרִיּוֹתָו, אֶפְלוּ מֵאַנְסִים גְּדוּלִים, עַד שֶׁיִּקְבַּל עָלָיו מִי שִׁפְרַע' דִּהֵינּוּ שִׁיִּסְכִּים שִׁיחֹל עָלָיו קִלְלַת מִי שִׁפְרַע' וְיֹאמַר לוֹ אַחֵר כֶּךָ בּוֹא וְטַל אֶת שְׁלֶדְךָ, וְאִז אֵי אֵיִתְנַהוּ בְּעֵינֵי הַנֶּדֶךְ וְזוּי מִמֶּשׁ דִּיִּחֵיב לָהּ לּוֹקֵחַ, פְּטוֹר, אֲבָל אִם הוֹצִיאָם וַיַּחֲד אַחֲרֵים תַּחְתִּיתֵיהֶם וְקִבַּל מִי שִׁפְרַע', יֵשׁ אוֹמְרִים שְׁחֹדְרוּ הַמַּעוֹת הַלְיֹת הַלְיֹאֲחָה כִּיּוֹן שֶׁהוֹצִיאָם לְצִרְכּוֹ, וְלִכֵּן חַיִּיב אֶפְלוּ מֵאַנְסִים, עַד שֶׁיִּכְבֹּאוּ לְרִשְׁוֹת לּוֹקֵחַ. וְיֵשׁ מִי שֶׁאֹמֵר, שֶׁאֶפְלוּ הוֹצִיאָם, בֵּינָן שֶׁקִּבַּל עָלָיו מִי שִׁפְרַע וְנֹתְנָם לוֹ, אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא רָצָה הַלּוֹקֵחַ לְקַבְּלָם, פְּטוֹר דִּס"ל דִּנְתִּינָה בַעַל כְּרוּחַ שִׁמְחָה נִתְּנָה, וְכִיּוֹן שֶׁלֹּא רָצָה לְקַבְּלָם נִחְשָׁב כְּאִילוּ נִתְּנָם לוֹ וּנְפֹטֵר.

סימן קצט

יש דרכים שמעות קונות, ויש זמן שמעות קונות

וכו ד' סעיפים

א' אע"פ שנתבאר בסימן הקודם שחז"ל עקרו קנין מעות במטלטלין מ"מ יש כמה אופנים שמעות קונות. ביצד, היו לו לקונה מעות בידו בלא מנין ובלא משקל, ואמר לחברו מכר לי חפץ שלד במעות אלו שבגדי, ולקחם המוכר ולא דקדק לידע מנינם, נקנה החפץ ללוקח ואין אחד מהם יכול לחזור בו, מפני שהוא דבר שאינו מצוי שאדם יסכים למכור חפץ בעד סכום מעות שאינם ידועים לו, לכן לא

נָזְרוּ בַּהּ רַבָּנָן שְׂמַא יֹאמַר לוֹ נִשְׂרַפוּ חֵיטֵךְ בְּעֵלְיָהּ. הִגִּיה: וְאִפְלוּ הַלּוֹקֵחַ יָדַע מְנִינָם, רַק שְׂאֵמֶר לְמוֹכֵר מְכַר לִי בְּאֵלוֹ, וְהַמּוֹכֵר לֹא דִקְדַק בְּמִנְיָנָם, יֵשׁ אוֹמְרִים דְּקָנָה (עין צ"י).

כה כסלו

ב וְכוּ רְאוּבוּ שְׂמֵכֶר מִפְּלִטְלִין לְשִׁמְעוֹן בְּמִנְתָּה, וְקָנָה שְׁמֵעוֹן הַמְּפִלְטְלִין בְּמִשִּׁיכָה אוֹ בְּהַגְבָּהָה וְנִתְחַיֵּב לְרְאוּבוּן בְּדָמִים שֶׁל הַחִפְצֵי שְׂקֵנָה, וְאַחַר כֵּךְ הָיָה לְשִׁמְעוֹן הַקּוֹנֵה מִפְּלִטְלִים אַחֲרֵים לְמִכְרָה, וְאָמַר לֵה רְאוּבוּן מְכַר לִי אוֹתָם בְּחֹב הַדָּמִים שֵׁישׁ לִי בִּידֶךָ דְּמִי הַמְּכָרָה, וְאָמַר לֵה הֵן, נִקְנִין אוֹתָן הַמְּפִלְטְלִים לְרְאוּבוּן בְּכָל מְקוֹם שֶׁהֵם הֵחֹב נִחְשָׁב כְּדָמִים, וְקוֹנֵה בְּקִנְיַן מַעוֹת, וְאָף עַל פִּי שְׂלֵא מִשְׁדָּה וְלֹא הִנְבִּיחַ וְחוּ"ל עָקְרוּ קִנְיַן מַעוֹת, מ"מ כֹּאן לֹא גִזְרוּ, מִשּׁוּם שֶׁנֶּחֱמָה זֶה דְּבַר שְׂאִינוֹ מְצוּי הוּא שִׁיקְנָה בְּחֹב שְׁבֵא מִחֻמַּת מְכַר קְדוּם. וְלֹא נִזְרוּ בַּהּ רַבָּנָן. אֲבָל אִם הָיָה עָלָיו חֹב שְׂלֵא מִחֻמַּת הַמְּכָרָה אֵלּא מִחֻמַּת הַלוֹוָאָה וְאָמַר לוֹ מְכַר לִי מִפְּלִטְלִין בְּחֹב שֵׁישׁ לִי אֶצְלֶךָ, וְנִתְרַצּוּ שְׁנֵיהֶם, לֹא קָנָה דְּחֹב רִגְלֵי שְׂכִיחַ, וְבוּזָה גִזְרוּ רַבְנֵי שְׁמַעוֹת לֹא יִקְנוּ, אֲבָל לְשִׁיטָה זוֹ דְּחֹב נִחְשָׁב דָּמִים מִהֵי עַכ"פּ לְעִנְיַן מִי שִׁפְרַע. הִגִּיה: מִיָּהוּ, יֵשׁ אוֹמְרִים דְּמִי דְּיֻקָּא שְׂאֵמֶר לֵה מְכַר לִי בְּהִנָּאת מְחִילַת הַדָּמִים שֵׁישׁ לִי אֶצְלֶךָ בִּזְוָה נִחְשָׁב הַחֹב כְּכֹסֶף וְקוֹנֵה בְּאוֹפֵן שְׂאִינוֹ שְׂכִיחַ, אֲבָל אִם אָמַר לֵה מְכַר לִי בְּעַצֵּם חֹב הַדָּמִים שֵׁישׁ לִי בִּידֶךָ, לֹא קָנָה דְּחֹב לֹא נִחְשָׁב לְמַעוֹת כִּיּוֹן שְׂלֵא קִיבַל כַּעַת הֵנָּה חֲדָשָׁה, מִשְׂא"כ כִּשְׂקוֹנָה בְּהִנָּאת מְחִילַת מְלוּוָה, דֵּהֵנָּה שְׂקוֹנָה בַּהּ הִיא חֲדָשָׁה (הַמְּגִיד צ"ו דְּמִכְרָה וּר"ן פֶּרֶק הַזֶּהב, וְעִין בּב"י). וְעִין לְקַמְן סִימָן ר"ד סְעִיף י' שְׁהוּבָא שֵׁם הַמְּחִלּוֹקַת אִם חֹב נִחְשָׁב כְּמַעוֹת.

ג עַד כֹּאן נִתְבָּאֵר 'אוֹפְנִים' שְׁמַעוֹת קוֹנוֹת, וְכַעַת יִתְבָּאֵר שֵׁישׁ זְמַן' שְׁמַעוֹת קוֹנוֹת, מִשּׁוּם שְׁבֹזְמִינִים אֵלּוֹ הַעֲמִידוֹ הַכְּמִים דְּבִרְיָהּ עַל דִּין תְּוֹרָה שְׁמַעוֹת קוֹנוֹת וְלֹא עָקְרוּ בּוֹזְמִינִים אֵלּוֹ אֵת הַקִּנְיַן כֹּסֶף דְּאוֹרִייתָא, וְזִמְן זֶה הוּא בְּקִנְיַת בִּשְׂרָ בְּאַרְבַּעָה פְּרָקִים בְּאַרְבַּעָה עֲרָבִים יָמִים טוֹבִים, וְאֵלּוֹ הֵם עָרֵב יוֹם טוֹב הָאֲחֲרוֹן שֶׁל חֲגַג הַסּוּכוֹת הֵיינו שְׁמִינֵי עֲצֵרַת, דְּכִיּוֹן דְּהוּי חֲגַג בְּפִנֵי עֲצֻמוֹ מְרַבִּים בּוֹ בְּבִשְׂרָ, אֲבָל יו"ט הֵרָאשׁוֹן כִּיּוֹן שְׁטֵרודִים בְּסוּכָה וְלוֹלֵב אִין קוֹנִים כ"כ בִּשְׂרָ, וְעָרֵב יוֹם טוֹב הֵרָאשׁוֹן שֶׁל פְּסַח מִשְׂא"כ שְׁבִיעֵי שֶׁל פְּסַח אִין קוֹנִים בּוֹ כ"כ בִּשְׂרָ כִּיּוֹן דְּלֹא הוּי רִגְלֵי בְּפִנֵי עֲצֻמוֹ, וְעָרֵב הַעֲצֵרַת חֲגַג הַשְּׁבֻעוֹת, וְעָרֵב רֵאשׁ הַשְּׁנָה אֲבָל בְּעָרֵב יוֹה"כ"פ נִהְיָ לְאִכּוֹל עוֹפוֹת וְלֹא בִּשְׂרָ,

ונפ"מ במה שהעמידו דבריהם על ד"ת שאם ה"ה לטפח שור ש"וה מא"ה דינרים, וְלָקַח מִחֲלוּקָתָהּ דֵּינָר כְּדֵי לְתַן לוֹ בְּשָׂר בְּשִׁישְׁחַמָּה היינו שהתחייב לשחוט עבורו, וחשב שיהיו לו עוד קונים בדמי כל הבהמה, וְלֹא נִתְקַבְּצוּ לוֹ כָּל דְּמֵי הַשּׂוֹר, מִשְׁחִיטִין אוֹתוֹ בְּעַל כְּרַחוּ, כְּדֵי לְתַן הַבְּשָׂר לְלוֹקְחָהּ כִּיּוֹן שִׁמְעוֹת קוּנוֹת, א"כ נתחייב לתת בשר ללוקח בדינר, ואע"פ שע"י יפסיד שאר הבשר, צריך לקיים מכירתו, משא"כ אם היו מתנהגים לפי תקנת חז"ל היה המוכר רשאי לחזור בו מחמת חשש הפסד, לְפִיכָךְ כִּיּוֹן שֶׁהֲלוֹקָה קָנָה חֲלָקוֹ ע"י דמים שנתן, אִם מֵת הַשּׂוֹר, מֵת לְלוֹקְחָהּ, וּמִפְסִיד הַדֵּינָר שֶׁנָּתַן, מִשְׁא"כ אם מעות אין קונות, כיון שמת השור יכול הלוקח לחזור בו מהמכר ולא יפסיד דמיו. הגה: וְיֵשׁ מִי שֶׁקָּתַב, דְּהוּא הַדֵּין הַנּוֹתֵן מְעוֹת עַל יַיִן לְקָדוּשׁ בְּעָרֵב שָׁבֵת, דְּקָנָה, דְּכָל כֶּהָאֵי גִּנְנָא שֶׁהוּא מְקוּם מְצוּה הַעֲמִידוֹ דְּבְרִיָּהֶם עַל דֵּין תוֹרָה" (מהרי"ל).

כו כסלו

ד יתומים, או אפומדופוס שְׁלָהֶם, שְׁמָכְרוּ מִמְּלִטְלִים וּמִשְׁכָּן הַלוֹקְחָה וְעָדִין לֹא נָתַן הַמְּעוֹת, וְנִתְיָקְרוּ, אם רוצים לחזור כדי למכור ביותר יקר, חוֹזְרִים בָּהֶם, כי אצל יתומים מתנהגים גם כְּדֵין הַתּוֹרָה, שְׂאִין מְשִׁיבָה קוֹנָה אֵלָּא מְעוֹת וכיון שהלוקח עדיין לא שילם אין החפץ שייך לו, וּמִכָּל מְקוֹם הַלוֹקְחָה הֵי שׁוֹמֵר שְׂכָר עַל הַמְּזָקָה הַתְּחִיבָה בַּגְּנִיבָה וַאֲבָדָה, דכיון שהיה בידו לאוכלו או להשתמש בו כל זמן שהיתומים לא חזרו בהם, נחשב הנאה להחשיבו עי"ז לשומר שכר" (מרדכי פרק הטקין וזית יוסף נטס מוס'), וּבְזוֹ בְּלָבָד חֲלוּקַת דֵּין הַיְתוּמִים מְדִין שְׂאֵר בְּנֵי אָדָם, אֲבָל בְּשָׂאֵר הַחֲלָקוֹת דֵּין הַיְתוּמִים שְׁוֵה לְשָׁל כָּל אָדָם לְעִנְיֵן זֶה רָאָה בַּהֲעֵרָה. הגה: וְדָקָא יְתוּמִים בְּשָׂאֵר הַחֲלוּקוֹת דִּינִים כַּהֲדוּיט שְׁקוּנָה

מת. והוא הדין חלה לכבוד שבת [קצות]. או בשר לפורים [חתם סופר]. מט. ולא חששו שאם תיפול דליקה יאמר הלוקח ליתומים נשרפו חטיף בעליה, כיון שבהזקות כעין גניבה ואבדה מחוייב, ורק באונס גמור אינו מחוייב, אונס כזה לא שכיח כ"כ.

ג. ומטעם דאם הוזלו אחר משיכת הלוקח אינו יכול לחזור בו, שלא אמרו ביתומים מעות קונות רק לטובתם. קיבלו היתומים דמים ולא משך הלוקח עדיין ונתייקרו, חוזרין היתומים מטעם הזה, ואם הוזלו גם הלוקח יכול לחזור בו ולקבל עליו מי שפרע, דאל"כ אם יצטרכו היתומים מעות לא ימצאו מי שיתן להם עד שיתנו הפירות. לקחו היתומים פירות ומשכו ולא נתנו הדמים והוקרו, קנאום

במשיכה ולא במעות, אבל הקדש וצדקה קונה רק במעות^{יא}, ולכן, אם נתן אהר דמים להקדש על המקח, ונתן^{יב}, אין הקדש יכול לחזור בו וה"ה אם הגזבר נתן דמים לאחר לקנות לצורך הקדש והוול, דאין יכול לחזור בו, כיון שבהדיוט איכא נמי עכ"פ מי שפרע (מרדכי פרק המקין ור"ן פ"ק דקדושין).

סימן ר'

דין קניית מטלטלין על ידי חצרו,

וביצד קונה בליו

ובו י"ב סעיפים

א הוה המטלטלין שרוצה למוכר מונחים בראשות הלוקח באופן שהוא המשתמר לדעתו של הלוקח, דחצר קונה מדין יד או שליחות, ולכן צריך משתמר לדעתו, לאפוקי אם הוא משתמר לדעת המוכר ולא לדעת הלוקח, הגה: ויש חולקין וסבירא להו דבמכר או מתנה אם משמר לדעת המוכר או הנותן שהוא המקנה, סגי כיון שיש כאן דעת מקנה, מהני משתמר לדעתו כאילו משתמר לדעת הקונה, [משא"כ במציאה שאין דעת מקנה, בעינן משתמר לדעת הקונה], וקנה (עין צ"י), וכן נראה להורות [והש"ך כתב דהוי ספיקא דדינא]. מיהו, אם המוכר השפיר לו לקונה חצר של עצמו של המוכר, כדי שיקנה את החפץ בתורת חצר, והמטלטלין שמוכר לו מערביין עדין עם שאר מטלטלין של מוכר או מונחים בסמוך להם בלי הפסק ביניהם, מקרי חצר שאינו משמר ולא קנה^{יג} (הגהות מרדכי

כשאר כל אדם. הוזלו אינם יכולים לחזור בהם, דאל"כ כשיצטרכו לפירות לא ימצאו מי שימכור להם עד שיתנו המעות מקודם. נתנו הם מעות ולא משכו והוזלו, יכולין לחזור כשאר כל אדם, הוקרו יכול המוכר לחזור בקבלת מי שפרע, דאל"כ יאמר המוכר נשרפו חטיף, ואין לומר דכשישרפו יחזרו בהם כמו בהוזלו, דאין מן הסברא דלענין חזרה יהיה ברשותם ולענין שריפה יהיה ברשות המוכר, [סמ"ע]

נא. הקצות חולק על הרמ"א וס"ל דדין הקדש עניים וצדקה כדין יתומים.
נב. מדברי הרמ"א משמע דאף לדעת הי"ח דמהני משתמר לדעת המוכר, לא מהני

פ"ק דמלע"ה). או אפי' בחצר שאינה משתמרת מצד עצמה אלא שְהוּא הקונה עוֹמֵד בְּצַד אוֹתוֹ רְשׁוֹת הַיָּינוּ מִמֶּשׁ צִמּוּד לרְשׁוֹת דְּדוּמָה לִידוֹ, אֲבָל בעינן נמי שעי"ו נעשה משתמר, וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּכִיּוֹן שְׁקוּנָה מִטַּעַם שְׂדוּמָה לִידוֹ, בְּעֵינֵי שִׁיעוּמוֹד דְּרָקָא בְּתוֹכּוֹ דְּרַק כֵּךְ דוּמָה לִידוֹ אֲבָל חוּצָה לּוֹ לֹא (המגיד פ"ז דגזילה), בֵּינָן שְׁקִיבָל עָלָיו הַמוֹכֵר וְהוֹסִיף לְמִכְרֵהוּ, קָנָה לוֹקַח וְאֵף עַל פִּי שְׁעָרָיו לֹא מְדַרְדֵּם דְּמִדֵּידָה אֵינָה מַעֲכָבֵת אֶת הַקִּנּוּן, רַק אַח"כ מִבְּרִירִים כִּמְהָ קָנָה, וְהוּא שְׁפָסֵק דְּמִים אֲבָל כָּל זְמַן שֶׁלֹּא פִּסְקוּ מִחֵיר, חִסֵּר בְּגִמְרֵי דַעַת וְאֵינוֹ קוֹנֵה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֲרַבַּע אַמּוֹת שֶׁל אָדָם קוֹנֵין לּוֹ כְּמוֹ בְּמִצְיָאָה וְלֹכֵן אִם הַחֲפֵץ נִמְצָא בְּתוֹךְ ד' אַמּוֹתָיו שֶׁל הַקּוֹנֵה נִקְנָה לוֹ הַחֲפֵץ" (עין צ"י).

כו כסלו

ב הַיּוֹ הַמִּטְלָטְלִים הַנִּמְכָּרִים בְּרְשׁוֹת הַמוֹכֵר, אוֹ בְּרְשׁוֹת אָדָם אַחֵר שֶׁהֵם מְפָקְדִים אֲצִלּוֹ עֲבוּר הַמוֹכֵר, לֹא קָנָה הַלּוֹקַח עַד שִׁיִּנְבִּיחַ הַמִּטְלָטְלִין אוֹ עַד שִׁיִּמְשֹׁבֵם וְיוֹצִיאֵם מִרְשׁוֹת הַמוֹכֵר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לַעֲלֵל ס' קצ"ז סעי' ב'. הַגֵּה: וְיִמְיָהוּ, אִם שָׁכַר הַמָּקוֹם שְׁמִנְחָה בּוֹ בְּנִתְיַנֵּת מַעוֹת, אֲבָל בְּקִנּוּן סוּדָר בְּלֵי מַעוֹת י"א דְּלֹא מַהֲנֵי וְכַדְלַעֲלֵל ס' קצ"ה סעי' ט' אוֹ נִתְּנוּ לוֹ אֶת הַמָּקוֹם שְׂמוּנָה בּוֹ בְּמִתְּנָה וּבְקִנְיָן וְזֶה מַהֲנֵי אֵף כְּשִׂמוּנָה בְּרְשׁוֹת הַמוֹכֵר, דַּע"י הַשְּׂכִירֹת אוֹ הַקִּנּוּן נַעֲשֶׂה הַמָּקוֹם שֶׁל הַקּוֹנֵה וְקוֹנֵה אֶת הַחֲפֵץ בְּקִנּוּן חֲצֵר, אוֹ אֲפִלּוֹ בְּדַבּוּר בְּעֵלְמָא שֶׁהַמָּקָנָה אוֹמֵר לְבַעַל הַמָּקוֹם שֶׁהַחֲפֵץ נִמְצָא שֶׁם 'זָכָה לְפָלוּנִי ע"י חֲצִירְךָ', קָנָא דְּחֲצִירוֹ כִּידוֹ, וְכִמוֹ שִׁיכּוֹל לִזְכּוֹת בִּידוֹ עֲבוּר אַחֵר, ה"ה ע"י חֲצִירוֹ, דְּהִשְׁתָּא הָיִי בְּרְשׁוֹתוֹ וְקוֹנָה לוֹ. וְהָא

כשמעורבים עם פירות המוכר. אבל הש"ך והנתיבות חולקים וס"ל דהגהות מרדכי שכתב כן ס"ל דלא מהני משתמר לדעת המוכר, ולכן אם זה מעורב ל"ח משתמר, אבל לדעת ה"ח ודאי מהני אף במעורב, כיון שסו"ס הוא משתמר לדעת המוכר. והנתיבות כתב דהגהת הרמ"א אין מקומו כאן אלא אחר דעת השו"ע שס"ל שצריך משתמר לדעת המוכר.

ג. הקשה הר"ן א"כ למה תקנו קנין משיכה, שיקנה בד' אמות, ותר"ץ דד' אמות קונה רק אם הוא הקדים לבוא לפני שהגיע המוכר, אבל אם המוכר הקדים, נחשבים כד"א שלו ואין הקונה קונה בהם, ולכן הוצרך משיכה. וכתב הש"ך שמדברי הרא"ש משמע שלא חילק בזה וכן משמע סתימת הרמ"א, ולכן תירץ שהוצרך משיכה באופן שמושך בחבל והחפץ נמצא חוץ לד"א, אי נמי קנין משיכה הוא דאורייתא ולא תקנה דרבנן.

דמהני דבור בעלמא, הינו כשהחפץ נמצא ברשות אחר. אבל אם מנח ברשות המוכר ואומר יזכה חצרי ללוקח במקח שקנה ממני, לא קנה כי אי אפשר לזכות חפץ לאחר רק ע"י אדם שלישי, כי אחרת אינו יוצא מרשות המזכה עד שישכיר לו מקומו ויקנה לו באחד מדרכי הקניה (טור נסס הרא"ש ור' ירוסם נ"י ח"ג). ואם היו הפרות מקדמים ביד אחר עבור המוכר, לא סגי שיאמר בעל המקום תקנה חצרי ללוקח, עד שיאמר פן מדעת המוכר כיון שהחפץ מופקד ברשותו לטובת המוכר, נעשה המקום כחצר המוכר, ושוב אין יכול לזכות על ידו ללוקח, עד שהמוכר יסכים, ועי"ז נעשה מעתה המקום של הלוקח וקונה בחצר (צ"ת יוסף נסס הרמב"ן והמגיד פ"ד דמכירה).

ג בליו של אדם, בל מקום שיש לו רשות להניחו כגון סימטא או רשות של שניהם, קנה לו מדין קנין חצר. ובין שנכנסו הממלטלים בתוך הפלי אין אחד מהם יכול לחזור בו, ורחי זה כמי שהנחו בתוך ביתו. הגה: ויש מחלקין, דאם אינן ברשות לוקח שבוה רשות עצמו קונה רק בסמטא וכיוצא בזה דבוה צריך לקנות רק מכח כליו, אין פליו קונים, אלא אם פן מדד לו המוכר ונתנם לכליו של לוקח [דבמדד הלוקח עצמו קנה במשיכה כדלהלן סעי' ז'], או עד שיאמר לו זיל וקני אבל בלי זה אין דעתו שיקנה ע"י נתינה לכליו, אא"כ בדבר שאין צריך מדידה (טור ומוס' והרא"ש פרק הספינה והגהות מימוני פ"ד דמכירה). לפיכך אין פליו של אדם קונים לו ברשות הרבים כיון שאין רשות להניח שם כליו דמפריע להילוך הרבים, ולא ברשות המוכר דכדי שכליו יקנו לו צריך שגם הכלי יהיה שלו וגם הרשות לא תהיה של המוכר, אלא אם פן אמר לו המקנה בפירוש לך וקנה בכלי זה ולא סגי שנתן לו רשות להניח שם כליו, ודעת הש"ך דגם זה מהני, ואז קנה אם הוא ברשות המוכר ולא ברשות הרבים.

כח כסלו

ד וכן אם קנה את הפלי עצמו מהמוכר והנביחו וממילא זכה בו אף שהוא ברשות המוכר, ואחר כך הניחו שם ברשות המוכר וחזר וקנה ממנו הפרות, בין שנכנסו הפירות בתוך פלי זה קנה אותם, שמפני הנאת המוכר שנהנה ממכירת הפלי, אינו מקפיד על

מקומו וכיון שהרשהו להניח את הכלי ברשותו, השאיל לו את מקום הכלי, ונחשב כליו של לוקח ברשות לוקח, וקנה.

ה כָּשֶׁם שָׁאִין בְּלִי שָׁל לֹקַח קִנְיָה לוֹ בְּרִשּׁוֹת מוֹכֵר כְּדַלְעִיל סְעִי ג', בְּדֵי אִין בְּלִי שָׁל מוֹכֵר קִנְיָה לְלֹקַח אִף עַל פִּי שְׁהוּא בְּרִשּׁוֹת לֹקַח וְאִם אָמַר לוֹ הַמוֹכֵר זֵיל קִנִּי, מֵהֵנִי. וַיֵּשׁ אֲמָרִים אֶפְלוֹ אָמַר לֵה הַמוֹכֵר זֵיל קִנְיָה, לֹא קִנְיָה מִשְׁא"כ כְּלִי שֶׁל לֹקַח בְּרִשּׁוֹת מוֹכֵר מֵהֵנִי כְּשֶׁאָמַר לוֹ זֵיל קִנִּי וְכַדְלַעִיל סְעִי ג"ה (טור נָשֵׁם הַר"י וְזִית יוֹסֵף נָשֵׁם הַר"ע).

בט כסלו

ו מְשִׁיבָה מֵהֵנִיא בְּכִלְיוֹ שָׁל מוֹכֵר, שָׁאִם מְדַד הַמוֹכֵר וְנָתַן לְתוֹךְ בְּלִי שֶׁל הַמוֹכֵר, וּמְשָׁבוּ תְּלוֹקַח בְּפִנְיֵו, קִנְיָה, וְאֶפְלוֹ לֹא אָמַר לוֹ מְשָׁד הַבְּלִי לְקִנְיָה מֵה שְׁבִתוֹבוּ דְכִיּוֹן שֶׁמִּשְׁךְ בְּפִנְיֵו קִנְיָה, וְהוּא שִׁימְשׁוֹךְ בְּסִימְטָא אוֹ בַּחצֵר שֶׁל שְׁנֵיהֶם.

ז אִין תְּרִשּׁוֹת קִנְיָה, וְלֹא תְּבִלָּה, וְלֹא מְשִׁיבָה, וְלֹא תְּנַבְּחָה, אֶלָּא אִם בֵּן פְּסֵק תְּתַלְּחָה מַחִיר תְּמַדָּה בְּכֵף וְכֵף, אֶבֶל כָּל זְמַן שְׁלֹא פְּסֵק, אִין לוֹ שׁוֹם צַד שְׁיִקְנֶה בּוֹ, דְּכָל זְמַן שְׁלֹא פְּסֵק הַמוֹכֵר מֵה מַחִיר, לֹא סְמִכָה דְעַת שְׁנֵיהֶם, שְׁמָא לֹא יִסְכְּמוּ בֵּינֵיהֶם עַל הַסְּכּוּם. וְאִם תְּמַקַּח דְּבָר שְׁדָמְיוֹ קְצוּבִים תְּמִיד, אִף עַל פִּי שְׁלֹא פְּסֵק, קִנְיָה כִּיּוֹן שְׁאִינוּ מַחוֹסֵר פְּסִיקָה. וְכֵן אִם אָמַר לוֹ תְּרִינִי מוֹכֵר לְךָ בְּפִי מֵה שְׁיִשְׁמוּהוּ שְׁלִשָּׁה שְׁמַאִין, וְה"ה אִם אָמַר ע"פ מֵה שִׁישׁוּם אַחַד, קִנְיָה אִם עֲשֵׂה אַחַד מֵהַקְּנִינִים הַמוֹעִילִים, אֶפְלוֹ אִין דְּמִיּוֹ קְצוּבִים כִּיּוֹן שֶׁסְּמַכּוּ דַעַתָּה

נד. לשיטת הרי"ף והרמב"ם שני דינים אלו הוי איבעיא דאיפשיטא והדין הוא בתורת ודאי, ולדעת הרא"ש והטור תרווייהו הן איבעיא דלא איפשיטא, ורק מחמת ספק פוסקים בשניהם שאין קונה. נה. וטעם החילוק דבכליו של לוקח כבר הוא בתוך שלו, וכדי שהמקום שתחתיו לא יפריע לו לקנות, סגי ברשות בעלמא להניח כליו, משא"כ בכליו של מוכר, אע"פ שאמר לו זיל קני, הוי כנתינת רשות שימוש, ובנתינת רשות בדיבור בעלמא לא נעשה עי"ז הכלי של הלוקח נו. הלשון לאו דווקא, דלעיל סימן קצ"ז סעי' ו' נתבאר דבלשון זה אינו קונה, אלא הכוונה שא"צ שיאמר לו 'משוך הכלי וקנה מה שבתוכו' [סמ"ע ונתיבות].

להסכים למה שיפסוק השמאי. ראה בהערה סיכום השיטות וביאורו"י ה"ו הפרות בסמטא או בַּחֲצֵר שֶׁל שְׁנֵיהֶם אפ"י היו בכליו של לוקח, וְאִפְלוּ הָיוּ בְּרִשּׁוֹת לֹקַחְתָּ, וְהָיוּ בְּתוֹךְ בְּלִיּוֹ שֶׁל מוֹכֵר, קָבַל עָלָיו תְּמוּכָר לְמוֹכֵר וְהִתְחִיל תְּמוּכָר לְמַדֵּד בְּתוֹךְ בְּלִיּוֹ שֶׁל מוֹכֵר, אִם אָמַר לוֹ 'בּוֹר בְּשָׁלְשִׁים סָלַע' אָנִי מוֹכֵר לָךְ, כִּיּוֹן שֶׁ"פ דִּיבּוּרוֹ הוּא הֵכַל מִקַּח אֶחָד יָכוֹל לְחוֹד בּוֹ אִפְלוּ בְּסֵאֵה אַחֲרוֹנָה, הוֹאִיל וְעַדְיוֹן הַפְּרוֹת בְּבְלִיּוֹ וְלֹא נִמְרַב בְּכָל הַמְּדָה, וּבְבְלִיּוֹ שֶׁל מוֹכֵר אֵינָן קוֹנִים לְלֹקַח אֶף עַל פִּי שְׁהוּא בְּרִשּׁוֹת לֹקַחְתָּ אֲבָל הָיוּ בְּכִלְיוֹ שֶׁל לֹקַח בְּרִשּׁוֹת לֹקַח קֵנָה אֶף בְּכַה"ג. הַגָּה: וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּכָל שְׁגָלָה דְעָתוֹ שְׁאִינוּ רוֹצֵה לְמַכֵּר רַק הַכּוֹר בְּיַחַד, אִפְלוּ הָיָה בְּרִשּׁוֹת לֹקַח וּבְכִלְיוֹ שֶׁל לֹקַח, אוֹ שֶׁמְשַׁךְ אוֹ שֶׁהִגְבִּיחַ, לֹא קֵנָה אֶלָּא אִם בֶּן מְדָדוֹ אֵת כָּל הַכְּמוֹת, כִּי הוּא חִפֵּץ בְּכָל סְכוּם הַמִּקַּח וְאֵין לוֹ תוֹעֵלַת בַּחֲלָק מֵהַסְּכוּם (טוֹר נִשְׁס הַלַּא"ש וְכַשִּׁיטַת הַרְשַׁנ"ס). וְאִם אָמַר לוֹ 'בּוֹר בְּשָׁלְשִׁים-סָאָה בְּסָלַע' אוֹ הַיּוֹפֵךְ, כִּיּוֹן שֶׁגַּם קִצְץ עַל כָּל

נ"ו. כלל דברים אלו לשיטת המחבר כפי מה שפירש הסמ"ע, דס"ל באמר לו 'כור בל' דאם היו מונחים הפירות 'בקרקע' של סימטא ומדד לתוך הכלי של לוקח העומד בסימטא, כיון שלא נגמר המדידה של כל הכור לכליו של לוקח, וממילא לא נגמר הקנין של כל הכור, לא קנה כלום. אבל אם היה כבר כל הכור בכליו של לוקח בסימטא, קנה אף על פי שלא מדד, לשיטת המחבר בסעיף ג' דס"ל דלא בעינן מדידה בכה"ג, והרי נגמר הקנין על כל הכור וקנה, ולשיטת הרב [בהג"ה] שם דס"ל דבעינן מדידה בכה"ג לא קנה, אף אם הכל בתוך כליו של לוקח. אבל כליו של לוקח ברשות לוקח, כיון דאיכא תרתי לטיבותא, הוי כמשך בפניו, ותיכף כל סאה וסאה שמודד לו לתוך כליו של לוקח ברשות לוקח קנה. ואם מודד לתוך כליו של מוכר ברשות לוקח, לא קנה ג"כ עד שימדוד כל הכור לשיטת המחבר. ולשיטת הרב בהג"ה לעיל סעיף ה' אפילו מדד לו כל הכור לתוך כליו של מוכר ברשות לוקח ואפילו אמר לו זיל קני לא קנה. ולשיטת הרב בהג"ה כאן אפילו כליו של לוקח ברשות לוקח ואפילו משך או הגביה לא קנה עד שימדוד כל הכור, ואפילו מונח כל הכור בכליו של לוקח, רק שלא מדד. והטעם, כיון דא"ל כור בל ולא א"ל סאה בסלע גילה המוכר דעתו שצריך למעות כדי כל הכור, וכשלא יהיה בידו מעות כדי כל הכור לא יעלה בידו לכלום, ולכך לא נתכוין להקנות לו עד שימדוד כל הכור. ולפי"ז במשך או הגביה כל הכור, וכן בכליו של לוקח ברשות לוקח קודם שמדד כל הכור, הוי ספיקא דדינא משום דעת הי"ח שהביא הרמ"א בהג"ה כאן. ובכליו של מוכר ברשות לוקח אפילו אחר שמדד כל הכור הוי ספיקא דדינא משום דעת הרב בהג"ה בסעיף ה' דאפילו זיל קני לא מהני, ומכ"ש כשמדד. ואם מונח כל הכור בכליו של לוקח בסימטא ולא מדד הוי ספיקא דדינא משום דעת הרב בהג"ה סעיף ג' דס"ל דבעינן דוקא מדידה, ובכל אלו שהן ספיקא דדינא היכא דתיקום זוזי תיקום [נתיבות].

סאה בנפרד ראשון ראשון קנה, ביון שפסקו דמים על כל סאה וסאה, כל סאה שיגביה המוכר ויערה אותה נגמרה מכירתה, הואיל ואין הפרות ברשות המוכר ולא ברשות הרבים אלא בסימטא או בחצר של שניהם. ואלו לא היו הפרות בכליו של מוכר, ביון שהם ברשות לזכות היינו במקום שיש לו רשות להניח כליו קנה משפסק, אף על פי שלא מדר, כמו שנתבאר בסעיף ג' ועי' שם ברמ"א שחולק ומצריך מדידה, כיון שאינו ברשות הלוקח. הגה: ויש אומרים דלא קנה ראשון ראשון אלא מטעם שהוא מחזק דמספקא לן אם תפוס לשון ראשון או אחרון, ולכן אם המוכר מוחזק במעות אין הלוקח יכול לחזור, ולכן אם לא נתן המעות ועדיין לא מדד את כל הכמות, הלוקח יכול לחזור כיון שהוא מוחזק במעות (טור נסס הרמ"ה). פתח לו המוכר חבית יין על דעת למדוד ולמכור לו את כולו, ובשמדר לו החצי רוצה הלוקח לחזור ולא לקח יותר, והמוכר אומר שהמותר יחמיץ, צריך הלוקח לקח בלו, או לקבל אחריות על המותר אם יתקלקל היינו דעת מחיר היין נפחת, כיון שיש עליו חשש חימוץ, ולכן הלוקח צריך לשלם לו ההפרש, והיינו שישלם לו את ההפרש ממחיר של כל החבית כפי מה שהיה שוה בשעה שקנאו^ה (טור נסס הרא"ש כלל ק"צ סי"א). ויש אומרים דכל זה שאם אמר כור בל' אינו קונה אא"כ מונח בכליו של לוקח ברשות לוקח, היינו בשמדר המוכר, אבל אם מדד הלוקח, קנה בכל ענין, דמדירתו הוי כמשכחה (טור). ויש חולקין ושתי שיטות אלו הביא המחבר בסעיף הבא (טור נסס הרא"ד). כל שנקנה המזקח אין אחד מהם יכול לחזור [עי' לעיל סי' קפ"ט], אף על פי שגפלו חלוקים ביניהם ומאן המוכר לתת לו מקחו אין יכול לחזור מהמקח, אלא ידונו אחר כך על מה שביניהם (ריב"ט סימן רכ"ג).

ל כסלו

ח הכנים הלוקח את החמורים לביתו עם התבואה שעליהם, אותה משכחה אינה בלום, אפלו אם פסק הדמים ומדר המוכר על החמורים, לא קנה אבל אם מדד הלוקח קנה מכח משיכתו. ואם פרק הלוקח מהחמורים והניח בתוך ביתו, קנה מכח חצירו, אע"פ שהפסיקה היתה

אחרי שהניחן בביתו, כיון שזה בביתו בזמן הפסיקה. ויש מי שאומר, שאפילו מדר לוקח על החמורים, לא קנה, שלא נתבונן למשיכה ולקנות במדידה זו, דלמדידה בעלמא נתבונן^א. ויש חולקין וסבירא להו אם מדר לוקח קנה אפי' בלי כוונת קנין, וכמו שנתבאר בסעיף הקודם.

ב המוכר יין או שמן לחברו בסמטא או בחצר של שניהם או ברשות לוקח שבמקומות אלו כליו של לוקח קונות בו, לאפוקי נמצא ברשות המוכר, והיתתה המדה של סרסור רק שהשאלה למוכר וללוקח להשתמש בו כפי המצטרך להם, עד שלא נתמלאה המדה, הרי הן של מוכר דעד אז היא מושאלת למוכר, ואין הלוקח קונה את הנמצא בו, דהרי זה נמצא בכליו של מוכר, משנתמלאה המדה ומוסרה המוכר ללוקח לערותה לתוך כליו, הרי הן ברשות לוקח דמעתי משאילה הסרסור ללוקח להשתמש בה לערותה לתוך כליו, ונחשב כליו של לוקח, וממילא קונה את הנמצא בה, ולכן אין אחד מהם יכול לחזור בו. וכן פרות שקח צבורים בסמטא או בחצר של שניהם, והמדה אינה של אחד מהם דאם הוא של המוכר, אין קונה בה כלל, ואם היא של הלוקח, הרי קונה בה מיד, אבל אם זה של אחר, רק בעליה משאילים אותה לנצרך להשתמש בה, והיה המוכר מודר, עד שלא נתמלאה המדה הרי היא ברשות מוכר, ומשנתמלאה המדה הרי היא ברשות לוקח מטעם שנתבאר.

א טבת

י היתת המדה של אחד מהם היינו שמודר במידה קטנה ששייכת או ללוקח או למוכר ומערה אותה לתוך מידה גדולה של המוכר, והיו בה רשמים לידע חציה שלישה ורביעה וכיוצא בזה, בין שהגיע לרשם מתרשמים כפי כמה שרצה לקנות קנה ראשון ראשון, ואף על פי שלא נתמלאה המדה, שכל רשם מהם במדה בפני עצמה, שחרי כל אחד מהם הוא המדה והוא סומך על הרשמים שבה אבל כל זמן של הגיע למידה שרוצה לקנותה, אין כוונתו להקנות ללוקח, דאינו

נב. ואע"פ שאם יש דעת מקנה א"צ כוונת קונה, י"ל דכמו שהלוקח התכוון למדידה בעלמא, אף המוכר לא התכוון עדיין להקנותה. ועוד י"ל דרק במתנה מהני כוונת מקנה בלי כוונת קונה, דא"צ לשלם עבור המתנה, אבל במכר שהלוקח יהיה זקוק לשלם על הקנייה, לא מהני כוונת מקנה בלי כוונת קונה [נתבאר].

קונה עד שמגיע למידה, ואז משאילה ללוקח וקונה בה, אף שהוי כליו של מוכר ברשות לוקח, דנעשה כליו של לוקח. ויש אומרים דאם המדה של מוכר, לא קנה עד שיערה אותה לכליו של לוקח או על הקרקע שהיא רשותו [לשיטתו לעיל סעי' ה' וסעי' ז' דכליו של מוכר ברשות לוקח לא קנה] (טור).

יא הנוטל כלי מבית האומן על מנת לבקרו לבודקו מומים, ואם ימצא חן בעיניו רוצה לקנותו, אם הוי דמיו קצובים, ונאנס כרו, חייב, שהואיל ודמיו קצובים, לכן מעת שהגביה נעשה ברשות ואין המוכר יכול לחזור בו אבל הלוקח יכול לחזור בו, דיאמר הגבתי אותו כדי לקנותו אם ימצא חן בעיני, ולא מצא חן, אבל כל זמן שלא חזר בו חייב באונסין, והוא שגביהנו כדי לקנות את כלו במחיר הקצוב, אם ימצא חן בעיניו, ויהיה אותו חפץ הנמכר חייב על הלוקח. אבל חפץ שהמוכר קץ בו, והוא מבקש ורודה למכרו ואין הלוקח ממהר לרצות לקנותו, הרי הוא ברשות המוכר עד שיפסק הדמים בפירוש ונגביהנו הלוקח או יעשה שאר קנינים אחר שפסק המוכר את מחירו. ואם גלה דעתו שאינו חפץ בו ודאי שממילא שוב אינו חייב באונסין, ואם נגב או נאכד קדם שגביהנו, יש אומרים שהוא לפחות פשוט שבר בהנאה זו שנתן לו להחליט אם יקנה או לא, וממילא חייב בגניבה ואבדה, ויש אומרים שהוא פשוט חנם דהנאה זו היא הנאה פחותה ואין בכוחה לעשותו שומר שכר.

ב טבת

יב אחד המושף או המגביה או המחזיק בעצמו, או שאמר לאחד להגביה או למשף לו או להחזיק לזכר, הרי זה זכה לו, וכן פשוט דרכי הקנינה וכן מה שנתבאר בסימן ק"צ שנחשב שקונה בקנין כסף, מהני במטלטלין למי שפרע.

פ. ודעת התוס' והרא"ש שאפי' לא הגביהו 'לקנותו', מ"מ חייב באונסין כל זמן שלא גילה דעתו שאין חפץ בו, דמסתמא דעתו היה לקנותו, דאל"כ לא היה נוטלו לבודקו.

סא. ודעת הרשב"ם והרא"ש דכל זמן שלא החזירה בפועל למוכר, הרי הוא חייב אף באונסין.

סב. וכשהקונה אמר למוכר שממנהו שליח לעשות קנין בעבורו, הדבר תלוי בפלוגתא דרבוותא אם מהני [פתחי תשובה].

סימן רא

דין רשם על החבית, והתוקע כפו לחברו

וכו ב' סעיפים

א **מְכַר** לו **בְּדָבָרִים בְּלִבָּד** ולא עשו עדיין שום קנין, ופסקו הַדָּמִים דקודם פיסוק דמים לא מהני קנין דלא סמכא דעתו, וכדלעיל סי' ר' סעי' ז', וְרִשְׁם הַלּוֹקַח אִיזָה רִשְׁם עַל הַמִּקְח בְּדֵי שְׂוִיָּה לוֹ סִימָן יָדוּעַ שֶׁהוּא שָׁלוּ, אָף עַל פִּי שְׁלֹא נָתַן לוֹ מִתְּדָמִים כְּלוּם וּגַם לֹא עָשָׂה שׁוּם קִנְיִן, מ"מ הרושם נחשב כתחילת קנין, רק לענין שְׁבֹל תְּחֻזָּר בּוֹ אַחַר שְׁרִשְׁם מִקְבָּל 'מִי שְׁפָרַע' כְּמוֹ מִי שֶׁנָּתַן דָּמִים בְּמִטְלָטְלוֹ, דֹּאע"פ שֶׁאֵין הַדָּמִים קוּנָה, מ"מ מהני שהחוזר בו מקבל 'מי שפרע'. וְאִם מְנַהֵג הַפְּדִינָה הוּא שִׁיקָנָה הַרְשָׁם קִנְיִן גָּמוּר, נִקְנָה הַמִּקְח לַגַּמְרִי וְאֵין אֶחָד מֵהֶם יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ, וְחַיֵּב זֶה לְתַתֵּן הַדָּמִים עֲבוּר הַחֶפֶץ, וְזֶה מֵה שֶׁנִּקְרָא בְּפוֹסְקִים 'קִנְיִן סִיטוּמָתָא'^פ. וְהוּא שְׁרִשְׁם בְּפָנֵי הַמּוֹכֵר, אוֹ שְׁאָמַר לָהּ הַמּוֹכֵר רִשְׁם מְקַתֵּךְ [אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ לֵךְ וְקֵנָה, מֵהֵנִי רוּשָׁם, כִּיּוֹן שֶׁכָּךְ הַדְּרָךְ לִקְנוֹת בַּמָּקוֹם זֶה], כְּמוֹ בְּכֹל קִנְיִן שֶׁצִּרִיךְ לַעֲשׂוֹתוֹ בְּפָנֵי הַמּוֹכֵר, אוֹ שִׁיאֵמַר לֵךְ וְקֵנָה.

ג טבת

ב וְכֵן כָּל דָּבָר שֶׁנִּהְיָו הַתְּנָיִים לְקִנְיֹת בּוֹ, כְּגֹזֵן עַל יְדֵי שְׁנוּתָן הַלּוֹקַח פְּרוּטָה לְמוֹכֵר דְּבִקִּיבֵל רַק פְּרוּטָה לֹא חֲשָׁשׁוּ שִׁיאֵמַר לוֹ נִשְׂרַפּוּ חֵיטִיד בַּעֲלֵיהָ, כִּיּוֹן שֶׁלֹּא קִיבֵל כֹּל הַדָּמִים, אוֹ עַל יְדֵי שְׁתּוּקָע לוֹ כְּפֹו בַּמָּקוֹם שֶׁפְּעוּלָה זֶה כּוֹונָתָה עַל גְּמִירוֹת הַמִּקְח בֵּינֵיהֶם, אוֹ בְּמָקוֹם שְׁנוּהֲגִים הַסּוֹחְרִים שְׁמוּסְרִים לְקוּנָה הַמִּפְתָּח וְעִי"ז קוּנָה אֶת הַסְּחֹרָה שֶׁנִּמְצָאת בְּאוֹתוֹ חֹדֵר (הַגְּהוֹט מִימוֹנֵי פ"ז דְּמַכִּירָה), וְכֵן כָּל פִּיזָא בְּזָה^פ.

פ. לדעת הנתיבות סיטומתא קונה רק מדרבנן ותקנת חכמים, ולדעת החת"ס קונה מדאורייתא.
 סד. סיטומתא לא מהני רק בדבר שישנו בעולם, ולא בדבר שאינו בעולם [קצות ונתיבות].

סימן רב

דין קניית מטלטלין אגב קרקע, או עבדים וקרקע,
או עבד ומטלטלין, או בהמה וכלים שעליה
ובו ט"ו סעיפים

א המקנה קרקע ומטלטלין באחד, בין שקנה הקרקע באחד
מדרכי הקניה, נקנו המטלטלין עמהם מדין קנין אגב, וקנין
זה נלמד מפסוק שאם מקנה קרקע ומטלטלין, קונה את המטלטלין ע"י הקנין
שעושה בקרקע^פ, בין שהיו שניהם במקור או שניהם במתנה, בין
שמכר מטלטלין ונתן קרקע, בין שמכר קרקע ונתן מטלטלין,
בין שקנה קרקע קנה המטלטלין. ויש אומרים^פ דאפלו הקרקע
בשכירות ומטלטלין במתנה (ר' יוחס נ"י ח"ג).

ד טבת

ב פמה דברים אמורים, בשחיו אותם המטלטלין צבורים באותה
קרקע שנקנה עם המטלטלין, באופן זה קונה גם בלי אמירת 'קני
באגב', דע"י שמונחים ע"ג הקרקע נחשבים כחלק מהקרקע, ולכן נקנים ממילא
עמה. אבל אם היו המטלטלין במקום אחר, צריך שיאמר לו 'קנה
מטלטלין אגב קרקע'. אפלו היו המטלטלין במדינה אחרת, ואמר
לה קנה אותם על גבי קרקע פלוני, בין שקנה קרקע נקנו
המטלטלין, אף על פי שאינם צבורים בתוכה. ואם לא אמר לה
'קנה אגב קרקע', לא קנה, מאחר שאינם צבורים בתוכה. הגם:
ויש אומרים דאפלו הם צבורים בתוכה צריך שיאמר 'קנה אגב קרקע'

סה. לתוס' קנין אגב הוא רק מדרבנן והפסוק הוא אסמכתא בעלמא. ולדעת
הנימוק"י י"ל דקונה מדאורייתא [קצות].

סו. הש"ך תמה על לשון 'יש אומרים', דהרי זה גמ' מפורשת. ואם נתן את הקרקע
בהשאלה ואת המטלטלין במתנה, הביא הב"י שתי דעות בזה. וגם בזה תמה הש"ך
דלמה יגרע שאלה משכירות, וודאי מהני. [ועי' לקמן סעי' ז' שסתם הרמ"א דמהני
שאלה לקנות על ידו].

ודווקא בקרקע שאינה משומרת, אבל אם היא משומרת, קונה הלוקח את המטלטלין מדין קנין חצר^פ (טור נסס הרלצ"ד והרל"ט), וכן נראה לי עקר. ויש אומרים דקנין דקרא לשון 'אגב', אבל 'עם', לא מהני דאגב הוא לשון טפל, משא"כ לשון 'עם' משמע ששניהם שווים, וזה אינו דצריך לקנות את המטלטלין מדין טפלות (ר"ן פ"ק דקדושין נסס רש"י), ויש חולקין (טס נסס הרל"ה).

ג. הקנה השדה לאחד והמטלטלים לאחר, אף על פי שאמר לו לקונה הקרקע או לקונה המטלטלין קנה המטלטלים על גבי קרקע, והחזיק האחד בקרקע, הוי ספק בגמ' אם באופן זה יש קנין אגב, ולכן מספק לא קנה השני מטלטלין דהמוציא מחבירו עליו הראיה. וכיון דהוי ספק, אם תפסן אפי' אחר אחר שחזר בו המקנה, אין מוציאין מידו, שחרי תפסן אחר שקנה חברו תקרקע שנקנו אלו על גבו וכיון שיש צד בגמ' שקנה את המטלטלין, וכעת הוא מוחזק, אין מוציאין מידו. ויש חולקין וסבירא להו דמוציאין מיד התופס, כדין כל ספק ממוזן היינו בספיקא דדינא ס"ל לשיטה זו דלא מהני תפיסה (ר"ן פ"ק דקדושין).

ה טבת

ד. הקנה שדה לאפוטרופוסים ומטלטלים ליתומים או להיפך, קנו כיון שיד האפוטרופוס הוא כיד היתומים, ונחשב שאותו קונה קנה גם קרקע וגם מטלטלין, ולכן מהני אגב, וה"ה בגדול שיש לו אפוטרופוס^פ. והוא הדין בגבאי צדקה דידם כיד העניים, ואם הגבאי קנה קרקע לעצמו ומטלטלין לעניים קנו באגב^פ (ר"ן ה"ט).

פו. ועי' בש"ך שרצה לחדש דלא מהני קנין חצר אם קונה את החצר ביחד עם המטלטלין, ועי' בנתיבות מה שתמה עליו בזה.

פז. וה"ה להיפך אפוטרופוס שמכר קרקע שלו ומטלטלין של היתומים ללוקח אחד, דקונה את המטלטלין אגב הקרקע, וה"ה בשליח שמכר קרקע שלו ומטלטלין של משלחו ללוקח אחד [נתיבות].

פח. דין הגבאים מוזכר בגמ', והראשונים למדו דין אפוטרופוס מדין גבאים, ויש ראשונים דס"ל דדוקא גבאי שמוטל עליו לפרנס את העניים, ידו כיד העניים, משא"כ אפוטרופוס, ולפי"ז לא היה לו לרמ"א לכתוב ה"ה גבאי, דהוא כל שכן מאפוטרופוס [סמ"ע].

ה בהמות אע"ג דנידי, מ"מ דינם כמטלטלים פרינים אלו שנקנים אגב קרקע, ואין דומה לעבדים להלן בסעי' ח' שאין נקנים באגב כיון שנידי, כיון שבהמה אין לה דעת משא"כ עבד.

ז טבת

ו אין קרקע נקנה אגב קרקע אפי' באופן שהקרקע הנקנה הוא ע"ג הקרקע הראשון, כגון בשתי קומות זה ע"ג זה, והטעם דבפסוק מוזכר רק מטלטלין אגב קרקע".

ז קרקע כל שהיא, מקנין על גבי מטלטלים תרבה כיון שאין צריך צבורין ע"ג הקרקע. הגה: והא דבפי' עכ"פ שיהיה לו קרקע כל שהיא, הכוונה רק לאפוקי אם ידענו בודאי שאין לו, אבל כשאינו ידוע שאין לו, והוא מקנה אגב קרקע, סגי בכך ואין צריך לסיים לציין היכן הקרקע שמקנה על ידה אע"פ שרגילין עמו ולא יודעים שיש לו קרקע, מ"מ כיון שאומר שיש לו קרקע נאמן על עצמו מדין הודאת בעל דין. ולכן נוהגים שמקנין אגב קרקע ארבע אמות, אף על פי שאין יודעים שיש לו (צית יוסף צטס הרשב"א). ועין לעיל סימן קי"ג סעי' ב', שא"צ לציין היכן הקרקע. ויכול להקנות אגב מקומות של בית הפנסת, אף על פי שהמקומות של רבים ששייך לכל בני העיר וכל אחד יושב על מקום אחד בתורת זכות שימוש, אבל אינו בעלים על המקום, מ"מ הוי כמו שאול לו ומקנים על ידם כמו שמקנים ע"י קרקע שכורה כדלעיל סעי' א' (משנזכר רשב"א סימן תתקל"ד ותתקל"ה).

ז טבת

ח המקנה עבדים וקרקעות באחד, החזיק בעבדים לא קנה תקרקעות ממה נפשך, אם עבדים נחשבים כקרקע, אין קרקע נקנה באגב, ואם נחשבים כמטלטלין אין קרקע נקנה אגב מטלטלין, החזיק בקרקעות ורוצה לקנות את העבדים באגב, אם היו עבדים בתובה, קנה בדברים דרבנן עבדים נחשבים כמטלטלין, וקנין אגב נחשב דרבנן, ואם לאו, לא קנה, אפלו שיאמר לו קנה אותם על גבי קרקע דכיון שעבדים

ע. אמנם בנתן דמי שתי הקרקעות, קונה את הקרקע השניה כשהחזיק בראשונה, אפי' כל א' נמצא במדינה אחרת וכדלעיל סי' קצ"ב סעי' י"ב.

הם ניידים ויש להם דעת עצמית, אינם דומים למטלטלין רגילים שא"צ צבורין ע"ג הקרקע, ולכן קונה רק כשנמצאים ע"ג הקרקע^ע.

מז המקנה עבדים ומטלטלים באחד, משך המטלטלים לא קנה העבדים דמטלטלין לא קונים באגב, החזיק בעבדים, לא קנה המטלטלים אפי' עבדים נחשבים כקרקע, משום שאינו דומה לקרקע שמוזכר בפסוק, כיון שהם ניידים, אלא אם בן היו המטלטלים על גבי העבד דקונה מדין קנין חצר, והוא שיהיה כפוף דאם אינו כפוף הוא חצר מהלכת שאינו קונה. ויש אומרים שצריך גם שיהיה ישן דאם אינו ישן, אין קונה בחצר דאינו משתמר לדעת הקונה אלא לדעת העבד.

ח טבת

י היה לאחד עציץ נקוב ורק העציץ שייך לו, וזרעים שבו שייכים לאחר, אם הקנה בעל העציץ עציצו לבעל הזרעים, בין שמשך, קנה דהעציץ עצמו בלי העפר והזרעים שבתוכו נחשב למטלטלין שנקנה במשיכה.

יא הקנה בעל זרעים זרעיו לבעל העציץ, כיון שהעציץ נקוב, הרי הם נחשבים כקרקע, ולכן לא קנה במשיכה, עד שיהזיק הזרעים עצמם כדין קרקע שנקנה בחזקה.

ט טבת

יב היה העציץ והזרעים שבו תכל שייך לאחד, והקנה שניהם לאחר, החזיק בעציץ לקנות הזרעים, אף העציץ לא קנה כי מטלטלין לא נקנה בחזקה אלא במשיכה או הגבהה, החזיק הזרעים, קנה העציץ מדין אגב. ויש אומרים דדוקא בשל עץ בעינן נקוב, אבל של חרס אינו נקוב בנקוב דמי כי יניקת השרשים מחלחלת דרך החרס אף כשאינו נקוב (כט"י פ"ק דגיטין), ויש אומרים אפ"כ דדרך העץ מחלחל יותר מאשר דרך החרס (מוס' טז).

עא. וכ"ז כשא"ל שיקנה באגב, ואז כשצבורין בקרקע קונה באגב אפי' לא נתן דמי כולן. ואם נתן דמי הקרקע והעבדים ולא אמר שיקנה באגב, אם החזיק בקרקע קונה את העבדים, מדין עשר שדות שאם נתן דמי כולן, כשהחזיק באחד קונה את כולם, ובשדות קונה אפי' בעשר מדינות, אבל בעבדים דינידי קונה רק בצבורין בקרקע [סמ"ע].

יג המִקְנָה בְּהֵמָה וּבְלִיָּם שְׁעַל נֶפֶשׁ בְּאַחַד, אִף עַל פִּי שְׁמִשְׁךָ
הַבְּהֵמָה וּקְנָאָה בְּמִשְׁכָּה, מ"מ לֹא קָנָה הַבְּלִיָּם שְׁעַלֶּיהָ
דהוי ספק בגמ' אם מהני משיכת הבהמה לכלים, כיון שהם שני סוגי משיכה,
דמשיכת הבהמה בהליכה ומשיכת כלים בגרירה, ולא נפשט, ומספק לא קנה,
עַד שְׁיִנְבִיחַ כְּשֶׁדָּרְכָם לְהַגְבִּיהַ, וּבִאִפְסוּן זֶה אֵין קוֹנֵה בְּמִשְׁכָּה, אוּ יִמְשֹׁךְ
הַבְּלִיָּם עֲצָמָם אִם אֵין דְּרָכָם לְהַנְבִּיחַ, והטעם שאין קונה את הכלים
בקנין חצר בזה שהם על גבי הבהמה, משום שְׁהַבְּהֵמָה בְּחֻצְרָה הַמְּחֻלָּבֶת
היא, וְלִכֵּן אֵין מַה שְׁבִתּוּכָה קְנוּי לְבַעֲלָהּ. לְפִיכָךְ, אִם הִיְתָה הַבְּהֵמָה
בְּפִתְחָהּ שְׁעִי"ז לֹא נִחְשָׁב לְחֻצְרָה הַמְּחֻלָּבֶת [ובבהמה לכו"ע לא בעינן ישן כמו
בעבד לעיל סעי' ט', כיון שאין לה דעת], לִכֵּן קָנָה אִף בְּלִיָּם שְׁעַלֶּיהָ. וַיֵּשׁ
מִי שְׂאוּמֵר, דְּבִמְצִיאָהּ אִם אוֹמֵר אֲנִי מוֹשֵׁךְ בְּהֵמָה זוֹ לְקְנוֹתָהּ וְאֵת
הַבְּלִיָּם שְׁעַלֶּיהָ, קָנָאָם, אִפְלוּ אֵינָה בְּפִתְחָהּ מִכַּח הַמִּשְׁכָּה, כִּיּוֹן דְּהוּי
סָפֵק, לִכֵּן בְּמִקַּח וּמִמְכָר שִׁישׁ מֵרָא קֵמָא, מִעֲמִידִים אֵת הַחֲפָצִים בְּרִשּׁוֹתוֹ,
מִשְׁא"כ בְּמִצִּיאָהּ שִׁישׁ מֵרָא קֵמָא, וְהִנְדוּן בֵּין זֶה שִׁמְשֵׁךְ אֵת הַבְּהֵמָה לְאַחַר
שְׂרוּצָה לְזִכּוֹת בְּמִצִּיאָהּ, לִכֵּן הִרְאִישׁוֹן נִחְשָׁב לְמֵרָא קֵמָא וּמִעֲמִידִים אֵת הַחֲפָץ
בְּרִשּׁוֹתוֹ.

י טבת

יד אָמַר לְהַ הַמּוֹכֵר מְשֵׁךְ בְּהֵמָה זוֹ רַק כְּדֵי שׁוֹקְנָה בְּלִיָּם שְׁעַלֶּיהָ,
הַזֹּאִיל וְלֹא הִקְנָה לוֹ גּוֹף הַבְּהֵמָה, אִף עַל פִּי שְׁמִשְׁכָּה
וְהִיא בְּפִתְחָהּ, לֹא קָנָה בְּלִיָּם שְׁעַלֶּיהָ דְּלֹא מֵהֵנִי קִנְיֵן חֻצְרָה, כִּיּוֹן שֶׁהַבְּהֵמָה
לֹא שָׁלוּ, וְלֹא מֵהֵנִי הַמִּשְׁכָּה כִּיּוֹן שֶׁהֵם שְׁנֵי סוּגֵי מִשְׁכָּה כְּנ"ל, וְאֵע"ג שֶׁהִיא
כְּפוֹתָה וְנִגְרַרְתָּ בְּמִשְׁכָּה, מ"מ כִּיּוֹן שֶׁרֹב מִשְׁכָּת בְּהֵמוֹת הֵם ע"י הַלִּיכָה, לֹא
מֵהֵנִי מִשְׁכָּת הַבְּהֵמָה לְמַטְלָלִין.

טו אָמַר לְהַ מְשֵׁךְ קָפָה זוֹ וּבְמִשְׁכָּתָהּ קָנָה מַה שְׁבִתּוּכָה, קָנָה מַה
שְׁבִתּוּכָה אִף עַל פִּי שְׁלֹא קָנָה הַקָּפָה כִּיּוֹן שֶׁמִּשְׁכָּת הַקּוֹפָה
היא אותו סוג משיכה של המטלטלין, לִכֵּן כְּשִׁמוּשְׁךְ אֵת הַקּוֹפָה נִחְשָׁב שִׁמְשֵׁךְ
אֵת מַה שְׁבִתּוּכָה.

סימן רג

כל מטלטלין נקנין בחליפין,
ומטבע אין נקנה בחליפין
וכו' סעיפים

יא טבת

א כל המטלטלין קונים זה את זה בחליפין, אין צורך לומר אם אין המקנה מקפיד לידע שווי החפץ שנוטל בחליפין עבור הקנין [אבל ודאי שאח"כ משלם לו עבור החפץ], בענין שקונין בסודר שודאי אינו שווה כמו החפץ, ומ"מ נחשב לקנין, שזהו קנין נמור שמועיל לכל הדברים, בין קרקע בין מטלטלי, חוץ משטרות, ועין לעיל סימן ס"ו סעי' א' שחליפין לא מהני בשטרות, בין בעלי חיים הנקראים כלים, ולכן קונים בהם. ופירות גמי, אף על פי שאין קנין בהם כיון שאין נחשבים לכלי ולצורך הקנין בעינין לקנות בכלי דומיא דמנעל, מ"מ נקנים בחליפין. חוץ ממטבע שאינו נקנה בחליפין ולא קונה משום דבמטבע עיקר דעתו על הצורה שבמטבע, וכיון שצורה יכולה להתבטל מכח ציווי המלך, לכן נחשב כדבר שאין בו ממש, שאין קונים בו ואין נקנה בחליפין. וכן דבר שאין בו ממש אין קנין מועיל בו, כגון שקנו ממנו שיהיה עם פלוני למקום פלוני, או שיתחלקו חצר שביניהם שהקנין הוא על עצם פעולת החלוקה, וכל פעולה נחשב לדבר שאין בו ממש ועין לעיל סימן קנ"ז סעיף ב' וביצא באלו, והטעם שלא מועיל בזה קנין משום שהם קנין על דברים ואין לו על מה לחול דהוי דבר שאין בו ממש. הגה: וטובת הנאה לאו קמון כגון תרומות ומעשרות כשהם ביד הבעלים, שאין שייכים לבעלים, רק יש לו זכות וטובת הנאה להחליט למי לתת אותם, וזכות זו אינה ממון ולכן אינה נקנה בחליפין והש"ך פוסק שכן נקנה (הגהות מימוני פ"ה דמכירה). ועין לקמן סימן רמ"ה סעי' א-ב, האומר 'אתן' דבר לפלוני, אי הוי קנין דברים כיון שלא מקנה כעת כלום, אלא רק אומר שיתן בעתיד, [ועיי"ש שיש בזה שתי דעות, והרמ"א פסק שלא קנה]. אפי' לשיטה שאתן לא

נחשב קנין דברים, מ"מ מי שִׁקְנֵנוּ מִמֶּנּוּ שִׁיעֲשֶׂה שְׁטֵר מִחִילָה לְחִבְרוֹ, הָיִי קִנְיָן דְּבָרִים, דְּשִׁטֵּר מִחִילָה אֵינוֹ הַקְנָאָה אֲלָא סְלוּק בְּעִלְמָא והמתחייב להסתלק ודאי שלכו"ע נחשב קנין דברים²². אָבֵל אֵי קִנְנוּ מִמֶּנּוּ לְהַחֲזִיר לְחִבְרוֹ כֹּל זְכוּיָתוֹ שִׁישׁ לוֹ עֲלָיו דֵּהחֲזוֹת זְכוּיוֹת נִחְשָׁב כִּהַקְנָאָה, לֹא הָיִי קִנְיָן דְּבָרִים לִמ"ד ש'אתן' לא נחשב לקנין דברים (משוּבַּת רש"י ס' סוף נ"ג). אֲלָא אִפְלוּ מִקְפִּיד לִידַע שְׁוֵי הַחֲפִין שְׁנוּטָל לְצוּרֵךְ הַקְנִין, דִּהַשְׁתָּא דוּמָה לְדָמִים וּדְמִים אֵין קוּנָה בְּמִטְלָטְלוֹן, אִפְלוּ הָבִי נְקִנָּה כִּיּוֹן שֶׁאִמְרוּ שְׁקוּנִים בְּתוֹרַת חֲלִיפִין. בְּיַצֵּר, הָיָה לְזוּה פְּרָה וְלְזוּה חֲמוֹר, וְהַעֲרִיבּוּ אוֹתָם בְּמָה שְׁוֵה בָּל אֶחָד מֵהֶם, וְהַסְבִּימוּ לְהַחֲלִיפֵם זֶה בְּזֶה בְּתוֹרַת חֲלִיפִין, בִּיּוֹן שְׁמִשְׁדָּה בְּעַל הַפְּרָה אֶת הַחֲמוֹר הָיִי זָכָה בְּחֲמוֹר, וְנִתְחַיֵּב לַתֵּת אֶת הַפְּרָה תְּמוֹרַת הַחֲמוֹר, וְלִכֵּן נִקְנִית פְּרָתוֹ לְבְּעַל הַחֲמוֹר בְּכָל מְקוֹם שֶׁהָיָא בְּקִנְיֵן חֲלִיפִין, וְאֵין שׁוּם אֶחָד מֵהֶם יָכוֹל לְחוֹד בּוֹ. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דָּאֵם הַעֲרִיבּוּ זֶה בְּנִגְדָּה זֶה, קוֹנִין אֶף בְּפִירוֹת אֶף שְׁפִירוֹת לֹא יִכּוּלִים לִשְׁמַשׁ כְּסוּדֵר לְצוּרֵךְ חֲלִיפִין, מ"מ כְּשֶׁהַעֲרִיבּוּ שׁוּה שׁוּוּה כְּמוֹ זֶה, ס"ל לְשִׁיטָה זוֹ דְּבִשׁוּוּה בְּשׁוּוּה א"צ כְּלִי, וְלִכֵּן פִּירוֹת נַעֲשִׂים חֲלִיפִין, וְלִכֵּן כְּשׁוּכָה הַרְאִשׁוֹן בְּפִירוֹת שֶׁל הַשְּׁנֵי ע"י מְשִׁיכָה אוֹ שֶׁאֵר קִנְיָנִים, זָכָה הַשְּׁנֵי בְּפִירוֹת שֶׁל הַרְאִשׁוֹן, וַיֵּשׁ חוֹלְקִין דֵּאֵין חִילוּק בֵּין שׁוּוּה בְּשׁוּוּה לְשֶׁאֵר חֲלִיפִין, וְתִמְיָד צָרִיךְ כְּלִי וּפִירוֹת אֵינֶם כְּלִי. (עֵין צ"י שְׁמִי דַעוֹת).

ב הַחֲלִיף חֲמוֹר בְּפְרָה וּמְלָה שֶׁהַפְּרָה וְהַטְּלָה שְׁנֵיהֶם תְּמוֹרַת הַחֲמוֹר, וּמִשְׁדָּה אֶת הַפְּרָה וְלֹא מִשְׁדָּה אֶת הַטְּלָה, לֹא קִנְיָה אֶת הַחֲמוֹר, מִפְּנֵי שְׁאֵין בָּאֵן מְשִׁיכָה גְּמוּרָה כִּי לֹא מִשְׁךְ אֶת כֹּל הַתְּמוֹרָה שְׁכַנְגַּד הַחֲמוֹר. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דִּדְוִקָא בְּכֶהֱאִי גְּנָא, מְשׁוּם שְׁאֵין הַחֲמוֹר רְאוּי לְחַלֵּק וְלִכֵּן כִּיּוֹן שֶׁמִּשְׁךְ רַק חֶלֶק מִתְּמוֹרַת הַחֲמוֹר לֹא קִנְיָה כְּלוּם בְּחֲמוֹר, אֲבָל אִם אָמַר פְּרָה וּמְלָה בְּתְמוֹרָה שִׁיתָן לוֹ כּוֹר חֲטִיִּם, וּמִשְׁדָּה הַפְּרָה וְלֹא מִשְׁדָּה הַטְּלָה, קִנְיָה בְּחֲטִיִּם עכ"פ בְּנִגְדָּה דְּמֵי הַפְּרָה. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דָּאֵם רְאוּבֵן הַחֲלִיף עִם שְׁמַעוֹן וְלוֹי שֶׁמְקַנָּה לָהֶם חֲפִץ שֶׁלוֹ תְּמוֹרַת מַה שֶׁשְּׁנֵיהֶם יִתְּנוּ לוֹ חֲפִץ שֶׁשִּׁיד לָהֶם, וְנִתְבַּטַּל הַקְנִין אֲצֵל כְּלִפִּי אֶחָד מִשְּׁנֵיהֶם, בְּטַל גַּם בֵּן נִגְדָּה הַשְּׁנֵי כְּמוֹ בְּחֲמוֹר נִגְדָּה פְּרָה וְטָלָה (מְרוּמַת הַדָּשָׁן סִימָן ס"ז א').

עב. וה"ה אם עשו קנין שימחול לחבירו על חובו, הוי קנין דברים, ודלא כסמ"ע בסימן י"ב סק"כ שכתב דמהני [טז].

יב טבת

ג' לְשׁוֹנוֹת שֶׁל זָהָב וְשֶׁל כֶּסֶף וְשֶׁל שָׁאֵר מִיַּיִן מִתְּכֹבֹת שֶׁאֵין בָּהֶם צוּרָה
 שֶׁל מִטְבַּע, הֲרֵי הֵם כְּשָׁאֵר מִפְּטֻלָּיִם וְנִקְנִיִּים בְּקִנְיָן,
 וְקוֹנִיִּים זֶה אֵת זֶה בְּהַחֲלָפָה נִחְשָׁבִים כְּלִי שֶׁאִפְשֵׁר לְקוֹנוֹת עִמּוֹ. אֲבָל
 הַמְּטַבְּעוֹת שֶׁל כֶּסֶף אוֹ שֶׁל זָהָב אוֹ שֶׁל נְחֹשֶׁת, הֲרֵי בָּלֵם בֵּין זֶה
 בֵּין כֶּסֶף בֵּין נְחוּשֶׁת, נִחְשָׁבִים דְּמַיִם כִּנְגֵד שָׁאֵר מִפְּטֻלָּיִם, וְהַנּוֹתֵן אֶחָד
 מֵהֶם בְּדַמְי מִפְּטֻלָּיִם לֹא קָנָה דַמְטֻלְיִין לֹא נִקְנִין בְּכֶסֶף כְּדַלְעִיל סִי' קצ"ח
 סע' א', וְאִין אֶחָד מֵהֶם נִקְנָה בְּקִנְיָן דַּמְטַבַּע לֹא נִקְנָה בַּחֲלִיפִין, וְלֹא
 נַעֲשֶׂה קִנְיָן דַּמְטַבַּע לֹא קוֹנֵה בַּחֲלִיפִין. הַגֵּה: וְלִפְיָךְ, הַמְּיַחֵד מַעֲוֹת וְהַקָּנָה
 אוֹתָם לְאֶחָד בַּחֲלִיפֵי הַמְּטַלְטְלִים שֶׁהוּא מוֹשֵׁךְ בְּתוֹרַת חֲלִיפִין, שֶׁלֹּכְךָ יִיחָדן
 שֶׁמִּקְנָה רַק אוֹתוֹן הַמַּעֲוֹת וְאֵם יֵאבְדוּ לֹא יִהְיֶה חַיִּיב בַּאֲחֵרִיוֹתוֹ, וְזֶה צוּרַת
 חֲלִיפִין, הוֹאִיל וְלֹא קָנָה זֶה בַּעַל הַמְּטַלְטְלִין אֶת הַמַּעֲוֹת כִּיּוֹן שֶׁאֵין נִקְנִים
 בַּחֲלִיפִין, לֹא קָנָה זֶה בַּעַל הַמַּעֲוֹת אֶת הַמְּטַלְטְלִין, אִף עַל פִּי שְׁמִשְׁכָּן כִּי
 הַהֶסְכֵּם הִיָּה שֶׁבַעֵל הַמְּטַלְטְלִין מִקְנָה אוֹתָם בְּתַנְאִי שֶׁהוּא יִקְנֶה תְּמוֹרַתוֹ אֶת
 הַמַּעֲוֹת, וְכִיּוֹן שֶׁלֹּא קָנָה אֶת הַמַּעֲוֹת, לֹא הִסְכִּים לְהַקְנוֹת אֶת הַמְּטַלְטְלִין.
 וְדוֹקָא כִּשְׁהַהֶסְכֵּם הִיָּה שִׁיקְנוּ הַמַּעֲוֹת לְשׁוֹן בְּתוֹרַת חֲלִיפִין, וְזֶה מוֹכַח מִמָּה
 שֶׁיִּיחָד לֹו הַמַּעֲוֹת שִׁיָּהוּ מִסוּיִימִים וְלֹא יִהְיֶה חַיִּיב בַּאֲחֵרִיוֹתוֹ, אֲבָל אִם הִתְכוּוֹן
 לְהַתְּחַיִּיב אֶת הַמַּעֲוֹת בְּתוֹרַת דְּמַיִם עִבּוֹר הַמְּטַלְטְלִין, וְיִהְיֶה עֲלָיו חַיִּיב הַגּוֹף
 לְשֵׁלֶם עִבּוֹר הַמְּטַלְטְלִין, מְשֻׁמְשֵׁף הַחֲפִץ נִתְּחַיִּב הַמוֹשֵׁךְ בְּדַמְיּוֹ מִיָּד כְּמוֹ כֹּל
 מוֹשֵׁךְ חֲפִץ שֶׁקוֹנֵה בְּמִשְׁכָּה וּמִתְחַיִּיב בְּדַמְיּוֹ (טור).

ד' בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁכֹּל סוּגֵי הַמְּטַבְּעוֹת - הֵן זָהָב הֵן כֶּסֶף הֵן נְחוּשֶׁת,
 נִחְשָׁבִים לְמִטְבַּע וְאֵין קוֹנִיִּים בָּהֶם מְטַלְטְלִין, בְּזִמְנֵי שְׁמֹכֵר שָׁאֵר
 מִפְּטֻלָּיִם בְּעַד אֶחָד מִמֵּינֵי מִתְּכֹבֹת אֵלּוֹ דְּכִלְפֵי מְטַלְטְלִין כֹּל סוּגֵי
 הַמְּטַבְּעוֹת נִחְשָׁבִים לְמִטְבַּע. אֲבָל הַמּוֹכֵר מְטַבֵּעַ בְּעַד מְטַבֵּעַ מִסּוּג אַחֵר,
 כִּאֵן יֵשׁ חִילוּק בֵּין סוּגֵי הַמְּטַבְּעוֹת, הַדִּינָרִים שֶׁל זָהָב לְגַבֵּי מְטַבְּעוֹת שֶׁל
 כֶּסֶף הֲרֵי הֵם בְּפִרְוֹת כִּיּוֹן שֶׁמִּטְבַּע כֶּסֶף יוֹתֵר חָרִיף וּמִתְקַבֵּל בְּשׁוּק מֵאִשֵּׁר
 מִטְבַּע זָהָב, לִכֵּן הַזָּהָב נִחְשָׁב פִּירוֹת בִּיחָס לְמִטְבַּע הַכֶּסֶף, וְהַכֶּסֶף נִחְשָׁב דַּמַּיִם
 בִּיחָס לְזָהָב. הַגֵּה: וְלִכֵּן אִם הִקְנָה לֹו הַכֶּסֶף בְּתוֹרַת דְּמַיִם, שְׁלֵא יִחַד דְּוֹקָא
 מַעֲוֹת אֵלּוֹ, מְשֻׁמְשֵׁף הַדְּבָרִים כִּיּוֹן שֶׁהַזָּהָב נִחְשָׁב לְפִירוֹת בִּיחָס לְכֶסֶף, נִקְנָה

במשיכה, ונתחייב לו הכסף כפי מה שפסק עמו אבל ביחד מעות הוי כחליפין ואין מטבע נקנה בחליפין כדלעיל (טור). וכן המעות של נחשת כמו פרות לגבי ממבעות של כסף כיון שמטבע כסף חריף יותר ממטבע נחושת. ביצר, נתן לו דינר זהב בעד כ"ה דינרי כסף שזהו שוויו של דינר זהב, כיון שמשך הדינר זהב, נתחייב לתן לו כ"ה דינרי כסף כמו שפסק עמו, אם פסק שיתן לו חרשים צריך לתת לו חרשים, ואם ישנים ישנים, בדרך כלל עדיף ישנים על חרשים, אא"כ מעוניין לישנם, דאו עדיף לו חרשים כדי שלא יהיו ישנים ביותר. אבל אם נתן לו כ"ה דינרי כסף בעד דינר זהב, לא קנה עד שיקח הדינר של זהב כיון שכסף לא קונה מטלטלין, ולכן שניהם לא קונים, ומ"מ אם חוזר בו עומד במי שפרע.

יג טבת

ה נתן לו שלשים אסר של נחשת בדינר כסף, אם משך את האיסרים, זכה בהם ותיב לתן לו דינר כסף כמו שפסק עמו, אם חרש חרש, ואם ישן ישן. אבל אם נתן לו דינר כסף בשלשים אסרות נחשת, לא קנה עד שיקח האסרות של נחשת כי כסף לא קונה את הנחושת שהוא מטלטלין ביחס אליו. ומעות שלני, שפסק ונחשת מערב ביחד, הוי טבעא לגבי כסף צרוף, כיון שנחושת בעצם הוא חריף יותר מכסף אלא שאינו חשוב כ"כ כמו כסף שהוא חריף מספיק וגם חשוב, ולכן נחשב מעות ביחס לנחושת, ובמטבע שיש בו כסף ונחושת, כיון שהוא חריף יותר מכסף וגם חשוב מכח הכסף שבו, לכן נחשב מטבע ביחס לכסף צרוף (ר' ירוחם נ"י ח"ג).

ו נחשת, יש אומרים דהוי טבעא לגבי דהבא כיון שהוא חריף יותר מזהב, אע"פ שאינו חשוב כלל, מ"מ החריפות בלבד קובעת שייחשב מטבע, ויש אומרים דהוי פירא לגבי דהבא דרק כסף נחשב מטבע ביחס לזהב כיון שמלבד חריפותו יש בו גם חשיבות קצת, משא"כ נחושת שאין בו חשיבות כלל.

יד טבת

ז בלם יש להם דין מטבע לגבי שאר ממלמלים כדלעיל סעיף ג', ובלם זה כנגד זה כששניהם מאותו סוג מתכת, כגון שמכר

דינר זהב פדינר זהב עם צורה אחרת, או דינר פסף פדינר פסף, או דינר נחשת פדינר נחשת, יש להן דין מטבע.

ח מעות הרעות דהיינו שפסלתן מלכות המלך ציוה שלא ישתמשו במטבע זה בתורת מטבע או מדינה שבני המדינה פסלוהו מעצמם בלי ציווי המלך, או דינרים שלא פסלום אלא שאין יוצאים בפועל באותה מדינה ואין נושאים ונותנים בהם לא מסכימים לקבלם בתור מטבע עד שמשנים אותם למטבע אחר, חרי הם פפרות לכל דבר, ולכן נקנין בקנין אם משך סודר כדי לקנותם, נקנים כיון שאינם מטבע, ומתחייבין על ידי משיכתן לתת מעות שפסקו כדון כל משיכת מטלטלין שמחייבת לתת את תמורתן, ואם נמלו בנגדן מעות ששילמו מעות כדי לקנותן, לא נקנו כדון כל מטלטלין שלא נקנין בכסף. הגה: ויש אומרים דאפלו מעות הרעות שלא נפסלו לגמרי, רק שאינן יוצאים בהוצאה להדיא, נקראו מטלטלין (טור ונ"י פרק הזהב והמגיד פ"ז דמכירה), וכן נראה עקר.

טו טבת

מ המטבע אם ישנו ברשותו יכול לקנותו בהגבהה, אבל אם אינו ברשותו, כיון שנכתב שאין נקנה בחליפין, לכן אין דרך שיוזכה בו מעתה מי שאינו ברשותו אלא על גב קרקע בקנין אגב, כגון שקנה קרקע ועל גב מעות, או שישכר מקום המעות דבכה"ג קונה מכח קנין חצר, כיון שזכה בקרקע, ככסף או בשטר או בתזקה או בקנין סודר, וכה במעות באגב או בחצר, והוא שיהיו אותם מעות קנינים, כגון שהיו מפקדים במקום אחר ולא כפר בהם הנפקד דאם כפר נחשב כמו שאינו ברשותו של המפקיד, ושוב אין יכול להקנותם כיון שא"א להקנות דבר שאינו ברשותו. אבל ראובן שהיה לו חוב על שמעון, והקנה ללוי קרקע ועל גב החוב, לא קנה החוב כיון שאין מעות מסויימים שיכול להקנותם, אבל יכול הוא להקנות לו החוב של ישראל דבכח

עד. ודעת הש"ך שהם ככלי ואפשר אף לקנות בהם, ולא רק כפירות שנקנים בחליפין ואין קונים בהם.
 עה. יש אחרונים דס"ל דבבריא מטבע נקנה בקנין אודיתא אע"פ שאינו ברשותו, ע"י שידוה שיש בידו מטבע של פלוני, וע"ז נקנה לאותו פלוני [פתחי תשובה].

של גוי יש כמה חילוקי דינים בקנין מעמד שלשתן וכמו שנתבאר בסי' קכ"ו סעי' כ"ב **במעמד שלששתן** של המלוה והלוה והמקבל, ומהני אפילו במלוה על פה, **כמו שנתבאר בסימן קכ"ו, וכן במלוה בשטר יבול הוא להקנותו לו על ידי שיימכר לו או יתן במתנה שטר החוב, כמו שנתבאר בסימן ס"ו בכתיבה ומסירה. ועין לעיל סימן קכ"ג בדיני הרשאה סעי' א' דמהני הרשאה אפי' במלוה על פה.**

י החלף קרקע בקרקע, או משלטים בקרקע, או קרקע במשלטים, בין שזכה זה בקרקע או במשלטין ע"י שעשה קנין הראוי, **נתחייב זה בחליפיו.** הגה: החליף מעות ומשלטים בעד סודר, או מעות וקרקע ביחד בעד סודר, **יש אומרים** הואיל וחליפין אינן קונין במעות היינו שמעות לא נקנין בחליפין **נהבטל כל הקנין** גם הדבר שחליפין כן מועיל בו, כיון שהקנה את שניהם יחד, וכיון שלא מועיל הקנין בחלק מההסכם, לא חל כלום, **ויש אומרים דכל הקנין קיים** מיגו שהקנין חל על הדבר שנקנה בסודר נקנו גם המעות, **ויש אומרים דקיים אצל הקרקע והמשלטים וביטל אצל המעות** וההלכה כדיעה זו (מרדכי פרק מי שמת). **והוא הדין אם קנו אם עשו קנין באיזה דבר המועיל בו קנין וקנו יחד עם דבר שאין בו ממש דלא מועיל בו קנין משום דהוי קנין דברים דשייך בוה כל הג' דעות הנ"ל. שנים שקנו מזוה לזה שעשו קנין ביניהם להחליף על כל אשר להן, יש אומרים דלא מהני בזה קנין דהוי כמו שהקנה דבר שאין מינו ידוע שלא קנה דהוי אסמכתא (ריצ"ט סימן רס"ג) ויש אומרים דמהני אך א"צ להחליף כל אחד עם כל נכסי חברו, אלא אף כל אחד יעמד בשלו ויחברו יתן לו המותר בנכסיו זה שנכסיו שווים יותר יתן המותר לחברו, דעקר פונתו היתה להרויח ולא להחליף ממש" (תרומת הדשן סימן שי"א). ועין לקמן סימן ר"ט סעיף ב' שהביא שם הרמ"א דין זה, וכתב דלא קנה [ועיי"ש בהערה].**

סימן רד

אימתי מקבל החוזר בו 'מי שפרע',

ומתי נקרא 'מחוסר אמנה'

ובו י"א סעיפים

טז טבת

א מי שנתן דמים ולא משך המטלטלים, אף על פי שלא נקנו לו המטלטלים כמו שנתבאר לעיל סימן קצ"ח וקצ"ט שמעות אינם קונים מטלטלין, מ"מ כל החוזר בו, בין לוקח בין מוכר, לא עשה מעשה ישראל ד'שארית ישראל לא יעשו עולה' וצריך לעמוד בדיבורו, ולכן אם רוצה לחזור בו חייב להסכים לקבל על עצמו קללת 'מי שפרע' ונוסחתו כדלהלן סעי' ד', ואפילו לא נתן אלא מקצת הדמים ורוצה לחזור רק מהחלק שלא נתן עליו דמים, מ"מ יש מי שפרע על כל המקח, כמו שבקרקעות מקצת דמים קונה את כל המקח, ה"ה במטלטלין לענין מי שפרע.".

ב נתן דמי המקח ונאנס המקח אצל המוכר קדם שיקחנו הלוקח, ואמר לה הלוקח למוכר תן לי מקחי או חוזר לי מעותי, אף על פי שיש עדים שאבד פאנס ולא היה כח במוכר להצילו ולא נתרשל בדרך, מ"מ כיון שמעות אין קונות, הרי זה מחזיר הדמים ואין כאן מקום ל'מי שפרע' כיון שהלוקח חוזר בו מחמת אונס. ויש אומרים דהוא הדין למי שחוזר בו מפני שהוא ירא להפסיד כל המקח כגון שיוודע שעומדים להחרים את הסחורה מהמוכר, ואין המוכר יכול לומר לו כשתפסיד את מקחך תתבעני, דשמא לא יהיו לו אז מעות.".

עו. ובקרקע במקום שכותבים שטר שאין קונה בכסף עד שיכתוב שטר, אם חוזר בו נחלקו הראשונים אם יש בזה מי שפרע, ולדינא פוסקים שיש בזה מי שפרע [פתחי תשובה].

עג. ה"ה במי שנתאנה בשיעור שתות הדין דקנה ומחזיר אונאה, אם המאנה רוצה להחזיר את המעות כדי לקיים את המקח, והמתאנה רוצה לחזור מהמקח, הרי הוא במי שפרע [ש"ך].

עט. אבל אם ירא שיפסיד מקצת המקח, כגון קנה יין וירא שיחמיץ, צריך לקבל מי שפרע [סמ"ע].

יז טבת

ג קונה הפוסק עם המוכר לקבל סחורה מסוימת, ומחירו נקבע על שער שבשווק, וקבל דמים ולא הנה לו אותו המין שפסק עליו, נתפאר פסימן ר"ט [עין לקמן סימן ר"ט סעיף ו' שם נתבאר שאם פסק בהיתר צריך החוזר בו לקבל מי שפרע, ואם היה באיסור, א"צ לקבל].

ד ביצד מקבל 'מי שפרע', אורחין אותו [לא בלשון נוכח אלא בלשון סתם וכדלקמן] בבית דין ואומרים 'מי שפרע מאנשי דור המבול ומאנשי דור הפלגה ומאנשי סדום ועמורה וממצרים שטבעו בים בכל מקרים אלו, נתפרסם השגחת השי"ת בעולם ומה שהעניש לעוברי רצוננו, הוא יפרע ממי שאינו עומד בדבורו'. ויש אומרים שאומרים לו 'הוא יפרע ממך אם אינך עומד בדבורך' בלשון נוכח (טור נסס הלא"ט). ויש אומרים שאומרים לו את הקללה בריבים (מרדכי סוף פרק הזהב).

יח טבת

ה הלוקח מתברר קרקע או שאר מטלטלים, ופסקו הדמים ועדיין לא נתן דמים, ולא קנה כלום ורק הניח משבון על הדמים, לא קנה דכיון שלא קנה כלום, גם המשכון לא נקנה למוכר, כי משכון נקנה רק כשיש כבר חיוב, וכל הרוצה לחזור משניהם חוזר, ואינו חייב לקבל 'מי שפרע' כיון שלא נתן עדיין שום דמים.

ו מוכר לו בדברים בלבד שלא עשו עדיין שום קנין, ופסקו את סכום הדמים, ורשם הלוקח רשם על המקח כדי שיהיה לו סימן ידוע שהוא שלו במקום שנוהגים שסימן זה מציין שזה שלו ואין מוכרין אותו אחר כלאדם אחר, אבל אינו קנין גמור, אף על פי שלא נתן מהדמים בלום ולא חל עדיין שום קנין, מ"מ מועיל הרושם לענין שביל החוזר בו אחר שרשם, מקבל 'מי שפרע'. ואם מנהג המדינה הוא שיקנה הרשם קנין גמור, נקנה המקח ואין אחד מהם יכול לחזור בו גם אם מסכים לקבל מי שפרע, משום שהמקח נקנה לגמרי. וכל זה בשרשם בפני המוכר, או שאמר לו המוכר רשם מקחה. ועין לעיל סימן ר"א שם נתבאר דיני סיטומתא.

יט טבת

ז הנושא ונותן בְּדָבָרִים בְּלִבָּד ולא עשה עדיין קנין ולא נתן דמים, תָּרִי
 זֶה רְאוּי לֹא לְעֹמֵד בְּדַבְרוֹ אֶף עַל פִּי שְׁלֵא לְקַח מִתְּדָמִים
 בְּלוּם, וְלֹא רָשָׁם וְלֹא הִנִּיחַ מִשְׁכּוֹן הֵינּוּ אַע"פ שֶׁלֹּא עָשָׂה שׁוּם מַעֲשֵׂה
 רַק דִּיבּוּר בְּלִבָּד, [וְכָל שֶׁכֵּן אִם הִנִּיחַ מִשְׁכּוֹן דּוּדָאֵי יֵשׁ בּוֹה יוֹתֵר מִחֹסֶר אִמְנָה].
 וְכָל הַחֹזֵר בּוֹ, בֵּין לִקְחָהּ בֵּין מוֹכְרָהּ, אֶף עַל פִּי שְׁאִינּוּ חַיִּב לְקַבֵּל
 'מִי שֶׁפָּרַע' כִּי לֹא נָתַן עֲדִיין דְּמַיִם, מ"מ תָּרִי זֶה מִמְּחַסְרֵי אִמְנָה, וְאִין
 רוּחַ חֲכָמִים נִזְחָה הֵימָנוּ מִמַּעֲשָׂיו, מִשּׁוּם דְּכֹתִיב 'הֵינן צַדִּיק תִּהְיֶה לָכֶם',
 וְדוֹרָשִׁים שֶׁהָן שֶׁלְךָ יִהְיֶה צַדִּיק, שִׁיקִיִּים מֵה שְׁדִיבֵר.

ח וְכֵן מִי שֶׁאָמַר לְחֻבְרוֹ לָתֵן לוֹ מִתְּנָה, וְלֹא נָתַן, תָּרִי זֶה מִמְּחַסְרֵי
 אִמְנָה כִּיּוֹן שְׁאִינּוּ עוֹמֵד בְּדִיבּוּרוֹ. בְּפָנֶי דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּמִתְּנָה
 מוּעָטָת, שֶׁתָּרִי סְמִיכָה דַעְתּוֹ שֶׁל מְקַבֵּל בְּשֶׁהִבְטִיחוֹ דְּבִסְכוּם קָטָן
 סוֹמְכֵת דַּעְתּוֹ שֶׁל הַמְּקַבֵּל שֶׁהִנּוּתָן יְקִיִּים הַבְּטַחְתּוֹ, וְלִכּוֹן כִּשְׁאִינּוּ עוֹשֵׂה זֹאת נִחְשָׁב
 שְׁאִינּוּ עוֹמֵד בְּדִיבּוּרוֹ. אֲבָל בְּמִתְּנָה מְרָבָה אֵין בָּהּ חֶסְרוֹן אִמְנָה כִּשְׁחֹזֵר
 בּוֹ, שֶׁתָּרִי לֹא הֵאֱמִין זֶה הַמְּקַבֵּל שֶׁיִּתֵּן לוֹ דְּבָרִים אֱלוֹ, עַד שֶׁיִּקְנֶה
 אוֹתוֹ אֵת מֵה שֶׁהִבְטִיחוֹ בְּדְבָרִים שֶׁהֵם נְקִנִּים בָּהֶם.

כ טבת

ט יֵשׁ מִי שֶׁאָמַר, שְׁאִם רָבִים אָמְרוּ הִבְטִיחוֹ לְאָדָם אֶחָד לָתֵן לוֹ
 מִתְּנָה, אֵינֶם יְכוּלִים לְחֹזֵר בָּהֶם, אֲפִלּוֹ אִם הִיא מִתְּנָה מְרָבָה
 כִּיּוֹן שֶׁבְּרַבִּים סוֹמְכֵת דַּעְתּוֹ שֶׁהִרְבִּים לֹא יִחְזְרוּ בָהֶם, וְגַם דְּבַרְבִּים לֹא נִחְשָׁב מִתְּנָה
 מְרובה כִּשׁוֹה מִתְּחַלֵּק בֵּין כּוֹלֵם.

י מִי שֶׁהִיָּה לוֹ חוֹב אֲצֵל חֻבְרוֹ, וְאָמַר לָהּ מְכַר לִי מִמִּלְטָלִין אֱלוֹ
 בְּחֹב שְׁיֵשׁ לִי אֲצִלָּהּ, וְרָצָה הַמוֹכֵר, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁתָּרִי זֶה
 בְּמִי שֶׁנָּתַן דְּמַיִם, וְכָל הַחֹזֵר בּוֹ מְקַבֵּל 'מִי שֶׁפָּרַע' וּבִקְרַקַּע הוּי דְּמַיִם
 וְקוּנָה בּוֹ לְגַמְרִי, וְיֵשׁ חוֹלְקִים, וְאוֹמְרִים דְּאִינּוּ קוּנָה דְּכִיּוֹן שֶׁמְלוּהָ לְהוֹצֵאָה
 נִיתְנָה, לֹא נִחְשָׁב שֵׁישׁ כֵּאֵן דְּמַיִם לְקוּנָתָה בָהֶם קְרַקַּע וְלֹא לְעִנּוּן מִי שֶׁפָּרַע

פ. גַּדְר מוּעָטָת וּמְרובה אֵין תְּלוּי בְּמִקְבֵּל אֵלָא בְּנוֹתָן, דָּאֵם הוּא מוּעָט בִּיחֹס לְנוֹתָן,
 הַמְּקַבֵּל סוֹמֵךְ דַּעְתּוֹ עֲלָיו, וְכֵן מוֹכֵחַ בְּגַמִּי דִּישְׂרָאֵל שְׁאֵמֵר לְלוּי כּוֹר מַעֲשֵׂר יֵשׁ לָךְ
 בִּידֵי, צַדִּיק לְתַת לוֹ מִדִּין מִתְּנָה מוּעָטָת, כִּיּוֹן שֶׁכֻּלְפֵי הַבְּעֵלִים אֵין לוֹ בּוֹ רַק טוֹבֵת
 הַנָּאָה, נִחְשָׁב מִתְּנָה מוּעָטָת, חֲזִינָן שְׁאֵזִילִין בְּתֵר הַמְּקַבֵּל.

במטלטלין, אא"כ הקנה לא במלוה עצמו אלא בהנאת מחילת מלוה, ואפלו לא מחל לו לגמרי, רק שהרויח לו זמן הפרעון ואמר לה יקנה לי חפץ שלך בהאי הנאה^פ, הוי כנותן לו מעות (טור צטס הרא"ש).

כא טבת

יא ראובן שתיה חייב לשמעון מנה, ואמר שמעון לראובן מטלטל זה אמפר לך במנה, ונתן לו ראובן המנה עבור המקח, יכול שמעון לומר מנה זה אני גובה בחובי והחפץ לא אתן לך, ואיני ב'מי שפרע' כי מעכב את החפץ שדיברו עליו בתורת משכון על חובו. אבל אם אח"כ אמר לה ראובן הא לך עוד מנה ונתן לי החפץ, צריך לתן או לקבל 'מי שפרע' ראה בהערה^פ. הגס: אף על פי שדבכרים בלא מעות יכול לחזור בו ואין צריך לקבל עליו 'מי שפרע', מכל מקום ראוי לאדם לעמד בדבורו אף על פי שלא עשה שום קנין, רק דברים בעלמא, וכל החוזר בו, בין לוקח בין מוכר, אין רוח חכמים נזקה הימנו כמו שכתב השו"ע לעיל סעי' ז'. והני מלי בחד תרעא שלא חל שום שינוי במחיר החפץ, וחוזר מחמת סיבות אחרות, אבל בתרי תרעי שהמוכר או הלוקח חוזרים בהם מחמת שינוי במחיר החפץ שהתתייקר או הוול אין זה ממחסרי אמנה^פ. וכל האומר לתת לחברו מתנה מועטת ולא נתנה לו, הרי זה ממחסרי אמנה כדלעיל בשו"ע סעי' ח' (הכל בטור). ועין לקמן סימן רמ"ט סעי' א', שהובא שם דין זה. ויש אומרים דאפלו בתרי תרעי אסור לחזור^פ, ואם חזר בו יש בו משום מחסר אמנה (נמוקי יוסף

פא. עי' בקצות ונתיבות באיזה אופן אין בזה איסור ריבית.
פב. לעיל סימן קצ סעי' ו' כתב הרמ"א דאם נתן מעות עבור קניית הקרקע, אין המוכר יכול לומר שתופס המעות עבור חובו של הקונה, וביאר שם הסמ"ע דבין בקרקע ובין במטלטלין נחשב המעות שנתן כמעות קנין, רק במטלטלין יכול המוכר לעכב את המטלטלין בתורת משכון על חובו, כי אם יתן לו יוכל להבריחו, משא"כ בקרקע שאין יכול להבריחו, לכן צריך לקיים את המקח ולתת לו את הקרקע ואח"כ אם לא יפרענו, יגבה חובו מהקרקע. ולכן אם הלוה מוכן לתת לו עוד מנה אם אין מסכים הוי במי שפרע. והנתיבות בסי' פ"ה כתב שאם תוכ"ד כשקיבל הכסף אמר שנוטלו בעד חובו, ואינו רוצה למכור, יכול לבטל את המקח. **פג.** כן הוא דעת הרא"ש, אבל דעת הרמב"ם וכן סתם השו"ע לעיל סעי' ז' דגם ביוקרא וזולא אין לחזור בו ונחשב מחוסר אמנה.
פד. והחתם סופר בתשובה פסק דבתרי תרעי יכול לחזור בו [פתחי תשובה].

פרק הזהב והמגיד פרק ו' דמכירה וזית יוסף צסס מוספוט ורזינו ירוחס
נ"ט ח"ד), וכן נראה עקר והב"ח והש"ך נסתפקו בזה לדינא.

סימן רה

דין מוכר מחמת אונס, ומסר מודעא וביטלה

ובו י"ב סעיפים

א מי שְׁאַנְסוּהוּ הכריחוהו למכור ע"י איומים של מכות או חשש הפסד ממון
עַד שְׁמַכְרָו וְלָקַח דְּמֵי הַמִּקְחַ, אִפְלוּ האונס היה שתלוהו עַד
שְׁמַכְרָו אפילו לא אמר בפירוש 'רוצה אני', מְמַכְרוּ מְמַכְרָ בֵּין
בְּמַמְלָמְלִים בֵּין בְּקַרְקָע, שְׁמַפְנֵי אָנְסוּ נָמַר וְהַקְנָה שמחמת אונסו
בצירוף שקיבל ממון [אפי' נתן לתוך כיסו בלי למנותן שמראה שלקח את
המעות בעל כרחו], גמר והקנה אף עַל פִּי שְׁלֵא לָקַח הַדְּמִים בְּפְנֵי
הָעֵדִים אלא הודה בפני עדים שקיבל דמים ואח"כ טוען שהודה מחמת האונס,
אינו נאמן, דהיה לו למסור מודעא לפני שמכר. הגה: וַיֵּשׁ חוֹלְקִין וְסָבִירָא
לְהוּ דְּבַעֲיָנָן שְׁרָאוּ הָעֵדִים נְתִינַת הַמְּעוֹת, אֲבָל הוֹדְאָתוּ לְחוּד לֹא מְהִינֵי
דכיון שיודעים שאנסוהו על המכירה, מסתמא אנסוהו גם על ההודאה כדבריו
(טור וראב"ד פ"י דמכירה). וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּבַעֲיָנָן דְּוָקָא שְׁנַתָּן לוֹ הַמְּעוֹת,
אֲבָל אִם נִתְּן לוֹ שְׁטַר עֲלָיו שְׁזַקַּף דְּמֵי הַמִּקְחַ בְּחוּב וְנִתְּן לוֹ שְׁטַר חוּב עַל
עצמו, אִינוּ קוֹנְהָ כיון שבשעת המכר לא קיבל דמים, לא גמר ומקנה (זית
יוסף צסס הראב"ד לדעת הר"י), וַיֵּשׁ חוֹלְקִין וְס"ל דְּמַהֲנֵי מַה שֶּׁהַסְּכִים
לְקַבֵּל אֵת מְעוֹת הַמְּכִירָה בְּשִׁטְר חוּב"ה (זית יוסף לדעת הר"י וראב"ד).
לְפִיכָף כיון שהמקח חל רק מחמת שאנו אומדין דעתו שגמר והקנה, לכן אִם
מְסַר מוֹדְעָא קִדְּם שְׁמַכְרָ, וְאָמַר לְשִׁנֵּי עֵדִים דְּעָוָה שְׁוָה שְׁאֲנֵי מוֹכְרָ
חֲפִיץ פְּלוֹנֵי אוֹ שְׁדָה פְּלוֹנֵי לְפְלוֹנֵי רַק מְפָנֵי אָנְסָם, כיון שמסר מודעא
וגילה דעתו שאין מסכים למכור הרי הַמְּכַרְ בְּטָל, וְאִפְלוּ הַחֲזִיק הַקּוֹנֵה

פה. דעת הש"ך ששטר דהכא אין הכוונה על זקיפת המעות בשטר, אלא על שטר
קנין. שנתן לו שטר קנין בלי לקבל מעות, ולפי"ז לדיעה שמהני מועיל השטר קנין
אע"פ שלא היה שום זקיפת המעות בחוב רק אמר שיתן מעות מהני.

בחפץ הנקנה בַּמָּה שְׁנַיִם מוֹצִיאִים אוֹתָהּ מִיָּדוֹ וּמְחִיר הַדָּמִים. וְצָרִיכִים הָעֵדִים לִידַע שֶׁהוּא מוֹכֵר מִפְּנֵי הָאֵנֶס וְשֶׁהוּא אָנוֹס וְדַאי הֵינּוּ שְׂוֹדְעִים שְׁמָה שְׂאוֹמֵר לָהֶם שְׂאוֹנְסִים אוֹתוֹ לְמִכּוֹר הוּא נֶכּוֹן, וְגַם יוֹדְעִים שְׂעֵדִיין לֹא הִסְתַּלַּק אֹנֶס זֶה, לֹא שֵׁיִסְמְכוּ עַל פִּי שְׂמוּכֵר בְּאוֹנֶס, כִּי יִתְכַן שְׂאֵינוֹ אֹנֶס, אֵלֹא שְׂצָרִיךְ לְמַעוֹת וּלְכֵן מוֹכֵר כַּעַת, וּבִדְעוֹתָ שְׂכַשְׂיָהוּ לוֹ מַעוֹת יִבּוֹא לֹמַר שְׂאִנְסוּהוּ לְמִכּוֹר וּיְחַזֵּר מִהֶמְקַח וּיְחַזֵּר הַמַּעוֹת שְׂקִיבֵל. וְלְכֵן כָּל מוֹדְעָא שְׂאֵין כְּתוּב בָּהּ 'אֵנוֹ הָעֵדִים יִדְעֵנוּ שְׂפְּלוֹנֵי זֶה אָנוֹס הָיָה', אֵינָה מוֹדְעָא.

כב טבת

ב בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּמִכְרָ שְׂמִקְבֵל מַעוֹת, וּלְכֵן יִתְכַן שְׂמוּכֵר לְלֹא שׁוֹם אֹנֶס אֵלֹא רַק כְּדִי לְקַבֵּל מַעוֹת, וּלְכֵן צָרִיכִים הָעֵדִים לְהַכִּיר בְּאוֹנֶסוֹ, אֲבָל בְּמַתְנָה אוֹ מְחִילָה אֵין צָרִיכִין לְהַכִּיר אוֹנֶסוֹ כִּי גַם אִם בְּאִמַת אֵינוֹ אֹנֶס, כִּיוֵן שְׂמִסְר מוֹדְעָה, הוּי רְאִיָה שְׂאֵין נוֹתֵן בְּלֵב שְׁלֵם וּמַתְבַּטֵּלַת הַמַּתְנָה, וְרַק כְּשִׂקִיבֵל מַעוֹת אוֹמְרִים שְׂבַגְלָל הַמַּעוֹת גָּמַר וְהַקְנָה.

ג פְּשָׁרָה, דִּינָה בְּמִכְרָ כִּי פִּשְׁרָה בָּאָה מִשׁוּם שֶׁהַתּוֹבֵעַ רּוֹצֵה לְקַבֵּל הַרְבֵּה וְהַנִּתְבַּע לֹא רּוֹצֵה לְשַׁלֵּם כְּלוּם, וְע"י הַפִּשְׁרָה כֹּל א' מוֹוֹתֵר קַצַּת עַל טַעֲנוֹתוֹ, וְנִחְשָׁב שְׂקִיבֵל תְּמוּרָה לוֹיִתוֹרוֹ, וּמְחִילָה שְׂלֹא מִקְבֵל כְּלוּם בְּעַד מַחִילתוֹ, דִּינָה בְּמַתְנָה. מַתְנָה שְׂכְּתוּב בָּהּ אַחֲרִיּוֹת נְכָסִים, דִּינָה בְּמִכְרָ כִּי בְּמַתְנָה אֵין אִדָם מִקְבֵל אַחֲרִיּוֹת, וּבִהַכְרַח שֶׁהוּא מִכֵּר, וְהַטַּעַם שְׂכַתְּבַב בְּלִשׁוֹן מַתְנָה כְּדִי לִיַּיִפוֹת כּוּחוֹ לְעַנֵּין מַצְרַנוֹת, וְכִיוֵן שְׂנִחְשָׁב לְמִכֵּר לֹא מוֹעִיל מוֹדְעָה בְּלִי יַדִּיעַת הָאוֹנֶס^ט (ר"צ"ט סימן ר"ן).

כג טבת

ד יֵשׁ מִי שְׂאוֹמֵר, דְּהָא דְּאִמְרִינָן דְּכִשְׁלֵא מִסְר מוֹדְעָא מְמַכְרוּ מִמְּכָר, אִם הוּא בְּקַרְקָעוֹת אֲפֵלוֹ לֹא נִתֵּן לוֹ כָּל שְׁוִיוֹ אֵלֹא הַרְבֵּה פַחוֹת, מ"מ הוּי מִכֵּר, לְפִי שְׂאֵין אוֹנָאָה לְקַרְקָע וּלְכֵן אֵף כְּשִׂשִׁילִם

פו. ולענין אם מהני ידיעת האונס בלי מסירת מודעה, כתב הסמ"ע דבסתם תלינן שהאונס היה רק על עצם המתנה ולא על כתיבת האחריות, וכיון שכתב אחריות, הרי זה כמכר שלא מהני אונס בלי מודעה דגמר ומקני, אבל כשיודעים שהאונס היה גם על כתיבת המודעה, ודאי מהני גם בלי מודעה, דהוי כמו שלא כתב אחריות, והוי מתנה ולא מכר.

פחות מדמיו, נחשב שהסכים למכירה, כיון שלא מסר מודעה. **אָבֵל בְּמִטְלָמָלִים, בְּיוֹן שְׁיֵשׁ בּוֹ בְּדֵי אוֹנָאָה** כשהאונאה בשיעור שתות או בְּדֵי בְּטוּל מְקַח כשהאונאה יותר משתות, **אֵין בָּאֵן תּוֹרַת מְקַח** כיון שבשיעור זה אין הסכמה מצד המוכר^ב. **וְהָנִי מְלִי שְׁבַקְרַקַּע** המקח קיים אפי' יש אונאה במחירו, **דוּקָא בְּשִׂאֵינוּ בּוֹפְהוּ אֶלָּא עַל הַמְכִירָה, אָבֵל בְּסָכוּם הַמְעוֹת אֵינוּ בּוֹפְהוּ** לכן אם הסכים למכור במחיר זה, אמרינן שגמר והקנה, כיון שאין אונאה לקרקעות. **אָבֵל אִם ידוע שבּוֹפְהוּ לְתַנּוּ לֹא פְּחוֹת מְשׁוּיוֹ, אִף בְּקַרְקַע אֵין בָּאֵן תּוֹרַת מְקַח** אפילו כשלא מסר מודעה, **וְהוּי בְּמוֹ שְׂאֵנְסוּהוּ לְתַנּוּ, שְׂאֵינָה מִתְנָה.** [מיהו, אע"פ שאמרנו שדינו כמתנה, לאו לכל דבר, אלא לענין זה הוּי כְּמִכְר, דָּאִם מְסַר מוֹדְעָא בְּעֵינָן שְׂיִדְעוּ הַעֲדִים בְּאֵנְסוּ כְּמוֹ בְּמִכְר הֵיינו שבמכר התבאר לעיל שצריך שני דברים, מסירת מודעה ושיכירו באונסו, ובמתנה סגי באחד מהם, כאן במכר בפחות משווי א"צ מסירת מודעה וגם לא יועיל מודעה לבד, אבל חייבים הכרת האונס, וכשיודעים מהאונס א"צ מסירת מודעה] (רי"ס סימן קנ"ז).

ה' לעיל סעי' א' נתבאר שבמכר אין לעדים לכתוב את המודעה אא"כ מכירין שהוא אנוס **יֵשׁ מִי שְׂאוּמֵר, שְׂאֵפְלוֹ אָמַר בְּתַבּוֹ לִי שְׂמִסְרֵתִי מוֹדְעָא בְּפִנְיָכֶם וְכִשְׂיֹדַע עַל פִּי עֲדִים הָאֵנִם שְׂאֵנְסוּנִי וְצִמְרַף עֲדוּתְכֶם לְבַטֵּל הַמְקַח** כי ידיעת האונס לבד אינו מבטל את המקח שמא גמר והקנה, ולכן זקוק גם לעיד מודעה, וכשהיו עדים שיעידו על האונס יצטרפו עידי המודעה, מ"מ **אֵין שׁוּמְעִין לֹא** כי חוששין לב"ד טועים שיסמכו על עידי המודעה בלי לברר אם אכן היה אנוס. **מִיֵּהוּ, אִם כָּבֵר נִקְתְּבָה הַמוֹדְעָא, וְהִבִּיא אַחַר כֵּן רֵאָיָה דְאֵנוֹס הָיָה, הַמְכִירָה בְּטֵלָה** (צ"ת יוסף).

פז. אפילו ידע המוכר מהאונאה, ואפילו שהה בכדי שיראה לאחרים, מ"מ לא קנה, דהסברא דאגב זוזי גמר ומקני הוא רק בשיעור מעות הראוי להתרצות [נתיבות בשם ב"י].

[א.ה. הא דבשיעור שתות המקח בטל ולא אמרינן שיחזיר אונאתו ויתקיים המקח, משום דכיון ששתות הוא סכום שאנשים מקפידים עליו ה"ז יוצא מגדר מקח ונכנס לגדר מתנה, וממילא כיון שהיה אונס מתבטלת המתנה. דבמכר רגיל סומך דעתו שיקבל את השתות שאינה. אבל כאן שכל מה שמועיל הוא מכח אגב אונסיה דזוזי גמר והקנה, כיון שאין כאן זוזי, דחסר כמות שמקפידים עליו, ממילא לא גמר והקנה].

כד טבת

ו בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שְׁצָרִיךְ שְׂיִדְעוּ שֶׁהוּא אָנוּס, בְּמוֹכֵר אוּ
בְּעוֹשֶׂה פְּשָׁעָה שְׁחוּשֵׁשִׁין שֶׁאֵע"פ שְׁמוּסֵר מוֹדְעָה, אֵינוֹ נֹכוֹן וְכַעַת
מוֹכֵר כִּי זָקוּק לְכֶסֶף, וְכִשְׂיָהוּ לוֹ מַעוֹת יִחֻזֵּר מֵהַמִּקְח מִכַּח הַמּוֹדְעָה שְׁמֹסֵר, וְלִכּוֹן
צָרִיכִים לְדַעַת שֶׁהוּא אִכּוֹן אָנוּס, אֲבָל בְּמִתְנָה אוּ בְּמִחְלָה שְׁאֵינוֹ מִקְבֵּל
שׁוּם תְּמוּרָה, אִם מְסֵר מוֹדְעָא קִדָּם שְׁעוֹשֶׂה זֹאת מִחַמַּת אוּס, אִף עַל
פִּי שֶׁהֵאֱמַת שְׁאֵינוֹ אָנוּס, הָרִי הַמִּתְנָה בְּטִלָּה, שְׁאֵין הוֹלְכִים בְּמִתְנָה
אֵלָּא אַחֵר גְּלוּי רְעַת הַנּוֹתָן, שְׁאִם אֵינוֹ רוֹצֵה לְהַקְנוֹת בְּכָל לְבוֹ
לֹא קָנָה הַמִּקְבֵּל מִתְנָה וְכוּן שְׁמֹסֵר מוֹדְעָה, גִּילָה דַעְתּוֹ שְׁאֵינוֹ נוֹתֵן בְּלִב
שְׁלֵם וְלִכּוֹן הַמִּתְנָה בְּטִילָה, וְהַמִּחְלָה, מִתְנָה הִיא וְלִכּוֹן דֵּינָה בּוּזָה כְּמִתְנָה פֶּה.

ז אַחֵר הָאוּנִס אֵת חֲבֵרוֹ וְהָאוּנִס הִיא בּוּזָה שֶׁחֲבָתוֹ אוּ תִלְאוֹ עַד שְׁמִכְרָה,
אוּ שֶׁחֲפִידוֹ שִׁיעֶשֶׂה לוֹ רַעָה בְּדָבָר שְׁאֵאֶפְשֵׁר לוֹ לַעֲשׂוֹת, הִגִּיס:
וְהַפְּחָדָה הִיתָה בֵּין אָנֹס הַגּוֹף שִׁכְהוּ וְכִדּוּמָה בֵּין אָנֹס מְמוּן. מִיָּהוּ, יֵשׁ
חוֹלְקִין, וְסִבְרָא לְהוֹ דָּאם הַפְּחִידוֹ לֹא פְלוּס הוּא, דְּעֵבִיד אֵינִישׁ דְּגוֹזִים
וְלֹא עֵבִיד (מֵהַר"ק שְׁרֵט קפ"ה), בֵּין אִם הָאוּנִס אוּ הַפְּחָדָה הִיא בִּידֵי
גּוֹזִים בֵּין בִּידֵי יִשְׂרָאֵל, הָרִי זֶה אָנֹס וְלֹא אִמְרִינֵן שְׁבֵאוּפֵן שֶׁהִיא בִּיד
יִשְׂרָאֵל הִיא לוֹ לְתוֹבְעוֹ לְב"ד, וְמִדְּלֵא תְּבַעוּ ש"מ שְׁלֵא הִיא אָנוּס. וְכַעֲשָׂה
בְּאַחֵר שְׁשִׁכְרָה פְּרָדִם מִחֲבֵרוֹ לְעֵשֶׂר שָׁנִים, וְלֹא הָיָה שְׁטֵר חוֹב בְּיַד
הַמְּשִׁכֵּר הֵינּוּ שְׁלִמְשִׁכֵּר לֹא הִיא שְׁטֵר מֵהַשּׁוֹכֵר שִׁירַד לְשִׁדָּה רַק בְּתוֹרַת
שְׁכִירוֹת, וְאַחֵר שְׁשִׁכְרוּ הַשּׁוֹכֵר שְׁלֵשׁ שָׁנִים שְׁכַעַת יִכּוֹל לְטַעוֹן לְקוֹח הוּא
בִּידֵי וְהִיא לִי שְׁטֵר וְאִבְדֵּתוּ, אָמַר לוֹ הַשּׁוֹכֵר לְמִשְׁכִּיר שְׁלֵא בְּפִנֵי עֵדִים אִם
לֹא תִמְכְּרֵנוּ לִי, אֲכַפֵּשׁ אִסְתִּיר אֵת שְׁטֵר הַשְּׁכִירוֹת וְאִמְעוֹן שֶׁהוּא
לְקוֹח בְּיַדִּי, וְאִמְרוּ חֲכָמִים שֶׁהוּא אָנֹס, וְכֵן כָּל בִּיּוֹצֵא בּוּזָה, לְפִיכָּה,
אִם תְּבַעוּ הַמְּשִׁכֵּר בְּבֵית דִּין שִׁיחֻזֵּר לוֹ שְׁדָהוּ, וְכַפֵּר בּוֹ שְׁלֵא יִרַד לְשִׁדָּה
בְּתוֹרַת שְׁכִירוֹת וְיִטְעֵן שֶׁחֲפִידִם שְׁלֹו שְׁקֵנָאוּ לְפִנֵי כְּמוֹה שָׁנִים, וְכַפִּירָה זֶה הִיא
בְּפִנֵי עֵדִים, וְלִכּוֹן הַמְּשִׁכֵּר נֹאֲלֵץ לְמַכּוֹר לוֹ אֵת שְׁדָהוּ כְּדִי לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ לְפַחוֹת אֵת

פֶּה. הַקְּצוֹת מְחַדֵּשׁ שֶׁאֵע"פ שְׁבִמִּתְנָה סָגִי בְּמוֹדְעָה בְּלִי אוּסֵן לְבַטֵּל אֵת הַמִּתְנָה, אִבֵּל
צָרִיךְ עֵדִים ע"ז וְאִי אֶפְשֵׁר לְכַתּוֹב שְׁטֵר מוֹדְעָה דְּהוּי מִפִּי כְּתָבִם, וְרַק כְּשִׁישׁ אוּסֵן
תִּקְנוּ חֲכָמִים שְׁעֵדוֹת בְּכַתֵּב יִכּוֹל לְבַטֵּל אֵת הַמְּכִירָה, מִשֵּׁא"כ בְּמִתְנָה בְּלִי אוּסֵן, וְלִכּוֹן
חֵיבִיבִים עֵדוֹת בְּב"ד וְלֹא יוֹעִיל שְׁטֵר מוֹדְעָה.

דמיה, ואחר כך מסר המשפיר מודעא שמוכר את השדה בעל כרחו, ואחר כך מכר לשופר שכפר בו, הרי הממכר בטל, שתרי יש לו עדים שהוא אנוס, והם העדים שכפר בבית דין, והם הם עדי המודעא היינו שהמוכר אומר לעדים הרי ראיתם שכפר בפניכם וטען שקנה לפני זמן רב, והדבר אינו נכון, והראיה לכך שכעת אני עומד למכור לו ולכתוב לו שטר על מכירה זו, וכשאתבע אותו שוב בב"ד יוציא שטר מכירה זו, וא"כ הוי ראייה שהמכירה היתה באונס כפי שאמרתי בפניכם. **וְכֵן כָּל בְּיֹצֵא בְּהָה.**

כה טבת

ח בְּמֵה דְּבָרִים אֲמֹרִים, בְּאִנְס, שְׁתָּרִי באופן שנותן דמיו רק שהוא חמסן מפני שבופה את המוכר למכר שלא ברצונו וכיון שקיבל דמיו אומרים שגמר והקנה. אבל הנזיל שדה מסויימת והחזק בגזלן שידוע לכל שירד אליה בגולנות, ואחר כך לקח שדה שגזל אע"פ שנתן דמיה, ולא אמרין בזה אגב אונס הממוון גמר והקנה, כיון שיצא מרשותו בתחילה בתורת גזילה, ואפילו אין המוכר צריך למסר מודעא דאונס הגזילה ידוע לכל, **בְּמֵה שְׁתָּתְבָּאָר** שנתבאר לעיל סימן קנ"א סעי' ג'.

ז עֲדֵי הַמּוֹדְעָא יֵשׁ מוֹתֵר לְהֵם לְחֵתֵם הֵם עֲצָמָם בְּאוֹתוֹ הַמּוֹכֵר שְׁנִמְסֵר לְהֵם הַמּוֹדְעָא עֲלָיו, וְאִין בְּכֵךְ בְּלוֹם קמ"ל שאע"פ שבכל שטר אין העדים של המכירה נאמנים לומר שהמכירה היתה באונס ולבטל את השטר דאין חוזר ומגיד, שאני הכא שחתומים על שטר המודעה שזמנו קודם שטר המכירה, [וכל שכן כשעדים אחרים מעידים על המודעה], **וְאִפְלוּ אִמֵר לְהֵם הַמּוֹכֵר בְּפָנֵי הָאִנְס בְּרִצּוֹנִי מְכַרְתִּי בְּלֵא אִנְס, הָוִי הַמּוֹדְעָה קִימָת, אע"פ שהודה בפניהם שמוכר שלא באונס, משום שפְּשֵׁם שְׁאִנְסוּ עַל עֵצֶם הַמְכִירָה שְׁמֵכֵר בְּלֵא רִצּוֹן, כֵּךְ אִנְסוּ עַד שְׁאִמֵר בְּרִצּוֹנִי אֲנִי מוֹכֵר. עֵינ לְעֵיל סִימָן מ"ו סעי' ל"ו** אי נאמנים לומר מודעא הִיָּה דְּבָרֵינוּ. הגם: שטר מודעה שאין בו זמן ואין העדים פאן להעיד מתי נמסר, ולא ידעינן אי נעשית קדם המכר או אחר כך, המודעא בשרה ומבטלת המקח, מאחר דידיעינן באנסה ע"י שטר זה מסתמא מסר מודעה קדם לכן^פ (מ"כ צמרדכי יסן ודעת ע"נמו).

פ. ז. זה סברא כלפי המוכר, והסמ"ע הוסיף סברא שחזקה שהעדים לא היו חותמים על המודעה לולא שידעו שעדיין לא מכר, וזה נצרך כלפי העדים, וע"י בפתחי

כו טבת

י וכן אם הודה בפניהם שלקח תדמים אחר שמשר מודעא על כך וכיון שמשר מודעה מתבטלת המכירה, ולכן הלוקח תובע שיחזיר לו את המעות שקיבל כפי שהודה בפני העדים, אינו חייב להחזיר פלום, שהאנאם אנסו עד שיודה שקיבל מעות² והעדים כבר ידעו שהוא אנוס כמו שנתבאר לעיל שאין כותבים מודעה אא"כ מכירין באונסו. אבל אם מנה תדמים בפניהם, חייב להחזיר דהרי ראו נתינת מעות מהקונה למוכר.

יא העידו עליו עדי המכר שבטל המודעא שאמר בזמן המכר שכל מודעות שמסרתי בטלים, הרי המודעא בטלה דכל מכירה באונס אמרינן שבגלל שקיבל מעות גמר והקנה אע"פ שאנסוהו לכך, אלא אם מסר מודעה מגלה שלא גמר למכור, וכשביטל המודעה כאילו לא מסרה מעולם³, אא"כ מסר מודעה גם על הביטול וכדלהלן. ואם אמר לעדי המודעא הוו יודעים שכל קנין שאני לוקח לביטל המודעא שהבטל בטל, ואיני אומר כך שאני מבטל כל מודעות שמסרתי אלא מפני האנאם שאתם יודעים מאונס זה, ואין פריצוני להקנות לזה האנאם לעולם, הרי המכר בטל ואף על פי שקנו מידו לביטל המודעא. הגה: מיהו, אם חזר בשעת המכירה וביטל כל הבטולין שעשה בתחלה, יש אומרים דמהני דאע"ג שבשעת המודעה מסר מודעה גם על ביטול המודעה שיבטל בשעת המכירה, מ"מ כעת ביטל גם את מודעה זו, וממילא התבטלה המודעה שמסר וחלה המכירה (טור נטס הרא"ע), וכן נוהגין לכתוב בפטרות לביטל כל מודעי דנפיק מגו מודעי עד עולם⁴ (ר"ן פרק הכותב). ודוקא במקר מהני ביטול המודעות, כיון שבעצם אגב זויה גמר

תשובה שיש כמה נפ"מ בין הסברות.

ז. לעיל סעי' א' כתב המחבר שאם הודה בפני עדים שקיבל המעות, נחשב הודאה, שם איירי שלא מסר מודעה, וכיון שלא מסר מודעה המקח קיים, ולכן כתב השו"ע שמהני הודאתו שקיבל מעות, וממילא המקח קיים (סמ"ע).

זא. כן הוא דעת השו"ע בדעת הרמב"ם והרי"ף, אבל דעת הסמ"ע בדעתם דאפילו מודעה סתם לא מתבטלת אע"פ שביטל את המודעה כיון שידועים שמכר באונס. והרא"ש חולק וס"ל שהמודעה מתבטלת אא"כ ביטל את הביטולים.

זב. אבל אם כתב רק שמבטל עד עולם, ולא כתב שמבטל מודעה דנפיק מגו מודעי, לא מהני, דלא כלול בו שמבטל את המודעה שמסר על ביטול המודעה. ואם כתב שפוסל על עצמו כל עידי מודעה שיוציא, מהני.

והקנה, רק מבטלים את המכר מכח המודעה, והרי ביטלה, אָבֵל בְּמִתְּנָה, כָּל זְמַן יְדִיעֵינָן בְּאַנְסָה אִף עַל גַּב דְּבִטְל מוּדְעָא לֹא הָיִי מִתְּנָה דֹּאע"פ שהועיל הביטול לבטל את המודעה, אבל המתנה ביטלה מכח האונס לבד. אָבֵל אִי לֹא יְדִיעֵינָן אָנְסָה והמתנה מתבטלת רק מכח המודעה שמסר וכדלעיל סעי' ו' שבמתנה מהני מודעה אפי' לא ידעינן באונסיה, באופן זה מְהֵי בְטוּל מוּדְעָא אִף בְּמִתְּנָה כִּיּוֹן שֶׁהִבְטִיל מִבְטֵל אֶת הַמּוּדְעָה מִמִּילָא אִין מוּדְעָה, ואין אונס שיבטל את המתנה (טור זשס הרא"ש וזית יוסף זשס מוס' ור"ן ומסהר"ק שרש קי"ט), וְכֵן אִם הוּדָה בְּאִיזָה דְּבָר שְׁאִינוּ חֵיב אִפִּילוּ הוּדָה בְּפְנֵי עֵדִים שְׁחִיב לּוֹ, אִם ידוע שאינו חייב לו, וטוען בפני עדים שאמר כן מחמת אונס, הָיִי בְּמִתְּנָה לְכָל דְּבָר שְׁמוּעִילָה הַמּוּדְעָה אִף אִם לֹא יודעים מהאונס וכדלעיל סעי' ו' (זית יוסף זשס הרש"ב).

כז טבת

יב בְּאִיזָה אָנְסָה אָמְרוּ שֶׁהוּא מְבַטֵּל הַמִּקְחָה, בְּאָנְסָה דְּאִתִּי לָהּ מֵאַחֲרֵינִי שאחרים אנסוהו על כך, אָבֵל בְּאָנְסָה דְּאִתִּי לָהּ מִנְפָּשָׁה מעצמו, בְּגוֹן מִי שְׁמוּכָר מִפְּנֵי שֶׁהוּא דְּחוּק לְמַעוֹת, לֹא מֵהֵנִי מסירת מודעה, דאין זה אונס בעצם המכירה, אלא מחמת שהוא זקוק למעות נאלץ למכור את שדהו. וְאִפִּילוּ בְּאָנְסָה דְּאִתִּי לָהּ מֵאַחֲרֵינִי, מֵהֵנִי מוּדְעָה בְּמָקוֹם אֹנֶס, הוּא דְּיֻקָּא שְׁאֲנִסוּהוּ לְמַכְרָה, אָבֵל לֹא אָנְסוּהוּ לְמַכְרָה, אֲלָא אֲנִסוּהוּ לְתַן מַעוֹת, וּמִחֲמַת שְׁלֵא הָיִי לוֹ הַמַּעוֹת הַצָּרָה לְמַכְרָה, לֹא הָיִי אֲוִנְסָא ולא מהני מה שמסר מודעה, וְזִכְרִינָה זְכִינִי וְכֵל זֶה כְּשִׁמְכָר לְאַחֲרֵים כְּדִי לְתַן מַעוֹת לְזֶה שְׁאוּנָס אוֹתוֹ, אֲבָל אִם מָכַר אֶת הַקְּרָקַע לְזֶה שְׁאוּנָס אוֹתוֹ כְּדִי לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ מַעוֹת וּלְתַת לוֹ אוֹתָם, כִּי אֹנֶס אוֹתוֹ לְתַת לוֹ מַעוֹת, שְׁפִיר מֵהֵנִי מוּדְעָה ע"ז. וְכָל זֶה שְׁאִמְרָנוּ שְׁאִם אֲנִסוּהוּ לְמַכְרָה חֵל הַמִּכְרָ [אם לא מסר מודעה], מִיָּדִי בְּאָנְסוּהוּ לְמַכְרָה, דְּאִמְרִינָן אָגַב אֲוִנְסָה גְּמַר וּמִקְנֵי, אָבֵל אָנְסוּהוּ לְקִנּוּת, אִינוּ קִנְיָן כִּי אִי אִפְשָׁר לְהַכְרִיחַ אִדָּם לְהוֹצִיא כֶּסֶף מִשְׁלוֹ וּלְקַנוּת²² (זית יוסף זשס עיטור).

ג. ובפתי תשובה הביא הרבה אחרונים שחולקים על הרמ"א וס"ל דאמרינן אגב אונס שקיבל חפץ תמורת כספו גמר וקנה. וגם לפי הרמ"א רק הקונה יוכל לחזור בו אבל המוכר לא יוכל לחזור בו דהוי כתולה ברצון הקונה [נתיבות].

סימן רו

דין כשאמכור אמכור לך במאה ומכר לאחר
ביותר, או שאמר אמכרנה לך כמו שישומו אותו

בית דין

וכו ד' סעיפים

א האומר לחברו כשאמכר כשאתרצה למכור שדה זו תרי היא
מכורה לך מעכשיו^י פמנה, וקנה מידו על בך, ולאחר
זמן מכרה לאחר במאה, קנה הראשון כיון שעשה עמו קנין שיהיה מכור
לו מעכשיו. לא הזכיר סכום, רק אמר לה כשאמכרנה אמכר לך, לא קנה
הראשון דלא סמכה דעת המוכר או הלוקח שמא לא יתרצו למחיר שירצה
המוכר (טור). וכן אם מכרה לאחר ביותר על מנה, קנה האחרון,
שלא אמר והתחייב לה לראשון אלא 'כשאמכר', והיינו שיהיה מוכר
מדעתו בבתחלה היינו מדעתו ומרצונו, וזה באמת לא היה רוצה למכר
וראיה ממה שלא מכר לאף אחד במנה, ולא מכר אלא מפני התוספות
שהוסיף זה, ונמצא כמי שנאנס ומכר. הגה: וכל זה מירי שאמר
בלשון כשאמכר אמכר לך וכו' בזה אמרינו שהתכוון באמירת 'כשאמכור'
היינו ברצוני, אבל אמר לו הלוקח הראשון 'אם תמכור לא תמכר אלא
לי'^ג (מהרי"ק שרש כ'), או שהתנה המוכר בפרוש שאף אם יתנו לו יותר
ממה שקצב ימכר לו, תנאו קיים דכל דבר שבממון תנאו קיים (הגהות
מרדכי פרק איזהו נשך והמגיד פרק ח' דמכירה).

גד. אם אמר לו בלשון 'אמכור' לך, תלוי במחלוקת לקמן סימן רמ"ה סעי' ד' אם
בקנין 'אתן' מהני מעכשיו. ומה דבעינן הכא כשאמר 'מכורה' לך, שיאמר 'מעכשיו'
אע"פ דלא הוי קנין דברים ולא אסמכתא, משום דאיירי בקנין סודר, ואם לא יחול
מעכשיו כיון דהדר סודר למריה, כשהקנין צריך לחול אין הסודר כבר ברשותו, ולא
יועיל.

זה. באמת לשון זה לא מהני מידי כיון שאין כאן קנין ומעכשיו, וצ"ל שמירי
בשותפים שהתנו בשעת הקנין שלא ימכור רק לשני, ותנאי שותפות מהני בדיבור
בעלמא [נתיבות].

כח טבת

ב אָמַר לֵה כְּשִׁאמְכֶרְנָה הָרִי הִיא קְנוּיָה לָךְ מַעֲכָשִׂי וְהַמְחִיר יִהְיֶה כְּמוֹ שִׁישׁוּמוֹ 'בֵּית דִּין' שֶׁל שְׁלֹשָׁה, הַכוּוּנָה אֶפְלוּ עַל פִּי שְׁנַיִם מִהַשְּׁלֹשָׁה כִּיּוֹן שֶׁאִמַר לְשׁוֹן 'בֵּית דִּין' כּוּוּנָתוֹ שִׁיִּקְבַע עַל פִּי רוֹב דְּעוֹת כְּמוֹ בְּכ"ד. אֲבָל אָמַר לֵה 'כְּמוֹ שִׁיאמְרוּ שְׁלֹשָׁה', כִּיּוֹן שֶׁלֹא הַזְכִּיר לְשׁוֹן 'בֵּית דִּין', כּוּוּנָתוֹ עַד שִׁיאמְרוּ וְיִסְכִּימוּ כָּל הַשְּׁלֹשָׁה עַל הַמְחִיר^צ.

ג וְכֵן אִם אָמַר כְּמוֹ שִׁישׁוּמוֹ אוֹתָהּ בֵּית דִּין אֲרַבְעָה, כִּיּוֹן דְּבִיקֵשׁ דְּעַת שֶׁל אַרְבַּעַה בְּנֵי אָדָם וְהוּא יוֹתֵר מִסַּתֵּם ב"ד רִגִּיל, לִכֵּן אֶפְלוּ הַזְכִּיר לְשׁוֹן 'בֵּית דִּין'^צ, לֹא מֵהֵנִי עַד שִׁישׁוּמוֹ הָאֲרַבְעָה כְּלָם וְיִסְבְּימוּ עַל הַמְחִיר, וְיִמְכְּרוּ לְאַחֵר כְּמוֹ שִׁיִּסְבְּימוּ לְאֶפְקֵי אִם מִכֵּר לְאַחֵר בְּיוֹתֵר מִמְחִיר זֶה כְּדַלְעִיל סֵעִי א', וְאַחֵר כֶּף קָנָה הָרִאשׁוֹן.

כט טבת

ד שָׁמוּ אוֹתָהּ שְׁלֹשָׁה אוֹ אֲרַבְעָה כְּפִי שֶׁהִתְנוּ בְּתַחֲלִילָה, וְאַח"כּ אָמַר הַמּוֹכֵר אֵינִי רוֹצֵה לְמַכּוֹר עַד שִׁיבִיאוּ שְׁלֹשָׁה אַחֲרָיִם אוֹ אֲרַבְעָה וְיִישׁוּמוּ, אֵינִי שׁוֹמְעִין לוֹ^צ, שְׁתַּרְי קִנּוּ מִדּוֹ תַחֲלָה שֶׁמְכִיר 'מַעֲכָשִׂי' לִכֵּן מִיד כִּשְׁשִׁמוּהוּ ג' אוֹ ד' כְּפִי תִנְאוּ, קִנָּה הָרִאשׁוֹן מַעֲכָשִׂי כְּפִי שֶׁהִתְנוּ בִּינֵיהֶם. הַגִּבָּה: אֲבָל לֹא מְכָר 'מַעֲכָשִׂי', אֶף עַל פִּי שֶׁקִּנּוּ מִדּוֹ שֶׁשִׁימְכֵר יִהְיֶה מוֹכֵר לוֹ, לֹא קָנָה, דְּהֵי קִנְיָן דְּכָרִים כִּיּוֹן שֶׁבִשְׁעַת הַקִּנּוּן לֹא חָל כְּלוּם, רַק הַתְּחִיב לַעֲשׂוֹת פְּעוּלָה בְּעֵתִיד, וְזֶה נִחְשָׁב קִנּוּן 'אַתָּן' דְּהוּי קִנּוּן דְּבָרִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר לְעִיל סִימָן ר"ג סֵעִי א', וְעוֹד טַעַם שֶׁהִקְנִין לֹא חָל, מִשׁוֹם דְּהֵי אִסְמִכְתָּא דְּכָל דְּבַר שֶׁאִמַר אִם יִקְרָה כֵּךְ אִתָּן לָךְ כֵּךְ, לֹא קָנָה דְּהוּי אִסְמִכְתָּא, דֵּאִין דְּעַתוֹ סוּמְכַת שֶׁאִכֵּן יִקְרָה כֵּךְ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּסִימָן ר"ז.

צו. זה הוא שיטת הרמב"ם שהחילוק אם הזכיר לשון ב"ד או לא. אבל שאר ראשונים חילוקו אם אמר 'שישומו' בי שלשה, הכוונה על רוב השמאים, אבל כשאמר 'שיאמרו' שלשה, כוונתו, עד שיהיה מוסכם על כולם.

צז. ולשיטת הראשונים הנ"ל החידוש הכא שבנחית לארבעה אפי' אמר לשון 'שומא' לא סגי ברוב.

צה. מבואר בב"י דאפילו השלשה האחרים בקיאים יותר, וצ"ע [ש"ך].

סימן רו

המוכר נכסיו על תנאי, ודיני אסמכתא, והמחייב

עצמו בדבר שאינו חייב בו

ובו כ"א סעיפים

א המקנה לחברו בין קרקע בין מטלטלים, והתנה בשעת המכר תנאים שאפשר לקיימו לאפוקי תנאי שאי אפשר לקיימו. והתנאי בטל והמעשה קיים, דכל דיני תנאים לומדים מבני גד ובני ראובן וצריך להיות כמו שם, בין שהתנה המקנה את התנאים בין שהתנה זאת תקונה, מיהו יש אומרים, דאם התנה המוכר תנאי שהוא לטובת הלוקח והלוקח לא חזר אחריו ואמר שקונה על דעת כן, אין זה תנאי, דלא הוי אלא פטומי מלי דהלוקח היה לו לבקש תנאי זה, או לפחות אחרי שהמוכר אמר, היה עליו לומר שאמנם רוצה תנאי זה, ועל כרחק שלא קנה על דעת כן, והמוכר אמר זאת רק כדי להניח דעתו ורוגזו. והני מלי שבאופן זה לא חל התנאי, רק שמכר לו בתחלה סתם וקדם שנגמר המקח לגמרי בין נתינת המעות לכתובת השטר במקום שלא קונה בלי שטר²² הטיל המוכר תנאי לטובת הלוקח, אבל אם בתחלה כשהתחילו לדבר על המכירה אמר המוכר 'על תנאי כך וכך אני מוכר לך', אף על פי דהוי תנאי לטובת הלוקח, מפל מקום לא קנה הלוקח רק אדעתא דהכי והוי תנאי גמור. וכן אם התנו תנאי בשעת המכירה ואחר כך כתבו השטר סתם ולא הזכירו את התנאי בתוך השטר, מ"מ ודאי על תנאי הראשון כתבוהו והמכירה חלה רק לפי התנאי שדיברו תחילה (טור נ"ט ס"ה) והגהות מרדכי פרק א"ח סי' נ"ט ויוסף נ"ט ס"ה ושל"ח, אם נתקמו התנאים נקנה הדבר שהקנה, ואם לא נתקמו התנאי, לא קנה, ויבאר

צ"ב. ולדעת הט"ז אפילו קודם נתינת המעות, כיון שכבר השוו ביניהם על כל פרטי המקח בלי תנאי זה, שוב נחשב לפיטומי מלי.

נתפאר משפטי התנאי בפור אכן העור סימן ל"ח סעי' ב"א וסימן קמ"ד, וענין לקמן סימן רמ"א סעי' י"ד מדיני תנאי.

א שבת

ב יש אומרים דהני מלי שהמכירה מועילה אם קיים את התנאי שדיברו ביניהם, דווקא כשקנה בדרך מהדרכים שקונים בהם ודרי יש עליו לקיים התנאי וכשמקיים תנאו חל קנינו שקנה בו, אבל אם לא קנה עתה, והתנה עמו שאם נתקיים התנאי הוה יקנה, ואם לא נתקיים לא יקנה, אף על פי שנתקיים התנאי לא קנה, שזו אסמכתא היא ולא קניא, אלא אם כן אמר לו קנה מעכשיו, וקנו מידו על כך. ראה בהערה ביאור החילוק בין הרישא לסיפא כ"ב.

ג מי שפטר חצרו או שדהו, ופרש בשעת המכירה שהוא מוכר כדי משום שדעתו לילך למקום פלוני כדי לגור שם, וממילא אין לו צורך בחצירו או שדהו שנמצא כאן ולכן מוכרו, או שאמר שמוכר חצירו

ק. דבעינן תנאי כפול, ותנאי קודם למעשה, והן קודם ללאו, ושהתנאי יהיה בדבר אחר, כמו אצל בני גד ובני ראובן. וכתב הנתיבות שנהגו שרק בקרקע כותבים שהתנאים יהיו ע"פ תנאי בני גד ובני ראובן, אבל במטלטלין א"צ למשפטי התנאים. קא. ז"ל שם: כל תנאי צריך להיות בו ארבע דברים, ואלו הן: שיהיה כפול, ושיהיה הן שלו קודם ללאו, ושיהיה התנאי קודם למעשה, ושיהיה התנאי דבר שאפשר לקיימו. ואם חסר התנאי אחד מהם, הרי התנאי בטל, וכאילו אין שם תנאי כלל, אלא תהיה מקודשת מיד, כאלו לא התנה כלל.

קב. לפי פירוש הב"י שהביא הסמ"ע ביאור סעיף זה הוא כך, דכל תנאי בלא מעכשיו' הוי אסמכתא, ולא מהני אם לא שכבר עשה קנין בשעת המכירה, דאז דמי להחזיק, והוי כמוחל לו דבר שהוא כבר תחת ידו דמהני להרמב"ם משום דליכא אסמכתא במחילה, ולכן ברישא דמיירי עשה קנין בשעת מכירה ולכן מהני, ובסיפא מיירי שהקנין נעשה אחר קיום התנאי ולכן לא מהני אא"כ אמר מעכשיו. והסמ"ע מפרש החילוק הוא דברישא אחר דברישא מיירי דאמר בלשון 'על מנת', שזה מורה דעיקר כונתו היה לקיים את המכירה רק רצונו שיקיים את התנאי, משו"ה אם אכן קיים את התנאי מהני המכירה ול"ח אסמכתא. ובסיפא מיירי דאמר בלשון 'אם', אם תלך למקום פלוני יהיה מכור לך, שזה מורה שעיקר כונת המוכר היה שיקיים התנאי, רק מחמת שלא רצה הלוקח לקיים התנאי עד שימכור לו, מכר לו, ולכן מיקרי אסמכתא ולא קנה. ודעת הנתיבות דעיקר החילוק הוא, דברישא מיירי דאמר בלשון 'הרי היא מכורה לך על תנאי', משו"ה מהני, ובסיפא מיירי דאמר בלשון 'אמכור', והרמב"ם ס"ל כמאן דס"ל בסימן רמ"ה סעיף א' דלשון 'אמכור' או 'אתך' לא מהני, משום דהוי אסמכתא, אם לא שאמר מעכשיו, רק דסתם קנין הוי כמעכשיו, וכשאמר בלשון תנאי לא הוי כמעכשיו עד שיאמר מעכשיו בפירוש.

מפני המטר שנמנע בדי לקנות חטים בדימוי שכיון שלא היה מטר לא צמחו חטים, וממילא התייקר מחיר החטים, ומוכר חצירו כי צריך כסף לקנות אוכל, אע"פ שלא התנה בפירוש שאם לבסוף לא יתקיים מטרת המכירה אינו מוכר, מ"מ הרי זה כמוכר על תנאי, לפיכך, אם ירד המטר אחר שמוכר וצמחו מספיק חטים והוול מחירן, או באו חטים ממקום אחר והוולו, או נמנע הדרך לעלות לאותה הארץ מחמת שיש ליסטים בדרך, ולכן לא הלך לשם לבסוף, או לא נסתיע לו לעלות מחמת שחלה, או לא נסתיע בידו לקנות החטים, הרי זה מחזיר לו הדמים ותחזור לו הפרקע, שהרי פרש שאינו מוכר אלא לעשות דבר פלוני והרי לא נעשה ונחשב כאילו התנה מכח אומדנא דמוכח שלולא זה לא היה מוכר, וכן כל ביצא בזה. הגה: ודוקא במוכר קרקעותיו איכא אומדנא זו, דאין אדם מוכר בית שגר בו או שדה שמתפרנס ממנה, אא"כ דעתו לעבור למקום אחר, אבל במוכר מטלטלים לא מהני גלוי דעתו כי פעמים שמוכר מטלטליו אף אם אינו עובר לגור במקום אחר, עד שיתנה בכל דיני תנאי (טור נ"ס רש"י).

ב שבת

ד אבל המוכר סתם ולא אמר שמוכר מפני כך וכך, אף על פי שהיה בלבו שמופני כך וכך הוא מוכר, ואף על פי שגוראים הדברים שלא מוכר אלא לעשות כך וכך, ולבסוף לא נעשה, מ"מ אינו חוזר, שהרי לא פרש, ודברים שפלב אינם דברים. ואף על פי שקדם מכירה אמר שהוא מוכר על דעת לעשות כך וכך, כיון דבשעת המכירה לא אמר, אינו חוזר דליכא אומדנא שהמכר נעשה ע"ד כו. הגה: מיהו, אי אכא אומדנא דמוכח שמחמת דבר מסויים מכר, כגון שחשב שאין לו בנים ולכן מכר או נתן נכסיו לאחר, אפי' לא פירש כלום שמחמת זה עושה כך, אם לבסוף נתברר שיש לו בן נתבטל המקח כי

ק. וכיון שיתכן שלבסוף לא תתקיים המכירה, אסור ללוקח בנתיים לאכול פירות מחמת חשש איסור ריבית, עד שיתברר שחלה המכירה, וכשיתברר שחלה המכירה אוכל את כל הפירות למפרע [סמ"ע].
 קד. גם במטלטליו אם מכר תפילין ואמר שמוכר מחמת שקנה חדשים ונתברר שהחדשים פסולים נתבטל המכר, שאין אדם מוכר תפילין אא"כ יש לו אחרים ונחשב אומדנא דמוכח [כסף הקדשים].

באומדנא דמוכח כעין זה, א"צ אפי' שיפרש דבריו (מוספות והלא"ש כלל פ"ה). ויש אומרים דבמתנה דברים שבלב הוין דברים דדווקא מכר שמקבל דמים עבור המכירה, בעינן שיפרש דבריו, דאל"כ יתכן שמכר מחמת הדמים, אבל מתנה שהוא בחינם, אומדנא כל דהיא מבטלת את המתנה, דלא גמר בדעתו ליתנה בחינם באופן זה (הגהות אלפסי פרק אלמנה נוזנת).

ה מי ראובן שהקנה לחברו שמעון, איזה מקח והתנה עליו על מנת שתתן מקח זה או תמכרנו לפלוני לוי, עד זמן פלוני, אם אכן נתנו או מכרו לאותו פלוני, קנה דנתקיים התנאי, ואם לא קיים התנאי, ומכרו לאחר ליהודה או שלא מכרו ולא נתנו בזמן שקבע לו, לא קנה ולא יועיל שאח"כ יחזור ויקנה מהלוקח ויחזור וימכור לזה שהותנה עליו, כיון שכוונת המתנה שהוא ימכור לו הראשון. וכן המוכר או הלוקח שהתנה שיחזיר לו המקח בזמן פלוני במתנה, או בשיתן הפעות בזמן פלוני יחזור וימכרנה לו, הרי המכר קיים ויחזיר בזמן פלוני כמו שהתנה. וכשהתנה שאם יתן לו מעות לזמן פלוני יחזור וימכור לו, אי נתן לו את המעות בעל פרו, אי מקרי נתינה וקיים התנאי, עין לעיל סימן ק"ך סעי' ב' דפירעון חוב בעל כרחו הוי פירעון, ולכן נחשב שהמוכר נתן כסף כפי שקבע, ואם הלוקח לא נותן לו את הקרקע, מתבטל המכר למפרע כי לא קיים תנאו. [ולדעת הש"ך שזה תנאי אחר המכירה לא נתבטל המכר למפרע].^פ

קה. הקשו האחרונים ממה שמבואר בסעיף הבא שכל שהתנה המוכר שאם יהיו לי מעות תחזירם לי, לא הוי מכר, והפירות שאוכל הוי ריבית, והסמ"ע תירץ דאם אפשרות החזרת המעות לא מוגבל בזמן, נחשב ביטול המכירה מעיקרא, משא"כ כשמגביל בזמן, וקודם לכן אינו יכול לבטלה, הו"ל מכירה גמורה לזמן. והש"ך תי' בשם הכס"מ והב"ח דהכא איירי שאחרי גמר המכירה התנה תנאי זה וקנו בקנין ע"ז, ולכן אין שום ביטול למכירה. והנתיבות תירץ דאם אומר כשהיה לי מעות תחזיר לי, הוי גילוי דעת שאינו מכירה, ולכן כשמביא מעות א"צ לעשות קנין חדש, משא"כ כשאומר בלשון 'על מנת', הוי מכירה גמורה עם תנאי, וכשמחזיר לו צריך לעשות קנין חדש ולכן אין בזה משום ריבית.

קו. אבל באופן שהמוכר התנה שיחזיר לו את הקרקע במתנה לזמן פלוני, והלוקח רוצה לקיים תנאו, והמוכר מסרב לקבל כדי שתבטל המכירה למפרע, תלוי במחלוקת ראשונים בטור ובי"ב אבהע"ז סי' קמ"ג ובב"ש שם סק"א ז נתינה בע"כ הוי נתינה.

ג שבט

ו מִכַּר קָרָקַע, וְהִתְנַהַּ הַמוֹכֵר עִם הַלוֹקָח שֶׁיִּחְזְרוּ לוֹ לֹא בְּשִׂיחֵיהֶוּ לוֹ מְעוֹת, צָרִיךְ לְהַחְזִירוֹ לוֹ בְּשִׂיבֵיא לוֹ מְעוֹתָיו מִחֻמַּת תְּנַאי זֶה, וְכִיוֹן שֵׁישׁ בִּיד הַמוֹכֵר לִבְטֹל אֶת הַמִּכָּר בְּכֹל שְׂעָה, אִין זֶה מִכָּר כֻּלָּל, לְפִיכָּה, אֲסוּר לְלוֹקֵחַ לֶאֱכֹל פְּרוֹת, דִּהְיָה לָּהּ תְּנַף זֵוִי שֶׁנִּתְּן הַלוֹקָח לְמוֹכֵר בְּתֵלוּאָה גְּבַהּ וּמְמִילָא אִם הַלוֹקָח יֹאכֵל אֶת הַפִּירוֹת נִחְשָׁב הַדְּבַר לְרִיבִית.

ז מִכָּר לוֹ סֶתֶם וְהַמוֹכֵר לֹא הִתְנַהַּ שֶׁאִם יִהְיוּ לוֹ מְעוֹת יִחְזִירָם לוֹ, וְאָמַר לָּהּ הַלוֹקֵחַ מְדַעְתּוֹ מַעְצָמוּ בְּשִׂיחֵיהֶוּ לְךָ מְעוֹת תִּבְיָאִם לִי וְאֲנִי אֲחִזִּיר לְךָ קָרָקַע זֶה, הֲרִי הַתְּנַאי קָיָם וְתֵלוּקָתָא אֲכֹל פְּרוֹת, וְאִין כְּזֶה אֵבֶק רְבִית כְּמוֹ בְּסֵעִיף הַקּוֹדֵם, שְׁחֲרִי מַעְצָמוּ חַיֵּב עֲצָמוּ בְּתַנְיָא וְזֶה רָאָה בַּהֲעֵרָה.¹

ד שבט

ח מַעֲשֵׂה בְּאִשָּׁה שֶׁשָּׁלַחַּה שְׁלִיחַ רְאוּבֵן לְקַנּוֹת לָּהּ קָרָקַע מִשְׁמַעוֹן שֶׁתִּיָּה קְרוּבָה, וְאָמַר שְׁמַעוֹן הַמוֹכֵר לְרְאוּבֵן הַשְּׁלִיחַ אִם יִהְיוּ לִי מְעוֹת תִּחְזִיר לִי פְּלוֹנִית קְרוּבָתִי קָרָקַע זֶה, הַשִּׁיב רְאוּבֵן וְאָמַר לוֹ אֵתָּה וּפְלוֹנִית קְרוּבָתִי כְּמוֹ אֲחִים, בְּלוֹמַר, אֲנִי קוֹנֶה מִמֶּךָ בְּלִי שׁוּם תְּנַאי, רַק כִּיוֹן שֶׁאַתָּם קְרוּבִים תִּדְבָּר קְרוּב שְׁחִיא תִּחְזִיר לְךָ מִרְצוֹנָה הַטּוֹב וְאִינָה מִקְפָּדַת עַל כֶּה, וְכֹא מַעֲשֵׂה לְפָנֵי חֲכָמִים וְאָמְרוּ זֶה הַשְּׁלִיחַ לֹא קָנָה בְּלוֹם, שְׁחֲרִי לֹא סְמָכָה דַּעְתּוֹ שֶׁל קְרוּב מוֹכֵר

קו. כ"כ הרמב"ם, והקשה עליו הטור דאם התנאי קיים, א"כ כיצד אוכל פירות ומאי שנא מהסעיף הקודם, ולכן חולק הטור וס"ל דכיון דהתנאי הוא לטובת המוכר, עליו היה להתנות ולא על הלוקח, וכיון שהלוקח התנה זאת מעצמו והמוכר לא חזר על התנאי, הו"ל פטומי מילי, ולא חל התנאי, והמכר חל בלי התנאי ולכן מותר ללוקח לאכול פירות. והב"י כתב ליישב שיטת הרמב"ם דמייירי שאחר שהלוקח התנה אחר גמר המכר וקנה מידו על תנאי זה, משו"ה המכר קיים ומותר לאכול הפירות. ובכסף משנה תירץ דאיירי אפילו התנה קודם גמר המקח, ומ"מ דוקא כשהמוכר התנה תנאי זה הוי שם הלוואה עליו ואסור לו לאכול הפירות, כיון דמוכר ממה שהתנה שלא היה דעתו למכור כלל, משא"כ כשמכר סתם וייאש נפשו מלהתנות, רק שהלוקח התנה, אף שהחזיר המוכר התנאי והתנאי קיים, מ"מ אין שם הלוואה עליו, ולכן מותר לו לאכול הפירות. [סמ"ע]. והט"ז פסק כדעת הטור דמייירי שהתנה הלוקח, והוי פטומי מילי והתנאי בטל, ולכן מותר לו ללוקח לאכול הפירות, הא במקום שהתנאי קיים כגון שהתנה הלוקח והחזיר המוכר התנאי, אסור לו לאכול הפירות.

זה על דברי השליח מפני שלא השיבו תשובה גמורה, ונמצא שלא נמר והקנה כלל, אבל אם היה סומך דעתו על דברי השליח, הרי המכר היה חל בלי תנאי, והיה מותר לקונה להחזיר מרצונה הטוב וכדלעיל סעי' ז"פ.

מראה בהערה הקדמה לסעיפים הבאים^פ הלוחו על שדה מאה זהובים, והוא והשדה שנה יותר, ויש אומרים אפלו לא שנה יותר, כפי האי גונא מקרי אסמכתא דסתם בני אדם אין רוצים למכור נכסיהם, ולכן נחשב כגזים דע"ז נחשב לאסמכתא וכדלהלן (צ"ט יוסף), ואמר לו אם לא תפרעני עד שלש השנים את המאה זהובים שאתה חייב לי יהיה כל השדה שלי, הוי אסמכתא ולא קנה וכשמשלם לו חובו צריך להחזיר לו שדהו. אבל אם אמר לה, אם לא תפרעני עד שלשה שנים תהא שלי מעכשיו, קנה דע"ז שאומר 'מעכשיו' מראה שדעתו גמורה להקנותו ולא הוי אסמכתא^פ. הגה: ויש אומרים דאם בתחלה כשמשפנה הלוה הקפיד שלא למשפן רק זו הקרקע, קנה אפלו בלא מעכשיו דמוכח שדעתו היה להקנות לו, דאל"כ למה הקפיד מה למשכן, הרי דעתו לפדותו ולקבל בחזרה את שדהו (טור). וכן אם אמר לה 'אם לא אפרע לך לא יהא לך פירעון אלא מזו', אע"ג שאמר לו בלשון 'אם', מ"מ לא נחשב לאסמכתא והוי אפתיקי וקנה זכות זו של אפתיקי, ולא יוכל לסלקו אלא במעות ולא בקרקע אחרת^פ.

ק"ה. כן הוא גירסת הרמב"ם בגמ', אבל שאר ראשונים גרסו 'סמכא דעתיה, לא גמר ומקני', והיינו שלא גמר בדעתו להקנות אלא ע"ד שתחזיר לו אם יביא מעותיו, וממילא לא חל המכר וכדלעיל סעי' ו', ודין הפירות שאכל כפי שיתבאר בסעי' י'. קט. האומר לחבירו 'אם' יהיה כך או לא יהיה כך אתן לך כך וכך, ואין חייב ע"פ דין לתת לו סכום זה [וזה נקרא 'גזים']^א, לא חל החיוב אפי' עשה ע"ז קנין, משום דהוי 'אסמכתא', דהיינו שלא סמכא דעתו שיגיע המצב שיצטרך אכן לקיים חיובו, ולא דומה לתנאי בני גד ובני ראובן ששם ברור שכוונת משה רבינו לתת להם מה שביקשו אם אכן יעשו ויקיימו את התנאי. ולהלן יתבאר כמה פרטים בדין זה. קי. ואפילו לה"א בסמוך סעיף י"ד דמעכשיו לחוד לא מהני לסלק אסמכתא, שאני הכא דנתנו לידו בתורת משכון והוי כעין מקח וממכר, וגם עשה לו טובה בהלואה, לכן אמרינן דדעתו היה שיהיה מעכשיו מכירה גמורה [סמ"ע]. והט"ז שם חולק וס"ל דלדיעה זו גם כאן בעינן ב"ד חשוב ולא מהני מעכשיו בלי ב"ד חשוב. קיא. ואף אם אמר לו אם לא אפרע לך עד ג' שנים תהיה כל השדה שלך, ואף בתוך ג' שנים לא יהיה לך פירעון אלא מזו, אע"פ שהחלק הראשון של דבריו לא חל משום דהוי אסמכתא, מ"מ החלק השני של דבריו והוי אפתיקי אע"פ שכללן בדיבור אחד.

י כָּל הַיָּבָא דְלֹא קָנָה תְּשׁוּבָה מְשׁוּם דְּהוּי אֲסַמְכָתָא וּמִמִּילָא הַמְעוֹת
 הוּי הַלּוּוּאָה, מְנַבְּה בְּכָל תְּפִירוֹת שְׂאֵבֶל, מִפְּנֵי שְׂהֵם רְבִית שֶׁל
 תּוֹרָה שְׁדִינו שְׁמוּצִיאִין מִמֶּנּוּ וּמַחְזִירִין לַלּוּה. וַיֵּשׁ אֲוֹמְרִים דְּפִירוֹת שְׂאֵבֶל
 תּוֹךְ שְׁלֹשׁ שָׁנִים אֵינוּ מְנַבְּה, דְּלֹא הוּי אֵלָא אַבְק רְבִית כִּיּוֹן דְּמִשְׁכְּנַתָּא
 הוּי כְּמַקָּח, וְלִכּוֹן הוּי רִיבִית רַק מִדְּרַבְנָן וְדִינו שְׁאִין מוּצִיאִין מִהַמְלוּה כְּדִי לְהַחְזִירוּ
 לַלּוּה פ"ב. הַגְּמָה: אָבֶל מַה שְׂאֵבֶל אַחַר שְׁלֹשָׁה, צָרִיף לְהַחְזִיר כִּי מַה שְׁנַתָּן
 לוֹ לֹאכּוֹל אַחַר ג', מְשׁוּם שֶׁחֲשַׁב שֶׁהִתְנַאי קִיִּים, וְא"כ הוּי מַחִילָה בְּטַעוֹת
 דְּלֹא הוּי מַחִילָה, מִשְׁא"כ בְּתוֹךְ ג' שְׁנַתָּן לוֹ לֹאכּוֹל רַק מַחֲמַת הַהַלּוּוּאָה, א"צ
 לְהַחְזִיר דְּהוּי אַבְק רִיבִית (טוֹר וְזִית יוֹסֵף צַטס הַרְלֹצ"ד וְהַרְלֹצ"ט וְהַמּוֹסְפוֹת).
 וְכֵן בְּכָל דְּבָר שֶׁלֹּא קָנָה מְשׁוּם אֲסַמְכָתָא, אָף עַל גַּב שְׂבָא לְיָדוּ צָרִיף
 לְהַחְזִיר, מְשׁוּם דְּהוּי מַחִילָה בְּטַעוֹת (מַרְדְּכִי וּנ"י פֶּרֶק אִזְהוּ נֶשֶׁךְ). וַיֵּשׁ
 חוֹלְקִים וְאֹמְרִים דְּבִשְׂאָר דְּבָרִים כְּשֶׁהִתְחִילוּ בְּתוֹרַת מַקָּח אִם בָּא לְיָד
 הַקּוֹנֵה קְנָה, וְלֹא הוּי מַחִילָה אוֹ נְתִיבָה בְּטַעוֹת דְּמַחִילָה בְּטַעוֹת הוּי מַחִילָה,
 אַבֵּל כִּי כִּיּוֹן שֶׁהִתְחִיל בְּתוֹרַת הַלּוּוּאָה לְגוֹ"ע לֹא הוּי מַחִילָה. וְדוֹקָא פִּירוֹת שְׂאֵבֶל
 לְאַחַר שְׁלֹשׁ צָרִיף לְהַחְזִיר, מְשׁוּם דְּהוּי בְּהַ קְצַת אֲסוּר רְבִית, מְשׁוּם דְּהוּי
 שֶׁהַמְעוֹת הִגִּיעוּ לִידוֹ בְּתַחִילָה דְּרָף הַלּוּוּאָה וְלִכּוֹן נִרְאֵה כְּרִיבִית, אָבֶל בְּלֹאוּ
 הַכִּי, קְנָה (הַרְלֹצ"ט כֻּלָּ ע"ב סִימָן א' וְרִיב"ט סִימָן שִׁל"ה).

יא הַנּוֹתֵן עֲרְבוֹן לְחֵבְרוֹ שְׁשׁוּה עֶשְׂרִים זוֹ עֲבוּר מַקָּח בְּשׁוּי מֵאָה זוֹ שֶׁקְנָה
 וְאָמַר לָהּ אִם אֲנִי חוֹזֵר בִּי וְלֹא מִשְׁלֵם עַל הַמַּקָּח עֲרְבוֹנִי
 מְחוּל לָךְ וְלֹא אֶקְנֶה כִּנְגְדוֹ כְּלוּם פ"ב, וְהִלָּה הַמוֹכֵר שֶׁקִּיבֵל אֶת הָעֵרִיבּוֹן אוֹמֵר
 אִם אֲנִי חוֹזֵר בִּי וְלֹא אֶתֵּן לְךָ אֶת כָּל הַמַּקָּח אֲכַפֵּל לָךְ עֲרְבוֹנְךָ אֶתֵּן לְךָ
 בְּקַרְקַע בְּשִׁיעוּר כְּפוֹל מִהָעֵרִיבּוֹן, דִּהֵינּוּ בְּשִׁיעוּר מ' זוֹ, וְנִמְצָא שֶׁכָּל א' קוֹנֵס אֶת
 עֲצָמוּ בְּשִׁיעוּר כ' זוֹ, אִם חוֹזֵר בּוֹ תְּלוּקָתָהּ, קְנָה זֶה הַמוֹכֵר אֶת הָעֲרְבוֹן,
 שְׁתֵּרִי הוּא תַּחַת יָדוֹ וְכִיּוֹן שֶׁהַמַּתְחִיב הוּצִיא וּמְרִשׁוֹתָּ וְנִתְּנוּ לִיד הַמַּקְבֵּל

קיב. שיטת הרי"ף שמשכנתא בלי נכייטא באתרא דמסלקי הוי ריבית קצוצה.
 ושיטת תוס' דהוי רק אבק ריבית, ושיטה ראשונה ס"ל כהרי"ף ושיטת ה"א
 כהתוס' [הגר"א].

קיג. לעיל סימן ק"צ סעי' י' נתבאר באופן שרוצה לקנות בגוף המקח כפי סכום
 העירבון, אם קונה. וכאן איירי שאין רוצה לקנות כלום במקח כנגד העירבון, אלא
 נותן לו בתורת קנס, ונחלקו אם הוי אסמכתא כשזה בידו.

מראה שגמר בדעתו להקנותו לו, ולכן לא נחשב לאסמכתא. **וְאִם חָזַר בּוֹ הַמּוֹכֵר, אִין מַחֲיִבִין אוֹתוֹ לְכַפֵּל הָעֵרְבוֹן, שְׂוֹו אֲסַמְכְתָּא הִיא כִּיּוֹן שְׂאִין הַלּוֹקַח מוּחָזַק בּוֹ, וְלֹא קָנָה בְּשִׁיעוּר כּפּוּל, אַבְל כִּנְגַד עֵרְבוּנוֹ קִנְהָ. הַגֵּה:** וְיֵשׁ הוֹלְקִין וּסְבִירָא לְהוּ דְאֶפְלוּ אִם חָזַר בּוֹ הַלּוֹקַח לֹא קָנָה הַמּוֹכֵר, אָף עַל פִּי שְׁהוּא בְּיַדוֹ וַאֲפִי' אִמְר בְּלִשׁוֹן 'מַחוּל לָךְ', לֹא מֵהֵנִי לְהוּצִיאוּ מִתּוֹרַת אֲסַמְכְתָּא וְלִכֵּן לֹא קָנִיא (טוֹר צִסס רַש"י וּרְאֵז"ד וְצִית יוֹסֵף צִסס הַר"א"ט), וְכָל שֶׁכֵּן אִם הִתְפִּיסוּ בְּיַד שְׁלִישׁ שְׂאִינוֹ מוּחָזַק בּוֹה, וּבּוֹה גַם הַשּׁו"ע מוֹדֵה שְׁלֹא קִנְהָ.

ו שבת

יב וְכֵן מִי שֶׁפָּרַע מְקַצֵּת חוּבּוֹ וְהַשְּׁלִישׁ הַמְלוּה אֶת הַשְּׁטָר בִּיד שְׁלִישׁ, כִּי אִסוּר לוֹ לְהַחֲזִיק שְׁטַר שֶׁמְקַצְתּוֹ פְּרוּעַ, וְאָמַר לָהּ הַלוּה לְשִׁלִּישׁ אִם לֹא נִתְתִּי לָךְ עַד יוֹם פְּלוּנִי אֶת יִתְרַת הַחוּב כְּדִי לְהַעֲבִיר לְמַלוּה תֵּן לוֹ לְמַלוּה שְׁטָרוֹ וְיִוֹכַל לְגַבּוֹת מִמֶּנִּי אֶת כָּל סְכוּם הַהַלוּואָה, וְהַכֶּסֶף שֶׁכִּבַּר נִתְּנִי לוֹ מִתְחִילָה יִהְיֶה בְּתוֹרַת מִתְּנָה, וְהַגֵּיעַ הַזְּמַן וְלֹא נִתַּן לוֹ, לֹא יִתֵּן הַשְּׁלִישׁ אֶת הַשְּׁטָר, שְׂוֹו אֲסַמְכְתָּא הִיא וַאֲף הַשּׁו"ע בְּתְחִילַת הַסַּעֲיָף הַקּוּדֵם מוֹדֵה בּוֹה, כִּיּוֹן שֶׁהַמְלוּה לֹא מוּחָזַק בְּשִׁטַּר.

יג וְכֵן תְּנָאִים שֶׁמִּתְנִים בְּנֵי אָדָם בֵּינֵיהֶם, אָף עַל פִּי שְׁחָם בְּעֵדִים וּבְשְׁטָר וְהִתְנָא בְּלִשׁוֹן: אִם יִהְיֶה בָּךְ, אוֹ אִם תַּעֲשֶׂה בָּךְ אֲתֵּן לָךְ מְנָה אוֹ אֶקְנֶה לָךְ בֵּית זֶה, וְאִם לֹא יִהְיֶה אוֹ לֹא תַעֲשֶׂה לֹא אֶקְנֶה וְלֹא אֲתֵּן לָךְ, אָף עַל פִּי שֶׁעֲשֶׂה אוֹ שֶׁהָיָה הַדְּבָר, לֹא קָנָה, שֶׁכָּל הָאֹמֵר אִם יִהְיֶה אִם לֹא יִהְיֶה' וַאֲפִי' עֲשֶׂה קִנְיִן עַל זֶה, לֹא גָמַר וְהִקְנָה, שֶׁחֲרִי דַעְתּוֹ עֲדִין סוּמְכַת מִסְתַּפְקַת שֶׁמָּא יִהְיֶה וְאִתְחִיִּב אוֹ שֶׁמָּא לֹא יִהְיֶה וְלֹא אִתְחִיִּב'. הַגֵּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּשְׁלֶשָׁה חֲלוּקִין בְּדִינֵי אֲסַמְכְתָּא, א' דְּכָל מַה שְּׂאִין בְּיַדוֹ וְתְלוּי בְּיַד אֲחֵרִים, בְּגוֹן שֶׁאִמְר לוֹ קָנָה לִי יֵינ מְמָקוֹם פְּלוּנִי שְׂרַק שֵׁם מוֹכְרִים בּוּוֹל וְאִם לֹא תִקְנָה תְּחִיב לִי בְּכַף וְכַף, דְּזֶה אֵינּוּ תְלוּי בּוֹ בְּמִתְחִיִּב, דְּדִלְמָא לֹא יִרְצוּ לְמַכֵּר לוֹ וְאִין לוֹ מְקוֹם אַחַר שִׁיכוּל לְקִנּוּת בּוּוֹל, לִכֵּן הוּי אֲסַמְכְתָּא בְּכָל עֲנָן וְלֹא קָנָה, ב' וְיֵמָה שְׂוֹו בְּיַדוֹ לְעֲשׂוֹת שְׂתְלוּי רַק בּוֹ, אִם לֹא גְזִים לְקִנוּס עֲצֻמוֹ יוֹתֵר מֵהֵרָאוּי,

כגון אריס שְׁאָמַר אִם אוֹבֵיר אֲשֵׁאִיר אֶת הַשְּׁדָה בּוֹרָה וְלֹא אֶעֱבֵד אוֹרַע אֲשֵׁלֵם בְּמִיטָב כֹּל מָה שֶׁהַשְּׁדָה הִיתָה אִמּוֹרָה לְהוֹצִיא לֹא הָיָה אֶסְמַכְתָּא כִּי מֵהֲרָאוּי לְשֵׁלֵם מָה שֶׁהִפְסִיד מִחֲמַתּוֹ, וְלִכֵּן לֹא נִחְשָׁב לְגוֹזִים, וְדַעְתּוֹ מִסַּכְמַת בִּאֲמֹת לְהִתְחַיֵּיב אִם יִפְסִיד רַק בְּגַלְלוֹ, וְלִכֵּן קִנְיָא, אֲבָל אִי גְזִים וְאָמַר 'אִם לֹא אֶעֱבֵד אֲשֵׁלֵם אֶלְפָא זִזְיָי' יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהִפְסִיד לוֹ, הִנֵּה אֶסְמַכְתָּא דַּאִין בְּדַעְתּוֹ לְהִתְחַיֵּיב מָה שֶׁלֹּא הִפְסִידוֹ וְאָמַר לוֹ כֵּן רַק דְּרַךְ אֶסְמַכְתָּא וְלִכֵּן לֹא קִנְיָא. לְפִיכָף, בְּשִׁמּוּכָר מְקַנָּה לְלוֹקַח עַל תְּנָאִי אִם תַּעֲשֶׂה לִּי כַּף תְּקַנְהָּי, הָיָה אֶסְמַכְתָּא, בֵּינָן שְׁקִיּוּם תְּנָאִי אֵינּוּ תְלוּי בְּיַד הַמּוֹכֵר רַק בְּיַד הַלוֹקַח. ג' אֲבָל אִם אֵין בְּיַדוֹ לְגַמְרִי, וְלֹא בְּיַד אַחֲרִים, כְּגוֹן הַמְּשַׁחַק בְּקִבְיָא וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, שְׂאָף אֶחָד מֵהֶם אֵינּוּ יוֹדֵעַ אִם יִנְצַח אוֹ לֹא וְאֶפְלוּ הֵכִי תְּנָהּ, וְדַאִי גָמַר וּמְקַנֵּי מְסַפֵּק דְּדוּקָא בְּדַבַּר הַתְלוּי בְּיַד אָדָם כְּגוֹן לְקֻנוֹת בְּמִקּוּם פְּלוּנִי, לְפִיכָף הַתְנָה דְּסַבּוֹר שִׁיקִיּוּם תְּנָאוּ, אֲבָל כְּשֵׁאִין תְלוּי כֹּלל בְּיַדוֹ מ"ט הַסְכִּים לְהִתְחַיֵּיב, ע"כ שִׁגְמַר וּמְקַנָּה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשִׁשׁוּחְקִין בְּמַעוֹת מוֹכְנִים לִכֵּן כִּיּוֹן שַׁעֲשֶׂה קִנּוּי שִׁיהִיו מַעוֹת אֵלּוּ שֶׁלּוֹ אִם יִנְצַח, הָרִי אֵלּוּ שֶׁלּוֹ כִּיּוֹן דֵּלָא הָיָה אֶסְמַכְתָּא מִטַּעַם הַנ"ל. אֲבָל אִם שׁוֹחְקִים בְּאֲמָנָה שֵׁאִין מַעוֹת מִסּוּיִמִּים שְׁנֻקִּים לוֹ, אַע"פ דְּלִיכָא אֶסְמַכְתָּא, מ"מ אֵין מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ מָה שֶׁהִפְסִיד דַּאִינוּ חוֹב גָּמוֹר שִׁיכּוֹל לְהוֹצִיאָו בְּדִיּוּנִים (טוֹר צַסס ר"י). וְיֵשׁ אוּמְרִים דְּבִאֹפֶן שֵׁאִין מַעוֹת מוֹכְנִים אֶפְלוּ נִתֵּן לוֹ מְשַׁבּוֹן עַל הַמַּעוֹת לֹא מִהֵנִי, דְּמַעוֹת אֵין כְּאֵין שִׁיהִיו נֻקְנִים לוֹ, וְלִכֵּן מְשַׁבּוֹן אֵין כְּאֵין, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר לְעֵיל סִימָן ק"ץ סְעִיף ט' שֵׁאִם לֹא חַל שׁוּם חִיּוּב, לֹא חַל חִיּוּב עַל הַמְשַׁכּוֹן, אֲבָל בְּשִׁמְעוֹת מוֹכְנִין עַל הַדָּף, מִתֵּר לְשַׁחֵק וְאֵין בּוֹ אֶסְמַכְתָּא (מַרְדְּכִי פֶרַק זֶה צוֹרֵר), וְדֵלָא כְּיֵשׁ חוֹלְקִין וְאוֹסְרִין לְשַׁחֵק בְּכָל עֲנָן וְלִשְׁטִיתָם כֹּל 'דֵּאִי' לֹא קִנְהָ, וְכֵן הוּא דַּעַת הַרַמְב"ם וְהַשּׁו"ע (הַגְּהוֹט מַרְדְּכִי הַנ"ל) וְיֵשׁ אוּמְרִים דְּאֵינּוּ מִתֵּר רַק בְּשִׁהַדָּף שֶׁהַמַּעוֹת מְנַחִים עָלָיו קִנְיָי לְשִׁנְיָהֶם מִשׁוּם שֶׁהַדָּף נִחְשָׁב לְחֹצֵר שֶׁל זֶה שִׁזְכָּה וְנַעֲשִׂין הַמַּעוֹת שֶׁלּוֹ, וְלִדְעָה זֶה אִם אֵין מוֹנַחִים עַל הַדָּף שֶׁל שִׁנְיָהֶם, לֹא מֵהֵנִי אִפִּי מַעוֹת מוֹכְנִים^{קכ} (מוֹס' פֶּרַק הַנ"ל

קטו. באופן שאינו מכירה עם תנאי, ודאי מהני מכירה עם תנאים, רק באופן שמעוניין שהלה יקיים תנאו, ולצורך זה מבטיחו שאם יקיים מה שמבקש ממנו ימכור לו משהו, ואין לו ענין באמת למכור וכדלעיל סוף סעי' ב' בהערה. קטז. הקשה ר' דוד בן הקצות שמבואר בגמ' שבחצר של שניהם אין קונים זה מזה, א"כ איך קנה כן כשנמצא על הדף של שניהם וצ"ע, ותירץ הנתיבות שמירי שעשה

צ"י נטס ר"י), ועינן לקמן סימן ש"ע סעי' ג' בדין משחק בקוביא אם הוא פסול לעדות, ולא מקרי אסמכתא אלא בשעקר הדבר תולה בתנאי שיש צד שבכלל לא יתחייב לו, ולכן נחשב לאסמכתא, אבל מי שמחייב עצמו לחברו ואומר אם המקבל יהיה בחיים יתן לו, ואם לאו יתן ליורשיו, זה לא מקרי אסמכתא, דהא על כל פנים חייב לתן לו, וכן כל פיוצא בזה (צ"ת יוסף נטס משוכת רש"ח). יש אומרים הא דנתבאר לעיל לדעות האחרונות דמשחק בקביא לא הוי אסמכתא, הוא מטעם דמאחר ששניהן מתנין זה כנגד זה וכל אחד יוכל להפסיד, בזה אמרין אגב דבעי למקני גמר ומקני כיון שהתחייב יכול גם לזכות, לכן גמר ומקני, [לאפוקי באופן שרק אחד יכול לזכות לא יועיל מה שאין בידן כלל]. ולכן כל שנים שהמרו שהתערבו זה עם זה, קני, אם קנו מידן אבל בלי קנין לא מהני דאין יחול עליו החיוב, וגם באופן שכל אחד מהם יכול להרויח, מועיל דוקא שאין בידן גם כן, אבל מה שבידן, לא, כמו שנתבאר גבי ערבון בסמוך סעיף י"א דאע"פ שגם שם כל אחד מהם יכול להרויח, מ"מ הוי אסמכתא, משום שקיום התנאי הוא בידו, ולכן סומך בדעתו שיקיים את התנאי ולא יתחייב (טור ומרדכי פרק חזוהו נטס ר"ת), ואפלו בזה באין בידם כלל ובאופן שכל א' יכול להרויח יש חולקין וס"ל דהוי אסמכתא, ולכן לשיטתם הצרכו לתת טעמים אחרים גבי משחק בקביא שבכל אסמכתא דעתו רק שחבירו יסמוך עליו, ואין בדעתו להתחייב באמת, משא"כ בקוביא דעתם להרויח זה מזה. וקנסות שדוכיין שמתחייבים קנס זה לזה מי שיבטל את השידוך, צריך ליתן טעם לכו"ע, דהא הוא בידו ולא מועיל להתחייב יותר ממה שהפסיד לשני, וא"כ מ"מ מה שמתחייבים לא חשיב אסמכתא, והטעם יתבאר לקמן סעיף ט"ז שכיון שע"י הביטול מבייש את השני לא נחשב לגוזמא.

ז שבת

יד כל האומר קנה מעבשיו, אין כאן אסמכתא כלל, וקנה, שאילו לא גמר לתקנות לא תקנהו מעבשיו וכיון שהסכים להקנותו מעבשיו מוכח שהקנה לו בדעת גמורה. כיצד, אם אמר לו אם באתי לכאן מכאן מהיום ועד יום פלוני קנה בית זה דבקנין בעינן דבר מסוים

מעכשיו, וקנו מידו על פדיון, הרי זה קנה אם בא בתוך הזמן, וכן כל בייצא בזה. הגה: ויש אומרים דמעכשיו לחוד לא מהני לסלק אסמכתא, אלא בעינן גם כן שיקנו ממנו בבית דין חשוב ומעכשיו וכדלקמן סעי' טו, [וכשקנה בב"ד חשוב א"צ לומר מעכשיו, וכוונת הרמ"א לאפוקי אם אמר בפירוש שאינו מקנה מעכשיו, דלא מהני ב"ד חשוב] (מוס' והרא"ש ומרדכי פרק אזהו נשך). ויש אומרים דכל האומר על מנת, באומר 'מעכשיו', דמי, לענין אסמכתא ולכן אם אמר בלשון 'על מנת', אפילו לא אמר בפירוש מעכשיו, מהני כאילו אמר מעכשיו (צ"ת יוסף לדעת הרמב"ן), ויש חולקין דאם האסמכתא היא בדרך קנס לא אמרינן על מנת פמעכשיו דמי דדוקא כשרואים שמעונין בקיום המעשה והתנאי, כגון שאמר הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי מאתיים זוז, אמרינן שרצונו בקיום הגט ובקיום התנאי, ולכן נחשב כאמר מעכשיו, אבל בתנאי שהוא דרך קנס, שכוונתו שלא יהיה כך ואם יהיה קונס את עצמו, בזה אין רצונו שיתקיים התנאי, ולכן לא נחשב כאמר מעכשיו (צ"ת יוסף צ"ס תשובת רש"א סימן תמק"ח ולף קמ"ט).

מן אסמכתא שקנו עליה שהתחייב עליה בקנין בבית דין חשוב, הרי זה קנה הפקר ב"ד חשוב הפקר, וכל שלשה דבקאי דיני אסמכתא ויודעים שזה אסמכתא וצריך להפקיר את נכסיו מקרי בית דין חשוב לענין זה (טור צ"ס הרא"ש והרא"ש כלל ע"ג סימן ה'). ויש אומרים דכיון שצריך להגיע לכח של הפקר ב"ד, בעינן בית דין חשוב שבעיר שיש לו כח להפקיר את נכסיו בני העיר או הממחה לרבים שקיבלוהו הרבים עליהם, וממילא יש לו כח להפקיר נכסיהם כשצריך (מרדכי פרק

קיי. ה"ה שאר קנינים, ונקט קנין סודר לאשמועינן דאע"פ דסתם קנין סודר הוא מעכשיו, דאל"כ לא חל כיון דבשעה שאמור לחול כבר חזר הסודר לבעליו, מ"מ לענין אסמכתא כ"ז שלא אמר בפירוש 'מעכשיו' לא מהני [סמ"ע].

ק"ח. כן הוא דעת הרמב"ם שאין חילוק אם התנאי היה אם באתי או אם לא באתי. לאפוקי מדיעות הראשונים שמחלקים דדוקא אם התנאי היה שיעשה מעשה מסויים, והתנה שאם לא יעשה יתחייב לו, בזה אמרינן דלא סמכא דעתו להתחייב, כי היה בטוח שיעשה. אבל אם התנאי היה שלא יעשה ואם יעבור ויעשה יתחייב לו, בזה ליכא אסמכתא, כי היה יכול לא לעשות, וכיון שעשה גמר בדעתו להתחייב. ק"ט. עיין לעיל סעי' ט' לענין הלווהו על שדהו דמהני מעכשיו, ועיי"ש בהערה אם מהני גם לדיעה כאן דס"ל דלא מהני בלי ב"ד חשוב.

א"נ והמגיד פי"א דמכירה). ואם צוה לכתב בפטר שקנו ממנו בבית דין חשוב, אף על גב דבאמת לא קנה, מהני, דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי וממילא מתייחסים כאילו כן קנה בפני ב"ד חשוב^{קכ}. ואפלו לא אמר בפרוש לכתוב כך בשטר, אלא צוה לכתב שטר טוב^{קכא}, מהני באלו פרש בהדיא שיכתבו כך (הגהות מימוני פי"א דמכירה ומשנת מ"י דקנין סימן ד'), וצ"ע לעיל סימן ס"א סעיף ה' שכל האומר לכתוב לו שטר, כוונתו שיכתבו כמו שרגילים כולם לכתוב, והוא וקנין בב"ד חשוב מהני להוריד חשש אסמכתא, בתנאי שיתפס זכיותיו בבית דין כדלהלן, והוא שלא יהיה אנוס על אי קיום התנאי. ביצד, הרי שהתפס שטר שתובע בו את בעל דינו או שזכרו שבוה רוצה להיפטר כנגד בעל דינו בבית דין, וקנו מידו שאם לא יבא ביום פלוני ינתן שטר זה לבעל דינו ויפסיד כוחו שהיה לו מכח שטר זה, והגיע היום ולא פא, אע"פ שתנאי זה הוא כמו אסמכתא, מ"מ כיון שקנו בב"ד חשוב וגם התפס זכויותיו בב"ד, אמרינן שגמר ומקנה, ולכן הרי אלו נותנים, והוא שיהיה בבית דין חשוב ולשיטה זו בעיני תרתי כדי להוריד אסמכתא, התפסת זכויותיו בב"ד בצירוף קנין בפני ב"ד חשוב, ויש אומרים אף על גב דלא התפס זכיותיו מהני, הואיל וקנו ממנו בבית דין חשוב, וכתב הרא"ש דהכי נהיגי עלמא. ומה שכתב השו"ע לעיל והוא שלא היה אונס בדבר, הכוונה שאם עקבו נהר או חלי ולכן לא בא ליום שקבעו עמו, לא יתנו את השטר לבעל דינו, דכיון שהתנאי לא קויים מחמת אונס, לא התכוון להקנות באופן זה, וכן כל ביצא בזה. ונתבאר תשלו"ם דין זה בסימן נ"ה סעי' א' ובסימן כ"א סעי' א'. הגה: ויש אומרים דאם השלישו משכונות זה כנגד זה שכל אחד יפסיד משכונו אם לא יעמוד בתנאים שקבעו ביניהם, ועשו זאת כפי הכללים המופיעים במשפטי גזים ובשטרותיהן, קנו אפלו באופן שע"פ ההלכה נחשב

קב. ואפילו אנו יודעים שלא קנה בפני ב"ד חשוב, מ"מ מהני, דכאן בעינן רק שיהיה גמירות דעת לקנין, וכיון שכתב כן, הוי ראייה שגמר בדעתו להתחייב [סמ"ע]. קבא. הסמ"ע מסתפק אם א"צ שיאמר כן בפירוש אלא כיון שאמר לכתוב שטר, כוונתו לשטר טוב, כמו שרגילים לכתוב. וזה מה שציין הרמ"א לעיין בסימן ס"א ס"ה ששם כתב שכל שצוה לכתוב שטר, כוונתו כמו שרגילים לכתוב. או דילמא דדין זה שהיה קנין בב"ד חשוב אינו דבר פשוט ומוסכם, ולכן צריך שיאמר כן בפירוש.

לאסמכתא, משום דינא דמלכותא דינא (צית יוסף גסס רש"ל ועין לעיל סימן ס"ח).

ח שבט

מזו בשהיו חכמי ספרד רוצים להקנות באופן זהוי אסמכתא, כך היו עושים, קונין מזה מראובן שהוא חייב להכירו לשמעון מאה דינרים ויש כח לחייב את עצמו ע"י קנין, ואחר שראובן חייב עצמו לשמעון, קונים מפעל חובו משמעון, שכל זמן שיהיה כך או שיעשה כך כפי שהתנו ביניהם הרי חוב זה מחול לז' לראובן מעכשיו, ואם לא יהיה או לא יעשה הריני תובעו בממון שחייב עצמו בו ולא הוי אסמכתא, כיון שהחוב חל בתחילה בלי תנאים, והמחילה מהני משום שאמר 'מעכשיו' כ"כ, ועל דרך זה היו עושים בכל התנאים שבין אדם לאשתו בשדוכים ובכל הדברים הדומים להם שהיו מחייבים את עצמם בקנסות למי שיחזור מהשידוך, וכדי שלא יהיה חשש אסמכתא, עשו באופן הנ"ל, וכן אנו נוהגים כ"כ. הגה: ודרך זה מהני בכל דבר ובכל ענין. ויש מקומות שנהגו לכתב שני שטרי חובות גמורים בשטר אחד נכתב שראובן מתחייב לשמעון כך וכך ללא שום תנאים, ובשטר השני נכתב ששמעון מתחייב לראובן כך וכך ללא שום תנאים, ונותנין שתיהן לשליש, ואמרו לו שאיזה צד שיעבר על התנאים שסיכמו ביניהם יתן שתי השטרות לכשנגדו וזו היא העצה של חכמי ספרד, רק כיון שכאן כל צד התחייב לצד שכנגדו, לכן הוצרכו לכתוב שתי שטרות. ויש אומרים שקנים שעושים בשדוכים לקנם החוזר בו לא הוי אסמכתא, כי כדאי הוא שיתחייב החוזר בו בקנים לדמי הפשת משום שפ"ש את חברו ואפילו קנס את עצמו בסכום גדול לא נחשב גוים שייחשב אסמכתא, כי כנגד בושה זו, כל סכום נחשב לא גוים. וכן המנהג פשוט בכל גלילות אלו, ומיהו קנין צריך אבל בלי קנין לא חל ההתחייבות

קב. ואע"פ ששיטת השו"ע לעיל דבמעכשיו ליכא אסמכתא, וא"כ למה היה צריך להתחייב בלי תנאים, הרי היה יכול להתחייב מעכשיו עם התנאים, י"ל שעשו כן לרווחא דמילתא לחוש לשיטות שלא מועיל מעכשיו [סמ"ע].

קב. באופן זה שההתחייבות בלי שום תנאי ורק המחילה עם תנאי, אפי' אם המתחייב נאנס באי קיום התנאי מ"מ חייב, דא"א לחייב את המקבל למחול מחמת שהנותן נאנס באי קיום התנאי [נתיות].

אע"פ שגרם לו בושה^{קכ} (מרדכי פרק ט"ו), וכן נוהגין. וכן אם המלמד קבל עליו בעת שהשפירוהו קננס אם יחזור בו, ולא יהיה נמצא מלמד אחר מוזמן בוטן שחזר בו, אינו אסמכתא כיון שבנתיים הילד מתבטל מלימודו והוי הפסד שאינו חוזר.

יו שנים שהתנו ביניהם לקיים דבר אחר, ונתנו זה לזה ערבונות משכונות לקננס שמי שיחזור בו שיזכה חברו בערבון, לא יאמר אם אני חוזר בי, אתחייב ואתן לך כך וכך, וחרו זה משכונן על המזון שאתחייב לך אם אחזור בי' דכיון שלא חלה התחייבותו כיון דהוי אסמכתא, ממילא לא זכה במשכון, דמנה אין כאן, משכון אין כאן, אלא יקנה לו פסוד דלא באסמכתא ובבית צ"ל בבית דין חשוב היינו שיקנה לו בב"ד חשוב וממילא לא הוי אסמכתא, פרי שיתחייב לו מן הדין אם יחזור בו, ואו יתן לו החפץ במשכון, ואו יחול השעבוד על המשכון ביון שנתחייב לו בקננס אם יחזור בו, או יאמר אם אחזור בי תזכה בכך וכך ממון בגוף חפץ זה ולא נתנו לו את החפץ בתורת משכון, אלא מזכה לו מיד חלק בחפץ זה לפי התנאים^{קכ}.

ט שבת

יח שטר שפיתוב בו אם לא יפרע לזמן פלוני שיתחייב כך וכך ממון' והיינו באופן של אסמכתא, וכתוב בסוף השטר דלא באסמכתא ודלא וכו', אין זה מוציא מיד אסמכתא כי רואים לפנינו שיש בו אסמכתא, ולכן לא קנתה^{קכ}. וכן נראה לדון, אף על גב דיש

קב. והש"ך חולק דכיון שמתחייב מחמת בושה, לא נחשב אסמכתא, והוי כמו אריס שהתחייב שאם לא יעבוד ישלם כל מה שהפסיד, שנתבאר לעיל סעי' י"ג דלא הוי אסמכתא, וחלה התחייבותו אף בלי קנין. וכן לענין מלמד דלהלן ס"ל לש"ך שחלה התחייבותו אף בלי קנין.

קב. אע"פ שבסעי' י"א מבואר דבלוקח שנותן עירבון ואומר שאם יעבור על תנאו ערבוני מחול לך, לא מהני כיון דהוי אסמכתא, וא"כ מ"ט מהני להקנות בגוף החפץ, שאני התם כיון דאם המוכר חוזר בו לא מתחייב כיון שהלוקח לא מוחזק בערבון המוכר, לכן גם המוכר לא זוכה כשחוזר הלוקח, משא"כ הכא שזה רק חד צדדי, לכן מהני. והט"ז כתב דמירי הכא שמתחייב מעכשיו, ולכן לא הוי אסמכתא.

קב. אבל אם כתב 'שטר זה נעשה באופן שאין בו אסמכתא', מהני דאיכא הודאה שנעשה כראוי ו"ל דמודה שנעשה בפני ב"ד חשוב וממילא לית בו אסמכתא

[טז]

חולקין וס"ל דמהני, כיון שכתב כן גמר והקנה, מ"מ המוציא מחברו עליו
הרצאה ולא קנה.

י נדר ושבועה ותקיעת כף, מהני אפלו באסמכתא הדרבה נדרים
מצינו בתורה שהיה בלשון 'דאי', 'אם יהיה אלקים עמדי', 'אם נתן
תתן את העם הזה בידי', וע"כ דהנדר והשבועה חלים אף בלשון 'דאי'. הגם:
ועין לקמן סימן ר"ט סעיף ד' לענין דבר שלא בא לעולם שלא חל בו
קנין, מ"מ אם נשבע ע"ז חייב לקיים שבועתו. אמנם כתב שם הרמ"א דאין
ב"ד יורדין לנכסיו אלא רק כופין אותו לקיים שבועתו, דלא חל עליו חיוב
ממון רק חיוב איסור, ולכן גם מועיל להישאל על שבועתו, וה"ה הכא לענין
אסמכתא^כ. **וכן אם כתב בפטר שקבל עליו בחרם המור ושבועה**
דאורייתא חלה עליו שבועה אף שבאמת לא קיבל, כיון שכתב כן בשטר^כ,
וקמו שנתבאר לעיל סימן זה סעיף ט"ו לענין בית דין חשוב שאם כתב
שעשה קנין בב"ד חשוב מהני אף אם באמת לא עשה, **כן נראה לי**, אף
על פי שיש מי שחולק דס"ל דבאופן זה לא נחשב שנשבע, כיון שלא
נשבע בפועל רק כתב שמקבל עליו כמו שבועה, [ודעת הט"ז והש"ך כשיטה
זו] (רי"ט ס"ט סימן שפ"ו). **ואם נדר איזה דבר באסמכתא לצדקה או להקדש**
שאמר אם יהיה כך וכך אתן להקדש קונה דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט
באופן המועיל, וכיון שמועיל במסירה להדיוט באופנים מסויימים, מהני
בהקדש בכל גוונא, **קמו שנתבאר ביו"ד דעה סימן רנ"ח סעיף י'**.

י שבת

ב המקחוב עצמו לחברו בלא תנאי, אף על פי שלא חיב לו כלום,
חיב, **קמו שנתבאר בסימן מ', ואין בזה משום אסמכתא**
כיון שנתחייב בלי תנאי, ודאי גמר והקנה.

קבו. ואם היה עם השבועה גם קנין רק לא היה בב"ד חשוב, דעת הסמ"ע דחל עליו
חיוב ממוני דהשבועה הוי במקום ב"ד חשוב, ולא דמי לדבר שלא בא לעולם דל"מ
אף שהיה קנין, משא"כ הכא הוא בר קנין רק אמרינן דלא גמר והקנה, והשבועה
מבררת שהיה בו גמירות דעת, וממילא יורדין לנכסיו ואין יכול להישאל. אבל דעת
הט"ז והש"ך דגם עם קנין דומה ממש לסי' ר"ט, וממילא יכול להישאל על נדרו
ואין ב"ד יורד לנכסיו.
קבה. ואם אמר לעדים לכתוב לו שטר והם כתבו לשון זה כפי שנהוג לכתוב, צ"ע
אם נחשב עי"ז שנשבע [סמ"ע].

כא תיב עצמו פדכר שאינו קצוב, כגון שאמר תריני תיב לזון
 אותך או לכסותך תמש שנים ואף שקצב זמן, מ"מ סכום
 החיוב אינו קצוב, שהרי אינו יודע כמה יעלו המזונות או הכסות, ולכן
 לתרמפ"ם לא נשתעבד דאין דעת בני אדם לשעבד נפשם בסכום שאינו
 קצוב, וכל האחרונים תלקו עליו. ועין לעיל סימן ס' סעי' ב' שהביא
 שם מחלוקת זו, ושם הכריע כהחולקים, וכן הכריע בס"י קל"א סעי' י"ג.

סימן רח

מקח שנעשה בצד איסור

ובו סעיף אחד

יא שבת

א מקח שנעשה באיסור, כגון שהוסיף בשווי המקח שמחיר החפץ י'
 דינרים ומכר לו ב"ב בשביל המתנת המעות שממתין לו עם זמן
 התשלום, והוי ריבית, או שפסק על מקח במחיר של עכשיו ע"מ לספק את
 הסחורה לאחר זמן כשהמחיר יקר יותר, ועשה זאת בגלל הקדמת המעות, וזה
 היה באיסור מחמת שזה היה קדם שיצא השער וגם לא היה לו למוכר
 מסחורה זו, [כי אם היה לו מותר לפסוק במחיר של עכשיו, הנחשב כאילו
 סחורה זו קנויה לקונה ושלו התייקר, וכן אם יש שער ומחיר ידוע שאפשר
 לקנות בקלות סחורה במחיר שקבע, ה"ז נחשב כאילו יש למוכר מסחורה זו
 וליכא איסור], וכן אם נשבע או נדר שלא למכר, ועבר ומכר^{קכ} (עין
 צניח יוסף), ונתקיים המקח כקניין סודר או באחד מדרכי התקנאות^{קל},
 אע"פ שעבר על איסור, מ"מ המקח קיים, ו באופן שיש בו איסור ריבית, יתן

קכ. הרמ"א ביו"ד פסק כהמרדכי שמחלק בין מקח של ריבית שיכול לקיימו
 בהיתר ע"י שישלם בלי ריבית, למי שנשבע שלא ימכור שא"א לקיים את המקח
 בלי לעבור איסור, ולכן כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד, אי עביד לא מהני, וכן
 פסק הסמ"ע. והט"ז פסק כהרמ"א כאן. והש"ך פסק שזה ספיקא דדינא אם קנה
 או לא.

קל. אבל בלי קנין המחייב, אע"פ שנתן מעות יכול לחזור בו, ואינו במי שפרע,
 דבנעשה באיסור ליכא מי שפרע.

כְּשֶׁעַר שָׁלַח הַתָּר כיון שהפסיקה היתה באיסור מבטלים את מה שפסקו בנייהם, וְלֹכֵן באופן שהוסיף לו בגלל המתנת המעות, יתן הלוקח כפי מחירו האמיתי בלי התוספת, וְאִין אֶחָד מֵהֶם יָכוֹל לְבַטֵּל תְּמַקַּח כי זה הוא מחירו האמיתי והתוספת אינה אלא ריבית. וכן באופן שהקדים מעות אם לא התייקר שניהם אין יכולים לחזור בהם כי גם אם מבטלים מה שפסק, מ"מ משלם כפי מחירו כעת, ובאופן שהתייקר והלוקח מוכן לשלם את מחירו כפי שהוא כעת, אין המוכר יכול לחזור בו, וּמִיחֵו תְּלוּקָתָּ יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ שְׁלֵא לְתַנּוּ כְּשֶׁעַר תִּיקָר כיון שבטלה הפסיקה בנייהם, והוא אינו מחוייב לשלם יקר יותר ממה שהסכים. וְאִין תְּלוּק בָּזָה בֵּין מִקָּח אוֹ מִתְּנָה אוֹ מִחִילָה אוֹ שְׁאָר דְּבָרִים אע"פ שנעשה באיסור, מ"מ המקח או המתנה או המחילה קיימת (כ"כ ז"י).

סימן רמ'

המקנה דבר שאינו מסויים או שלא בא לעולם

ובו י' סעיפים

א תְּמַקְנָה לְחֵבְרוּ דְבָר שְׁאִינוּ מְסֻיָּם דבר שאינו מוגדר, אִם הָיָה מֵינוּ יְדוּעַ שהמין כן מוגדר אִף עַל פִּי שְׁאִין מִדְּתוֹ כְּמוֹתוֹ וּמְשַׁקְלוֹ יְדוּעַ, הָרִי זֶה קִנְיָה, וְאִם גַּם אִין מֵינוּ יְדוּעַ, לֹא קִנְיָה. פִּיצָד, עֲרַמָּה זֶה שֶׁל חֲטִיִּים אֲנִי מוֹכֵר לְךָ בְּכֶךְ וְכָה, מִרְתַּף זֶה שֶׁל יוֹן אֲנִי מוֹכֵר לְךָ בְּכֶךְ וְכָה, שֶׁק שֶׁל תְּאֵנִים אֲנִי מוֹכֵר לְךָ בְּכֶךְ וְכָה, אִף עַל פִּי שְׁאִין מִדְּתוֹ כְּמוֹת הָעֲרַמָּה יְדוּעָה, וְלֹא מִנֵּן תְּקַנְקְנִים וְלֹא מְשַׁקֵּל תְּתַאֲנִים יְדוּעַ, הָרִי זֶה מְמַבְרוֹ קָנִים, אִף עַל פִּי שְׁנַמְצָא חֶסֶר אוֹ יִתֵּר עַל הָאֹמֵר שְׁחָיָה בְּרַעְיָתָם ואין יכול לומר שעל דעת זה לא קנה או מכר, וּמ"מ יֵשׁ לָהֶם אוֹנָאָה לְפִי שְׁעַר שְׁבִשּׁוּק דְהֵיִינוּ אם המחיר ששילם הוא יותר משיעור אונאה ביחס לכמות שקיבל, בודאי יש בו דיני אונאה.

יב שבת

ב אֲבָל הָאֹמֵר לְחֵבְרוּ כָּל מַה שְׁיֵשׁ בְּבֵית זֶה אֲנִי מוֹכֵר לְךָ בְּכֶךְ וְכָה ואין ידוע מה יש לו בבית, וכן אם אמר כָּל מַה שְׁיֵשׁ בְּתֵבָה זֶה אוֹ בְּשֶׁךְ זֶה אֲנִי מוֹכֵר לְךָ בְּכֶךְ וְכָה, וְרַצָּה תְּלוּקָתָּ וּמְשָׁה, אִין

כִּאֵן קִנְיָן, שְׁלֵא סְמֻכָּה דַעְתּוֹ שֶׁל לֹקֵחַת, שְׁהָרִי אִינוּ יוֹדְעֵי מַה שְׂיִישׁ
 בּוֹ אִם תִּבְנֶן אוֹ זָהָב, וְאִין זֶה אֵלֵא בְּמִשְׁחָק בְּקִבְיָא דְהוּי אִסְמַכְתָּא
 וְלֵא קֵנָה [דְּרֹדָא אִינוּ חֹפֵץ בְּתַבְנֵן רַק בְּזַהָב] ק"ל, וְכֵן כֹּל בִּיּוֹצֵא בְּזָהָב. הַגְּהֵ:
 וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּהוּא הִדִּין שְׁנַיִם שְׁהַחְלִיפוּ עַל כֹּל אֲשֶׁר לָהֶם שְׁסִיכְמוּ בִּינֵיהֶם
 בְּקִנְיָן לְהַחְלִיף וְלַתֵּת אֶחָד לְשֵׁנֵי מַה שִּׁישׁ לוֹ וְלִקְבַל מַה שִּׁישׁ אֶצֶל הַשֵּׁנִי,
 שְׁלֵא חַל כִּיּוֹן שְׁאִין יוֹדֵעַ מַה יֵשׁ לְכָל א' בְּבִיתּוֹ. וְעֵינֵן לְעִיל סוּף סִימָן ר"ג
 סע' י', שֶׁשֶּׁם הַבֵּיא הַרמ"א בְּזֶה שְׁתֵּי דְעוֹת ק"ל. וְעֵינֵן לְקַמְּן סִימָן ר"ד סע' י"ב
 וּבְסִימָן רמ"א ס"ד מִדִּין הַמּוֹכֵר אוֹ הַנּוֹתֵן דְּכָר שְׁאִינוּ מְסִים.

ג הַמּוֹכֵר לְחַבְרוֹ בַּעֲשֵׂרָה דִּינָרִים חֲפִים, וְלֵא פֶסֶק בְּמַה סָאָה מְכָר
 לוֹ כִּי לֹא קָבַע כְּמַה עוֹלָה כֹּל סָאָה חֲפִים, נִזְתָּן לוֹ בְּשַׁעַר
 שְׁבִשׁוּק בְּשַׁעַת הַמְכִירָה וְנִתְּנוּ לוֹ לִפ"ז כְּמַה שִּׁיוֹצֵא בַּעֲשֵׂרָה דִּינָרִים. וְכֹל
 הַחֲזוּר בּוֹ מֵאַחַר נְתִינַת הַדָּמִים וְלֹא רָצָה בְּשַׁעַר שְׁתִּיבָה בְּשׁוּק ק"ל
 בְּשַׁעַת נְתִינַת הַמְּעוֹת, מְקַבֵּל 'מִי שְׁפָרַע' לְעִיל סִימָן קצ"ט נִתְבָּאָר
 שֶׁהַנּוֹתֵן מְעוֹת עַל מַטְלָטְלִין וְלֹא מִשְׁךְ, אִם חוֹזֵר בּוֹ צָרִיךְ לְקַבֵּל מִי שְׁפָרַע, וְלִכּוֹן
 כִּאֵן כִּיּוֹן שְׁמַתִּיחִסִּים שְׁמַכֵּר לִפִּי הַשַּׁעַר שְׁבִשׁוּק, אִם חוֹזֵר בּוֹ, מְקַבֵּל מִי שְׁפָרַע,
 כִּיּוֹן שְׁכַבֵּר נִתְּנוּ מְעוֹת.

יג שבת

ד אִין אָדָם מְקַנְהָ דְּכָר שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם כִּי לֹא גַמְרַבְּדַעְתּוֹ לְהַקְנוֹת אוֹ
 לְקַנּוֹת כִּיּוֹן שְׁאִינוּ בְּעוֹלָם, בֵּין בְּמַכְרָה, בֵּין בְּמַתְנַת בְּרִיא, בֵּין
 בְּמַתְנַת שְׂכִיב מְרַע וְלֹא אִמְרִינֵן שְׁכָדִי שְׁלֵא תִטְרַף דַּעְתּוֹ תְּקַנּוּ שִׁיעוּלִי

קלא. ואף לדעת הרמ"א דס"ל לעיל סי' ר"ז סע' י"ג דמשחק בקוביא קנה ולא הוא
 גזל, שאני התם ששניהם אין יודעים מי ינצח, משא"כ כשהמוכר יודע מה הוא מוכר
 והלוקח לא יודע, הוי אסמכתא לכו"ע [סמ"ע], ולפי"ז אם גם המוכר לא יודע מה
 יש בשק, לשיטת הרמ"א קנה [ט"ז]. אולם הש"ך כתב דגם באופן זה לא קנה דטעה
 באומד הדעת.

קלב. ואין כוונת הרמ"א כאן להכריע, אלא בא רק לבאר את הדעה שלא קנה, כי
 זה דומה למי שמכר כל מה שבביתו שנתבאר שלא קנה. אבל גם השיטה שקנה
 מודה לדין שהמוכר כל מה שבביתו לא קנה, דשאני הכא ששניהם לא יודעים,
 משא"כ במוכר מה שבביתו שהמוכר יודע והקונה לא יודע [סמ"ע]. אבל הש"ך ס"ל
 דהכא גם כששניהם לא יודעים לא קנה וכנ"ל, ולכן כתב דבשנים שהחליפו לכו"ע
 לא קנה כמו במוכר כל מה שבביתו, והשיטה שהביא הרמ"א לעיל בסי' ר"ג שקנה,
 איירי שעשו באופן שאין בו אסמכתא כגון בב"ד חשוב.

קלג. ואם יש כמה מחירים בשוק, לדעת הלחם משנה (הובא בקצות סי' שלא, ג) ייתן

מתנתו אף כשלא בא לעולם. **בַּיָּצֵד**, אמר לו מה שְׁתוֹצִיא שָׂדֶה זוּ מְכוּר לָךְ, מה שְׁתוֹצִיא אֵילָן זה נְתוּן לָךְ, שכיב מרע שאמר תָּנוּ מֵה שְׁתִּלְדַּךְ בְּהֵמָה זוּ לְפָלוּנִי, או בריא שְׁאָמַר מֵה שְׁתִּלְדַּךְ פָּרְתִי או שְׁפַחְתִּי מְכוּר לָךְ או נְתוּן לָךְ, לא אָמַר כְּלוּם, אִפְלוּ הִיְתָה הַפָּרָה או הַשְּׁפַחָה מְעַבְרָתָ, לא קָנָה כְּלוּם. מיהו גְּבִי אֵילָן, אם חָנְטוּ הַפְּרוֹת מְקָרִי בָּא לְעוֹלָם כיון שהן כבר בעולם ומאיליו גדל, משא"כ בעובר כיון שאינו בעין לפנינו נחשב אינו בעולם (רש"י פרק אִזְוֵהוּ נֶשֶׁךְ), וכיון שלא חל הקנין בזמן אמירתו, יָכוֹל לְחוּר בּוּ אִפְלוּ אַחַר שְׁתִּלְדַּךְ הַפָּרָה או הַשְּׁפַחָה, וְאַחַר שֶׁנִּדְלוּ פְרוֹת הָאֵילָן וּבָאוּ לְעוֹלָם. וְאִם קָדַם הַלּוֹקַח וְתַפְסָה הַפְּרוֹת קוּדַם שְׁחֹזַר בּוּ הַמוּכָר, אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ כיון שראה ושתק, מחל לויק"ד. והוא הדין בְּשֶׁאֵר דְּבָרִים שֶׁלֹּא בָּאוּ לְעוֹלָם מוֹעִיל תַּפִּיסָה. וְאִפְלוּ לֹא תַּפְסָה, אֶלָּא כְּתֵב לָהּ שְׁטַר וּמְסָר לָהּ הַשְּׁטַר אַחַר שֶׁכָּבַר בֹּא לְעוֹלָם, כְּמָאן דְּתַפְסִים דְּמֵיָא (תְּרוּמַת הַדָּשֵׁן סִימָן ט"ך [נֶסֶס] הַגֵּהֵמ"י פ"ג דְּמִכְיָרָה). וְאִם מְכַר הָאֵילָן לְפְרוֹתָיו, או פָּרָה וְשְׁפַחָה לְעַבְרָתָהּ, קָנָה מִיָּד אִפִּי קוּדַם שֶׁיֵּצֵאוּ הַפְּרוֹת, כיון שהקנה לו בגוף האילן והפרה, והם בעולם, וּמְמִילָא אֵין שׁוּם אֶחָד מֵהֶם יָכוֹל לְחוּר בּוּ. הַגֵּס: הָאוּמֵר לְחַבְרוּ שִׁיקָנָה מִמֶּנּוּ דְּמֵי הֵיִן כְּשִׁימְכַר הֵיִן מְקָרִי דְּבַר שֶׁלֹּא בָּא לְעוֹלָם דַּאֲע"פ שֶׁהֵיִן כָּבַר בְּעוֹלָם, מ"מ לא הקנה לו את היין אלא את דמיו ואינו בעולם, [אבל מכר לו את היין לדמיו, מהני] (מרדכי דגיטין פרק האומר). וַיֵּשׁ אוּמְרִים דְּכָל זֶה שְׁמוּכַר דְּבַר שֶׁאֵינוּ בְּעוֹלָם לֹא קָנָה מִיָּד בְּמִקְנָה לֹא סָתָם, אֶבֶל אִם אוּמֵר בְּפִירוּשׁ שִׁיקָנָה כְּשִׁיחָה בְּעוֹלָם, קָנָה, אָף עַל פִּי שְׁעֵבְשׁוּ אֵינוּ בְּעוֹלָם דְּבַכְה"ג יֵשׁ גְּמִירוֹת דַּעַת (מרדכי ריש פרק יש נוחלין), וַיֵּשׁ חוֹלְקִין דַּאֲע"פ כֹּל לֹא מֵהֵנִי, וְכֵן עֵיקַר (מרדכי ריש פרק יש נוחלין ור"פ מי שמת). וְאָף עַל גַּב דְּאֵין אָדָם יָכוֹל לְהַקְנוֹת דְּבַר שֶׁלֹּא בָּא לְעוֹלָם, מְכַל מְקוּם יָכוֹל לְשַׁעְבְּדוֹ וְאֵין יָכוֹל לְחוּר בּוּ אָף שֶׁעֲדִיין לֹא בֹא לְעוֹלָם (מוספות פרק מי שמת), וַיֵּשׁ חוֹלְקִין דִּיכוֹל לְחוּר בּוּ עַד שֶׁלֹּא בֹא לְעוֹלָם, אֲבָל מִשְׁבָּא לְעוֹלָם לְכוּ"ע א"י לְחוּר בּוּ (נמוקי יוסף פרק אִזְוֵהוּ נֶשֶׁךְ נֶסֶס

כשער הבינוני, ולדעת הקצות (שם) כיון שהמוכר מוחזק ייתן כפי השער היקר, דהמוציא מחברו עליו הראיה.
 קלד. כיון דהטעם מה דמהני תפיסה משום דמחילה בטעות כה"ג הוי מחילה, לפי"ז דווקא אם המוכר יודע שתפס ושתק [ש"ך]. ולדעת הסמ"ע בסי"ו ס"ק מ"ו אפי' לא ידע שתפס מהני תפיסתו.

תלמידי רש"י^א), אָבָל הוּא עֲצָמוּ יְכוּל לְהִתְחַיֵּב עַל דְּבַר שְׁלֵא בֵּא לְעוֹלָם, דֵּהחַיִּיב חַל עַל גּוּפוֹ וְלֹא עַל הַחֹפֶץ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר לְעֵיל סִימָן ס' סְעִיף ו'. מִי שֶׁמִּקְנֶה לְחֻבְרוֹ דְּבַר שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם שֶׁע"ז לֹא חַל הַקְּנִיָּן עִם דְּבַר שֶׁבֵּא לְעוֹלָם, יֵשׁ אוֹמְרִים דְּדָמִי לְקִנְיָ אֶת וְחִמּוּר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאָר לְקַמְּן סִימָן ר"י סעי' ג' דְּקִנְיָ מִחֻצָּה, ה"ה הַכָּא קִנְיָ מֵה שְׁבֵא לְעוֹלָם. [ועי' לְעֵיל ס' ר"ג סעי' י' שֶׁהֵבִיא הַרמ"א בּוּה ג' דְּעוֹת] (מַרדְכִי פֶרֶק מִי שְׁמַת). וְאִם נִשְׁבַּע לְקַיָּם הַמִּקְחָ, אָף עַל פִּי שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם צָרִיף לְקַיָּם שְׁבוּעָתוֹ מִחַמַּת אִיסוּר שְׁבוּעָה, בְּדִלְעֵיל סִימָן ר"ז סְעִיף י"ט וְסִימָן ע"ג סְעִיף ח'. וְמִיָּהוּ, אֵינּוּ נִקְנָה בְּקִנְיָן דְּמַצַּד הַדִּין הַמְּמוּנִי שְׁבוּ לֹא קִנְיָ, וְלִכֵּן אֵין ב"ד יוֹרְדִין לְנַכְסֵי (ע"ל סִימָן רכ"ז), וְלִכֵּן אִם לֹא נִוְכַל לְכַף אוֹתוֹ לְקַיָּם שְׁבוּעָתוֹ, כְּגוֹן שְׁמַת, אֵין הַקְּנִיָּן פְּלוּם. וְכֵן אִם שָׁאַל עַל שְׁבוּעָתוֹ (ריצ"ט סִימָן סל"ה וְסמ"ה וְספ"ז). וְכִשְׁם שֶׁאֵין אָדָם יְכוּל לְהַקְנוֹת דְּבַר שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם, כִּף אֵינּוּ יְכוּל לְמַחֵל דְּבַר שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם כְּגוֹן רֵאוּבֵן שִׁידוּעַ שֶׁשְׁמַעוֹן רוּצָה לִיתֵן לוֹ מִתְנָה, וּמַחֵל לוֹ מֵה שִׁיתֵן לוֹ אַח"כ, וְאַח"כ נָתַן לוֹ, לֹא מֵהֵנִי מַחִילָתוֹ (תְּשׁוּבַת ר"ן סִימָן כ"ג).

ח דְּבַר שֶׁבֵּא לְעוֹלָם, אֵלֵּא שֶׁאֵינּוּ בְּרִשׁוּתוֹ וּמְכַר רֵאוּבֵן לְשַׁמְעוֹן שְׁדָה מִסּוּיִמַת שִׁכְעַת שִׁיכַת לְלוּי, דֵּינּוּ בְּדְבַר שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם, שְׁלֵא קִנְיָ, וְיְכוּל כָּל אֶחָד מֵהֶם לְחַזֵּר בּוֹ, וְיִתְבָּאָר עוֹד בְּסִימָן ר"א. הַגֵּה: מְפָל מְקוּם אִם טָרַח רֵאוּבֵן הַמּוֹכֵר וְקִנְיָ מְלוּי אֶת הַדְּבַר שֶׁמְכַר לְשַׁמְעוֹן, צָרִיף לְקַיָּם מְקַחֵו, כִּי אֲדַעְתָּא דְּהַכִּי טָרַח וְקִנְיָ, כְּדִי דְּלִיקוּם בְּהִימְנוּתָהּ וְאִמְרִיעַן שֶׁהִתְכוּוֹן לְקַנּוּתוֹ עֲבוּר שֶׁמְעוֹן ק"ה (מְרוּמַת הַדָּשָׁן סִימָן ט"כ).

יד שבת

ו הַפּוֹסֵק עִם חֲבִירוֹ לְמַכּוּר לוֹ פִּירוֹת עַל שְׁעָר שֶׁבְּשׁוּבָה שִׁישׁ כִּבְר מַחִיר בְּרוּר וְיַצִּיב לְפִירוֹת אֵלוֹ, וְקָבַל דָּמִים, וְלֹא הִיָּה אוֹתוֹ הַמִּין שֶׁפָּסַק עָלָיו בְּרִשׁוּת מוֹכֵר, מ"מ חֵיב לְקַנּוּת וְלִתֵּן לְלוֹקְחָ מֵה שֶׁפָּסַק דֵּהלוֹקַח סַמֵךְ עָלָיו שֶׁאִם לֹא יִהְיֶה לוֹ מִשְׁלוֹ יִקְנֶה עֲבוּרוֹ בְּשׁוּק, כִּיּוֹן שֶׁמְצוּי לְקַנּוּת ק"ו,

ק"ה. וְדוּוּקָא כֶּשֶׁהמוֹכֵר יָדַע שֶׁאֵינּוּ בְּרִשׁוּתוֹ וְהַקּוֹנֶה לֹא יָדַע, לִכֵּן אִמְרִיעַן דְּטַרַח כְּדִי לִהְיוֹת נֶאֱמָן. אֲבָל אִם שִׁנִּיהִם יָדַעוּ שֶׁאֵינּוּ בְּרִשׁוּתוֹ, אוֹ שִׁנִּיהִם לֹא יָדַעוּ שֶׁאֵינּוּ בְּרִשׁוּתוֹ, לֹא אִמְרִיעַן דְּטַרַח לִיקוּם בְּהִימְנוּתָהּ [ש"ך]. ק"ו. וְאִף שֶׁבְּסַעֲיָ ה' כָּתַב דָּאָם אֵינּוּ בְּרִשׁוּתוֹ לֹא קִנְיָ, שֶׁאֵינִי הַכָּא דְּכִיּוֹן שֶׁמְצוּי לְקַנּוּת

ואם תוך בו, מקבל 'מי שפרע' כיון שהיה רק נתינת דמים. הגה: אכל אם פסק עמו עד שלא יצא השער, שהמקח נעשה באסור ריבית, [דאסור להקדים מעות לחבירו על פירות שיתן לו בזמן מאוחר יותר, כיון שאז יהיו שווים יותר, והסכים לתת לו במחיר של היום בגלל שהקדים לו מעות, אבל ביצא השער מותר לפסוק, דכיון שמצוי בידו לקנות עבורו נחשב כאילו קנה עבורו וברשותו התייקר], וכיון שפסק באיסור חוזר בו ואין צריף לקבל 'מי שפרע' (נמוקי יוסף דכ"מ ורננו ירוסס כ"ט ת"ד).

ו בשם שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, כה אינו משיר דבר שלא בא לעולם. ביצה, מכר שדה לראובן, ושיר מפרותיו לשמעון^ל דבר ידוע בכל שנה, לא קנה שמעון כלום מהפרות אפי' ששילם ע"ז, כיון שאינם בעולם, ונוטל ראובן את הפירות בחינם. אכל אם שיר לעצמו, בעין יפה שיר, הגה: ומה שאמרנו דלעצמו משיר בעין יפה אין חלוק בזה בין מכר שמכר לאחד ושיר לעצמו, בין מקנה שנתן לאחד ושיר לעצמו הן שנתן לאחר במקנת פריא הן שכיב מרע ושיר לעצמו ולירשו (ר"ן פרק מי שמת נטס הרש"א). ויש חולקין במקנת שכיב מרע כיון שהוא הולך למות ומה שמשייר יהיה לבניו, לא שייך סברא דלעצמו בעין יפה משיר (טס נטס הראש"ד ז"י ז' הדעות) ועין לקמן סימן רי"ב סעיף ג' בשיר לעצמו וגם לאחר, דגם לאחר אמרין שמשיר בעין יפה, ולכן אמרין דשיר מקום הפרות, אף על פי שלא פירש. ואפלו מכר לוקח זה השדה לאחר, חלקו של זה המוכר אינו יכול למכר וצריף הלוקח השני לתן לו למוכר כל מה ששיר. ואם אמר המוכר ללוקח בזמן ששיר 'כל זמן ששדה זה בידך', כשמוכרה הלוקח הראשון לאחר, פקע בזה של מוכר ראשון כי הוא

נחשב כנמצא ברשותו, ולכן אם יעשה קנין גמור קנה ואין יכול לחזור בו, והכא כיון שהיה רק נתינת דמים קנה רק לענין מי שפרע [סמ"ע]. והש"ך חולק וס"ל דגם במצוי בשוק לא מהני לקנותו לגמרי, ואף כשעשה קנין גמור ומהני רק לענין מי שפרע, ובסעי' ה' איירי לענין לקנותו לגמרי.

קל. היינו כשאמר אני מוכר את השדה לראובן ואת הפירות לשמעון, כי אם אמר אני משיר את הפירות לשמעון, לא מהני משום שאינו לשון מכירה כדלהלן סי' רי"ב סעי' ג', ולכן לא יועיל אפי' אם יאמר אני משיר את הקרקע לפירות עבור שמעון [ש"ך].

שייר רק מה שיהיה בידו של ראשון. ואפלו אם חזר הלוקח ראשון וקנה מלוקח שני, אינו נותן למוכר ראשון כלום כי השני מכר לראשון כל זכות שיש לו, ובכללן שאין המוכר יכול להוציא ממנו מה ששייר. ואם שייר לעצמו ומת מוכר ראשון, אין לבניו כלום, אפלו מת בעודה ביד לוקח ראשון כי מסתמא אמרינן משייר בעין יפה רק לעצמו ולא ליורשיו, אלא אם בן פירש לי וליורשיו. הגה: יש אומרים מה דאמרינן שהמשייר לעצמו משייר בעין יפה, היינו רק לו ולא ליורשיו, דקא שאינו משיר דבר מסים שאין חפץ מסויים ששייר לו ע"י שיור זה, אלא שייר דבר באופן כללי, כגון כאן ששייר את הקרקע לפירות שיגדלו, וכיון שגוף הקרקע של הקונה, הקרקע ששייר לעצמו לא נחשב דבר מסוים, דאז לא הוי רק פתנאי בעלמא, ולכן צריך לפרש לי וליורשיו, אבל שיר לעצמו דבר מסים, כגון מכר בית, ואמר על מנת שדיוטא אחת שלי שמכח תנאי זה הדיוטא נשארת שלו ואינה בכלל המכירה, וממילא יורשין בניו זכותו אחריו (נית יוסף נטס הרמב"ן).

טו שבת

ח אף על פי שהלוקח צריך לתן לו למוכר את הפירות ששייר לעצמו, מ"מ אם לא יתנם לו אין המקח מתבטל בכך כי לא התנה את קבלת הפירות בתורת תנאי לקיום המקח, אלא בתורת שיור, ולכן יש חילוק אם משייר לאחר או לעצמו. אבל אם מתנה בלשון: על מנת שתתן לי או לפלוני מהפירות כך וכך בכל שנה, אז קיום המקח תלוי בו בקיום תנאי זה, ואפי' באופן שהתנה לתת את הפירות לאחר, דהוי דבר שאינו בעולם כי לא שייר את מקום הפירות, מ"מ הוי תנאי ומעכב את קיום המקח, ואם לא יתן לו כמו שהתנה יתבטל המקח. הגה: דאף על גב דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, מפל מקום יכול להתנות על דבר שלא בא לעולם (טור סי"ב והמרדכי פ"ק דמנע"ה). וכן יכול לסלק עצמו וכחו מדבר שלא בא לעולם כגון שהלוה שיעבד לו גם מה שיקנה אח"כ, יכול לסלק עצמו מזכות שיעבוד זה, הואיל ועדין לא זכה בו ולכן מועיל להסתלק אף בלי קנין כיון שעדיין לא זכה בו^ל (מרדכי ר"פ הכותב). ועיין באבן העזר סימן צ"ב. יש אומרים דאף על גב דאין אדם מקנה דבר

ק"ח. ומה דלעיל סעי' ד' כתב הרמ"א דא"א למחול דבר שלא בא לעולם אף שעדיין לא זכה בו, שאני הכא כיון שכבר נשתעבד לו, מועילה מחילתו [סמ"ע]. ודעת הט"ז

שלא בא לעולם, מכל מקום אם כמו שהוא מקנה דבר שלא בא לעולם [הוא גם כן] רוצה לקנות דבר זה, ממילא יש כאן גמירות דעת ומקני גם כן, ולכן שנים שהקנו זה מזה על מתנה [שיקבל אחד מהן] מאחר, והקנו ביניהם שלכל מי שיפתן [לו אותו אחד מתנה זו], יחלק את המתנה עם חברו, דקנה אע"פ שבשעה שהקנו עדיין לא היה ברשותו כדי להקנותו, דאגב דרוצה לקנות גמר ומקנה (הגוסס מרדכי ד"ב), ועיין לעיל סימן קע"ו סעיף ג' דיש חולקין וס"ל דאף בכה"ג אין מקנה דבר שלא בא לעולם.

מאמר או נתן דקל לאחד ופרותיו לאחר, לא שיר מקום הפרות כיון שלא אמר בפירוש, וכלפי אחר לא אמרין דמשייר בעין יפה, ולכן ראשון קנה דקל ופרותיו, ושני לא קנה כלום הכא איירי ששייר את כל הפירות לאחר, ולעיל בסעי' ז' קמ"ל דאפי' אם נתן מקצת פירות לראובן ושייר מקצת לשמעון, ג"כ לא קנה, ולא אמרין שהתכוון לשייר עם מקום הפירות.

טז שבת

י אבל אמר לאחד קנה דקל חוץ מפרותיו הדינו ששיר את הפירות לעצמו, אמרין שלעצמו משייר בעין יפה ושיר לעצמו גם מקום הפרות שהם הענפים, ואין ללוקח אלא הנזע, לכשייבש ובסעיף זה קמ"ל דאפי' בשייר לעצמו 'כל' הפירות, גם אמרין דמשייר את מקומם, ולא נשאר ללוקח רק הגזע.

סימן רי

המקנה לעובר שלו או לעובר אחר

ובו ג' סעיפים

א כשם שאי אפשר להקנות 'דבר' שלא בא לעולם, כך אין אדם מקנה למי שלא בא לעולם, לפיכך המזכה לעבר של אחר לא קנה,

דמהני סילוק אף מדבר שלא נשתעבד לו, כי יכול לומר שאינו רוצה לזכות בו, אבל לשון מחילה שייך על דבר שכבר חייב לו, וכ"ז שלא בא לעולם ולא נתחייב בו לא שייך לשון זה.

וְאָפְלוּ אִמְרֵי לְבָשִׁינְלוֹד יוֹפָה כְּמוֹ בְּמִקְנֵה דָבָר שֶׁלֹּא בָּא לְעוֹלָם, דְּלֹא קִנְיָה אִף כִּשְׁלֵא חֹזֵר בּוֹ עַד שֶׁבָּא לְעוֹלָם, [ולעיל סי' רי"ב סעי' ד' נתיבאר דאם תפס קודם שחזר בו קנה, וה"ה הכא]. הַגֵּה: וְדִלֵּא פִּישׁ חוֹלְקִין קָלִט, וְסִבִּירָא לְהוּ דָּאָם לֹא מֵת אִו חֹזֵר בּוֹ הַמְּזוּכָה עַד שִׁינְלוֹד, וְקִנְאוֹ בְּתַחִילָה בְּמִשְׁיכָה פֶּס, וְיִשְׁנֹו עֲדִין בְּרִשׁוֹת בְּחֹצֵר הַזּוֹכֶה אִו נִמְצָא בָּאָם שֶׁהוּא מְקוּם הֶרְאוֹי לְמִשְׁיכָה בְּשִׁינְלוֹד, אִזּוּ זָכָה, אִם אִמְרֵי בְּתַחִילָה שִׁיכְנָה בְּשִׁינְלוֹד (הֶרְמ"ה וְע"ל סִימָן רַכ"צ טוֹר נֶסֶם הֶרְל"ט ור"ח), וְאִם הָעוֹבֵר תִּיָּה בְּנֹו, קִנְיָה, אִפְלוֹ לֹא אִמְרֵי לְבָשִׁינְלוֹד דְּדַעְתּוֹ שֶׁל אָדָם קְרוּבָה אִצֵּל בְּנֹו וְגַמֵּר וּמִקְנֵה פֶּס, וְהוּא שְׁתֵּתִיָּה אִשְׁתּוֹ בְּכָר מַעֲבָרֵת בְּשַׁעַת הַמִּתְנָה דַּל"ה אִין דַּעְתּוֹ לְהַקְנוֹת לוֹ כִּיּוֹן שְׁאִין כְּלוּם בְּעוֹלָם פֶּס. וְכֵן בְּנֹו, פְּאִחֵר דְּמִי דְּבָכָן בְּנֹו אִין דַּעְתּוֹ קְרוּבָה כֹּל כֵּךְ שִׁיכְנָה (מִשְׁנֵמֵת הֶרְל"ט כֹּלֵל פ"צ סִימָן ד'). וְיִשׁ אִוְמָרִים דְּהָא דְּמִזְכָּה לְעֵבֵר שְׁלוֹ קִנְיָה, דְּיִקְא בְּשִׁכִּיב מְרַע שְׁכִּמוֹ שֶׁתְּקַנּוֹ שְׁחַלָּה מִתְנַתּוֹ, בְּדִיבּוֹר בַּעֲלָמָא כְּדִי שֶׁלֹּא תִיטְרַף דַּעְתּוֹ, ה"ה שְׁמַהֲנִי הַקְנַתּוֹ לְבָנֹו כִּשְׁהוּא עוֹבֵר, אִבֵּל בְּכִרְיָא לֹא קִנְיָה כִּיּוֹן דַּאיְנוּ בְּעוֹלָם בְּשַׁעַת הַהַקְנָאָה.

יז שבט

בְּ הַקְנָה מְקַצֵּת נִכְסָיו לְבַהֲמָה אִו לְמִי שֶׁלֹּא בָּא לְעוֹלָם, וְחֹזֵר וְאִמְרֵי לְחִבְרוֹ קִנְיָה גַּם אֶתְּהָ בְּבַהֲמָה זֹו אִו בְּעֵבֵר זֶה, לֹא קִנְיָה בְּלוּם כִּיּוֹן שֶׁאִמְרֵי שִׁיכְנָה כְּמוֹ הַבַּהֲמָה אִו הָעוֹבֵר, לְכֵן כְּמוֹ שֶׁהַבַּהֲמָה לֹא קִנְיָה, אִף הוּא לֹא קִנְיָה.

קִלֵּט. וְלַדַּעָה זֹו אִף בְּדָבָר שֶׁלֹּא בָּא לְעוֹלָם, קוֹנֵה אִם אִמְרֵי בְּפִירוּשׁ שְׁמִקְנָה לוֹ כִּשְׁיֹוֹא לְעוֹלָם [סמ"ע]. וְט"ז וְנִתְיֹוֹת חוֹלְקִים דְּשֶׁאִנִּי מִקְנָה לְדָבָר שֶׁאִינוּ בְּעוֹלָם, דְּהַחֲפֵץ עִכ"פ נִמְצָא בְּעוֹלָם בְּשַׁעַת הַהַקְנָאָה, וְלִכֵּן מַהֲנִי כְּשִׁמְקָנָה לְכִשְׁיֹוֹלֵד. קָמ. וְה"ה אִם הַקְנָה בְּשִׁטְרֵי וְהַשְׁטֵר עֲדִיין בְּעוֹלָם כִּשְׁיֹוֹלֵד, וְלֹאפּוֹקִי אִם הַקְנָה לוֹ בְּסוּדֵר דְּלֹא מַהֲנִי כִּיּוֹן שֶׁבִּשְׁעָה שִׁיּוֹלֵד כִּבֵּר חֹזֵר הַסּוּדֵר לְבַעֲלִיו וְכִלְתָּה קִנְיָנוּ, וְה"ה דְּלֹא מַהֲנִי קִנְיָן חֲזָקָה, כִּיּוֹן שֶׁבִּשְׁעָה שֶׁהַחֲזִיק לֹא חָל הַקְנִין. קָמָא. אִוֵּלם קוֹנֵהוּ רַק כִּשְׁיֹוֹלֵד, וְלִכֵּן צָרִיךְ שֶׁהַמִּקְנָה יִהְיֶה קִיָּים כִּשְׁנֹוֹלֵד וְגַם לֹא חֹזֵר בּוֹ מִמִּתְנַתּוֹ [נִתְיֹוֹת].

[א.ה.]. מָה שֶׁכָּתַב בְּמַחְבֵּר לְחֹחַן דְּבִשְׁכ"מ קִנְיָה, אַע"פ שֶׁהַמִּקְנָה לֹא הִיָּה בְּעוֹלָם כִּשְׁנֹוֹלֵד, מִשּׁוּם דְּבִשְׁכ"מ כִּדִּי שֶׁלֹּא תִיטְרַף דַּעְתּוֹ תְּקַנּוֹ שִׁיכְנָה אִף בְּאֹפֶן שֶׁלֹּא מַהֲנִי קִנְיָן].

קָמָב. וּמִסְתִּימַת דְּבָרֵי הַשּׁו"ע מִשְׁמַע דַּאֲפִי' בְּתוֹךְ מ' יוֹם נִחְשָׁב שֶׁהוּא כִּבֵּר בְּעוֹלָם [סמ"ע], וְדַעַת הַש"ךְ דְּבִתוֹךְ מ' יוֹם נִחְשָׁב כְּמִים בַּעֲלָמָא וְלֹא מַהֲנִי.

ג אָמַר לָהּ קָנָה נְכֵסִי אוֹ חֶפְצִי פְּלוֹנֵי אֶתְּהּ וּבְהִמָּהּ זֶה אוֹ אֶתְּהּ וְעֵבֶר זֶה, אַע"פ שֶׁהַעוֹבֵר לֹא קָנָה, מ"מ קָנָה הוּא מְחַצֵּת דְּמוֹסָק כַּמ"ד קָנִי אֶת וְחִמּוֹר קָנָה מִחֲצָה פ"ב. הַמְקַנֵּה דְּבָר לְמַת, אַע"פ שֶׁמַּת לֹא בֵר קָנִין, מ"מ כָּל שֶׁהוּא לְצַרְף קְבוּרָתוֹ וּכְבוֹדוֹ, קָנָה פ"ב (מַסּוּזָה רַש"א סִימָן שַׁע"ה).

סימן ריא

דין דבר שלא ברשותו, והכותב נכסיו לבניו לאחר מותו וכו' סעיפים

יח שבט

א דְּבָר שֶׁאֵינוֹ בְּרִשְׁוֹתוֹ שֶׁל מְקַנֵּה בְּשַׁעַת הַהִקְנָא, אֵינוֹ נִקְנָה, וְחָרִי הוּא בְּדָבָר שֶׁלֹּא בָּא לְעוֹלָם שְׂאֵי אִפְשָׁר לְהַקְנוֹתוֹ פ"ב. בְּיַצֵּד, אָמַר מַה שֶׁאֵירֶשׂ מֵאָבִי אוֹ מִשָּׂאֵר מוֹרִישָׁיו (תַּלְמִידֵי הַרַש"א) מְכֹוֹר לָךְ, אוֹ שֶׁאָמַר מַה שֶׁתַּעֲלֶה מִצְוֹדָתִי מֵהַיָּם נְתוּן לָךְ פ"ב, אוֹ שֶׁאָמַר שְׂדֵה זֶה לְכַשְׂאֶקְחָנָה מִבְּעִלְיָה קְנוֹיָה לָךְ, לֹא אָמַר בְּלוֹם, וְכֵן כָּל בְּיֹצֵא בְּזֶה. הַגֵּס: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דּוֹקָא בְּסַתָּם, אָבָל אִם פָּרַשׁ וְאָמַר 'שְׂדֵה זֶה' שֶׁאֵינוֹ אֵירֶשׂ מֵאָבִי מְכֹוֹר לָךְ, כִּיּוֹן שֶׁהַגְדִיר בְּדִיוֹק מַה מוֹכֵר לוֹ, וִירוּשָׁה

קַמֵּן. לְעִיל ס' ר"ג סעי' י' הֵבִיא הַר"מ א' ג' דְּעוֹת בִּזָּה, וְלְעִיל ס' ר"ט סעי' ד' הַכְרִיעַ כַּמ"ד קָנָה מִחֲצָה וְעִ"ש בַּסַּמ"ע.

קַמֵּן. בִּי"ד ס' שְׁנֵי מִבּוֹאֵר שֶׁאִם גָּבוּ לְקְבוּרָתוֹ וְנִשְׂאָר מַעוֹת, ה"ז שִׁיךְ לִירוּשָׁיו, כִּיּוֹן שֶׁהַמַּת נִתְבַּזָּה ע"י אִיסוּף הַכֶּסֶף, לְכֵן הַתּוֹרְמִים מְקַנִּים אֶת הַמּוֹתֵר לִירוּשָׁים. קַמֵּן. וְלַהֲפָקִיד דְּבַר שֶׁאֵינוֹ בְּרִשְׁוֹתוֹ, כִּגוֹן בְּעֵרֵב פֶּסַח רוּצָה לְהַפְקִיד אֶף כָּל חֶמֶץ שִׁיבּוֹא לְרִשְׁוֹתוֹ בַּפֶּסַח, דַּעַת הַקְצוֹת שֶׁאֵין יֹכֵל לְהַפְקִיד, וְדַעַת הַב"ח יֹכֵל לְהַפְקִיד. וְהַנְּתִיבוֹת מִבָּאֵר שֶׁאִמְנָם עֵצִם הַהֲפָקֵר לֹא מֵהַנִּי, אֲבָל הַהֲפָקֵר בְּעֵרֵב פְּסִי מִדִּין גִּילּוֹי דַּעַת שֶׁאֵינוֹ רוּצָה יִזְכֶּה בַּחֶמֶץ בַּפֶּסַח.

קַמֵּן. אִפִּילוֹ אָמַר מַה שֶׁתַּעֲלֶה מִצְוֹדָתוֹ 'הַיּוֹם' לֹא מֵהַנִּי, דַּרְק בְּעֵנֵי תַקְנֵי שְׁמוּעִיל מִשׁוּם כַּדֵּי חַיּוֹ, וְכַדְלָהֵן סעי' ב'.

ממילא באה, לא חשיב כ"כ לא בא לעולם, ולכן קנה^{פ"ב} (טור זשס ר"ת), וענין לעיל סימן ר"ט סעיף ה'.

ב מי שהיה מורישו גוֹסֵם (פירוש, המעלה למה נגרונו מפני לרות החזה, שזה יקרה סמוך למיתה), וְנָטָה לְמוֹת, וְרָצָה הַבֵּן הַיּוֹרֵשׁ לְמַכְרֵה מְנַכְסֵיו שְׁעוּמַד לְרֵשֶׁת מְעֵט בְּדֵי לְהוֹצִיא הַדְּמִים שִׁקְבַל בְּצַרְבֵי קְבוּרָה וְהַתְּכַרִּיכִין וְהַמְצַבָּה, הוֹאִיל וְהַבֵּן עָנִי [אבל אם יש לו, אין מכירתו מכירה], וְאִם יִמְתֵּינָן עַד שְׁנֵימוֹת אָבִיו וְרַק אִזּוּ יִמְכֹּר וְעִי' וְשִׁתְּתָהּ תִּמְתּוּ וְיִתְּבַנְהָ, תִּקְנֶנּוּ חֲכָמִים שְׁאֵם מְכָר וְאָמַר מַה שְּׁאִירֵשׁ מֵאָבִי הַיּוֹם מְכֹר לְךָ, מְמַכְרֵוּ קָנִים וְהַמְכָר חָל כְּשֶׁהָאֵב יָמוּת. הַגֵּה: וְאִין מְדַקְדָּקִים אִם מְכָר יוֹתֵר מְעֵט אֲבָל לֹא אִם מְכָר הִרְבֵּה. וְאִם לֹא מְצָא לְמַכְרֵה מְעֵט כִּי לֹא מוּצָא לֹזֵה לּוֹקַח, מוֹכֵר בְּבְדֵי שְׁעוּר שְׁמוּצָא לְמַכְרֵה (ר"ן פ"ק דמלועס והמגיד פכ"ז דמכירה זשס רב האי וזית יוסף זשס תלמידי רש"א). וְכֵן צִיָּד עָנִי שְׁאִין לֹו מַה יֵּאָבֵל, וְאָמַר מַה שְּׁתַּעֲלֶה מְצוּדְתֵי הַיּוֹם מִן הַיּוֹם מְכֹר לְךָ, תִּקְנֶנּוּ שְׁמֵמְכְרֵוּ קָנִים מִשּׁוּם בְּדֵי חַיִּי^{פ"ב}.

יט שבת

ג הָיָה אָבִיו נוֹטָה לְמוֹת וְלֹא הָיָה לוֹ לֵבן צַרְבֵי קְבוּרָה, וּמְכָר לְאַחֵר לְצַרְבֵי קְבוּרָה וְאָמַר לֵה מַה שְּׁאִירֵשׁ מֵאָבִי הַיּוֹם מְכֹר לְךָ בְּכָף וְכָף, וּמֵת הַבֵּן בְּחַיֵּי הָאָב וְאַחֵר כָּף מֵת הָאָב, מִן הַבֵּן מוֹצִיא מִיַּד הַלְּקוּחוֹת וְאִינוּ צָרִיף לְתַחֲוִיר דְּמִים, שְׁתֵּרֵי אָבִיו מְכָר דְּבָר שְׁלֹא בָּא עֲדִין לְרֵשׁוֹתוֹ כִּי הָאֵב עֲדִיין לֹא מֵת כְּשֶׁמְכָר, וְנִמְצָאוּ הַנְּכָסִים שְׁמַכְר בְּרֵשׁוֹת הָאָב וְזֶה בֵּן הַבֵּן יוֹרֵשׁ נְכָסִים אִלּוּ מֵאָבִי אָבִיו וְלֹא מֵאָבִיו, וְלֵכֵן מוּצָא מִיַּד הַלְּקוּחוֹת^{פ"ב}.

קמ"ו. ודווקא בירושה דממילא קאתיא מהני לשיטה זו, משא"כ בשדה זו לכשאקחנה מכורה לך [ש"ך]. ודווקא כשהוא יורש יחיד, אבל כשיש כמה אחים, אע"פ שלבסוף נפלה שדה זו לחלקו לא מהני דאחים שירשו כלקוחות [נתיבות]. קמח. לדעת הרא"ש מהני מכירתו רק בכדי חייו לאותו היום, ודעת הר"ף והרמב"ם דאם מוכר מה שתעלה מצודתו 'היום', מהני אף שיש בדמים כדי חייו לכמה ימים. קמט. ודוקא כשאבי אביו לא נהנה מהדמים שקיבל הבן מהלקוחות לא לצורך עצמו ולא לצורך קבורה, דאם נהנה מהדמים, חייב אבי אביו להחזירם ללקוחות, וממילא אף בן הבן שירש את אבי אביו חייב לשלם להם.

ד וַיֵּשׁ מִי שְׂאוֹמֵרֶיךָ, שָׂאֵם רְאוּבֵן לִוְה מִיַּעֲקֹב אָבִיו וּנְשֵׁתֵעֲבָדוֹ נִכְסָיו
 לְאֲבִיו, וְאַחֲרַי כֶּד מְכַר רְאוּבֵן נִכְסָיו, וּמֵתוֹ רְאוּבֵן וַיַּעֲקֹב־יָאֵ,
 וַיֵּרֶשׁ חֲנוּךְ בֶּן רְאוּבֵן הַשְּׂטֵר חוֹב מִיַּעֲקֹב, אַע"פ שֶׁאֲבִיו רְאוּבֵן מְכַר
 נִכְסָיו אֵלָיו, מ"מ חֲנוּךְ מוֹצִיא מִיַּד הַלְקוּחוֹת אֶת הַנִּכְסִים שְׂמֵכֵר אָבִיו,
 דְּמוֹצֵי אָמַר אָנָּה מְאֻבְּוּה דְּאִבָּא יִרְיֵתָנָא חֲנוּךְ טוֹעֵן שְׁהוּא בֵּא לְתַבּוּעַ אֶת
 הַחוֹב שִׁירֵשׁ מֵאֲבִי אֲבִיו, וְכוּיֵן שֶׁאֲבִי אֲבִיו הִיָּה בְּכוּחוֹ לְהוֹצִיא מֵהַלְקוּחוֹת מִחֲמַת
 הַשִּׁיעֲבוּד, אִף הוּא יִכּוֹל לְהוֹצִיא.

כ שבת

ה הַכּוֹתֵב נִכְסָיו לְבָנוֹ מֵהַיּוֹם וְלְאַחַר מוֹתוֹ כּוּוֹנְתוֹ שְׁנוֹתַן אֶת הַגּוֹף מֵהַיּוֹם
 וְאֵת הַפִּירוֹת לְאַחַר מֵיתָה, וְלִכְן הָרִי הַגּוֹף שָׁל בֶּן מוֹמֵן
 הַשְּׂטֵר, וְהַפִּירוֹת שִׁיכִים לְאֵב עַד שְׁיָמוּת. וְאִין הַמְּקַבֵּל יִכּוֹל לְמַכּוֹר
 הַפִּירוֹת אֲפִי אֶת אֵלּוֹ שִׁיגִיעוּ לְאַחַר מֵיתָה כֹּל זְמַן שֶׁהַנּוֹתֵן קָנִים כִּי הֵם עַדִּין
 לֹא בְרִשׁוֹתוֹ, אֲלָא יִכּוֹל לְמַכּוֹר רַק כְּשֹׁאוֹמֵר שְׁמוּכֵר מֵהַיּוֹם וְלְאַחַר מֵיתָת
 הַנּוֹתֵן, שְׁכוּוֹנְתוֹ שְׁיִזְכֶּה הַלּוֹקֵחַ בְּגוֹף הַתְּרַקַּע מִיַּד, וּמִמִּילָא יִזְכֶּה
 בַּפִּירוֹת לְאַחַר מֵיתָת הַנּוֹתֵן, וּבְאוֹפֵן זֶה יִזְכֶּה בָּהֶם הַלּוֹקֵחַ אֲפִלּוֹ אִם
 מֵת מְקַבֵּל פְּתִי נוֹתֵן, שְׁאִין כָּאֵן מְקַנְה דְּבַר שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם בֵּינָן
 שֶׁהַגּוֹף שָׁלוֹ, דְּקַנְיֵן פִּירוֹת שְׁנִשְׂאָר לְאֵב לְאוֹ בְּקַנְיֵן הַגּוֹף דְּמִי וְלִכְן
 מֵהַנִּי מַה שֶׁהֵבֵן מְכַר אֶת הַגּוֹף שִׁישׁ לוֹ, [דָּאֵם קַנִּין פִּירוֹת כְּקַנִּין הַגּוֹף, נַחֲשֵׁב שְׁאִין
 לְבֵן כְּלוּם עַד שִׁימוֹת הָאֵב].

ו מִי שֶׁנָּתַן קַרְקַע לְחֶבְרוֹ, וְנָתַן לוֹ עַל גַּבְיֵוֹ בְּקַנִּין אֲגַב דִּינָרִים אוֹ
 מִטְּלָטְלוֹן, לֹא קָנָה אֲלָא אִם בֶּן הָיָו הַמְּעוֹת וְהַמְּטַלְטְלוֹן
 בְּרִשׁוֹתוֹ כִּי כְמוֹ שְׁאִי אֲפִשֵׁר לְהַקְנוֹת בְּסַתֵּם קַנִּין דְּבַר שְׁאִינוֹ בְּרִשׁוֹתוֹ, ה"ה בְּקַנִּין
 אֲגַב שְׁאִינוֹ יִכּוֹל לְהַקְנוֹת דְּבַר שְׁאִינוֹ בְּרִשׁוֹתוֹ. לְפִיכָה, צָרִיךְ הַקּוֹנֵה לְחֶבְרֵא
 רְאִיָּה שֶׁהָיָו הַמְּעוֹת וְהַמְּטַלְטְלוֹן שֶׁהַקָּנָה לוֹ הַמוּכָר, הִיוּ בְּרִשׁוֹתוֹ
 בְּאוֹתָהּ שְׁעָה וְעַיִן לְעֵיל סִימָן ס' סְעִיף ו'י"ב.

קג. אַע"פ שְׁדִין זֶה דוּמָה לְסְעִיף הַקּוּדֵם, מ"מ כְּתַב 'יש מי שאומר', דְּלֹא דְּמִי כָל כַּךְ,
 דְּלְעֵיל הֵבֵן מְכַר נִכְסִים שְׁלֵא הִיוּ כְּלָל בְּרִשׁוֹתוֹ, מִשְׁא"כ כָּאֵן הֵבֵן מְכַר נִכְסִים שְׁלוֹ,
 רַק הֵם מְשׁוּעֲבָדִים לְאֵב, זֶה חִידוּשׁ שְׁגַם כָּאֵן מוֹצִיא מֵהֶם.
 קנא. אִיירִי שֶׁהֵבֵן מֵת לְפָנָי הָאֵב, דָּאֵם הָאֵב מֵת קוּדֵם, כְּבַר זָכָה הֵבֵן בְּחוּב שְׁחִיב
 לְאֲבִיו, וּמִמִּילָא זָכָה לְהַקְנוֹת בְּמַה שֶׁקֵּנוֹ [סמ"ע].
 קגב. שֵׁם אִיירִי שְׁכְּתוּב בְּשֵׁטֵר נִתְתִי לְפִלוּנִי כָל וְכַךְ, וְטוֹעֵן אַח"כ שְׁלֵא הִיוּ בְּרִשׁוֹתוֹ

ז מי שְׁהִיָּה לוֹ פְּקָדוֹן בְּיַד אַחֵר, אע"פ שאינו מונח ממש ברשותו, מ"מ
 הרי מקנהו בְּמִכְרָ אוּ בְּמִתְּנָה, לְפִי שֶׁהַפְּקָדוֹן בְּרִשׁוּת בְּעֵלָיו
 הוא כיון שהשומר שומרו ומחזיקו עבור בעליו, וְהַרִי הוּא בְּחֻזְקַת שְׁהוּא
 קָנִים ואין חוששין שמא השתמשו בו ואינו בעולם וא"א להקנותו, כיון שפקדון
 לא עומד להוצאה. וְאִם כָּפַר בּוֹ זֶה שֶׁהַפְּקָדוֹן אֲצֵלוֹ וְטוֹעַן שֶׁחָפֵץ זֶה שְׁלוֹ
 הוא, המפקיד אינו יכול לְהַקְנוֹתוֹ, שְׁכִיּוֹן שֶׁהַשּׂוֹמֵר לֹא מְחִיזֵק עֲבוּר
 המפקיד הרי זֶה כְּמִי שֶׁאֵבֵד, שָׁשׁוּב נֶחֱשָׁב שֶׁאֵינּוּ בְּרִשׁוּתוֹ. אֲבָל הַמְּלוֹנָה,
 הוֹאֵיל וְלְהוֹצֵאתָה נִתְּנָה, אפ"י המעות בעין ועדיין לא השתמש בהם, מ"מ
 נחשבת כאינה בעולם, וְאִין אָדָם יָכוֹל לְהַקְנוֹתָהּ אֶלָּא בְּמַעֲמַד
 שְׁלֹשְׁתָּן המלוה והלוה והמקבל, שהמלוה אומר ללוה תן לפלוני מה שאתה
 חייב לי, ועי"ז זכה המקבל בחוב זה, וְאִם הָיָה מְלוֹנָה בְּשִׁטְרָה, מְקַנְהָ אֶת
 הַשִּׁטְרָה בְּבִתּוּבָה שְׁכּוּתָב שֶׁטֶר נִפְרַד שֶׁמְקַנְהָ לוֹ אֶת הַשִּׁטְרָה וְכִל שִׁיעֲבוּדוֹ
 וּמְסִירָה וּמוֹסֵר לוֹ שִׁטְרָה זֶה, שֶׁהַרִי יֵשׁ כָּאֵן דְּכָר הַנְּמָסֵר, לְקָנוֹת שְׁעֲבוּד
 שָׁבוֹ וְלִכּוֹל יִכּוֹל לְהַקְנוֹת בְּלִי מַעֲמַד שֶׁלִּשְׁתֵּן, מִשֶּׁא"כ בְּמַלּוּה ע"פ אֵין מִה לְמַסּוֹר,
 לִכּוֹן צָרִיךְ דּוּקָא מַעֲמַד שֶׁלִּשְׁתֵּן. הַגֵּה: רְאוּבֵן לָזָה מְשֻׁמְעוֹן וְעֵשָׂה לוֹ רְאוּבֵן
 לְשִׁמְעוֹן שִׁטְרָה מְכִירָה עַל שְׁדָהוּ מַעֲכָשׁוּי בְּלֹא תְנָאי, וְהַשְּׁלִישׁוֹ בְּיַד לְזִי
 שָׁאֵם לֹא יִפְרָעֵנוּ לוֹ לְזָמֵן יִתֵּן הַשִּׁטְרָה לְשִׁמְעוֹן וּבְנֵתִים רְאוּבֵן אוֹכֵל פִּירוֹת
 דַּל"ה הוּי רִיבִית, וְקָדָם שֶׁהִגִּיעַ הַזְּמַן מְכַר שִׁמְעוֹן הַמְלוּה הַשְּׁדָה לְיִהוּדָה,
 וּבְשֶׁהִגִּיעַ הַזְּמַן לֹא פָרַע רְאוּבֵן לְשִׁמְעוֹן, וְנָתַן לְזִי לְשִׁמְעוֹן הַשִּׁטְרָה שֶׁבִּידוֹ
 וְבֵא יְהוּדָה לְהוֹצִיא אֶת הַקְּרָקַע מֵרְאוּבֵן מִכֹּחַ קִנְיִתוֹ מִשְׁמַעוֹן, מְכִירַת שִׁמְעוֹן
 קִנְיַת אֶף עַל פִּי שְׁהִיָּתָה קָדָם הַזְּמַן שֶׁהִתְנוּ עַל הַפִּירְעוֹן, מ"מ כיון שהמכירה
 היתה מעכשיו, חלה המכירה מיד, וְקִבְעֵת הַזְּמַן הִיָּה רַק בְּתוֹרַת תְּנָאי (טור
 סימן נ"ד ע"ג ה"א).

וממילא לא חל הקנין, והביא בזה שתי דעות, אולם כאן כו"ע מודו דעליו להביא
 ראייה שהיו ברשותו, משום ששם כתוב בלשון הודאה, ולכן אמרינן שנתן לו באופן
 המועיל ואין אנו צריכים לחקור כיצד נתן, משא"כ כאן שידוע שהקנה לו בקנין
 אגב, יש לברר אם באמת היה ברשותו או לא [סמ"ע].
 קנן. רעק"א הביא כמה ראשונים דס"ל שמתלטלים שהנפקד כפר בהם, מ"מ יכול
 להקנותו ולמוכרו.

סימן ריב

דין מקנה דירת בית או חצרו, או מקדיש דבר
שלא בא לעולם

ובו ט' סעיפים

א אין אדם מקנה, לא במקור ולא במתנתה, אלא דבר שיש בו ממש. אבל דבר שאין בו ממש, אינו נקנה. לפיכך, המקנה לחברו זכות אבילת פרות דקל זה או זכות דירת בית זה, לא קנה אע"פ שהפירות בעולם, מ"מ לא הקנה לו את הפירות, אלא את זכות מעשה האכילה, וזה נחשב דבר שאין בו ממש, עד שיקנה גוף בית זה לדור בו וגוף אילן לאביל פרותיו. הגם: האומר דור פלוני בבית זה היינו בהקנה לו את הבית לדירה כנ"ל, ולא קצב זמן הדירה שלא אמר לכמה זמן מקנה לו את הבית כדי לדור בו, אפלו רק שעה אחת במשמע ק"ד (הגהות מרדכי סוף ז"צ). ושטר שכתוב בו שראובן נתן לדור בביתו וקנו ממנו על זה ולא נתפרש הלשון שהקנה לו אם היה כדין או לא, יש לפרש השטר שקנה ממנו בענין המועיל והקנה לו הגוף לדור בו כיון שקנו ממנו, בודאי הקנין נעשה על גוף הקרקע ולא על זכות הדירה. וכל שכן אם החזירו הקנין למטה בשטר שכתבו שוב בסוף השטר, שקנו ממנו על כל הנאמר למעלה, דודאי מה שכתבו את הקנין פעם שניה ליפוי כח פתבו, וקנו ממנו בענין המועיל. אבל אם לא כתוב בשטר רק בלשון זה: קנו ממנו שנותן לו לדור בביתו, אינו כלום, דאז עקר הקנין קאי על הדירה ואין בדירה ממש (משנת רמ"ז סימן ס"ו). שטר שלא היה כתוב בו קנין פרות פראוי, רק כתוב בו שנותן לו כח לקח הפרות בתקון חכמים, הרי אע"פ שהקנין לא נכתב כראוי, מ"מ הרי הודה שהקנה לו בתקון חכמים, ויש

קנה. דעת חתן הש"ך דבהקנה לו את גוף הבית לדירתו, הקנה לו לגמרי ולא רק לשעה אחת, והוטב בעיני הש"ך. וכן דעת הט"ז. ולפי"ז דברי ההגה"ה תמוהים דלשון 'דור' אינו כלום, ובית לדירה הוא לעולם, וא"כ מתי יש דין של שעה אחת..

לְפָרֵשׁ שְׁתֵּן לוֹ בְּאֶפֶן הַמוֹעִיל וְלֹא כִּמוֹ הַלְשׁוֹן שֶׁנִּכְתַּב בַּשּׁטֵר (מרדכי פרק מי שמת).

כב שבת

ב וְכֵן הַמוֹכֵר לְחִבְרוֹ אֹיִר תְּרֻבָּתוֹ וְאֹיִר הַצִּירוֹ שֶׁהִיא כּוֹתְלוֹ סְמוּךְ לַחֲרוּבַת אוֹ חֲצֵר חֲבִירוֹ, וְהִקְנָה לוֹ שְׂיֹכֵל לַהּוֹצִיא זִיוִן לְאֹיִרָם, אֵינּוּ בְּלוּם דְּאֹיִר אֵין בּוֹ מִמֶּשׁ וְאִ"א לַהֲקֻנּוֹתוֹ, אֲלֵא אִם בֵּן הַקְּנָה לוֹ הַצִּירוֹ לְתֻבְנִים בּוֹ זִיוִן, וְכָל כָּל בְּיוֹצֵא בָּנָה.

ג אֲבָל אִם מִכֵּר לְאַחַר בֵּית וְאֵילָן וְחֲרֻבָּה וְחֲצֵר אֶחָד מֵאלוֹ, וְשִׁיר לְעֵצָמוֹ בְּמִכִּירַת בֵּית דִּירַת הַבַּיִת וְכַאֲשֶׁר אֲכִילַת הַפְּרוֹת וְבַחֲרוּבָה אֹיִר תְּרֻבָּה וְבַחֲצֵר אֹיִר הַחֲצֵר, מְהַנִּי, דִּכְיוּן שֶׁשִּׁיר לְעֵצָמוֹ, מְשִׁיר בְּעֵין יָפָה, וְהָיָה בְּאֵילוֹ פֶּרֶשׁ שְׁשִׁיר לְעֵצָמוֹ מְקוֹם הָאֹיִר אוֹ הַפִּירוֹת. וְאֵפְלוֹ לֹא הַזְכִּיר שִׁיר בְּחֲצֵר כָּלֵל, אֲלֵא מִכֵּר לוֹ בֵּית עִם הַחֲצֵר וְאָמַר לוֹ עַל מְנַת שְׁדִיּוּמָא הָעֲלִיּוֹנָה שְׁלִי, כִּיוִן שֶׁגַּם בְּלִי אִמִּירְתוֹ הַדִּיּוּמָא שְׁלוֹ כַּדְלַקְמֵן סִי רִי"ד סֵעִי י"א, כִּיוִן שֶׁאִמַּר תְּנֵאנִי מִיּוֹתֵר בֵּא לְהוֹסִיף עַל הַסְּתֵמָא, וְאִמְרִינָן שְׁשִׁיר לוֹ מְקוֹם בְּחֲצֵר לְהוֹצִיא זִיוִן מִתְּדִיּוּמָא לְחֲצֵר. הַגֵּה: וְאִם שִׁיר לְעֵצָמוֹ זְכוּת אֹיִר בַּחֲצֵר וְגַם שִׁיר זְכוּת זוֹ לְאִישׁ אַחֵר, אִמְרִינָן כִּמוֹ שְׁשִׁיר לְעֵצָמוֹ בְּעֵין יָפָה וְכַאֲפֵן הַמוֹעִיל בֵּן שִׁיר לְחִבְרוֹכֵי, וְדִדְאֵי עַל עֲנָן אֶחָד נִתְּפָנָן (מַסּוּבָה רַמְבַּ"ן סִימָן י"ח). וְעַיִן לְעֵיל סִימָן ר"ט סֵעִיף ז'.

כג שבת

ד הַמוֹכֵר גִּיף הַקְּרָקַע לְזִמְן קָצוּב כִּגוֹן בּוֹזֵן שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג, שְׁקוּנָה אֵת הַקְּרָקַע רַק עַד הַיּוֹבֵל, הֲרִי זֶה מְכִירָה גְמוּרָה לְזִמְן, וְלֹא הַקְּנָתָה לַפִּירוֹת וּמִשְׁתַּמֵּשׁ הַלּוֹקֵחַ בְּגוֹף בְּחֻפְצוֹ וְאוֹכֵל הַפְּרוֹת כָּל זִמְן הַמְכִירָה, וְכִסּוֹף תַּחֲזוּר לְבַעֲלֶיהָ מֵאִלֶּיהָ. וְזֶה הַפֶּרֶשׁ יֵשׁ בֵּין הַמוֹכֵר קְרָקַע לְזִמְן קָצוּב וּבֵין הַמְּקַנָּה אוֹתָהּ לְפְרוֹת, שֶׁתְּקוּנָה לְפְרוֹת אֵינּוּ יָכוֹל לְשַׁנּוֹת צִוְרַת הַקְּרָקַע, וְלִכּוֹן לֹא יִכְנֶה וְלֹא יִחְרֵם, אֲבָל תְּקוּנָה

קנה. והש"ך חולק שלא זכה אותו האחר, כי שיעור יש כאן ומתנה אין כאן, ולא דמי לדקל לאחד ופירותיו לאחר, שהכוונה יכולה להתפרש פירות עם מקומן, משא"כ הכא שזה רק שיעור.

לְזַמֵּן קָצוּב אִפִּי לזִמְנָה קָצוּר, הוּא בּוֹנֵה וְהוֹרֵם, וְעוֹשֶׂה כְּכֹל זְמַנּוֹ
הַקָּצוּב כְּמוֹ שְׁעוֹשֶׂה הַקּוֹנֵה קִנְיָן עוֹלָם לְעוֹלָמֵי עוֹלָם.

ה ומה הפירוש יש בין המוכר שדה זו לפרותיה ובין המוכר פרות
שדה זו לחברו כשכבר באו לעולם דחל המכירה אף שמכר רק את
הפירות, שהמוכר פרות השדה אין ללוקח להשתמש בשדה זו כלל,
ואסור אפילו להכניס בה, אלא רק בשעת הוצאת הפרות, ויש זכות
רק לבעל השדה להשתמש בה בחפצו. אבל המוכר שדה לפרותיה,
אין בעל השדה יכול להכניס בה אלא מדעת הלוקח, ויש זכות
ללוקח להשתמש בה בחפצו.

כד שבת

ו ומה הפירוש יש בין הקונה שדה זו לפרותיה ובין השוכר שדה
זו מחברו דגם השכירות היא רק לפירותיה, שהקונה שדה
לפרותיה יש לו זכות לנמעה או לזרעה כל זמן שירצה אפי' שדרך
הבעלים היה שלא לזרעה שנה אחר שנה כדי שלא יחלש כוחה, יכול הוא
לזרעה ברציפות או יכול להוכיחה אפי' אם הבעלים מקפיד שלא להובירה,
והשוכר אינו כן, כמו שיתבאר בסימן ש"ך סעי' ד', דהוכר או מקבל
אינם רשאים לשנות מהמנהג משא"כ קונה שדה לפירותיה.

ז אע"פ שאי אפשר להקנות דבר שאינו בעולם, דין התקדש ודין העניינים
ודין הנדרים אינו בדין תהדיוט בקנייתו. שאלו אמר אדם
כל מה שתלד בהמתי יהיה הקדש לברק הבית, או יהיה אסור
עלי בנדר, או אתננוני לזדקתה, אף על פי שאינו מתקדש, לפי
שאינו פעולם, מ"מ תרי זה חיוב לקיים דברו מדין נדר, שנאמר 'כָּבֵל
היוצא מפיו יעשה' (נמדנר ל, ב). והואיל והדבר כן, אם צוה אדם
בשהוא שכיב מדע ואמר כל מה שיוצא אילן זה לעניינים, או כל
שכר בית זה לעניינים אע"פ שהפירות ושכר הבית אינו בעולם ולא מהני בזה

קנו. ובנכסי מלוג אין האשה יכולה למחות בבעל שלא יבנה או יהרוס אע"פ שרק
הפירות שלו, דזה נחשב כמוכרת לזמן קצוב כיון שמוכרת כל זמן שהיא תחתיו
[סמ"ע].

קנו. בטור כתב שאמר בלשון 'תתננו' פליגי הראשונים והביאום השו"ע והרמ"א,
אבל כשאמר אתננו 'לכו"ע חייב משום נדר [סמ"ע וש"ך].

קנין, מ"מ זכו פתח העניינים כיון שהמצוה חייב משום נדר^ל. הגה: ויש אומרים דלא קנו ההקדש ולא הצדקה כלום, דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, וממילא כיון שהקדיש כעת כשאינם בעולם דבריו בטלים. אכל אם אמר כשתלד בהמתי, או יוציא אילן זה פרות, וכיוצא בזה, אתננו להקדש או לעניינים א"כ הנדר הוא שכשיבואו לעולם יהיה הקדש, ואז יחול הנדר, חייב לקיים דבריו משעם נדר (טור נטס הרא"ש). ודוקא אם הנדר קיים בזמן שבאו לעולם, אכל אם כבר מת, אינו כלום, שהרי אינו באן בעולם שיקיים נדרו וממילא לא חל כלל הנדר (מרדכי פרק מי שמת), וסבבא האחרונה היא עקר, וכן ראוי להורות. ועין לקמן סימן רנ"ב סעיף ב' בדין נדר ליתן מנה לפלוני ומת, דאין היורשים חייבים לקיים דבריו, ואף אין מצוה לקיים דברי המת, כי לא צוה אותם לתת. ואם נשבע לקיים המקח, עין לעיל סימן ר"ט סעיף ד'.

כה שבט

ח קנה קרקע אדעתא שחשב בלבו שיעשנו הקדש ולא הוציא מפיו כלום, יש אומרים דכיון שגמר בלבו לתת לצדקה חייב לתן וצדקה אם חשב לתת, חייב אפי' רק במחשבה, דילפינן כל נדר מקדשים דכתיב בהו' כל נדיב לב עולות' שחל חיובן אף במחשבה. ויש מי שאומר, דאף על גב דכתיב 'כל נדיב לב עולות' (דה"י ז טו, לא), מ"מ חלוין מקדשים לא ילפינן, והאדנא בזמן הזה כל הקדש יש לו דין חלוין שאין הקדש עתה לכדק תפית ואינו אלא לצדקה וצדקה נחשב חלוין כלפי קדשים, ואין למדים משם, הלכך כל שלא הוציא בשפתיו אינו כלום. ויש להחמיר בסבבא הראשונה, ועין ביו"ד סוף סימן רנ"ח סעי' י"ד שהביא שם שתי דעות אלו אם חל חיוב צדקה במחשבה, וגם שם הכריע כסבבא ראשונה שחייב לתת.

קנה. הקשו האחרונים דכיון שכל חיובו הוא רק משום נדר, כיון שמת אין את מי לחייב, כי היורשים לא נדרו. ותירץ המגיד משנה דחייבים לקיים דבריו משום מצוה לקיים דברי המת, ואע"ג דחיוב מצוה לקיים הוא רק בהושלש לכך, הכא כיון שאם אביהם היה חי היה חייב לקיים נדרו, יש מצוה לקיים דבריו אף כשלא הושלש לכך. והב"י תירץ דאיירי שאמר כן במעמד היורשים, וכיון ששתקו נחשב כאילו 'הם' נדרו. והסמ"ע תירץ דהוי כאילו הקנה לעניים את הבית עד שיקבלו שכירות הבית, ולכן כ"ז שהיורשים לא נותנים להם שכר הבית, כאילו לא ירשו הבית.

ט וכן אם אמר קרקע זה לכשאקננו יהיה הקדש, אינו פלוג, שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם. אבל אם אמר לכשאקננו אקדישנו או אתננו להקדש, כיון שהתחייב להקדישו, הוי עליו נדר וצריך לקיים נדרו. הגה: ומה שכתב השו"ע שאם אמר לכשאקננו יהיה הקדש, דלא חייב אפי' מדין נדר, זהו סברת הרא"ש והובא לעיל ברמ"א סעי' ז', וחולק על הרמב"ם, שסובר שאם אמר לכשאקננו יהיה הקדש, חייב לקיים דבריו, כמו שכתב השו"ע סברתו בסעיף ז', ודברי המחבר שסתם לעיל בדברי הרמב"ם, וכאן בדברי הרא"ש, אינו נכון ועי' בהערה ביישוב הקושיא^{קכ}.

סימן ריג

פירות כוורת ופירות שובך באיזה ענין קנה וכו' ב' סעיפים

כו שבת

א המוכר פרות שובך או פרות כוורת לחברו, קנה, ואין זה מוכר דבר שלא בא לעולם, לפי שמפרשים כוונתו שאינו מוכר יונים שיולדו או דבש שיבוא לכוורת^{קכ}, אלא הוא מוכר שובך לפירותיו או כוורת לדבשה, ואע"פ שאין היונים והדבש יוצאים מגוף השובך והכוורת, מ"מ מהני שהרי הוא כמוכר אמת המים לחברו שהוא

קנט. הסמ"ע כתב לחלק בין הא דסעי' ז' שהפירות גדלין ממילא, בזה ס"ל לרמב"ם דחייב משום נדר, משא"כ הכא דהוא דבר התלוי במעשה, לכן לרמב"ם לא מהני להתחייב משום נדר. וחתן הש"ך מוכיח שלהרמב"ם גם כאן חייב משום נדר, רק הפי' במחבר שלא קנה ההקדש, והנפ"מ אם יישאל על נדרו, ובסעי' ז' שכתוב שחייב, הכוונה משום נדר.

קפ. ואין דומה למוכר פירות אילן דבסתמא אמרינן שמכר רק את הפירות ולא אומרים שמכר אילן לפירותיו, דשובך אינו חשוב וטפל ליונים משא"כ אילן חשוב ואינו נטפל בסתמא לפירותיו [ב"י]. וסמ"ע תירץ דמדלא אמר פירות [יוני] שובך פלוני או יונים שיולדו לי בשנה זו אני מוכר לך, נשמע מלשונו דכוונתו היתה להקנות לו היונים שיולדו לו באופן המועיל, וכאילו א"ל השובך מכור לך ליונים שיולדו לתוכו וכן הכוורת לדבשו.

נִקְנָה בְּכֹל מַה שְּׁיֻצָּד בָּהּ וְלֹא אִמְרִינן שֶׁהַדָּגִים נִחְשָׁבִים דְּבַר שְׁלֵא בֵּא לְעוֹלָם כִּי לֹא גְדִלִים מִמֶּנּוּ, כִּי זֶה הַקְּנָה שׁוֹכֵף זֶה לְפָרוֹתָיו וּמוֹעִיל כְּמוֹ מִי שֶׁמְּוֹכֵר אֵילָן לְפָרוֹתָיו.

בְּ הַבְּיָצִים וְהָאֲפְרוּחִים עֲצָמָם שְׁיֵשׁ בְּשׁוֹכֵף, לֹא קָנָה אוֹתָם בְּעַל הַשׁוֹכֵף כֹּל זְמַן שֶׁלֹּא פָּרְחוּ הָאֲפְרוּחִים. וְדָבָר זֶה תִּקְנַת חֲכָמִים הוּא, וּמִשּׁוּם לֹא תִקַּח הָאֵם עַל הַבְּנִים נִגְעוּ בָּהּ כִּי כָל זְמַן שֶׁהָאֲפְרוּחִים לֹא הִגִּיעוּ לְשֵׁלֵב שֶׁהֵם מִפְּרִיחִין, אִסוּר לִיקַח הָאֵם עַל הַבְּנִים, וְאִם יִזְכֶּה בְּקִנְיַן חֲצֵר אֵת הָאֵם וְהַבְּנִים יַעֲבוּר עַל אִסוּר, וְלִכֵּן תִּקְנוּ חֲכָמִים שְׁלֵא יִזְכֶּה בְּבָנִים כָּל זְמַן שֶׁהָאֵם רוֹבֶצֶת עֲלֵיהֶם. לְפִיכָךְ, הָרוּצָה לְהַקְנֹת אֲפְרוּחִים וּבְיָצִים אֵלּוּ לְחִבְרוֹ, מְטַפֵּחַ (פִּירוּט, מִכָּה נִידוּ) עַל הַשׁוֹכֵף עַד שֶׁיִּפְּרָחוּ הָאֲמָהוּת וַיִּגְבְּהוּ מֵעַל הָאָרֶץ הֵינּוּ מֵעַל הָאֲפְרוּחִים, וּבִאִוָּפֵן שֶׁהָאֵם אֵינָה עַל הָאֲפְרוּחִים שׁוֹב אֵין אִסוּר לִקְחַת אֵת הָאֲפְרוּחִים וּמִמִּילָא זִכֶּה בָּהֶם, וְאַחֲרֵי כֵן יִקְנָה אוֹתָם לְחִבְרוֹ בְּאֶחָד מִדְּרָבֵי הַמְּטַלְטְלִין.

סימן ריד

המוכר בית סתם מה נמכר עמו

ובו י"ג סעיפים

כז שבת

א הַמּוֹכֵר דָּבָר שְׁיֵשׁ לוֹ תִשְׁמִיּוּשִׁים חִלְקִים נוֹסְפִים חוּץ מִהַדְּבַר הָעִיקָרִי שֶׁמְּוֹכֵר, לֹא מְכַר אֶת הַתִּשְׁמִיּוּשִׁים אֲלָא אִם בֵּין פְּרָשׁ. בְּיָצֵד, מְכַר אֶת הַבַּיִת לֹא מְכַר אֶת הַיְצִיעַ חֲדָר קָטָן שֶׁצְּמוּד לְבֵית סְבִיבוֹת הַבַּיִת, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא פְּתוּחַ לְתוֹכוֹ וְאֵין כְּנִיסָה אֵלָיו אִלָּא דֶּרֶךְ הַבַּיִת. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים אֲפֹלוּ אִם צִיַּן בִּשְׂטֵר אֵת הַגְּבוּלוֹת שֶׁל הַבַּיִת מִד' רוּחוֹת, וּמֵהַצַּד שֶׁל הַיְצִיעַ לֹא צִיַּן אֵת הַיְצִיעַ עֲצָמוֹ כְּמִצַּר הַבַּיִת, אִלָּא מְצַר לוֹ מְצָרִים הַחִיצוֹנִים צִיַּן אֵת אֵת הַחֲצֵר אוֹ בֵּית נוֹסֵף הַנִּמְצָא מִחוּץ לַיְצִיעַ, לֹא אוֹמְרִים שׁוֹה מוֹכִיחַ שֶׁהַיְצִיעַ בְּכֻלָּל הַמְּכִירָה, מִשּׁוּם שֶׁעָשָׂה כֵּן כִּי רָצָה לְצִיַּן דְּבַר הַנִּכְר (טוֹר נֶסֶס הַר"ט וּצ"י ר"פ הַמּוֹכֵר אֶת הַבַּיִת). בְּמָקַח דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּשִׁתְּהֵי רִחַב הַיְצִיעַ אֲרַבַּע אַמּוֹת עַל ד' אַמּוֹת אוֹ

יִוָּתֵר דַּאז הוּא נחשב לעצמו ואינו טפל לבית, אֲבָל פְּחוֹת מִזֶּה, הָרִי הוּא בְּכֻלָּל הַבַּיִת וּנְמַכֵּר עִמּוֹ אֶפְלוּ אֵינּוּ פְּתוּחַ לְתוֹכוֹ (טור). וְכֵן הַעֲלִיָּה שֶׁעַל גַּבֵּי הַבַּיִת הַפְּתוּחָה לְתוֹכוֹ בְּאַרְבָּעָה (פירוט, כמו חלון שנגנז הצית שהוא קרקעי העליה) בְּמַעֲזִיבַת הַבַּיִת ואין לה פתח אחר אלא רק זה, לכן הָרִי הוּא בְּכֻלָּל הַבַּיִת וּנְמַכֵּר עִמּוֹ. הגה: וְכֵל זֶה לֹא מִיָּדֵי אֱלָא בְּשַׁעַת הַמְּכָר אוּ מִתְּנָה שְׁכוּתָב מֵה מוֹכֵר לוֹ, בּוֹה אִמְרִינן דָּאם כּוּוּנְתוּ לְמַכּוּר גַּם אֵת הַיַּצִּיעַ יֵשׁ לוֹ לְכַתּוּב שְׁלֹא שִׁיר כֻּלָּל, אֲבָל מִי שֶׁהוֹדָה שֶׁמְכָר בֵּיתוֹ אוּ נִתְּנוּ לְחִבּוּר, הַפֵּל בְּכֻלָּל דְּכַשְׁהוּדָה שֶׁמְכָר לוֹ אֵת הַבַּיִת כּוּוּנְתוּ עִם כָּל הַנְלוּוּה אֵלָיו, דְּאִין צָרִיף לְהוֹדוֹת רַק עַל הַפֵּל וְלֹא עַל הַפְּרָטִים (צִית יוֹסֵף צַסס רַשְׁ"א).

ב הַמּוֹכֵר אֵת הַבַּיִת, לֹא מְכָר אֵת הַחֲדָר שֶׁלְּפָנָיו מִמֶּנּוּ דִּרְכָם הִיָּה לְבִנוֹת חֲדָר פְּנִימִי שֶׁאֵין מִשְׁתַּמְשִׁים בּוֹ תִּשְׁמִישי הַבַּיִת, אֵלֹא רַק לְהַצְנִיעַ בּוֹ דְּבָרִים, וְלִכֵּן אֵין נִמְכֵר עִמּוֹ אִפִּי כִּשְׁאֵין בּוֹ ד' אִמּוֹת [מִשְׁא"כ בִּיצִיעַ כִּיוֵן שִׁשְׁמִוּשׁוֹ כִּמוֹ תִּשְׁמִישי הַבַּיִת כִּשְׁאֵין בּוֹ ד' אִמּוֹת נִמְכֵר עִם הַבַּיִת], אָף עַל פִּי שֶׁמְצַר לוֹ מְצָרִים הַחִיצוֹנִים, וְיֵשׁ אוּמָרִים דְּיוֹקָא בְּחֲדָר שֶׁרַחֵב אַרְבַּע אִמּוֹת אֲבָל כִּשְׁאֵין בּוֹ ד' אִמּוֹת נִמְכֵר עִם הַבַּיִת כְּדִין יַצִּיעַ (טור צַסס הַר"ש זְצִית יוֹסֵף צַסס הַרמַז"ן) וְלֹא אֵת הַגֵּן בְּזִמְנֵי שִׁישׁ לוֹ מִעַקְהָ נְבוּהָ י' מְפָחִים וְיֵשׁ לוֹ רַחֵב אַרְבַּע אִמּוֹת דַּאז נחשב לעצמו אִפִּי אֵינוֹ מְקוּרָה, וְלֹא אֵת הַחֲבֹר (פירוט: צוּר, צַחֲפִירָה; דוּמ, צַנִּינן) וְלֹא אֵת הַדְּרוֹת חֲפִירָה בְּתוֹךְ קַרְקַע רַכָּה וְכַדִּי לְשִׁמּוּר אֵת מִימֵיו בּוֹנִים כְּתִלִּים סָבִיב בְּתוֹךְ הַחֲבֹר, [וְאֵינוֹ מְכּוּר אִפִּי אֵין בּוֹ ד' אִמּוֹת דַּאֵין טַפֵּל כֻּלָּל לְבַיִת], אָף עַל פִּי שֶׁפְּתָב לוֹ שֶׁמְכָר לוֹ אֵת הַבַּיִת עִם 'עֵמְקָא וְרוּמָא' וְלֹא אִמְרִינן שְׁבוּר בְּכֻלָּל 'עוּמְקָא', וְגַם בְּכֻלָּל 'רוּמָא', וְאָף עַל פִּי שֶׁמְצַר לוֹ מְצָרִים הַחִיצוֹנִים. הגה: וְגַם כְּתָב לוֹ גַּם כֵּן וְלֹא שִׁירִית בְּזִבְנָא אֵלֵין פְּלוּם^{קכ"א} (טור). וְיֵשׁ חוֹלְקִין אִם כְּתָב לוֹ וְלֹא שִׁירִית וְכוּ' דִּקְנָה כִּמוֹ לְקַמֵּן סַעִי ז' לַעֲנִין בֵּית (ר"ן וְצ"י פֶּרֶק הַמּוֹכֵר אֵת הַצִּית). וְ אַע"פ שֶׁאִמְרָנוּ שֶׁהַחֲבֹר וְהַדְּרוֹת לֹא מְכּוּרִים בְּכֻלָּל הַבַּיִת, מ"מ צָרִיף הַמּוֹכֵר לְקַנּוֹת דְּרָף מִחֲלוּקָה פְּרִי לְהַפְגִּים לְבוּר זֶה אוּ לְדוֹת זֶה שֶׁשִּׁירֵד כִּי מוֹכֵר בַּעֲיֵן יִפָּה וְלֹא הַתְּכוּוֹן לְשִׁירֵד לְעַצְמוֹ דְּרָף^{קכ"ב}.

קסא. ובאופן שמצר לו מיצרים החיצוניים וכתב לו קנה כל מה שבתוכו, קנה הכל [סמ"ע].
 קסב. רק כאן שאפי' נאמר שמכר בעין יפה מ"מ יוכל להשתמש במה ששייר ע"י

ואם אמר לה מכרתי לך תבית חוץ מהבור או הדות, אינו צריך לקנות לו דרך כיון שלא הוצרך לומר שאינו מוכר את הבור דממילא אינו מכור, בהכרח שהתכוון לומר שמשׁייר לעצמו גם דרך. וכן המוכר בור או דות בלבד, אין הלוקח צריך לקנות לו דרך, אלא נכנס לתוך ביתו של מוכר עד הדות וממלא כי מכר לו גם דרך, כיון שמוכר בעין יפה^{קכ}. במה דברים אמורים שאומרים שמכר לו גם דרך, כשאין ללוקח דרך אחר חוץ מזה, אבל אם יש לו דרך אחר, אין לו דרך בביתו של מוכר כי לא התכוון למכור לו דרך כיון שיש לו דרך אחר (ריצ"ש סימן רמ"ח).

כח שבת

ג המוכר בית לחברו, אף על פי שכתב לו 'הקניתי לך עמקו ורומו', צריך לכתב לו קנה מן הקרקע התהום עד רום רקיע, שהעמק והרום אינו נקנה בסתם וממילא אין כאן שום ייתור בלשונו. וכיון שקנה העמק והרום מכח דיבורו, תוספת זו הועילה שקנה הרום שהוא האויר בלבד והעמק שהוא עבי הארץ וזה מועיל לו שיכול לחפור בעומק מה שרוצה ולבנות ע"ג הבית מה שרוצה, אבל לא קנה מכח לשון זה את הבנינים שנמצאים בעמקים ושפאזיר. וכיון שהוסיף וכתב לו 'מן הקרקע התהום עד רום הרקיע' שזה כבר ייתור לשון, הועיל תוספת זו שקנה את הבור והדות שבעבי הקרקע ומעזיבות והמחילות שבין המעזיבות למעלה. הגם: וקנה גם הגג, אף על פי שיש לו גבה עשרה ורחב ארבעה. אבל כל שאינו רחב ארבעה וגבה עשרה, בכלל בית הוא, ואפלו לא כתב לה עמקא ורומא, קנה גג בזה כדלעיל ריש סעי' ב' (צ"ט יוסף צ"ט רמז"ן).

ד אם לא כתב לו עמק ורום כלל, אלא מכר תבית סתם, לא קנה עומקא ורומא, ולכן אין לו באויר שעל גג תבית ולא למטה

קניית דרך, אמרינן שמכר בעין יפה והסכים לשלם על דרך, אבל כשמכר אילן ושייר פירות, לא אמרינן שלא שייר לעצמו מקום הפירות כי מכר בעין יפה, כי בהכרח ששייר לעצמו גם מקום הפירות, דאל"ה לא חל השיוור כלל [סמ"ע]. קסג. ולא דומה למוכר פירות דקל לחבירו דלא חל המכר ולא אמרינן דמכר מקום הפירות מכח עין יפה, דכיון דלא חל המכר כלל, לא שייר לומר ש'מכר' בעין יפה [סמ"ע].

ולא בלום, בין בפית בין בחצר, שלא קנה אלא עד ראש פתלי החצר ואם רוצה לבנות בחצר, יכול לבנות רק עד גובה כתלי החצר. ולכן אם בא להגביה ולבנות על אגוד הפית או לחפור תחת הקרקע, אינו רשאי, דעמק ורום משיר הוא למוכר. ולכן כיון שזה משויר למוכר, אם בא מוכר לבנות עליה באגוד על גבי עמודים, בזנה, אבל אינו יכול לבנות על גבי הפתלים שמכר כי מכביד עליהם ע"י הבנין ומקלקלם. וכן אם בא לחפור מבחוץ לחצר שמכר ולהשפיל ולהעמיק עד שיגיע תחת קרקע הפית, עושה, ובלבד שלא יזיק בחפירתו לבעל הפית, ויש אומרים שאינו יכול לחפור תחת הקרקע, כדי שלא יהיה שום צד שזיק, וכיון שגם אם לא כתב עומקא, אסור למוכר לחפור, אם בן מה מועיל למוכר שיוד עמקא שלא כתב עומקא ועי"ז שיירו לעצמו, שאם חפר הלוקח בו בורות שיהיו ומערות והראה בזה שאין חושש שייגרם נזק, הרי הם של מוכר כיון שהעומק של המוכר. ויש מי שכתב, שאע"פ שלענין גג אם לא כתב לו 'רומא' אין יכול לבנות, משום שגג אין עשוי לבנות עליו, משא"כ אם מכר לו חרבה חצר עם בנין חרוב ולא כתב עמקא ורומא, בין דסתם חרבות עשויות לבנות, יש לו באגוד זכות בנייה כדי רומא של בית רגיל, ושיעור גובה הבית הוא כדי שיקח אדם חבילה בינונית על ראשו ויבנים ויזיאו לתוך הבית [בקלות לא בצמצום] ולא יצטרף לבף ראשו. ובשדה ובכרם אפילו מן הסתם קנה הרום, שהרי אין עשויים לבנות על גביהם ומסתמא המוכר אינו משירדו לעצמו, אבל לא קנה העמק, שהרי הם עשויים לחפור בורות וכדומה, ונתכוון לשיירו לעצמו. ובשבת לו עמק ורום, הועילה לו כתיבתו שאם בא הלוקח להגביה ולבנות באגוד או להעמיק ולחפור, מעמיק ומגביה, אבל לא קנה בפנינים שפגעמקים ושפאגוד, ואם כתב לו 'מארעית תהומא עד רום רקיעא', לבד, אף על פי שלא כתב עמקא ורומא, קנה הכל. הגה: ואובן שמכר בית לשמעון וכתב לו מתהום ארעא ועד רום רקיעא, והיה לו בית סמוך לזה שאותו לא מכר לשמעון, ונכנס חפירת בית הפסא מבית הנשאר לראובן לשטח של

הבית שמכר, אין הלוקח יכול לטתם החפירה שתחת ביתו, דלא מכר לו שפיסיד ביתו ולכן לא שייך לומר שמוכר בעין יפה, וכל פיוצא בזה (צ"ח) יוסף ג"ח הר"י ז"ל (פ"ט).

כ"ט ש"ב

ה' יש אומרים דבחצר קנה כל האויר אף על פי שלא כתב לו רומא, בין שאין מקום מסים למעלה לכן כשמכר לו את החצר ממילא זה כולל את כל אוירו, ויש מי שחולק דקנה רק בשיעור כותלי החצר. הגה: וכמו שנתבאר בסמוך לעיל ריש סעי' ד'. וסברת יש אומרים, נראה לי שכן ראוי להורות. לוי שמכר לראובן בית ולא כתב לו עמקא ורומא, שאין האויר נקנה לו למעלה אלא נשתייר למוכר, ומכר לוי אחר כך כל פתים שלו לשמעון, לא קנה שמעון האויר שעל הבית שמכר לוי לראובן, אף על פי שכתב לשמעון מתהום ארעא עד רום רקיעא שלשון זה כולל גם אויר שע"ג בתים, מכל מקום מאחר שמכר בית זה כבר לראובן, ולא שיר לעצמו רק האויר שאין בו ממש, ולכן לא יוכל להקנותו בדלעיל סימן רי"ב סעי' ב', שא"ל להקנות אויר בית. ואם יש גג על הבית שמכר לראובן והגג שייך ללוי כי לא נמכר בסתמא עם הבית, מאחר שנמכר לשמעון כי כתב לו 'מתהום ארעא עד רום רקיעא', כיון שיש בו ממש וממילא זה כולל במה שכתב שכל הבתים שלו מוכרים לו, הוא הדין שנמכר לשמעון האויר שעליו. וכן אם הבית שמכרו לראובן עומד בחצר המוכר, ומכר לשמעון את החצר, וכתב לו שמוכר לו החצר וכל אשר בו, ע"י לשון זה נמכר הגג וממילא גם האויר עמו, וקנאו שמעון הקונה את החצר (צ"ח) יוסף ג"ח משנת רש"ח (פ"ט).

ו המוכר לחברו בית, ולא כתב לו עמקא ורומא וממילא האויר שע"ג הבית נשאר למוכר, ולכן אם נפל הבית אין הלוקח יכול לבנות אלא בשיעור הראשון ולא גבוה יותר. ואפילו כתב לו עמקא ורומא שבאופן זה האויר שע"ג הבית מכור לו, והיתה עליה בניה על גבי עמודים וכל שכן אם בנויה ע"ג הבית ממש, בין שלא קנה הלוקח עליה זו, כי קנה רק את האויר ולא את הבתים שבאויר וכדלעיל, אם נפלה העליה חוץ המוכר ובונה אותה. אבל אם מכרה המוכר לאחר, ונפלה, אדא ליה העליה ואין הלוקח שקנאה יכול לחזור ולבנותה כי כשנפל העליה נשאר רק אויר, ואויר אין יכול למכור לאחר, ועל כרחך שמכר

רק את העצים והאבנים של העליה, משא"כ כשלא מכר, נתבאר לעיל שיכול לשייר אויר לעצמו, ולכן יכול לחזור ולבנותה, **אָבָל תְּקוּנָה עֲלֶיהָ בְּנוּיָה עַל נְבִי בֵּית, וְנִפְלְגָה**, כיון שהבית משועבד שיכול לבנות עלייה על גבה, ממילא יש לו זכות בבית עצמו ויש בו ממש, ולכן אם נפלה העליה חוזר ו**בּוֹנֵה אוֹתָהּ**.

ל' שבט

ו **הַמּוֹכֵר לְחִבְרוֹ בֵּית בְּבִירָה גְדוֹלָה** היינו בנין גדול שבתים קטנים פתוחים לתוכו, ועמד באחד מהבתים הקטנים ואמר וכתב 'בית זה אני מוכר לך', **אָף עַל פִּי שְׂמֵצָר לֹא מְצָרִים הַחִיצוֹנִים** של כל הבירה, **וְאָף עַל פִּי שֵׁשׁ שָׁם מְעַט שְׂקוּרִים לְבִירָה בֵּית**, כיון שרוב האנשים לא קורים ל'בירה' בית, כיון שמכר לו 'בית' **לֹא קָנָה אֲלֵא הַבֵּית בְּלִבָּה, שְׂמֵצָרִים הוּא שֶׁתְּרָחִיב לֹא** כדי שיהיה ברור היכן נמצא הבית, ולא התכוון למכור לו את הבירה, **וְאֵלּוּ בֵּאֵמַת מְכָר לֹא כָּל הַבִּירָה, הָיָה בּוֹתֵב לֹא וְלֹא הִנְחֵתִי בְּמִכָּר זֶה כְּלוּם** שבוה בא להראות שהתכוון באמת לבירה כולה. **וְאֵפֶלּוּ אִם כָּתַב לֹא זֶה הַלְּשׁוֹן, אִם אֵין שָׁם מִי אֵף אֶחָד שִׁיקְרָא לְבִירָה בֵּית, וְאֵפֶלּוּ לֹא מְעוּטָא, לֹא קָנָה אֲלֵא הַבֵּית בְּלִבָּד** כיון שכתב שמוכר לו 'בית'. הגה: **וְאִם הִפְלִי קוּרִין לְבִירָה בֵּית סָתָם, וְלִבְיַת יְחִידִי אֵין קוּרִין בֵּית סָתָם** אלא עד שִׁיפָּרֵשׁ 'בית לבד', אִז אִם כָּתַב בֵּית סָתָם כְּלוּ מְכָר, אֵפֶלּוּ לֹא מְצָר לֹא מְצָרִים הַחִיצוֹנִים כי ודאי התכוון לכל הבירה (טור). **מִי שֶׁנָּתַן לְחִבְרוֹ 'שְׂמִינִית בְּבֵית פְּלוֹנִי שֵׁשׁ לֹא, וְאַחַר כֵּן נִוְדַע שֶׁאֵין לֹא רַק חֲצֵי הַבֵּית אוֹ רְבִיעִית, אֵין אוֹמְרִים שֶׁנָּתַן לֹא שְׂמִינִית מִחֻלְקוֹ, אֲלֵא אֲזַלִּינָן אַחַר לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם וּבִדְוֵאֵי שְׂמִינִית מִכָּל הַבֵּית קָאָמַר (מרדכי פרק המוכר פרות). וְעַיִן לְקַמְּן סִימָן רִי"ח סְעִיף כ"א.**

ח **הַמּוֹכֵר בֵּית לְחִבְרוֹ עַל מְנַת שְׂדֵיּוּטָא עֲלִיוֹנָה שְׁלִי** היינו גג שיש לו מעקה גבוה י"ט ורחב ד' אמות, **הָרִי זֶה שְׁלֹו, וְכִיוֹן שֶׁלֹא הִיא צָרִיךְ לְהִתְנוּת עַל כֵּךְ, דִּמְמִילָא הַדְּיוּטָא שְׁלֹו, לִכֵּן דוֹרְשִׁים אֵת יִיתוֹר הַלְּשׁוֹן שְׁבֹא לְהוֹסִיף שֶׁאִם רָצָה לְהוֹצִיא בָּהּ בְּכַתְלֵי הַדְּיוּטָא זִיּוּין שֶׁיִּבְטְלוּ לְאוֹיֵר הַחֲצָר, אַע"פ שֶׁמְכָר אֵת הַחֲצָר, מ"מ מוֹצִיא דַע"י תּוֹסַפַּת הַלְּשׁוֹן נִחְשָׁב כֵּאִילוֹ שִׁייר בַּחֲצָר אֵת הַזְּכוּת לְהוֹצִיא זִיּוּין לְאוֹיֵרָה, וְעוֹד מוֹנַח בִּיִּתוֹר לְשׁוֹנוֹ שֶׁאִם נִפְלְגָה הַדְּיוּטָא, חוֹזֵר וּבּוֹנֵה אוֹתָהּ^{ס"ה}. וְאַחֲרֵי שֶׁחוֹזֵר וּבּוֹנֵה אוֹתָהּ, אִם רָצָה**

לְבָנוֹת עַל זָבָה, בּוֹנָה פְּשֵׁהִיָּה מִקֶּדֶם אֲבָל אֵינוֹ יִכּוֹל לְבַנוֹת דְּבַר חֹדֶשׁ דַּאֲסוֹר לוֹ לְהַכְבִּיד. וְהֵרָאב"ד חוֹלֵק דָּגָם בְּנִין חֹדֶשׁ יִכּוֹל לְבַנוֹת. הַגָּס: וְהוּא הִדִּין אִם אָמַר חוּץ מִבּוֹר וְדוּת, וְכָל פְּיוּצָא בְּזָה דָּגָם בְּלֵי הַשִּׁיּוֹר הֵרִי הֵם שְׁלוֹ, וּבִהֲכַרְח שְׂבָא לְהוֹסִיף דְּבָרִים אַחֲרֵים (צִיט יוֹסֵף צַסֵּס רַמְז"ן).

א אדר

מַ שְׁנֵי פְתִים חֲדָרִים זֶה לְפָנִים מִזֶּה וְאֵין הַפְּנִימִי יִכּוֹל לְצַאֵת אֲלֵא דֶרֶךְ הֵרָאשׁוֹן, אִם הִקְנָה לְשִׁנְיָהֶם לְשִׁנְיָם פְּאַחַד, וְהִקְנָה לְשִׁנְיָהֶם בְּמִכָּר אִו בְּמִתְנָה, אַע"פ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל סַע"י ב' שֶׁהַמּוֹכֵר בַּעֲיֵן יִפְה מוֹכֵר וּמִכֵּר לוֹ גַּם דֶּרֶךְ, כִּאֵן כִּיּוֹן שֶׁשְׁנֵיהֶם שְׁווִים, וְדָאֵי שֶׁלְּשִׁנְיָהֶם נִתְּן אוֹ מִכֵּר בַּעֲיֵן יִפְה וְאֵין סִיבָה לִּמְרָה שֶׁהַעֲדִיף אֶחָד יוֹתֵר מֵהַשְּׁנִי, לִכֵּן אֵין לָהֶם דֶּרֶךְ זֶה עַל זֶה כִּי אִם שִׁיֵּר לְפָנִימֵי דֶרֶךְ, הֵרִי זֶה עַל חֲשַׁבּוֹן הַחִיצוֹנִי, וּמוֹטֵל עַל הַפְּנִימִי לְפִיִּים אֵת הַחִיצוֹנִי שִׁיתֵן לוֹ לְעַבּוֹר דֶּרֶךְ בֵּיתוֹ, וְאֵין צָרִיף לִּמְרָה וְכֵל שִׁכָּן אִם נִתְּן לְחִיצוֹן וּמִכָּר לְפָנִימֵי שׁוּדָאֵי לֵא שִׁיֵּר לְפָנִימֵי עַל חֲשַׁבּוֹן הַחִיצוֹנִי, שֶׁהֵרִי וְדָאֵי הַעֲדִיף אֵת הַחִיצוֹנִי יוֹתֵר שֶׁהֵרִי נִתְּן לוֹ בְּחִינָם. אֲכָל אִם מִכָּר לְחִיצוֹן וְנִתְּן לְפָנִימֵי בְּמִתְנָה, יֵשׁ לֹא לְפָנִימֵי דֶרֶךְ, שְׁפָל הַנּוֹתֵן בַּעֲיֵן יִפְה נּוֹתֵן יוֹתֵר מִהַמּוֹכֵר.

י בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, פְּשֵׁהִיָּה לְשִׁנְיָהֶם פְּאַחַד. אֲכָל אִם מִכָּר אִו נִתְּן לְפָנִימֵי, וְאַחַר כֵּן מִכָּר אִו נִתְּן לְחִיצוֹן, תִּכְרַף שִׁקְנָה הַפְּנִימִי זָכָה בְּדֶרֶךְ כִּי מוֹכֵר בַּעֲיֵן יִפְה וּמִמִּילָא מִכֵּר לוֹ גַּם אֵת הַדֶּרֶךְ וְיִשׁוּב כְּשִׁמְכֵר אוֹ נִתְּן אֵת הַחִיצוֹנִי לְשֵׁנֵי אֵין זְכוּתוֹ שֶׁל הַפְּנִימִי מִסְתַּלְק. וְכֵן אִם חִיצוֹן בְּמִכָּר וּפְנִימֵי בְּמִתְנָה, אִם הָיָה מִכָּר הַחִיצוֹן תִּתְחַלֵּה שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל סַע"י ב', דְּכִיּוֹן שֶׁמוֹכֵר בַּעֲיֵן יִפְה, צָרִיךְ הַמּוֹכֵר לְקַנוֹת לְעַצְמוֹ דֶּרֶךְ, וְא"כ לֵא שִׁיֵּר בְּחִיצוֹן זְכוּת דֶּרֶךְ, לִכֵּן כְּשֶׁנִּתְּן אַח"כ אֵת הַפְּנִימִי בְּמִתְנָה, שׁוּב לֵא יִזְכָּה הַפְּנִימִי בְּדֶרֶךְ וְצָרִיךְ לְקַנוֹתוֹ מִהַחִיצוֹן.

ב אדר

יֵא הַמּוֹכֵר אֵת הַבַּיִת מִכָּר כָּל הַדְּבָרִים הַקְּבוּעִים וּמַחֲוֵרִים לְבֵיתוֹ, כְּגוֹן דְּלֵת וְנֶגֶד בְּרִיחַ הַקְּבוּעַ כְּכוֹתֵל וּמִנְעוּל וְהַאֲצַטְרוּפָל

ובונה אותה אפי' בלי שום שיור לשון, והגר"א כתב דבאמת סעיף זה חולק על סעי' ו', וס"ל דבלי יתור לשון אין חוזר ובונה. והסמ"ע תירץ דעליה חשובה טפי מדיוטא, ולכן בדיוטא בלי הייתור לשון אין חוזר ובונה כשנפל.

עיגול שסביב לריחיים וקבוע בקרקע ומבִּתְשֵׁת הַקְּבוּעָה, וְהַתְּנֹדָה וְהַכְּרִיזִים וְהַרְחִימִים אִם הֵם קְבוּעִים, וְאֵת מְלַבְּנֹת מִשְׁקוּפֵי הַפְּתָחִים הַמְּחַבְּרִים בְּטִיט. וְיֵשׁ אוֹמְרִים [אין חולק על דין זה] דְּכָל חֲבוּר לְקַרְקַע בִּיתְדוֹת לֹא מְקַרְי חֲבוּר כִּיּוֹן שִׁיכוֹל לִפְרַק אֶת הַחֲבוּר בְּקַל, דְּהוּא סַפֵּק בְּגַמ' וְלֹא נִפְשֵׁט וְהַמוּכָר נֹחֵשׁ מוּחֶזֶק בּוֹה (עין צ"י). וְלֹא מְכַר אֶת הַמְּבַתֵּת, אֲפֹלוּ הוּא קְבוּעַ בְּדִלְתָהּ כִּיּוֹן שֶׁאִינוּ מַחוּבָר אֲלֵיו, וְלֹא מְבַתֵּשֵׁת הַמְּטַלְמָלָה, וְלֹא אֶת הַתְּקֵלָה אִפְרָכְסַת שֶׁל הַרִיחִיִּים וּמִיטְלָטֵל, וְלֹא אֶת מְלַבְּנֹת פְּרָעֵי הַמְּטָה חֲתִיכוֹת עִץ שֶׁמְנִיחִים תַּחַת רַגְלֵי הַמִּיטָה שֶׁלֹא יִירָקְבוּ מַחֲמַת לַחְלוּחִית הַקְּרַקַע, וְאִפִּילוּ מַחוּבָרִים בְּטִיט, כִּיּוֹן שֶׁאִין לָהֶם קֶשֶׁר לְקַרְקַע רַק לְמִיטָה, וְלֹא אֶת מְלַבְּנֹת הַחֲלוּזוֹת, אִף עַל פִּי שְׁהֵם מְחַבְּרִים בְּטִיט, מִפְּנֵי שְׁהֵם רַק לְנֹזֵי וְלֹא לְתַשְׁמִישׁ הַבַּיִת, וְלִכֵּן לֹא נִמְכָּר עִמּוֹ. וְאִם אָמַר לָהּ מְכוּר לָךְ הוּא הַבַּיִת וְכָל מֶה שֶׁבְּתוֹכּוֹ, כָּל אֵלוֹ מְכוּרִים, אֲבָל גַּם בְּאוֹפֵן זֶה לֹא מְכַר גַּג וְיָצִיעַ וְכוּר וְדוֹת וּמְחִילוֹת (ה"ר"ן ונ"י פֶּרֶק הַמוּכָר אֶת הַצִּית). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דָּאֵם כְּתֹב לוֹ 'כָּל מֶה שֶׁבְּתוֹכּוֹ', הָיִי כְּאֵלוֹ כְּתֹב לוֹ וְלֹא שְׁרִית וְכוּ' וְדִינוֹ עִין לְעִיל סִימָן זֶה סְעִיף ב' שֶׁשֵּׁם יֵשׁ דִּיעָה שֶׁאֵם כְּתֹב וְלֹא שְׁרִית, קִנָּה הַכֹּל, וְלִדְעִיָה הַחוּלְקַת שֵׁם דְּלֹא מֵהֵנִי, כֹּל שֶׁכֵּן שֶׁלֹא יוֹעִיל כִּשְׁכֹּת רַק 'כֹּל מֶה שֶׁבְּתוֹכּוֹ'.

יב האומר לחברו בית מבתי אני נותן לך ולא פירט איזה, נותן לו את הקטן שבהם, וכן נפל אחד מהם מבתי, מראה לו זה שנפל ואומר לו זה מה שנתתי לך, שיד בעל השטר על התחתונה. והוא הדין לאומר שור בשורי אני מוכר לך. הגה: אכל אינו נותן לו עליה אע"פ שגם עליה נקראת בית, כיון שאמר 'בית מבתי, כוונתו לבית חשוב. אכל אם לא אמר בית מבתי, אלא אמר לו רק בית אני מוכר לך, יכול לתן לו עליה, דהוא נמי מקרי בית^{קכ} (טור, וקרא"ש פֶּרֶק הַנּוֹדֵד מִן הַיָּרֵק).

ג אדר

יג המוכר מקום לחברו לעשות בית או רפת בקר ולא פירט כמה מכר, וכן המקבל מחברו לעשות לו בית חתנות לבנו

או בית אלמנות לכתו או שקבל עליו לעשותו שקיבל על עצמו לעשות בית או רפת וכו', ולא סיכמו גודל הבית (טור), עושה לו ד' אמות על ו' אמות, דזה שיעור של סתם בית^{קפ"י}. מכר לו 'בית גדול', עושה ח' אמות על י' אמות. מכר לו 'מקום מרקלין', עושה י' אמות על י' אמות. מכר לו 'תרבין' (פירוט, חצר גדול שעושים השרים צד אפדני שלהם, ומרצן ע"ש שמרצלין אותו צמים להשכיב העפר, רש"ס) ש"ל חצר, עושה י"ב אמות על י"ב אמות מלבד עבי המחצות (טור סס), ורום ושיעור הגובה של כל בית ובויה, בשיעור של חצי ארבו וגם חצי רחבו וממילא בבית ששיעורו ד' על ו', שיעור גובהו ה' אמות.

סימן רטו

המוכר חצר ובית הבר ומרחין ועיר,

מה מכר בכלל

ובו ח' סעיפים

א המוכר את החצר שם 'חצר' כולל כל הבנוי בתוכה ומיועד לשימוש בני החצר, ולכן מכר גם את בורות שיהין ומערות שבתובה, וכל הפתים החיצונים והפנימים היינו בית שאין לו פתח לחצר אלא עובר דרך הבית החיצוני, ובתים שיש בהן החול שמוציאים מהן חול שעושים ממנו זכוכית, וכן מכר חניות הפתוחות לתובה ומשמשות את בני החצר שקונים בחנות, אבל שאינן פתוחות לתובה אלא רק למקום אחר, וממילא אין משמשות את בני החצר, אינן נמכרות עמה. היו פתוחות לכאן ולכאן, אם רב השמישים עמה אם רוב הקונים הם מבני החצר, נמכרות עמה, ואם לאו, אינן נמכרות עמה. ולא מכר את המטלטלין שבתובה שאינן נמכרין בכלל הבית כל המטלטלין שאין נמכרין עם הבית כשמכר את הבית כדלעיל סימן רי"ד סעי' יא, אין נמכרין

עם החצר (טור ס"ג). וּבְזִמְן שְׁאָמַר לִיהּ 'הִיא וְכָל מַה שְּׁבִתוּכָה', הָרִי כָּל תְּשֻׁמֵי שֵׁי הַבַּיִת אֵף עַל פִּי שְׁמַטְלַטְלוּן, מְכוּרִין, בַּר חוּץ מִחֲשֵׁי וְשֻׁעְרֵי שֶׁהֵם לַמַּחִיט הָאָדָם, וְלוֹקַח אוֹתָם עִמּוֹ כְּשֶׁהוֹלֵךְ לַמְּקוֹם אַחֵר, וְאִינֵם בְּכָלל הַבַּיִת (טור ס"ג). בֵּין כֶּהָ וּבֵין כֶּהָ אֵפִי אָמַר 'הִיא וְכָל מַה שְּׁבִתוּכָה', לֹא מְכַר אֶת הַמְּרַחֵץ וְלֹא אֶת בַּיִת הַפֶּדֶר שְׁבִתוּכָה כִּי יֵשׁ לָהֶם שֵׁם בְּפָנָי עֲצֻמוֹ, וְיֵשׁ הֶרְבֵּה חֲצִירוֹת שֶׁאֵין בָּהֶם דְּבָרִים אֱלוֹ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דָּאָם גַּם מְצַר לוֹ מְצָרִים הַחֲצִירוֹנִים, הַכֹּל מְכוּר (נמוקי יוסף פרק המוכר את הצית נ"ט הרשב"א), כְּדֹאמְרֵינָן לְעִיל ס' ר"ד סע' ב' לְגַבֵּי בּוֹר וְדוֹת שֶׁאֵם כְּתַב 'וְלֹא שִׁירְתִּי כְּלוּם, וְגַם מְצַר לוֹ מִיִּצְרִים הַחֲצִירוֹנִים שֶׁקֵּנָה הַכֹּל, וְכִשְׁכֶּתֶב 'כֹּל מַה שְּׁבִתוּכוֹ' נֶחֱשַׁב כֵּאלִילוֹ כְּתַב 'וְלֹא שִׁירְתִּי כְּלוּם' כְּדִלְעִיל ר"ד סע' י"א, וְכִבְּרָה נִתְבָּאָר לְעִיל סִימָן ר"ד שֵׁם דִּישׁ חוֹלְקִין גְּבֵי בּוֹר וְדוֹת, וְהוּא הַדִּין כָּאֵן.

ד אדר

ב הַמְּכוּר אֶת בַּיִת הַפֶּדֶר, מְכַר אֶת הָאֵכָן הַגְּדוּלָה הַבְּנוּיָה בְּאֶרֶץ שְׁמֹוֹתֵיהֶם עָלֶיהָ זֵיתִים, וְאֶת הַפְּלוֹנְסָאוֹת שֶׁל אֶרֶץ שְׁסוֹמְכִין אֶת הַקוֹרָה (טור) כְּהֵם כְּעַת מְחִינַת הַזֵּיתִים, וְאֶת הַיִּקְבִּים הֵינּוּ הַבְּרִיכָה שֶׁשֵׁם יוֹרֵד הַשֶּׁמֶן, וְאֶת הַפְּלוֹנְסָאוֹת שֶׁהֵם הַזֵּיתִים הַכְּתוּשִׁים, וְהֵם הַמְּפָרְכוֹת, וְאֶת הַלְּוֹנִים שֶׁנּוֹתְנִים כְּהֵם הַזֵּיתִים יִתְפָּדְרוּ (טור ס"ד). אֲבָל לֹא מְכַר אֶת תְּרַחֲתֵים הַעֲלִיּוֹנָה כִּיוֹן שֶׁהוּא מֵיטְלָטֵל, אֲבָל כֹּל הַדְּבָרִים הַנִּלְשָׁנִים שֶׁנִּמְכָּרִים עִמּוֹ, קְבוּעִים בְּקֶרֶעַ. וּבְזִמְן שְׁאָמַר 'הוּא וְכָל מַה שְּׁבִתוּכוֹ', הָרִי כְּלָם מְכוּרִים כִּיוֹן שֶׁאֵבֵן הַרִיחִים יֵשׁ לוֹ קְבִיעוֹת מִסוּיָמַת. בֵּין כֶּהָ וּבֵין כֶּהָ גַם כְּשֶׁכְּתַב כֹּל מַה שְּׁבִתוּכָה, לֹא מְכַר אֶת הַבּוֹבְשׁוֹת נִסְרִים שֶׁנּוֹתֵן עַל הַזֵּיתִים שְׁמֵכְבֶּשֶׁשׁ כְּהֵם הַזֵּיתִים בְּזִמְן שֶׁמִּנִּיחַ עֲלֵיהֶם אֶת הַקוֹרָה, וְלֹא אֶת הַנְּלָגָל, וְלֹא אֶת הַקוֹרָה כִּיוֹן שֶׁהֵן מֵיטְלָטְלוּן. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דָּאָם אָמַר 'הוּא וְכָל מַה שְּׁבִתוּכוֹ', הָרִי אֱלוֹ מְכוּרִים (טור ס"ט), וְכֵן נִרְאֶה לִי עֶקֶר. וְלֹא אֶת הַשְּׁקִים, (פִּירוּשׁ, סְקִים מְנוּחָה שֶׁל עֲזִים, וּמְנוּפִים הֵן שֶׁל עוֹר) (ה"ה ס"ט) וְלֹא אֶת הַמְּרַצוּפִים סוּגֵי שְׁקִים שֶׁנּוֹשָׂאִים בָּהֶם אֶת הַזֵּיתִים. וְאֵם אָמַר לִיהּ 'בַּיִת הַפֶּדֶר וְכָל תְּשֻׁמֵי שֵׁי אֲנִי מוֹכֵר לְךָ', כְּלָם מְכוּרִים אֵף שֶׁקִּין וּמְרַצוּפִין. וְאֵם הָיוּ חוּץ לְבַיִת הַפֶּדֶר חֲצִירוֹת שֶׁעִיקְרוֹן לְמְכוּר בָּהֶם יֵין, אֲלֵא שְׁגַם שְׁוֹמְחִים כְּהֵם זֵיתִים אוֹ שוֹמְשָׁמִים, אֵם אָמַר בַּיִת הַפֶּדֶר וְכָל תְּשֻׁמֵי שֵׁי וְגַם מְצַר לוֹ

מִצָּרִים הַחַיּוֹנִים שְׁלָחַן, קָנָה חֶבֶל, וְאִם לֹא, לֹא קָנָה אֶלֶּא מֵה שְׁבֵת־וֹכֵה.

ג המוכר את בית המרחץ, מכר את בית הבית שמצניעים שם את הנסרים שיושבים עליהם בשהם ערמים, ואת בית היקמים הבית שמצניעים שם את הכלים (פירוש, הם ספלאות של עץ שנותנים זהם מים לפני כל אחד ואחד) (ה"ה עס עס אכן מיגש) שנומלים בהם הפים ויש מפרשים שהוא הגיגית הגדולה ששם שופכים את כל המים, ואת בית הספסלים הבית שמצניעים שם את הספסלים שיושבים עליהם בחצר המרחץ בשהם לבושים, ואת בית המקום שמצניעים את הוילאות שמתפנים בהם. אכל לא מכר את הנסרים עצמם ואת היקמים עצמם ולא את הספסלים עצמם ולא את הוילאות עצמם כיון שהם מיטלטלין. ובזמן שאמר לו 'הוא וכל מה שבתוכו', תרי בלם מכורים. בין כך ובין כך גם כשכתב כל מה שבתוכו, לא מכר הברכות המספקות לו מים, אע"פ שמספקות בין בימות החמה בין בימות הגשמים, ולא בית בנום העצים שאינם מעיקר בית המרחץ. ואם אמר לו 'מרחץ וכל תשמישיו אני מוכר לך', תרי בלם מכורים אף הדברים המיטלטלין אף על פי שהם חוצה לו חוץ מהמיצרים של בית המרחץ, ויש מי שכתב, דדוקא בשהן בין המצרים, וגם כתב לו 'אלין מצרנהא' אלו הן מיצרי.

ה אדר

ד המוכר את העירקה, מכר בתים, פורות שיחין ומערות, מרחצאות, שוככות, בית הבדים, בית השלחין שדות שמשקין אותם תמיד שבה ואת הסמוכים לה אע"פ שאינם ממש בתוך העיר, ואת החרשים (פירוש, מרגוס 'עיר' מורשא; ופי' ציריס, פרנס שמאספין עס חיות; ומפירה, שמאספין זה דגים) המקפים לה שסמוכים לעיר, ואת השדות שדה בית הבעל שצומחת רק עם מי גשמים הידועים לה שנקראים על שם העיר, ואת הביברים של תיה ועופות ודגים

קסח. בגמ' נחלקו ת"ק ורשב"ג אם המוכר את העיר מכר את שומר העיר, דלת"ק לא מכר ולרשב"ג מכר. ונחלקו רי"ף והרא"ש כמאן ההלכה, וכתב הש"ך דנחלקו אם קי"ל את הכלל שבכל מקום הלכה כרשב"ג.

שְׁפִינֵיהֶם שפתח שלהם בַּגְּנֵדָה, אֵף עַל פִּי שְׂרָחֻקִּים מִמֶּנָּה. אֲבָל לֹא מִכֵּר הַמַּטְלָטְלִין שֶׁבַת זָכָה. וּבְזִמְן שְׂאֵמֵר לוֹ 'הִיא וְכָל מַה שֶּׁבַת זָכָה אֲנִי מוֹכֵר לָךְ', הָרִי בָלֵם מְכֻרִים אִפִּי בַהֲמָה וְעֵבֵדִים שֶׁבַת זָכָה. בֵּין בָּךְ וּבֵין בָּךְ אִפִּי כִשְׁכֹּת כֹּל מַה שֶׁבַת זָכָה לֹא מִכֵּר אֶת שְׂרִירָה (פִּרְשׁוּ נִגְמַרָא צ"ג מֵאֵי שִׁירָה, פִּסְקֵי צִלְגִי. וּפ"י ה"ט חֲמִיכּוֹת צִקְעָה הַסְמוּכָה לַעִיר אֲלֵא שֶׁמִּפְלַגְתָּ מִמֶּנָּה קֹלֵת, שֵׁשׁ הַפִּסְקֵי לֹנְמֵא צִינְמִיס. וְשִׁירָה, לִשּׁוֹן שִׁירִים הוּא) אֵע"פ שֶׁבִקְעָה הַסְמוּכָה לֵה נִמְכַרְתָּ עִמָּה, מ"מ אִם יֵשׁ חֲתִיכַת בִּקְעָה שְׁמוֹפֶסֶק מֵהַגְדוּלָה ע"י סֵלַע, הִרִי זֶה נִפְרֶדֶת מֵהַבִּקְעָה וְאִין נִמְכַרְתָּ עִם הָעִיר וְלֹא אֶת בְּנוֹתֶיהָ כִּפְרִים קִטְנִים הַסְמוּכִים לַעִיר, וְלֹא אֶת הַחֲרָשִׁים הַמְּקַצִּים שֶׁרַחוּקִים מִמֶּנָּה, וְלֹא אֶת הַחֲלָק שֵׁישׁ לֵה בַּיָּם שֵׁישׁ לַעִיר חֲלֵק בֵּים שֵׁשִׁיד לֵה וְנִקְרָא עַל שְׁמָה, וְלֹא הַחֲלָק שֵׁישׁ לֵה בִּיבֻשָׁה שֶׁנִּקְרָא עַל שֵׁם הָעִיר אֲלֵא שֶׁהוּא רַחוּק מִמֶּנּוּ, וְלֹא אֶת בְּיַבְרֵי חִיהָ וְעוֹפּוֹת וְדָגִים שְׂאִין בְּנִיחָם פִּתְחָם בַּגְּנֵדָה.

הַ הַמּוֹכֵר אֶת הַשְּׂדֵה, מִכֵּר אֶת הָאֲבָנִים הַקְּדוּרוֹת לַגְּדָר, וְאֶת הָאֲבָנִים הַמְּנַחֲוֹת עַל הָעֵמֻדִים, אֵע"פ שֶׁהֵם מֵיטְלָטְלִים מִפְּנֵי שֶׁהֵם לְצַרְבָּה, וּמִכֵּר אֶת מְצָרָיו שֶׁאֵף הַמִּיצֵר עֲצָמוּ מִכּוּר עִמָּה, וְאֵף מַה שֶׁגָּדַל עַל הַמִּיצֵר וְכִדְלַקְמוֹן (טוֹר), וּמִכֵּר אֶת הַקְּנִיָּם הַחֲלָקִים לְלֵא קְלִיפָה הַמְּנַחֲוִים תַּחַת הַגְּנָפִים בְּרִי לְהָעֵמֻדִים, וּמִכֵּר אֶת הַתְּבוּאָה הַמְּחַבֶּרֶת לַקְּרָעָה אֵף עַל פִּי שֶׁהִנְיָעָה לְהַקְצֵר כִּיוֹן שֶׁעִדִּין מְחוּבֵּרָת, וּמִכֵּר אֶת מְחַצֵּת קְבוּצַת הַקְּנִיָּם הַגְּדֻלִּים בְּקִלְחָ אֶחָד שֶׁהִיא פְּחוּתָה מִבֵּית רִבְעֵי וְאִינָה חֲשׁוּבָה לַעֲצָמָה וְלִכּוֹן בְּטֵלָה לְשֵׁדָה, אֵף עַל פִּי שֶׁהַקְּנִיָּם שֶׁלָּהָ עֵבִים וְחֻזְקִים, וּמִכֵּר אֶת הַשְּׂוֹמְרָה (פִּירוּשׁ, צִיַּת דִּירָה שְׁעוּסִים לְסוּמֵר הַשְּׂדֵה) הַעֲשׂוּיָה בְּמִיִּם שֵׁישׁ טִיט ע"ג הַכְּתֻלִים דְּעִי"ז נִחְשָׁב כְּחֵלֶק מֵהַשְּׂדֵה, אֵף עַל פִּי שֶׁאִינָה קְבוּעָה וּמְחוּבֵּרָת לְשֵׁדָה פ"ב, וּמִכֵּר אֶת הַחֲרוּב שֶׁאִינוֹ מְרַכֵּב קוֹדֵם שֶׁהוּזָקוּן וְאֶת בְּתוּלַת הַשְּׂקָמָה (פִּירוּשׁ שְׁקָמָה, אֵילִן שְׁעוּסָה מִיֵּן תַּלְמִי, וּצְחַרְמוֹ שֶׁעִדִּין לֹא נִכְרְמוּ עִנְפָיו נִקְרָא צְמוּלָה הַשְּׁקָמָה וְכִשְׁחִין וְיִכְרְמוּ עִנְפָיו לְהַחֲלִיפָה נִקְרָא סְדֵן הַשְּׁקָמָה) אֵף עַל פִּי שֶׁהֵם עֵבִים, וּמִכֵּר כָּל הַדְּקָלִים שֶׁבָּהָ אִפִּילוֹ הָעוֹמְדִים עַל הַמְּצֵר (טוֹר). אֲבָל לֹא מִכֵּר אֶת הָאֲבָנִים

שאינם סדורות מיוחדות לנדר אלא לשאר תשמישים, ולא את האבנים שאינם מנחים ממש על העמרים אף על פי שהם מוכנים ומיוחדים לכך, ויש אומרים דאם היו מנחות פעם אחת על העמרים הרי אלו מכורים (טור וז"ת יוסף גזס מוס'), ולא את הקנים שבכפרם שאינם מנחים כעת תחת הנפנים, אף על פי שהם משפין וחלקים ומוכנים לכך ולרמ"א די שהיו מונחות פעם אחת, ולא את התבואה העקורה מהקרקע אף על פי שהיא צריכה עדיין לשדה ליבשה שם (טור). ובזמן שאמר לה 'היא וכל מה שבתוכה', הרי כלם מכורים. בין כך ובין כך אפי' כשמכר כל מה שבתוכה, לא מכר מחצת הקנים שהיא בית רבע כיון שהיא חשובה לעצמה ואינה בכלל השדה, אף על פי שהקנים שבה דקים וקמנים, ולא מכר ערוגה קטנה של בשמים שיש לה שם בפני עצמה, כגון שקורין לה בי ורדא של פלוני וממילא אינה כלולה בשדה, ולא את השומרה בזמן שאינה עשויה בטיט, אף על פי שהיא קבועה בארץ, ולא מכר החרוב המרוב כשכבר הזקין ולא סדן השקמה כשכבר קצוהו פעם אחת, והטעם שבאופן זה הם נחשבים לעצמם ויש להם שם עצמי, אפלו הם דקים, ולא מכר את הבור שבה, ולא את הגת, ולא את השובה, בין שלמים בין חרבים כי דברים אלו אין נטפלים לשדה. ואע"פ ששירים המוכר לעצמו, צריך המוכר לקח להם דרך מהלוקח, כדי שילך בה עד אותו הבור או הדיות או הגת או השובה שנשארו לו בתוך השדה כי מכר בעין יפה. ואם פרש ואמר על הבור והדות וכו' 'חוץ מאלו', כיון שלא הוצרך לומר חוץ מאלו, דממילא משוירים, בהכרח בא להוסיף לשייר לו דרך, ולכן אינו צריך לקח לו דרך.

ו אדר

ו במה דברים אמורים בכל הסעיפים הקודמים הדברים שאינם מכורים בכלל הדבר שמכר, דווקא במוכר, מפני שהיה לו ללוקח לפרש שמתכוון לקנות גם אותם ולא פרש, לכן אין לו אלא אלו. אבל הנותן מתנה שאין המקבל יכול לבקש שהנותן יפרש מה הוא נותן, וכיון שהנותן בעין יפה נותן, מסתמא התכוון לתת הכל, ולכן קנה את כלו, בין בשדה בין בבית בין בחצר בין בבית הבור. כללו של דבר הנותן קרקע, קנה המקבל כל המחבר לה ולא דבר התלוש [אא"כ כשאמר כל

מה שבתוכה דגם הדברים המיטלטלים מכורים וכ"ש שנתונים], עד שִׁפְּרֵשׁ שמשׁיירם. הגה: וְדוֹקָא מַה שֶּׁהוּא בְּתוֹךְ הַדָּבָר הַנֶּפֶט, אָבֵל מַה שֶּׁהוּא חוּץ מִמֶּנּוּ, כְּגוֹן יָצִיעַ וְחֶדֶר וְכַדוּמָה שֶׁמְחוּבֵר מֵחוּץ לְדַבֵּר הַנִּיטוּ, אֵין חֵלֶק בֵּין מְכַר לְמִתְּנֶה כִּיּוֹן שֶׁלֹא הִזְכִּירוּ, אִינוּ בְּכָלל הַמִּתְנֶה (הַמְגִיד פְּכ"ו דְּמַכִּירָה וְצִית יוֹסֵף גַּסֵּס הַר"ן).

ז וְכֵן הָאֲחִים שֶׁחֲלָקוּ וְזָכָה אֶחָד מֵהֶם בַּשְּׂדֵה, זָכָה בְּכֻלָּם כִּיּוֹן שֶׁמְחַלְקִים בִּינֵיהֶם כָּל אֶחָד מִסְתַּלֵּק מִחֶלֶק חֵבִירוֹ לְגַמְרֵי מְכַל מַה שֶׁמְחוּבֵר לוֹ, וְהַמְחִיזִק בְּנִגְבֵי הַגֵּר, הַחֲזִיזִק בַּשְּׂדֵה זָכָה בְּכֻלָּם אִף הַחֵרוּב הַמּוֹרֵכֵב וְסֹדֵן הַשְּׂקֵמָה נִחְשָׁב כְּשֵׁדָה נִפְרָד, מ"מ בְּשֵׁתֵי שְׂדוֹת וְהַחֲזִיזִק בְּאֶחָד זָכָה בְּשֵׁנֵי כְּשֶׁאֵין מֵיִצֵּר מִפְּסִיק בִּינֵיהֶם, וְהַמְקַדִּישׁ אֶת הַשְּׂדֵה, הַקְּדִישׁ אֶת כֻּלָּם דֵּהמְקַדִּישׁ בְּעֵין יֶפֶה מְקַדִּישׁ דְּמֵי הַכְּרִיחוֹ לַכֶּךְ.

ז אדר

ח אִף כְּמוֹכֵר וְלוֹקֵחַ אֵין כָּל אֶלּוֹ הַדָּבָרִים הָאֲמוּרִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶם, אֵלֹא בְּמָקוֹם שֶׁאֵין שֵׁם מְנַהֵג וְלֹא שְׂמוּת יְדוּעִים לְכָל דָּבָר וְדָבָר בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, אָבֵל בְּמָקוֹם שֶׁנִּהְיָ שֶׁהַמּוֹכֵר כָּדָּ מְכַר כָּדָּ, תְּרֵי זָה מְכוּר, וְסוֹמְכִים עַל הַמְנַהֵג בֵּין בְּקַרְקָעוֹת בֵּין בְּמִטְלָטְלוֹן. וְזָה עֶקֶר גְּדוּל כָּבָל דְּבָרֵי מִשְׁאָ וּמִתֵּן הוֹלְכִים אַחֵר לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם בְּאוֹתוֹ מָקוֹם, וְאַחֵר הַמְנַהֵג.

סימן רטזו

הַמּוֹכֵר שְׂדֵה וְאָמַר חוּץ מִדְּקָל פְּלוּנֵי אִו חוּץ מֵהַאֵילָנוֹת, אִו קַרְקַע לִזָּה וְאֵילָנוֹת לִזָּה, [וְכִיּוֹצֵר יִכְתּוּב בְּשֵׁמֶר מְכִירָה כְּרִי לְהַסְתַּלֵּק מִן הָעֵרְעוּרִים] וְכוּ י"ד סְעִיפִים

א הַמּוֹכֵר פְּרָדִים לְחֵבֵרוֹ צָרִיךְ טוֹב וְכַדָּאֵי הוּא לוֹ שִׁיבְתֵב לוֹ בְּפִירוּשׁ קִנְיָה לְךָ דְּקָלִים וְתַמָּרִים וְהוֹצִיָן (פִּירוּשׁ, עֲנִפֵי דְקָל שְׁעוּשֵׁן מֵהֵן מִמֵּטָה), וְאִף עַל פִּי שְׂקִנְיָה כָּל אֵלֹא אִף עַל פִּי שֶׁלֹא פִּרֵשׁ אוֹתָם

ואפילו במוכר קרקע סתם קנה כל האילנות שבה וכדלעיל סימן רט"ו סעי' ה', מ"מ יכתוב כך, דנ"י השמך הוא להסיר אח"כ דין ודברים.

ח אדר

ב וכן המוכר קרקע גדולה לחברו, צריך כדאי לכתב לו ולא הנחתי לפני במכר זה כלום, כדי להסתלק מהדינין והמענות שלא יאמר התכוונתי למכור רק חלק מקרקע זו, אע"פ שבאמת הדין דאין יכול לטעון כן וכדלקמן ר"ח סעי' כ"ב ברמ"א.

ג המוכר שדה לחברו, והיו בה דקלים דמדינא כל הדקלים מכורים עם השדה, ואמר לה חוץ מדקל פלוני, אם דקל טוב ומשבח הוא, אותו הדקל לבדו שיר כיון שיש לתלות שרק אותו שיר מחמת מעלתו, אמרין שבאמת התכוון לשייר רק אותו, והשאיר מכורים ללוקח. ואם דקל רע הוא ששיר, לא קנה מהדקלים פלום דנתכוון לומר שאפי' דקל רע כמותו משייר לעצמו וכל שכן הטובים ממנו, ואומרים שגם הפחותים ממנו שיר לעצמו, ולא חש לומר בפירוש את הגרוע ביותר, אלא די לו לומר על דקל גרוע שיבינו כוונתו, ולכן שיר את כולם לעצמו. הגה: ויש אומרים דדוקא הטובים ממנו לא קנה דפירש מה ששיר וכל שכן הטובים ממנו, אבל כל אילנות הפחותים ממנו, או אפלו פיוצא בו ששווים לו, קנה כיון שמסתמא הכל מכור לבד ממה ששיר בפירוש, ולכן כל שיש לתלות שלא שירו הרי הוא בכלל המכר. וכל אילן הנושא קב פרות מקרי דקל טוב לכולי עלמא (טור והרא"ש). ויש אומרים דכל זה במין האילן ששיר דשיר כפי הדעות לעיל, אבל כל שאינו מינו, ודאי שאינו בכלל השויר וקנה הלוקח הכל (נמוקי יוסף פרק המוכר הנזכר רש"ז ס').

ט אדר

ד מכר לו שדה ואמר חוץ מהאילנות שבו, אם יש בו דקלים בלבד, שיר כל הדקלים, ואם יש בו גפנים בלבד, שיר הגפנים, וכן שאר סוגי האילנות. היו בה גפנים ודקלים, לא שיר אלא הגפנים כי הם נקראים יותר 'אילנות' מאשר דקלים, ומסתמא התכוון להם. וכן בדקלים ואילנות [שיר האילנות] שבסתם התכוון לסתם אילנות. היו בה אילנות וגפנים, שיר האילנות ומכר הגפנים שבסתם התכוון לסתם אילנות, שהמוכר, בעין יפה מוכר ולכן לא אמרין שהתכוון לשייר גם את

הגפנים או הדקלים המשובחים יותר מהאילנות. הגה: אָמַר לוֹ חוּץ מִתְרוּבֵי זֶה, אַע"פ שֶׁאָמַר 'זֶה', לֹא קָנָה אֶת כָּל הַתְּרוּבֵינִי שֶׁבְּשִׂדְהָקִי, וְזֶה דִקְאָמַר חוּץ מִזֶּה, לֹא הִתְכוּוֹן לְשִׁיר רַק אוֹתוֹ, אֲלֵא אָמַר לוֹ לְשִׁיר לֹא דָרַךְ רַק לְאוֹתוֹ חֲרוּב. וְרָאָה בְּהֵעֵרָה קָמָא (הַכֵּל נְטוּר). וְעֵינֵי לְעֵיל סִימָן רַמ"ו ס"ה. וְאִם תִּדְקְלִים שִׁיר בְּאוֹפֵן שֶׁשִּׁיר אֵילָנוֹת וְהָיוּ רַק דְקָלִים, לֹא שִׁיר אֶלָּא כָּל דְקָל נְבוֹתָ שְׁעוּלִים לוֹ בְּתַבְלָל כִּי בְּדֶרֶךְ כֵּלל כְּשֶׁרוֹצִים לְלַקֵּט פִּירֹת הַדְקָל צְרִיכִים לְעֹלוֹת בַּחֲבֵל, וּבִסְתֵמָא הִתְכוּוֹן לְדְקָלִים כְּאֵלּוּ, וְהַשְּׂאָר דְקָלִים נְמוּכִים יוֹתֵר תְּרֵי הֵם שְׁל לִזְקָתָהּ. מִיְהוּ, אִם בְּלָם נְמוּכִים, שִׁיר בְּלָם כִּיּוֹן שֶׁשִּׁיר דְקָלִים וְכוּלָם נְמוּכִים הִתְכוּוֹן לָהֶם (טוֹר). וְאִם שְׂאָר הָאֵילָנוֹת הוּא שְׁשִׁירָה, לֹא שִׁיר בְּהֵם אֶלָּא כָּל שְׂאִין הָעוֹל בּוֹבְשׁוֹ שִׁישׁ לוֹ עֲנָפִים עֲבִים שֶׁאִם הַשׁוֹר שְׁחוּרֵשׁ בּוֹ סָבִיב הָאֵילָן מְגִיעַ לְאֵילָן זֶה, הָעֲנָפִים עוֹצְרִים אוֹתוֹ, הָרִי זֶה אֵילָן חָשׁוּב, וְאוֹתוֹ הִתְכוּוֹן לְשִׁירָה, וְכָל שְׁתֵּעוּלָה בּוֹבְשׁוֹ שְׁדוּרְסוֹ וְעוֹבֵר עָלָיו, אֵין זֶה בְּכֵלל הַשִּׁיר, וְתֵרֵי הוּא שְׁל לִזְקָתָהּ וּבְכֵלל הַשְּׂדָה נְחֻשָׁב. מִיְהוּ, אִם בְּלָם דְקָלִין שְׁתֵּעוּלָה בּוֹבְשׁוֹ, שִׁיר בְּלָן (טוֹר).

הַ הָאֵמַר לְחִבְרוֹ קְרַקַע וְדְקָלִים אֲנִי מוֹכֵר לָךְ אִם יֵשׁ דְקָלִים בְּקַרְקַע, וְדָאֵי הִתְכוּוֹן לְכַךְ, וְלֹא הִתְכוּוֹן לְהוֹסִיף לוֹ דְקָלִים אַחֲרֵים חוּץ מִהַנְּמַצְאִים שָׁם, וְאֶפְלֹל לֹא הָיוּ לוֹ דְקָלִים בְּשִׂדְהָ, אִם רָצָה הַמוֹכֵר לְקַנּוֹת לוֹ שְׁנֵי דְקָלִים בְּמִקּוּם אַחֵר תְּרֵי זֶה נִקְנָה תְּמַמָּה, וְאֵין תְּלִזְקָתָהּ יְכוּל לִזְמַר לוֹ אֵינִי לִזְקָתָהּ אֶלָּא קְרַקַע שְׁשִׁישׁ בּוֹ דְקָלִים אֲלֵא יְכוּל לְהַבִּיא לוֹ דְקָלִים מִמִּקּוּם אַחֵר, אֲבָל אִם אֵינוֹ נוֹתֵן לוֹ דְקָלִים מִמִּקּוּם אַחֵר בְּטַל גַּם הַמִּקַּח שֶׁל הַקְרַקַע, כִּי וְדָאֵי הוּי מִקַּח 'אַחַד' שֶׁל קְרַקַע וְדְקָלִים. וְאִם אָמַר קְרַקַע 'בְּדְקָלִים' אֲנִי מוֹכֵר לָךְ וְדָאֵי הִתְכוּוֹן שֶׁהַדְקָלִים בְּתוֹךְ הַשְּׂדָה, וְלִכֵּן אִם הָיוּ בּוֹ שְׁנֵי דְקָלִים, קָנָה, וְאִם לֹא, מִקַּח טְעוּת הוּא וְחֻזְרָה. וְאִם אָמַר לוֹ קְרַקַע 'שְׁל דְקָלִים' אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, אֵין לוֹ חִיּוּב לְהַעֲמִיד לוֹ דְקָלִים,

קע. א.ה. לכאורה לשיטת הרמ"א לעיל סעיף ג' צ"ל שכל החרובים בשדה טובים ממנו, דאל"ה הרי כתב הרמ"א דגם באמר 'זה' קנה כשאנינם טובים ממנו, וצ"ע. קעא. ואירי בחרוב המורכב שנתבאר לעיל סימן רט"ו סעי' ה' שאינו מכור בכלל השדה, ומה ששייר בפירוש מהני לשייר דרך דבלי זה לא שייר לו דרך דמוכר בעין יפה, אבל בחרוב סתם דהוצרך לשייר בפירוש דבלאו הכי הוא מכור בסתמא בכלל השדה, ממילא שייר רק אותו חרוב, וגם אין לו דרך, כיון שאין שום ייתור לשון [סמ"ע].

שָׁאִין בְּלִשׁוֹן הַזֶּה אֵלָּא קַרְקַע תְּרָאוּי לְדַקְלִים, וּמִיָּהוּ, אִם יֵשׁ דַּקְלִים בְּקַרְקַע, קִנְיָאָה, הִנֵּה: כִּכְל עֲנִין שְׁאָמַר אִפִּי" אמר קרקע של דקלים, דכל מוכר שדה קנה הדקלים שבה, וקמ"ל שקנה כל הדקלים שבשדה ולא רק שני דקלים. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דָּאֵם אָמַר לֵה קַרְקַע וּדְקָלִים אָנִי מוֹכֵר לָךְ, אָף עַל פִּי שְׂיֵשׁ דַּקְלִים בְּשָׂדֵהָ, אִם יֵשׁ לוֹ דַּקְלִים בְּמָקוֹם אַחַר צָרִיף לַתָּן לוֹ עוֹד שְׁנֵי דַּקְלִים שִׂיטָה זוּ ס"ל דְּכִיּוֹן שְׁפִירַט קַרְקַע וּדְקָלִים, הִינֵנוּ שִׂישׁ כִּאֵן שְׁנֵי מִכִּירוֹת שֶׁל קַרְקַע זוּ וּמִכִּירָה נוֹסֶפֶת שֶׁל שְׁנֵי דַקְלִים שֶׁלוּ מִשְׁדֵּה אַחֲרָת, וְכוּפִין אוֹתוֹ עַל כֵּךְ לְקִיִּים מִקְחוֹ, וְאִם אֵינן לוֹ טוֹב לוֹ לְקַנּוֹת מֵאַחַר כִּדִּי לְקִיִּים דְּבָרֵיו אֲבָל אֵינן צָרִיף חַיִּיב לְקַנּוֹת דְּהוּי כִּמְכַר דְּבַר שְׁאִינוּ בְּרִשׁוֹתוֹ, מִיָּהוּ אֵינן הַלּוֹקַח יוֹכַל לְבַטֵּל אֶת הַמִּקְחַת, כִּי הִקְרַקַע לְבַד קִנְיָו לוֹ, דְּשְׁנֵי מִכִּירוֹת הֵן הַקְרַקַע וְהַדְקָלִים וּמִנְכָּה לוֹ מִדְּמֵי הַמִּקְחַת שִׁיעוֹר דְּמֵי שְׁנֵי דַקְלִים^{קכ"ב} (טור זַסס הַרְשָׁנ"ס).

י אדר

ו הַמוֹכֵר שְׁלֵשָׁה אֵילָנוֹת בְּתוֹף שְׂדֵהוּ, אֲפֹלוּ הָיוּ שְׁלֹשׁ נְמִיעוֹת קַמְנוֹת אוֹ שְׁלֵשָׁה בְּרֵי אֵילָן אוֹ ג' אֵילנוֹת שֶׁלֹּמְטָה מִן הַקַּרְקַע מְחוּבְרִים יַחַד וְלִמְעַלָּה נִפְרָדִים לְג', כֹּל אֵלוֹ נִחְשָׁבִים לְג' אֵילנוֹת, וְיֵשׁ לְלוֹקַח קַרְקַע תְּרָאוּי לָהֶם דְּג' אֵילנוֹת נִקְרָאִים שְׁדֵה אֵילָן, וּמִסְתַּמָּא מִכַּר עִמָּהֶם גַּם הַקַּרְקַע הַרְאוּי לָהֶם. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּבִסְתָּם אֵילנוֹת אִם הֵם דְּקִין שְׁהָעוֹל כּוֹבֵשֵׁן וּבְדַקְלִים אִם אֵינן עוֹלִים לָהֶם בַּחֲבַל, אֵינן נִחְשָׁבִים לְאֵילנוֹת, וְלִכֵּן לֹא קִנְהָ קַרְקַע שְׁבִינִיָּהֶם (טור זַסס הַר"י). וְמָה שְׁאִמְרוּ שְׁקִנְהָ קַרְקַע הַרְאוּי לָהֶם, נִפ"מ דְּאֲפֹלוּ יִבְשׁוּ הָאֵילָנוֹת אוֹ נִקְצְצוּ, יֵשׁ לוֹ קַרְקַע תְּרָאוּי לָהֶם וְנוֹטֵעַ אַחֲרֵיהֶם תַּחֲתֵיהֶם (טור). וְגַם נִפ"מ דְּקִנְהָ בְּלֵ הָאֵילָנוֹת הַקְטָנִים שְׁבִינִיָּהֶם. וְכַמָּה הוּא הַקַּרְקַע תְּרָאוּי לָהֶם, כֹּל מָה שֶׁתַּחֲתֵיהֶם וּבִנְיָהֶם, וְחוּצָה לָהֶם בְּמֵלָא הָאוֹרְחָה (פִּירוּשׁ, כִּדִּי שִׁיכּוֹל לְעַנְדַּר מִלְקַט מֵאִנִּים עַם הַסֵּל שְׁצִדוֹ) וְסָלוּ, וְזֶה הַמָּקוֹם שְׁהוּא מְלֵא הָאוֹרְחָה וְסָלוּ

קַעב. שִׁיטַת הַרְשָׁב"ם שֶׁקַרְקַע וּדְקָלִים נִחְשָׁבִים שְׁנֵי מִכִּירוֹת, וְשִׁיטַת הַרַמְבַּ"ם שֶׁהִיא מִכִּירָה אַחַת, וְהַרַמַּ"א פּוֹסֵק כִּאֵן כְּהַרְשָׁב"ם, וְהַמְחַבֵּר לְעִיל ס"י קפ"ב סעי' ח' פִּסֵּק כְּהַרְמַב"ם. וְמַעֲשֵׂה בֵּא לְפָנֵי הַט"ז בֵּא' שֶׁמְכַר לְחַבִּירוֹ שְׁנֵי מִקְמוֹת בְּבֵיהַכְּ"ס וְנִתְבָּרַר לוֹ אַח"כ שְׁאִין לוֹ רַק מִקּוֹם אֶחָד, וּפִסֵּק הַט"ז שְׁאִין לְהוֹצִיא מִמּוֹן נִגְדַת הַרְמַב"ם וְכֹל הַמִּכִּירָה בְּטִילָה.

אין אחד מהם יכול לזרעו הלוקח אין יכול לזורעו, דבעצם הוא שייך למוכר רק הוא משועבד ללוקח, והמוכר אין יכול לזורעו, דע"ז נעשה הקרקע מטונפת, ואם יפלו פירותיו של לוקח עליהם יתנפו, אלא מדעת בהסכמת חברו. אבל הקרקע שביניהן, זרע הלוקח כי שם הוא ממש שלו. ואם שיר המוכר הקרקע שביניהן לעצמו שאמר בפירוש שמוכר ג' אילנות בלי קרקע, אפלו הכי מקום האילנות ללוקח ויכול לנטע אחרים אם יבשו כיון שקנה ג' אילנות, הועיל לו עכ"פ לענין זה, משא"כ בקנה רק ב' אילנות, וכדלקמן סעי' ט' (טור).

ז במה דברים אמורים שאם קנה ג' אילנות קנה קרקע, בשעהו שלשה האילנות עומדים כמו שלשה פשוטי [בירה] (פירוש, כעין רגלים שחזרן נטיט על הארץ לשפת עליהם הקדרה) בצורת סגול, שהרי הם שנים זה בנגד זה והשלישי מבין ביניהם ומרחק מהם, והוא שיתיה המרחק בין כל אילן ואילן מארבע אמות ועד מט' אמות, דבפחות מד' אמות אין להם ניקה הצריך, וכעקורים דמי ולא נחשב אילן^{קכ}, ויותר מט' אמות, כיון שא"צ כל כך הרבה קרקע אין הקרקע בטילה להם. ומתכן הוא מודד, מהעקר הרחב של אילנות ממקום יציאתן מהקרקע ששם רחבים ביותר. אבל אם לא היו עומדים בשורה הזאת בצורת סגול, או שהיו מקרבים פחות מארבע אמות, או מרחקים יותר מט' אמה, או שלקחן זה אחר זה ולא ביחד, או שמכר לו שנים בתוך שדהו ואחד על המצר, או שנים בתוך שלו ואחד בתוך של חברו, או שהפסיק בור או אמת המים או רשות הרבים ביניהם, הרי זה אין לו קרקע כיון שאין זה נחשב שקנה ג' אילנות יחד, ונפ"מ, שלפיכך, לא קנה האילנות שביניהם, וגם נפ"מ שאם יבש האילן או נקצץ ילף לו. הגה: והוא שאין גזעו מחליף שאחרי שנקצץ לא עולה אילן אחר במקומו, אבל אם גזעו מחליף אין זה אילן חדש אלא קענף העולה מן הגזע דמי והוא משל בעל האילן (טור).

יא אדר

ח כָּל מִי שֶׁקָּנָה שְׁלֹשׁ אֵילָנוֹת וַיֵּשׁ לוֹ קֶרֶקַע, אִם הִגְדִּילוֹ וְהוֹצִיאוֹ חֲמֵר עָנָף נוֹסֵף מֵהַגּוֹעַ, וְהוּא יוֹצֵא מִחוּץ לַשֹּׁטַח הַקֶּרֶקַע שֶׁקִּיבֵל בְּעַל הָאֵילָנוֹת^{קכ}, יִקְוֶינָה, כִּדְרֵי שְׁלֹא יִמְעַט יִפְרִיעַ אֶת הַדֶּרֶךְ עַל בְּעַל הַשְּׂדֵה. וְאִם הַמּוֹכֵר אָמַר שֶׁהִגְדִּילוֹ, וְהִלּוּקָתָא אָמַר שְׁלֹא הִגְדִּילוֹ אֵלּא כִּךְ קָנָאוּ, עַל הִלּוּקָתָא לְהַבְיָא רְאֵיָהּ כִּי הוּא נִחְשֵׁב מוֹצֵיא מֵהַמּוֹכֵר שִׁישׁ לוֹ חוֹקֵת מֵרָא קָמָא (טור וְהַמ"מ ע"ס נְמוּקֵי הַרְמַז"ן). וְכָל הַשְּׂרְיָנִים וְהָאֲמִירִים (פִּירוּשׁ, הַסְעִיפִים הַעֲלִיוֹנִים שֶׁבְּאֵילָנוֹת) הֵיוּצֵאִים מֵהֶם וְאִינֶם בּוֹלְטִים מֵהַקֶּרֶקַע שֶׁקִּיבֵל, וְאִפְלוּ גִדְלוּ מֵתוֹךְ מַהֲשָׂרְשֵׁימָם, הָרִי הֵם שֶׁל בְּעַל הָאֵילָנוֹת, שֶׁהָרִי יֵשׁ לוֹ קֶרֶקַע וְלִכֵּן כֹּל מֵה שֶׁגִּדֵּל מִחַמַּת הַקֶּרֶקַע הָרִי הוּא שְׁלוֹ, לֹאפוּקֵי קֵנָה שְׁנֵי אֵילָנוֹת דְּכִיּוֹן שֶׁאֵין לוֹ קֶרֶקַע הַדְרִין שׁוֹנָה וְכַדְלִקְמָן.

ט הַקּוֹנֵה שְׁנֵי אֵילָנוֹת בְּתוֹךְ שְׂדֵה חֲבָרוֹ אֵין לוֹ קֶרֶקַע, לְפִיכָהּ, אִם מֵת הָאֵילָן אוֹ נִקְצֵין, אֵין לוֹ כְּלוּם וְאִינוּ יִכּוֹל לִישַׁע אַחֲרֵים תַּחְתֵּיהֶם. הַגֵּס: מִיָּהוּ, אַע"פ שֶׁלֹּא קָנָה קֶרֶקַע, מ"מ יֵשׁ לוֹ כְּמֵלֵא אֹרֶה וְסֵלוֹ, וְכָל שֶׁפֶן הַקֶּרֶקַע שֶׁתַּחְתֵּיהָ, כְּדֵי לְלַקֵּט שָׁם פְּרוֹתָיו, וְאֵין הַמּוֹכֵר יִכּוֹל לְזַרַע שָׁם כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְטַנְפוּ פִירוֹתָיו, גַּם יֵשׁ לְלוֹקֵת דֶּרֶךְ שִׁוּכֵל לַעֲבוּר כְּדֵי לְלַקֵּט פְּרוֹתָיו מִן הָאֵילָנוֹת שֶׁקָּנָה כְּמוֹ בְּמוֹכֵר בּוֹר וְדוֹת שִׁישׁ לוֹ דֶּרֶךְ, דְּמוֹכֵר בְּעֵין יִפֵּה (טור). הִגְדִּילוֹ שְׂתֵי הָאֵילָנוֹת וְהוֹצִיאוֹ שְׂרְיָנִים וְאֲמִירִים עֲנָפִים מֵהַגּוֹעַ, אִפִּי בְּתוֹךְ שִׁיעוֹר כְּמֵלֵאוֹ אֹרֶה וְסֵלוֹ, יִקְוֶינָה שְׁמָא יִצְמַחוּ לְמַטָּה בְּגוֹעַ סְמוּךְ בְּאֲרֵץ וְיִתְכַסּוּ בַּעֲפֵר וְיִירָאוּ כֵּאֵילָן נִפְרַד וְיִאֲמָרוּ לְמוֹכֵר שְׁלֹשָׁה אֵילָנוֹת מְכַרְתָּ לִּי וַיֵּשׁ לִי קֶרֶקַע^{קכ}. אֲבָל אִם גִּתְּפִשְׁטוּ הַעֲנָפִים לְמַעֲלָה, וְהִתְרַחְבוּ אִפְלוּ לְמִרְחֹק, אֵין צָרִיף לְקוֹץ כִּי אֵין חֲשַׁשׁ שִׁירָאָה כֵּאֵילָן חֲדֵשֶׁשׁ^{קכ} (טור).

קעד. לעיל נתבאר שהקרקע שהוא מקבל מחוץ לאילנות הוא כמלוא האורה וסלו, ונחלקו הראשונים אם הכוונה כאן שהחוסר יצא מחוץ לאורה וסלו, או אפי' בתוך אורה וסלו, ומ"מ יכול לחייבו לקוצצו כדי שלא יחזיק בו וידרוש כמלוא האורה וסלו מענפים אלו.

קעה. ואע"ג דבסעיף הקודם התבאר שאם יש ויכוח בין המוכר ללוקח אם מכר לו כך או לא, המוכר נחשב מוחזק, מ"מ אין המוכר רוצה שיצטרך לירד עמו בדינא ודיינא [סמ"ע].

קעו. אע"ג שעי"ז הצל של הענפים מפריעים למה שגדל בקרקע של המוכר, מ"מ כיון שלקונה אין לו קרקע בהכרח שבעל הקרקע שיעבד לו את קרקעו לכל צרכיו,

יב אדר

י כל העצים שקוצצין בעל השני אילנות מהם, אם זה העולה מהנזעים, וגזע היינו הוא הרוואה פני תפוח היינו מה שמעל הקרקע, הרי הוא של בעל אילנות כי האילנות הן שלו וממילא ה"ה כל היוצא מהן, והעולה מהשרשים, והוא שאינו רוואה פני התפוח דהיינו מתחת לקרקע, הרי הוא של בעל השדה כיון שהקרקע שלו, וה"ה כל הגדל שם. ובדקל, אין לבעל הדקל מן העולה כלום, לפי שאין לו גזע היינו שבדרך כלל לא יוצא מהגזע שום ענפים, ואם אירע ויצא הרי הוא של בעל הקרקע.

יא המוכר קרקע ושייר אילנות לעצמו, כיון שהוא לעצמו שייר יותר מהמוכר אילנות חבירו, ולכן במכר ג' אילנות דבחיברו מכר לו הקרקע הצריך להם כנ"ל, כששייר לעצמו שייר יותר, והרי יש לו חצי הקרקע בלה, ואין לומר להיפך שלא שייר כלל כי המוכר בעין יפה מוכר, שאילו לא שייר בקרקע היתה אומר לו חלוקת עקר אילניך. ויש אומרים דאין לו אלא הקרקע הצריך להן (לאכ"ד טור).

יג אדר

יב וכן אם שייר שני אילנות בלבד שבמוכר לחבירו אין לו קרקע כלל, בשייר שלעצמו עולה דרגא ויש לו קרקע הראוי להם, שאילו לא שייר הקרקע היתה חלוקת אומר עקר אילניך ולך וודאי כששייר לעצמו שייר באופן שלא יוכל לומר לו כן.

יג מבר הקרקע לאחד והאילנות לאחר, והחזיק זה באילנות וזה החזיק בקרקע, כיון שמכר לכל אחד בעין יפה, אמרין כשם ששייר לבעל האילנות לפחות קרקע הצריך לאילנות, שייר יותר, וכיון שלא פירש כמה, זה קנה האילנות עם חצי הקרקע וזה שהחזיק בקרקע קנה חצי הקרקע בלבד. ויש חולקין וסבירא להו דאין לבעל אילנות בקרקע כלום, רק אם יבשו יוכל לשע אחריים תחתייהם וגם מקום לעמוד ללקוט פירותיו, אבל אין לו זכות לזרוע תחתייהן וביניהן, אע"פ שבמוכר ג'

משא"כ בקונה ג' אילנות דיש לו קרקע, ממילא לא שיעבד לו משלו כלום, ולכן אם נתפשט מחוץ למה ששלו, יכול לכופו לקוץ. קעו. ודעת רשב"ם דאין לו אלא הקרקע הצריך לאילנות.

אילנות יש לו קרקע, דהתם נתן לשני בעין יפה על חשבוננו, משא"כ כשמכר לשנים אין סברא לומר שמכר בעין יפה לבעל האילנות כיון שזה על חשבון השני. ולפי"ז ה"ה במכר ב' אילנות ולשני מכר קרקע, דאם יבשו יכול ליטע אחרים, אע"פ שבמוכר לאחד ב' אילנות ושייר הקרקע לעצמו דאין לו קרקע כלל, דהכא מוכר לשניהם בעין יפה (טור נגס ר"י והרמ"ש).

יד אדר

יך המוכר לחבירו זכות לקוץ את אילנו, אומדים שכוונתו שיקוץ באופן שיוכל לחזור ולגדול, ולא יקצוץ באופן שיכלה לגמרי, ולכן הַלֹּקֶחַ יֵיתִים מִחֲבֵרוֹ לְקוֹצֵי, מִנִּיחַ מִהֲאִילָן סְמוּךְ לְאֶרֶץ שְׁתֵּי גְרוּפִיּוֹת שְׁתֵּי עֲנָפִים הַסְמוּכִים לְאֶרֶץ, וְקוֹצֵי. לְקַח בְּתוֹלֵת שְׁקָמָה כִּשְׁלֹשׁ קֶצֶוּ מִמֶּנּוּ אִם פֶּעַם, מִגְבִּיהַ שְׁלֹשָׁה טַפְחִים, וְקוֹצֵי, סֵדֵן שֶׁל שְׁקָמָה כִּשְׁכֹּבֵר קֶצֶוּ מִמֶּנּוּ פֶּעַם אַחַת, שְׁנֵי טַפְחִים, וּבִשְׂאֵר אֵילָנוֹת, מִגְבִּיהַ טַפְחָה, וְקוֹצֵי. בְּקִנְיֵים וּבְגִפְנִים, מִן הַפְּקָק הַתַּחֲתוֹן וְלִמְעַלָּה שִׁישִׂיר פֶּקֶק אֶחָד וְיִקְצוּץ מֵעֲלִיו, בְּדִקְלִים וּבְאֲרוֹזִים, חוֹפֵר וּמְשָׁרֵשׁ וְעוֹקֵר עִם הַשְּׂרָשִׁים, לְפִי שְׁמֵמִילָא אֵין גִּזְעִים מִחֲלִיף שְׁאִין חוֹזְרִים וְגִדְלִים.

סִימָן רִיז

הַמּוֹכֵר בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ אִמַּת הַשְּׁלֵחִין אוֹ דֶרֶךְ יָחִיד
אוֹ דֶרֶךְ רַבִּים אוֹ מְקוֹם לְעִשׂוֹת קְבוּרָה
וְכוּ ז' סְעִיפִים

א הַמּוֹכֵר לְחֲבֵרוֹ בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ מְקוֹם לְחַפּוֹר שֵׁם אִמַּת הַמַּיִם כְּדִי לְהַשְׁקוֹת בָּהּ בֵּית הַשְּׁלֵחִין שְׁצָרִיכָה הַרְבֵּה מַיִם, גּוֹתֵן לוֹ בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ מְקוֹם לְאִמָּה עֲצֻמָּה שְׂרָחֲבָה שְׁתֵּי אַמּוֹת קֶעֱת, וְבִנוֹסָף אִמָּה מְבָאֵן וְאִמָּה מְבָאֵן לְאַנְפִּיָּה גְדוּתִיהַ (פִּירוּשׁ, גְּדוּמִיָּה; וּפִי קִילוֹן, כְּמוֹ סִילוֹן וְאִינוֹ גָּדוֹל כֹּךְ וְעִשׂוֹי לְהַשְׁקוֹת צִהְמָה וְרַחֲמַת כְּלִים). וְאִם מְכָר לוֹ אִמַּת

המים להשקות בה בקילון לשתית בהמה וכביסה וכלים, שהוא יותר קטן, נותן לו מקום לחפירת האמה שרחבה אמה, וחצי אמה מכאן וחצי אמה מכאן לאנפיה.

טו אדר

ב אלו האנפים שנותן לו מלבד האמה עצמה, בעצם הם שייכים לבעל השדה, רק משאירם ריקים כדי שהאמה לא תיהרס, ולכן בעל השדה נותן ולא בעל האמה, אבל אינו זורעו, שהזרעים מלחלחים את הקרקע ומקלקלים את אמת המים קכ"ט.

ג אמת המים שכלו אנפיה שהעפר שעל שפת האמה התמעטה וצריך להוסיף עפר כדי שהאמה לא תתפורר, בעל האמה מתקן בעפר אותה [השדה] זכותו לצורך התיקון ליטול עפר מהשדה שבה נמצאת האמה, שעל מנת בן קבל עליו המזכר להיות אמת המים בתוך שדהו דאל"כ מהיכן יתקן את האמה. אבל אין זכות זו מונעת את בעל השדה לזרוע בכל השדה כל זמן שלא יצטרך ליטול עפר.

טז אדר

ד ראובן המזכר לחברו שמעון הרך, שיהיה לשמעון זכות לעבור בתוך שדהו של ראובן, אם הרך היחיד מכר לו שצריך את הדרך כדי לעבור בו לשדהו, שאז הדרך מיועדת רק לו, נותן לו דרך ששתי אמות ומחצה רחבה, כדי שיעמד חמור במשאו כשפניו אל ארץ הרך ויוכל לעבור שם עם משאו, בדדרך היחיד אין רוכב בעגלה אלא רק עם חמור, שרוחב החמור עם משאו הוא שתי אמות ומחצה. והוא דלא סימי מחיצות שאין מחיצות מצדדי הדרך, ולכן אף אם יקרה שרוחב המשא יהיה יותר משני אמות וחצי, יוכל לעבור, אבל סימי מחיצות, צריך לתת טפי בשיעור שתמיד יוכל לעבור עם משא (המגיד פכ"א נ"ט ר"י מייגט). מכר לו הרך כדי לנסוע שם בין עיר לעיר ששם נוסעים בעגלות, וגם פעמים שנפגשים שני עגלות זה כנגד זה, נותן לו שמונה אמות ברחב הרך דרוחב כל עגלה ד' אמות. מכר לו הרך הרבים שרבים מצויין שם מהרבה מקומות, נותן לו רחב ט"ז אמה וזה הוא שיעור רוחב רשות הרבים בכל

שלחן ערוך הל' מקח וממכר | סימן ריח המבואר קבה

מקום. **מְכַר** לו' **לְמַעַמְד** מקום סמוך לבית הקברות שמתקבצים שם אחר הקבורה כדי לנחם את האבלים, נזתן לו **בית אַרְבַּע קַבִּין**.
ה **הַאֹמֵר לְחִבְרו** 'בֹּר וְכַתְלֵיה' **אֲנִי מוֹכֵר לָךְ**, נזתן לו רחב הַכַּתָּל **שְׁלֹשָׁה טַפְחִים** שזוהו שיעור כותל בור.

יז אדר

ו **הַמוֹכֵר מְקוֹם לְחִבְרו** שיוכל לַעֲשׂוֹת לו' מערת קְבוּרָה, או הַמְקַבֵּל מִחִבְרוֹ מְקוֹם לַעֲשׂוֹת בוֹ קְבוּרָה, עוֹשֶׂה מְעָרָה וְפוֹתַח לְתוֹכָהּ שְׂמוֹנָה קְבָרִים, שְׁלֹשָׁה מְכָאן מצד ימין הנכנס וְשְׁלֹשָׁה מְכָאן מצד שמאל הנכנס, וְשְׁנַיִם מְכָנְגָד מול הַנְּכָנָם לְמַעְרָה. ומדת הַמְעָרָה עצמה **אַרְבַּע אַמּוֹת עַל שֵׁשׁ**, וְכָל קֶבֶר וְקֶבֶר ד' אַמּוֹת אַרְדָּה, וְרַחֵב שְׁשָׁה טַפְחִים, וְרוֹם וְגוֹבֵה ז' טַפְחִים, וכיון שאורך המערה היא ו' אמות, וחופר בה ג' קברים שכל א' רחבו אמה אחת, **נִמְצָא**, בֵּין כָּל קֶבֶר וְקֶבֶר שְׁמֹן הַצְּדָרִים אַמָּה וּמַחְצָה, וּבֵין שְׁנַיִם הָאֲמָצְעִים שְׁתֵּי אַמּוֹת^פ.

ז **הַמוֹכֵר קֶבֶר וְדָרְךְ קֶבֶר**, או מְקוֹם מַעַמְדוֹ וְהַסְפָּדוֹ, בָּאִים בְּנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ וְקוֹבְרִים אוֹתוֹ בְּעַל כְּרַחוּ שֶׁל לֹקַח מִשּׁוּם פֶּגַם מִשְׁפַּחָה, דהדרך לקבור כל אחד עם משפחתו, וְנֹזְתָנִים לוֹ דְּמֵי הַקֶּבֶר שְׁקָבְרוֹ אוֹתוֹ בָּה דוקא קבר שאסור בהנאה, ולא יוכל הלוקח להשתמש בו, לכן מוציאין ממנו בעל כרחו ונותנין לו דמיו, אבל מקום המעמד וההספד, יוכל הלוקח לומר שהוא מאפשר להם לעשות שם מעמד והספד, ואח"כ ימשיך להשתמש שם.

סימן ריח

המוכר בית בור עפר ויש בו סלעים ובקעים
ובו כ"ה סעיפים

יח אדר

א הַאֹמֵר לְחִבְרוֹ שטח של בית בור עֶפֶר היינו שדה בשיעור שזורעים

קפ. זו דעת הרמב"ם שהקברים הקיצוניים צמודים לכתלים. ולפי הרשב"ם אינו כן, אלא מרחיק בין תחילת הכותל לקבר חצי אמה, ונמצא בין קבר לקבר אמה אחת.

בה ל' סאין אַני מוֹכֵר לָךְ, וְהוּא הַדִּין אִם אָמַר בֵּית פּוֹר לְבַד קמ"ל שִׁאע"פ שלא אמר 'עפר' שמשמעותו לזריעה, מ"מ לא אמרין שכוונתו לבנות בו בנין ויהיה לו שיעור אחר (טור זית יוסף ר"י והלא"ש), וְהָיוּ בְּתוֹךְ הַשְּׂדוֹת גֵּיאִיּוֹת בּוֹרוֹת קָמָנִים עֲמוּקִים עֲשָׂרָה טַפְּחִים, אֵף עַל פִּי שְׂאִין בָּהֶם מֵיָם וְרֵאוּיִם לזריעה, מ"מ כיון שעמוקים עשרה יש להם חשיבות בפני עצמם, או סְלָעִים נְבוֹהִין עֲשָׂרָה טַפְּחִים וְרֵהָבֵן אַרְבָּעָה דבשיעור זה נחשב רשות לעצמו אף לענין שבת, ולכן אף באופן שראויים לזריעה כגון שיש עפר על גבן, מ"מ נחשבין לעצמן (טור זטס רשז"ס) וְאִין בָּהֶם רִבְעַ הַקָּב הֵינּוּ לדעת הרמב"ם שהביאו השו"ע בסמוך דאת הגאיות והסלעים נוטל הלוקח בלי דמים, ע"ז כתב דדוקא כשאין בו רובע הקב, אבל כשיש רובע הקב, אם רוצה ליתלן צריך לשלם עליהם דמים (טור), באופנים הנ"ל שיש להם חשיבות בפני עצמן אִין נְבָלָיִם בְּתוֹךְ שִׁיעוֹר הַבֵּית פּוֹר, מִשּׁוֹם שְׂאִין אֲדָם רוֹצֵה לְהֵן מְעוֹתָיו בְּמָקוֹם אֶחָד וְנִרְאִים בְּשָׂנִים אוֹ שְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת, וְלֹכֵן אֵינֶם כּלל הַשְּׂדָה שֶׁע"ו הַסְּכִים לְשֵׁלֶם, וְלֹכֵן לֹקֵחַ אֱלוֹ הַגֵּיאִיּוֹת וְהַסְּלָעִים בְּכֻלָּל הַבֵּית פּוֹר, בְּלֹא דָמִים. הַגָּה: וַיֵּשׁ אֲוֹמְרִים דְּכִיוּן שִׁאֵינוֹ כּלל הַמִּכְר, הָרִי אֱלוֹ נִשְׁאָרֵי לְמוֹכֵר, וּמִכָּל מָקוֹם הַלּוֹקֵחַ צָרִיךְ לָקַח שְׂאֵר הַשְּׂדָה וְאִין יִכּוֹל לְטַעוֹן שִׁאִין רְצוּנוֹ בַשְּׂדָה הַמוֹפְסֶקֶת בְּסַלְעִים וּלְבַטֵּל אֶת הַמִּקְח לַגַּמְרִי, וּבְלִבְדֵּי שְׂיֻכָּל לְהַעֲבִיר הַמִּתְרַשָּׁה בֵּינֵיהֶם (טור זטס רשז"ס והלא"ש ונ"י ר"פ זית טור).

בְּ הָיוּ הַגֵּאִיּוֹת אוֹ הַסְּלָעִים פְּחוֹת מְכָאֵן פְּחוֹת מֵהַשִּׁיעוֹר שֶׁהוֹזְכֵר וְאֶפְלוּ הֵיוּ הַגֵּאִיּוֹת מְלֵאִים מֵיָם שִׁאִין רֵאוּיִת לזריעה וכן בסלעים אפ"י אינם ראויים לזריעה (טור), נְמַדְרִים עֲמָה וּנְחֻשְׁבִים בְּתוֹךְ חֶשְׁבוֹן הַבֵּית כּוֹר. כִּי אִין שְׂדָה שִׁאִין בַּה גֵּאִיּוֹת אוֹ סַלְעִים, וְהִיא לְלוֹקֵחַ לְהַתְנוּת שֶׁהוּא רוֹצֵה שְׂדָה בְּלִי כָל אֱלוֹ. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים, בְּשֵׁלֵא הָיָה בָּהֶם אֶלְאֵ עַד שִׁיעוֹר בֵּית אַרְבַּע קַבִּין לְבֵית כּוֹר, וְכַשְׁמוּכֵר חֲצִי כּוֹר צָרִיךְ שִׁיְהִיָּה עַד שְׁנֵי קַבִּין, וְגַם הָיוּ הָאֲרַבַּע קַבִּין מְבָלְעִים בְּתוֹךְ שִׁטַּח שֶׁל חֲמִשָּׁת קַבִּין שִׁישׁ שִׁטַּח שֶׁל קַב שֶׁמִּפְסִיק בֵּין הַסְּלָעִים, דַּל"ה הָרִי כּוֹלֵם נְחֻשְׁבִים כְּסַלְעֵי יְחִידֵי שְׂדֵינוֹ יִתְבַּאֵר בְּסַעֲי' ה' ^{קכ}, וּבִתְנַאי שְׂדָה קַבִּין אֱלוֹ מִפּוֹרוֹרִים בְּתוֹךְ רִבְעָה שֶׁל שְׂדָה דֵּהבֵית

כּוֹר הוּא ל' סָאִין, וְרוֹבוּ הוּא ט"ז סָאִין, וְצָרִיךְ שֶׁהַגְּאוּיּוֹת אוֹ הַסְּלָעִים יִהְיוּ מִפּוֹזְרִים בְּשִׁטַּח שֶׁל ט"ז סָאִין בְּשׂוּוּה, כִּי ד' קָבִין הֵינּוּ ט"ז רְבָעֵי קָבִין, וְצָרִיךְ שֶׁכֵּל רוֹבֵעַ קָב נִמְצָא בְּשִׁטַּח שֶׁל בֵּית סָאָה וְעִמּוֹ בְּלוֹעַ גַּם חֶלֶק א' מִט"ז מֵהַקֵּב הַמִּישׁוּרֵי שֶׁצָּרִיךְ לַהֲפָסִיק בֵּין הַסְּלָעִים כִּנ"ל, אֲבָל הָיוּ יוֹתֵר עַל ד' קָבִין וְהֵם גְּבוּהִין שְׁלֹשָׁה טַפְחִים, דְּבַפְחוֹת מְגוּבָה ג' הוּא מִמֶּשׁ כְּקַרְקַע, דָּאִין קַרְקַע יִשְׂרָה לְגַמְרֵי (טוֹר זָסֵס הַרַ"ט), אוֹ שְׁתֵּי מַפְזְרִים הִרְבָּה בְּיוֹתֵר מִשִּׁטַּח שֶׁל ה' סָאִין, אוֹ אֵינֶם מְכַלְעִים בַּחֲמֹשֶׁת קָבִין דַּע"ז הוּי כְּסָלַע יְחִידִי, אָף עַל פִּי שְׁאִין בָּהֶם י' טַפְחִים עוֹמֵק אוֹ גוּבָה, אֵינֶם נְמַדְרִים עִמָּה וְתִלּוּי בִשְׁתֵּי הַדְּעוֹת שֶׁבִּסּוּף סַע"י א' אִם הֵם שֶׁל הַקּוֹנָה בְּלֵי דַמִּים אוֹ שֶׁל הַמוֹכֵר.

יט אדר

ג. הָיוּ גְּבֻלָּעִים רַבָּן בְּמַעוֹטָן אוֹ תֵיבֵת 'או' ט"ס וצ"ל וְמַעוֹטָן בְּרַבָּן שֶׁט' רְבָעֵי קָבִין מִפּוֹזְרִים ב'ז' סָאִין, ו'ז' רְבָעֵי קָבִין מִפּוֹזְרִים בִּט' סָאִין, אוֹ שְׁתֵּי מְחֻלְקִים בְּמֹז חוּמַ שְׁוֹה שְׁחוּצָה אֵת כֹּל הַשְּׂדֵה וְאִין הַמַּחְרִישָׁה יִכּוּלָה לַעֲבוּר, אוֹ בְּמֹז עָגוּל, אוֹ בְּמֹז מְשֻׁלָּשׁ שְׁאִין הַמַּחְרִישָׁה יִכּוּלָה לַהֲיַכְנֵס לְתוֹכָן, אוֹ שְׁתֵּי בְּהַצְדָּדִין שֶׁהַסְּלַע הִיָּה בְּמִרְכּוֹ הַשְּׂדֵה וְיוֹצֵא מִמֶּנּוּ קִרְנוֹת לְכַמָּה כִּיוּנוֹים בְּאוֹפֵן שֶׁהַמַּחְרִישָׁה יִכּוּלָה לַהֲיַכְנֵס בֵּין הַקִּרְנוֹת, אֲבָל הַסַּפֵּק דַּכּוּן שֶׁהַכֵּל מַחוּבֵר לְמִרְכּוֹ שֶׁמֵּא נִחְשָׁב כְּסָלַע יְחִידִי, אוֹ שְׁתֵּי דְרָךְ עַקְלָתוֹן שֶׁהַסְּלַע מִסְּתוּבָב בְּשִׂדָה בְּצוּרָה מַעוּקֶלֶת וְהַמַּחְרִישָׁה יִכּוּלָה לַהֲיַכְנֵס בְּתוֹךְ פִּיתוּלֵי הַשׁוּרָה, כָּל אֵלּוּ סַפֵּק בְּגַמְק וְחִמוּצִיא מְחַבְרֹז עֲלָיו הִרְאִיָּה וְלִכֵּן אִם כָּבֵר שִׁילֹם, צָרִיךְ לְקַבֵּל אֵת הַשְּׂדֵה בְּמִצַּב זֶה, וְאִם עַדִּיין לֹא שִׁילֹם א"צ לְקַבֵּלָה.

ד. וְכֵן אִם הָיָה עֶפֶר לְמַעְלָה וְסָלַע מְלֻמְמָה וְרָאוּי לְזוּרֹעַ עֲלָיו מִלְּמַעְלָה קִצֵּת רַק שְׁאִין יוֹנֵק טוֹב, אוֹ סָלַע מְלֻמְמָה וְעֶפֶר מְלֻמְמָה שִׁיכּוּל לַעֲקוֹר אֵת הַסְּלַע וְלְזוּרֹעַ תַּחְתּוּי, [וְהֵינּוּ כְּשֶׁאִין גְּבוּהִים אוֹ עִמּוּקִין י' טַפְחִים], תִּרְיָ זֶה סַפֵּק בְּגַמ', וְהַמוּצִיא מַחְבִּירוֹ עֲלָיו הִרְאִיָּה.

כ אדר

ה. מֵה שֶׁאִמְרָנוּ שֶׁבַּפְחוֹת מ"י טַפְחִים, עַד ד' קָבִין לְכוֹר נִמְדַד עִמָּה, הֵינּוּ כְּשֶׁמִּפּוֹזְרִין כִּנ"ל, אֲבָל הָיָה בּוֹ סָלַע יְחִידִי, אֲפִלּוּ רַק בֵּית רְבָעֵי

לְכוּ, אִין נִמְדָד עִמָּה. וְאִם תִּיהָ סְמוּךְ לְמַצֵּר, אֶפְלוּ אִינוּ גְבוּה י"ט
 ולא רחב ד"ט אלא כָּל שְׁהוּא, אִין זֶה נִמְדָד עִמָּה כִּי מִשְׁיִכִים אוֹתוֹ לְמִיצֵר
 ולא לשדה. הַפְּסִיק מַעֵט עֶפֶר בֵּין סֵלַע לְמַצֵּר, תְּרֵי זֶה סֶפֶק. כָּל אֵלֶּה
 דְּכָרֵי הַרְמַב"ם, אֶבֶל יֵשׁ דַּעוֹת אַחֲרוֹת בְּדִינֵין אֵלּוּ וְהִכְיָן הַטּוֹר.

וְאָמַר לוֹ 'כְּבִית' בּוֹר עֶפֶר אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, כִּיוֹן שֶׁהִדְגִישׁ שׁוֹה רַק כְּבִית
 כּוֹר' אֶפְלוּ תֵיּוּ בְּהַ גִּי'אִיּוֹת עֲמוּקִים עֲשָׂרָה טַפְחִים אוֹ יוֹתֵר,
 אוֹ סֵלְעִים גְּבוּהִים עֲשָׂרָה טַפְחִים אוֹ יוֹתֵר, תְּרֵי אֵלּוּ נִמְדָדִים עִמָּה.
 הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּוָקָא שְׂאִין בְּהֵן [יוֹתֵר עַל] אַרְבָּעָה קַבִּין (טוֹר נֶסֶס
 הַרְצַצ"ס וְצִיט יוֹסֵף נֶסֶס הַרְל"ט וְנֶסֶס הַר"ף וְהַר"ן וְהַרְל"ה). וְכָל זֶה שִׁישׁ
 חִילוּק אִם אָמַר בֵּית כּוֹר אוֹ כְּבִית כּוֹר מִיָּרֵי שְׂאִין לֹקַח עוֹמֵד בְּתוֹךְ הַשְּׂדֵה,
 אֶבֶל אִם עוֹמֵד בְּתוֹךְ הַשְּׂדֵה הָיָה כְּאֵלּוּ אָמַר לוֹ הַמוֹכֵר בֵּית כּוֹר עֶפֶר אֲנִי
 מוֹכֵר לָךְ 'הֵן חֶסֶר הֵן יֵתֵר', שְׁבֹאוֹפֵן זֶה הַדִּין שׁוֹאֵפְלוֹ חֶסֶר ז' קַבִּין וּמְחַצֵּה
 הַגִּיעוּוֹ הִיֵּנוּ לְבֵית כּוֹר, לְפִי חֶשְׁבוֹן רוֹבַע הַקֵּב לְכָל בֵּית סֹאֵה, וְכִמוֹ שִׁיבּוֹאֵר
 לַהֲלֹן סֵעִי ח' (טוֹר נֶסֶס הַרְל"ט).

כא אדר

ז הָאוֹמֵר לְחִבְרוֹ בֵּית כּוֹר עֶפֶר אֲנִי מוֹכֵר לָךְ 'מְדָה בְּחֻבֵל' הִיֵּנוּ
 בְּדִיּוֹק לְפִי הַמִּידָה, לִכֵּן אִם פָּחַת אִפִּי כָּל שְׁהוּא, מְנַבָּה לוֹ
 מִן הַדְּמִים, וְאִם הוֹתִיר כָּל שְׁהוּא, יִחְזִיר לוֹ.

ח אָמַר לוֹ בֵּית כּוֹר עֶפֶר 'זֶה' אֲנִי מוֹכֵר לָךְ אוֹ שֶׁעֲמַד בְּתוֹךְ הַשְּׂדֵה
 דִּנְחָשֵׁב כְּאוֹמֵר שְׁדֵה 'זוֹ', תְּרֵי זֶה כְּמִי שֶׁפָּרַשׁ וְאָמַר בֵּית כּוֹר
 עֶפֶר 'בֵּין חֶסֶר בֵּין יֵתֵר', וְבֹאוֹפֵן זֶה הַדִּין שְׂאִם פָּחַת מִהַמְדָּה אֶחָד
 מִכ"ד, שְׁהוּא רַבַּע לְכָל סָאָה דְּבִסֹּאֵה יֵשׁ שֵׁשׁ קַבִּין שֶׁהֵם כ"ד רַבְעֵי קַבִּין,
 אוֹ הוֹתִיר רַבַּע לְכָל סָאָה, הַגִּיעוּוֹ, יֵתֵר עַל כּוֹן, יִחְשָׁב עִמּוֹ 'כָּל'
 הַרְבָּעִים שֶׁחֶסְרוֹ אוֹ הוֹתִירוֹ וְלֹא רַק אֶת הִיתֵרָה מֵעַל א' מִכ"ד, וְכָל
 שְׁפָחַת מִבֵּית כּוֹר יִנָּבֵה לוֹ מִהַדְּמִים. הַגָּה: יֵשׁ אוֹמְרִים דְּוָקָא שְׁפָחַת
 בְּאוֹפֵן שְׁעֲדִין נִקְרָא בֵּית כּוֹר שְׁבֹאוֹפֵן זֶה הַמִּקַּח קִיִּים רַק יִנְכֵה מִהַדְּמִים,
 אֶבֶל יֵתֵר מִכֵּן בְּאוֹפֵן שֶׁעִי מֵה שֶׁהַחֶסֶר שׁוֹב אִינוּ נִקְרָא בֵּית כּוֹר, לֹא מֵהִנֵּי
 לְהַחְזִיר לוֹ אֶת הַדְּמִים, דְּהָא בֵּית כּוֹר קָאָמַר לָהּ וּבִטַל כֹּל הַמִּקַּח. וְדִוָּקָא
 שְׂאִין לוֹ קַרְקַע יוֹתֵר אִם אָמַר הֵן חֶסֶר הֵן יֵתֵר, עַד א' מִכ"ד א"צ
 לְהַחְזִיר לוֹ מַעוֹת, וּבִיּוֹתֵר מוֹה מִנְכֵה מִהַדְּמִים, אֶבֶל מְכַר לוֹ בֵּית כּוֹר
 בְּשׁוֹדוּתָיו וְיֵשׁ לוֹ שְׁדֵה שִׁישׁ בֵּה בֵּית כּוֹר, אַע"פ שֶׁאָמַר 'הֵן חֶסֶר הֵן יֵתֵר',

אין יכול לתת לו שדה חסירה, אלא נותן לו בית פור מְבִינָן (צית יוסף נטס הר"ן), וְכָל שְׁהוֹתִיר עַל בֵּית פּוֹר, יַחְזִיר לוֹ.

כב אדר

וּבֵאוּפִן שֶׁהַלֹּקַח קִיבֵל יוֹתֵר מִמָּה שֶׁמִּגִּיעַ לוֹ וְצָרִיךְ לַהֲחִזִּיר לוֹ, מָה הוּא מְחִזִּיר לוֹ דְּמִים אוֹ קֶרֶקַע, אִם הָיָה הַתּוֹסֵפֶת פְּחוּת מִתְּשַׁעָה קַבִּין כִּיוֵן שֶׁאֵין לוֹה שֵׁם שְׂדֵה, מְחִזִּיר לוֹ דְּמִים בְּשַׁעַת הַמְּבִינָה, לְיָפוּת בֶּחַ מְבֹאֵר שֶׁאֵם דּוֹרֵשׁ דְּמִים, יִכּוֹל לַדְּרוֹשׁ זֹאת, אֲבָל אִם רוֹצֵה לִקְבֹּל קֶרֶקַע, זְכוּתוֹ לַדְּרוֹשׁ זֹאת. [וְאִם פִּיחַת מִהַשִּׁיעוֹר וְדֹאֵי שֶׁמְחִזִּיר לוֹ רַק דְּמִים]. וְאִם הָיְתָה הַתּוֹסֵפֶת סְמוּכָה לְשָׂדֵה אַחֲרֵת שֶׁל מוֹכֵר שְׁעִי"ז רָאוּי הַתּוֹסֵפֶת לְהַצְטָרֵף לְשֵׂדֵה אַחֲרֵת, מְחִזִּיר לוֹ אוֹתָהּ תּוֹסֵפֶת קֶרֶקַע, שְׁחָרֵי סוּמְךָ אוֹתָהּ לְשָׂאֵר שְׂדוֹתָיו וְאֵינוֹ מִפְּסִיד בְּלוּם.

י הָיְתָה הַתּוֹסֵפֶת יוֹתֵר מִמָּה שֶׁסִּיכְמוּ בֵּינֵיהֶם יִתְּרָה עַל תְּשַׁעָה קַבִּין, נִוְתָנִים מִחֲשָׁבִים רַבַּע קָב לְכָל סָאָה וְסָאָה, וְהַנְּשֹׂאֵר יִתֵּר עַל הַרְבָּעִים, אִם יֵשׁ בּוֹ לְבַד תְּשַׁעָה קַבִּין, נִוְתָן כָּל הַרְבָּעִים בְּלָם עִם הַיִּתֵּר דּוּקָא מִהַקֶּרֶקַע וְאֵין הַמוֹכֵר יִכּוֹל לַדְּרוֹשׁ דְּמִים^{כב}, וְנִוְתָנוּ לוֹ בְּשַׁעָה שְׁלֹשָׁה מְנָנֵי וְכִשְׁמִחִזִּיר הַקֶּרֶקַע לְמוֹכֵר, מִשְׁעָרִים לְפִי הַמְּחִיר שִׁקְנָא.

כג אדר

יא בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים שְׁנוֹתָן לְמוֹכֵר לְפִי הַשַּׁעַר שִׁקְנָא, בְּשִׁחְתָּהּ בְּזוּל בְּשַׁעַת מְבִינָה וְהוֹקִינָה בְּשַׁעַת הַחֲזִירָה הַיִּתֵּר. אֲבָל אִם הָיְתָה בִּיקָר וְהוֹזְלָה אֵין יִכּוֹל הַקּוֹנֵה לַתּוֹת קֶרֶקַע כְּפִי שַׁעַר שִׁקְנָא דְּהֵיִינוּ בְּיוֹקֵר, אִלָּא אוֹמְרִים לְלוֹקַח אִם רָצִיתָ לְתַן לוֹ דְּמֵי הַתּוֹסֵפֶת בְּלָהּ לְפִי שַׁעַר הַמְּכִירָה, תֵּן לוֹ דְּמִים כְּפִי שַׁעַר הַמְּבִינָה, וְאִם רָצִיתָ לְתַן לוֹ קֶרֶקַע, תֵּן לוֹ בְּמֵי שְׁשׁוּנָה עֲבָשׂוּי דְּהַמוֹכֵר יִכּוֹל לֹמֵר לוֹ בְּרִשׁוֹתָךְ

קכ. אֲבָל אִם בְּתוֹסֵפֶת יוֹתֵר מִהַרְבָּעִים אֵין ט' קַבִּין, אַע"ג שֶׁהֵדִין שֶׁאֵם יֵשׁ יוֹתֵר מְרֻבַּע לְכָל סָאָה מְחִזִּיר אֶת הַכֹּל, וּבְכָל הַתּוֹסֵפֶת כּוֹלֵה יֵשׁ ט' רְבָעִים, מ"מ הַמוֹכֵר יִכּוֹל לַדְּרוֹשׁ מַעוֹת אִם רוֹצֵה, כִּיוֵן שֶׁעַד רוֹבַע לְכָל סָאָה יֵשׁ מַחִילָה וְכֹלֵל בְּקַנְיָן, לִכֵּן יִכּוֹל לְטַעוֹן שֶׁגַם כַּעַת שִׁישׁ יִתְרוֹן מְרֻבַּע לְסָאָה, מ"מ עַד הִיתְרוֹן יִהְיֶה בְּכָלל הַמְּכִיר לְעַנְיָן שִׁיחִיב לַתּוֹת לִי מַעוֹת.

הזולה, ואם אתה רוצה להחזיר לי בקרקע, תן לי כפי שוויה עכשיו [ונמצא שמחזיר יותר קרקע מהתוספת שקיבל].

יב דין חצי קב בגנה כדין תשעה קבין בשדה. שאם הותיר בגנה פחות מחצי קב על הרבעים, אינו מחזיר לו אלא דמים אם המוכר דורש זאת, הותיר חצי קב חוץ מהרבעים, והזול משעת המכירה, לעולם יד המוכר על העלוונה ומחזיר לו כל הרבעים עם היתר דווקא בדמים, או קרקע בשעת הזול של עת החזרה. וכל מה שפכת מתחלת סעיף ט' עד פאן הוא לשון הרמב"ם פ"ק כ"ח מהלכות מכירה, והמגיד משנה הניחו שם בצריף עיון. והעקר כדעת יש אומרים, כי כל שזהו פחות מתשעה קבין היינו כל היתרה כולה, הרשות ביד המוכר לקח קרקע או מעות, ואם נותן לו מעות נותן בשעת הזול, בין היתה בזול והוקרה או היתה ביקר והזולה. אבל היתה לו שדה אחרת סמוכה לתוספת זו, נותן לו קרקע. וכן אם היתה התוספת תשעה קבין נותן לו קרקע. וילענין חישוב ט' קבין מחשבים כל המותר, בין הרבעים בין הנשאר. (טור).

כד אדר

יג בסעיפים בקודמים נתבאר ששיעור חשוב בשדה היינו ט' קבין, ובגינה הוא חצי קב. מכר שדה ויש ביתרון פחות מט' קבין, ונעשה גנה עלה בו מעיין וראוי לזרוע בו ירקות כד לוקח ונחשב שיש יתרון ודינו שיכול להכריחו לקבל קרקע, או גנה, ונעשה שדה שהיה בו מעיין ונתייבש, הרי זה ספק אם מחשב לו כדין שהיתה בעת המכר או כדין שהוא עתה ואזלינן לטובת המוחזק, והלוקח נחשב מוחזק ולכן יכול להכריחו לקבל קרקע.

יד לעיל בסעי' ז' נתבאר שכשאמר 'מידה בחבל', נתכוון לדקדק בצמצום, ולכן אפ"י החסיר או הותיר כל שהוא מחזיר, וכשאמר 'הן חסר הן יתר' נתבאר לעיל סעי' ח' ששיעור היתרון נמדד ברובע קב לסאה. האומר לחברו בית בור עפר אני מוכר לך מדה בחבל' בין חסר בין יתיר' היינו שאמר לו שתי לשונות סותרים, או שאמר לה בית בור עפר אני מוכר לך 'בין חסר בין יתיר' מדה בחבל' ולא מבעיא באופן הקודם שסיים עם 'הן חסר הן יתר ונראה שחזר ממה שאמר בראשונה, אלא אף באופן זה

שִׁלְחַן עֲרוּךְ הַל' מִקַּח וּמִמְכָר | סִימָן רִיחַ הַמְבוּאָר קִלָּא

שְׂסִיִּים עִם 'מִדָּה בַחבֵּל, מ'מ' תִּלְךָ אַחַר הַפְּחוֹת שְׁפִלְשׁוֹנוֹת, וְאִין לֹא אֵלָא בְּדִין 'אִם חֶסֶר אִם יִתֵּיר'^{קפג}.

כה אדר

מִן מְכָר לֹא בֵּית כּוֹר, וְאָמַר לֵה בְּסִימָנִים וּבְמִצְרִים כְּמוֹת שֶׁהוּא בְּתוֹךְ סִימָנֵינוּ וּמִצְרֵינוּ, וְאִירִי בְּעוֹמֵד בְּתוֹךְ הַשְּׂדֵה אוֹ שְׂאֵמֵר שְׂדֵה זֶה, דְּבִאֻפֵּן זֶה דֵּינוּ כְּדִין הֵן חֶסֶר הֵן יֵתֵר וְכַדְלַעִיל סַעִי' ח', וּמִמִּילָא כְּשֵׂאֵמֵר בְּסִימָנֵינוּ וּמִצְרֵינוּ הוּי יִיתוּר לְשׁוֹן, וְלִכֵּן מִגְרַע יוֹתֵר, וְדֵינוּ שְׂאֵם פְּחַת עַד שְׂתוֹת אוֹ הוֹתֵיר שְׂתוֹת, הַגִּיעוּ, פְּחַת יִתֵּר עַל שְׂתוֹת, וְנִגְבָּה לֹא מִתְדַמִּים הַכֵּל גַּם הַשְּׂתוֹת, הוֹסִיף לֹא יִתֵּר עַל שְׂתוֹת, וְיִתֵּן לֹא דְמִים אוֹ כְּרַקַּע עַל הַכֵּל גַּם עַל הַשְּׂתוֹת, וְתַכַּל הַדִּין אִם מִשְׁלֵם לֹא בְּדִמִּים אוֹ בְּקַרְקַע נִקְבַע לְפִי הַשְּׂיִוֵּר, אִם הַנְּשֹׂאֵר בְּשְׂדֵה פְּחוֹת מִתְשַׁעָּה קִבְיָן, וּבְנִגְנָה פְּחוֹת מִחֲצִי קֶבֶץ שְׂאִין בּוֹ שִׁיעוֹר שְׂדֵה אוֹ גִּינָה, וְלֹא תֵּיָה סְמוּךְ לְשְׂדֵה הַמּוֹכֵר דָּאֵם הוּא סְמוּךְ יִכּוֹל לְצַרְפוֹ לְשְׂדֵה זֶה, מִחֲזִיר לֹא דְמִים אֲבָל אִם הוּא ט' קִבְיָן לְשְׂדֵה אוֹ חֲצִי קֶבֶץ לִינֵה יִכּוֹל לְהַחֲזִיר לֹא בְּקַרְקַע.

מִן הַמּוֹכֵר לְחֶבְרוֹ שְׂדֵה שְׁהַלּוּקָתָהּ יוֹדַע אוֹתָהּ וְאֵת מִצְרֵיהָ וּבְכָר הַרְגֵּל בָּהּ, אִפְלוֹ אָמַר לֵה יֵשׁ בְּמִדְתָּהּ מְאֵתִים, וְלֹא נִמְצָא אֵלָא מְאָה חֲמִשִּׁים וְה' אִפִּי' נִמְצָא שֵׁשׁ בֵּה רַק מְאָה, הַגִּיעֵתוֹ, שְׁחֵרֵי יוֹדַעַה וְקִבְּלָהּ עָלֶיהָ, וְיִמָּה שְׂאֵמֵר לֵה חֲשִׁבּוֹן מְאֵתִים, כְּלוּמַר, שְׂחֵיָא שְׂדֵה כְּמוֹ אַחֲרַת שֵׁשׁ בְּמִדְתָּהּ מְאֵתִים^{קפד}.

כו אדר

יֵז הָאוֹמֵר לְחֶבְרוֹ בֵּית כּוֹר פְּלוֹנִי [דַּל"כ אִין יִכּוֹל לומר שְׂמִכְר לֹא מַה שְׂנִקְרָא כֵּן] אֲנִי מוֹכֵר לְךָ, אִתָּךְ עַל פִּי שְׂאִין בְּמִדְתּוֹ אֵלָא

קפג. שיטת הסמ"ע דהמכר חל בודאי, ודינו כדין 'הן חסר הן יתר' בין אם זה לטובת הלוקח כגון שהותיר, ובין אם זה לגריעותא דלוקח, כגון שפחת מבית כור, ואפי' עדיין לא נתן מעות, צריך לשלם למוכר כיון שכבר נגמר המכר. ושיטת הש"ך דאזלינן בתר הפחות שבשיעורים תמיד לטובת הנתבע, ולכן בהותיר אם כבר שילם, הלוקח נקרא התובע והמוכר הנתבע, ולכן צריך הלוקח לשלם על היתרון, אם חפץ בו. ואם עדיין לא שילם, והלוקח מוחזק והמוכר תובע דמי היתרון, א"צ הלוקח לשלם לו.

קפד. דעת הרמ"ה דדווקא אם באמת טובה יותר משדות אחרות, ושווה כמו מאתיים. אבל דעת הרשב"ם והטור דאפי' אין שווה כך, דלהשיב מחקו אמר כן.

לְתֵדָה חֲצִי כוֹר, הַגֵּיעוּפִי, שְׁלֹא מְכַר לוֹ אֶלָּא מְקוֹם הַנִּקְרָא בֵּית כּוֹר, לְפִיכָף כִּיּוֹן שְׂכַל מַה שֶׁא"א לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ רַק מִשּׁוּם שְׂתוּלִים שֶׁמְכַר לוֹ מַה שֶׁנִּקְרָא כּוֹ, צָרִיךְ הַמּוֹכֵר לְהַבִּיא רְאִיָּה שֶׁהוּא 'נִקְרָא' בֵּית כּוֹר.

י"ח וְכֵן הָאוֹמֵר לְחִבְרוֹ 'כֶּרֶם שְׁלִי בְּמְקוֹם פְּלוֹנִי אֲנִי מוֹכֵר', אִם עַל פִּי שְׂאִין בּוֹ גְּפָנִים, הַגֵּיעוּ, וְהוּא שְׂיֵהוּי 'קוֹרִים' אוֹתוֹ 'כֶּרֶם'. וְכֵן הָאוֹמֵר לְחִבְרוֹ 'פְּרֶדֶס זֶה' אֲנִי מוֹכֵר לָךְ הֵינְנוּ פְּרֶדֶס רִימוֹנִים, אֶפְלוּ אֵין בּוֹ רִימוֹנִים, הַגֵּיעוּ, וְהוּא 'שְׂיִקְרָא פְּרֶדֶס'. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזֶה.

כז אדר

י"ט כָּל אֵלוֹ הַדְּבָרִים בְּמְקוֹם שְׂאִין שָׁם מִנְהַג, אֲבָל בְּמְקוֹם שְׂיֵשׁ מִנְהַג הַלֵּךְ אַחֵר הַמִּנְהַג, וְאַחֵר לְשׁוֹן רַב אֲנִשֵּׁי הַמְּקוֹם.

כ הָאוֹמֵר לְחִבְרוֹ חֲצִי שָׂדֶה אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, שְׂמִין כְּמַה שְׂדֵה כָּל הַשָּׂדֶה וְנוֹתֵן לוֹ מִהַכְּחוּשׁ שְׂבֵה מַה שְׂשֻׁוֹה חֲצִי הַדְּמִים שָׁל כָּל הַשָּׂדֶה הֵינְנוּ שְׁנוֹתָן לוֹ יוֹתֵר מִחֲצִי מִהַשְּׂטַח כְּפִי שְׁוִוי חֲצִי הַשְּׂדֵה כּוֹלָה, דְּכַךְ יוֹתֵר נָח לְמוֹכֵר שְׂיִישָׁאֵר לוֹ הַחֶלֶק הַמְּשׁוּבַח יוֹתֵר. וְכֵן אִם אָמַר לוֹ חֲצִיָּה בְּדָרוֹם אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, שְׂמִין לוֹ דְּמֵי בְּלֵת, וְנוֹתֵן לוֹ בְּדָרוֹמָה כְּפִי שְׁוִוי חֲצִי כָּל הַדְּמִים בֵּין אִם חֶלֶק זֶה טוֹב אוֹ גְּרוּעַ, כִּיּוֹן שֶׁקִּבַּע אֶת מִיקוֹם הַמְּכַר, וּמִקְבֵּל עָלָיו הַלּוֹקַח לַעֲשׂוֹת בְּחֶלְקוֹ מְקוֹם הַגֵּדֵר, וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּהַמּוֹכֵר נוֹתֵן^פ מְחֶלְקוֹ הַמְּקוֹם לַעֲשׂוֹת בּוֹ גֵּדֵר וְכוּ' (טוֹר סי"ט) וְחוּץ מִמְּקוֹם הַגֵּדֵר צָרִיךְ לְתֵת גַּם מֵאַחֲרֵי הַגֵּדֵר סְמוּךְ לְגֵדֵר חֲרִיץ קָטָן רְחֹב שְׁלֹשָׁה טַפְסָחִים, וְחוּצָה לוֹ חֲרִיץ אַחֵר גָּדוֹל רְחֹב שְׁשֵׁה טַפְסָחִים, וְכֵן שְׁנֵי הַחֲרִיצִין רְחֹב טַפְסָח, וּמִטֵּרֵת כָּל זֶה שֶׁל עֲשִׂית הַחֲרִיצִים שְׁלֹא תִקְבְּץ הַנְּמִיָּה הִיא חִיָּה קִטְנָה הַמּוֹיָקָה אֶת הַתְּבוּאָה שֶׁבַשְּׂדֵה.

כח אדר

כא מוֹכֵר שְׂהִיָּה שִׁיד לוֹ רַק חֲצִי הַשָּׂדֶה בְּשׁוֹתְפוֹת עִם אַחֵר, וְאָמַר לְחִבְרוֹ חֲצִי שְׂיֵשׁ לִי בַשָּׂדֶה מְכַרְתִּי לָךְ הַחֲצִי שֶׁאִמַר מִתִּיחַס לְכָל הַשְּׂדֵה, וְלֹכֵן קָנָה הַחֲצִי בְּלוֹ כִּי הוּא הַתְּכוּוֹן לְמוֹר חֲצִי הַשְּׂדֵה שִׁישׁ לִי,

קפ. והוא הדין אם יש פחות מלתך, הגיעו, וראיה מסעיף י"ח [ערוך השלחן]. קפו. אבל במוכר שדה שלם, אין למוכר מהיכן לתת, ולכו"ע הלוקח עושה זאת על חשבונו, ואף באופן שיש למוכר שדה נוספת בצד שדה הנמכרת, לא חילקו וא"צ לתת מקום הגדר וכו'.

כולה מכורה לך. אָמַר לְהַ חֲצֵי הַשְּׂדֵה שְׁיִישׁ לִי, בלשון זה החצי מתייחס לחלקו שיש לו בשדה, והיינו שמכר לו חצי ממה שיש לו, ולכן לֹא קָנָה אֱלֵא רְבִיעֵ. וְעִינָ לְעִיל סִימָן רִי"ד סְעִיף ז' בסוף הסעיף ברמ"א.

כב הִיָּה לוֹ בְּקַעָה גְדוּלָה, וּבְתוֹכָהּ שְׂדוֹת הַרְבֵּה, וְכָל אַחַת חִלּוּקָה בְּמִצַּר שְׁלֵת, וּמִכָּר לוֹ בָּהּ 'שְׂדֵה' שְׁעֵמֶד בְּתוֹךְ הַבְּקָעָה וְאָמַר שְׁמוֹכֵר לוֹ בַּהּ שְׂדֵה וּמִצַּר לוֹ מִצַּרֵי כָל הַבְּקָעָה, לֹא קָנָה אֱלֵא שְׂדֵה אַחַת דֹּאמְרִינָן מִיצֵרִים הַנִּיכְרִים הַרְחִיב לוֹ, אָף עַל פִּי שְׁיִישׁ מְעַט שְׁקוּרִים לְבְּקָעָה שְׂדֵה אַבֵּל אִם רוֹב קוֹרְאִים לְבְּקָעָה שְׂדֵה אוֹ שְׂכָתֵב שְׂדֵה שְׁיִיר בְּמִכָּר זֶה כְּלוּם, קָנָה כָּל הַבְּקָעָה. וְעִינָ לְעִיל סִימָן רִי"ד סְעִיף ז' שֵׁם נִתְבָּאָר פְּרִטֵי דִין זֶה. אֲבָל אִם אֵינָן מִצַּר מְפָסִיק בֵּין הַשְּׂדוֹת שֶׁבְּבְקָעָה, קָנָה הַכֹּל, דְּכָל הַמְקָף בְּמִצַּר אַחַד נִקְרָא שְׂדֵה אַחַד אִפִּי לֹא כָתֵב לוֹ אֵת הַמִּיצֵרִים (הַר"ס"ט ס"כ וְטוֹר), וְעִינָ רִישׁ סִימָן רִי"ט סְעִי א'.

כט אדר

כג הָאוֹמֵר לְחִבְרוֹ שְׂדֵה רַבִּי הֵיָא אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, וְהָיוּ לוֹ שְׁתֵּי שְׂדוֹת הַנִּקְרָאִים בְּשֵׁם זֶה, כִּיּוֹן שְׁמִכֵּר לוֹ רַק שְׂדֵה אַחַת מִתּוֹךְ שְׁנֵיהֶם, לֹא קָנָה אֱלֵא הַפְּחוֹת שְׁבָהֶם כִּי יָד בְּעַל הַשְּׂטֵר עַל הַתַּחְתּוֹנָה כִּיּוֹן שְׁבָא לְהוֹצִיא.

כד הָאוֹמֵר לְחִבְרוֹ 'שְׂדוֹת' אֲנִי מוֹכֵר לָךְ לְשׁוֹן זֶה מוֹרָה שְׁמִכֵּר לוֹ יוֹתֵר מִשְׂדֵה אַחַת, מ"מ מְעוֹט שְׂדוֹת שְׁתֵּים וּמִכָּר לוֹ רַק שְׁתֵּי שְׂדוֹת. אָמַר לְהַ 'כָּל' שְׂדוֹת, הַכֹּל מִכּוֹר וְאִפְלוֹ שְׁלֹשׁ וְאַרְבַּע חוּץ מְגֻנּוֹת וּפְרָדְסִים שִׁישׁ לָהֶם שֵׁם עֲצָמִי וְאִינֶם נִקְרָאִים 'שְׂדוֹת'. וְדוּקָא שְׁאָמַר 'שְׂדוֹת', אֲבָל אִם אָמַר [כָּל] 'קִרְקָעוֹת', הַכֹּל אִפְלוֹ גֻּנּוֹת וּפְרָדְסִים בְּכָלֵל, וְאִפְלוֹ בָתִּים אַע"פ שֶׁלְשׁוֹן נִכְסִים לֹא כוֹלֵל בָּתִּים וְכִלְהֵן, מ"מ לְשׁוֹן קִרְקָעוֹת כוֹלֵל גַּם בָּתִּים^{ק"ו} (טוֹר ס"ז צֶנֶס רִצְנוֹ יוֹנֵה). אָמַר לְהַ 'נְכָסִים', הָרִי זֶה כוֹלֵל אִפְלוֹ גֻּנּוֹת וּפְרָדְסִים, אֲבָל לֹא בָתִּים וְעַבְדִּים אַע"פ שֶׁהוֹקְשׁוּ לְקִרְקָעוֹת, מ"מ אִינֶם כְּלָל נִכְסִים. וְאִם אָמַר לְהַ 'כָּל' נְכָסִים, מִכָּר אִפְלוֹ בָתִּים וְעַבְדִּים, וְכָל הַמְּטַלְמָלִים הַיְדוּעִים לוֹ, וְאִפְלוֹ תַּפְלִין שְׁבָרָאִישׁוֹ

קפו. כתב הסמ"ע דיש להסתפק האם עבדים כלולים בלשון 'קרקעות'. והש"ך כתב דאין שום ספק דודאי עבדים נכללים רק בלשון מטלטלין ולא בלשון קרקעות.

קלד שלחן ערוך הל' מקח וממכר | סימן ריט המבואר

בְּכֻלָּל הַמְּכָר. וְדוּקָא שְׁאֵמַר 'כָּל נְכָסֵי', אֲבָל אִם אָמַר נְכָסֵי דְבֵי פְּלִנְיָא, לֹא מְכַר לוֹ הַמְּטַלְטְלִין שְׁקֵנָה מֵאוֹתוֹ פְּלוּנֵי אִפִּילוּ אִמְרוּ 'כָּל' נְכָסֵי דְבֵי פְּלִנְיָא, דְּאִין מְטַלְטְלִין נְקָרָאִים עַל שֵׁם הַמּוֹכֵר (טור נ"ט הר"י).

א ניסן

כֹּה הָאֹמֵר לְחֵבְרוּ 'שְׂדֵה רְאוּבֵן' שְׂדֵה שְׁקִנְיֵי מְרֹאוּבֵן אֲנִי מוֹכֵר לְךָ, וְבִיּוֹן שְׂבָא תְּלוּקָתָה לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ אָמַר לֵיהּ הַמּוֹכֵר אֵינָה זֹו הַשְּׂדֵה שְׁתִּייתָה שֶׁל רְאוּבֵן, אֲלֵא כִּי הִיא קְרוּיָה וְלַעוֹלָם לֹא הִייתָה לוֹ, אֲלֵא זֹו שְׂדֵה אַחֲרַת שְׁתִּייתָה שֶׁל רְאוּבֵן וְלַקְחָתִיךָ מִמֶּנּוּ, וְהִיא שְׁמֻכְרָתִי לְךָ, עַל הַמּוֹכֵר לְהַבִּיא רְאִיָּה שְׂדֵה זֹו לֹא קָנָה מְרֹאוּבֵן, וְאִז קָנָה אֶת הַשְּׂדֵה הַשְּׂנִיָּה שֶׁכֵּן קָנָה מְרֹאוּבֵן, אַע"פ שֶׁאֵינָה נִקְרָאת שְׂדֵה רְאוּבֵן^{ק"פ} וְאִם לֹא הִבִּיא רְאִיָּה, זֹוְכָה תְּלוּקָתָה בְּזֹו שְׂכָל תַּעֲם קוֹרִין אוֹתָהּ שֶׁל רְאוּבֵן.

סימן ריט

כיצד מסיימין המצרים, ואם לא סיים אותם

וכו' ו' סעיפים

א הָאֹמֵר לְחֵבְרוּ שְׂדֵה פְּלוּנֵי אֲנִי מוֹכֵר לְךָ, קָנָה בְּלֵה, אֲפִלוּ הִיא גְּדוּלָּה תְּרִבַּת, אַף עַל פִּי שְׂלֵא סִיִּים הַמְּצָרִים, כָּל זְמַן שְׂאִין מְצַר מְפַסֵּיק בְּאַמְצֵעָה, אֲבָל בְּעִינֵי עַכ"פּ שִׁישׁ מִיצָרִים סְבִיבָה, [וְכַבֵּר נִתְבָּאָר דִּין זֶה לַעִיל סִימֵן ר"ח סְעִי" כ"ב]. הַגָּה: מְצַר לוֹ מְצַר מְזַרְחֵי וּמְעַרְבֵי וְלֹא הִזְכִּיר צְפוּנֵי וְדְרוּמֵי, קָנָה כָּל הַשְּׂדֵה כִּי קִיצַר בְּצִיּוֹן הַמִּיצָרִים, וְלֹא אִמְרִינָן שְׂלֵא יִקְנֶה רַק תֵּלָם אֶחָד בְּמְזַרְחָה וְתֵלָם אֶחָד בְּמְעַרְבָה כְּמוֹ בְּצִיּוֹן לוֹ ג' מִיצָרִים וְלֹא צִיּוֹן מִיצַר רְבִיעִי וְכְמוֹ שִׁיתְבָּאָר בְּסְעִיף הַבָּא (טור).

ב ניסן

ב מִצֵּר לֹא מִצֵּר רִאשׁוֹן וּמִצֵּר שֵׁנִי וּמִצֵּר שְׁלִישִׁי דְרוּם צִפּוֹן וּמִעֵרֵב, וְלֹא מִצֵּר מִצֵּר רְבִיעִי מִזְרָח, קִנְיָה תְּשֻׁבָה בְּלָתָה, אֶבֶל מִצֵּר הֶרְבִּיעִי לֹא קִנְיָה דְבוּהָ שְׁלֵא צִיין מִצֵּר רְבִיעִי, הַתְּכוּוֹן לַגְרַע לֹו מַעֲט מִהַשְׁדָּה. כִּיצֵר, אִם הָיָה הַמִּצֵּר הֶרְבִּיעִי שְׁלֵא צִיינוּ מִבְּלָע בִּין הַמִּצְרִים דְרוּם וּצִפּוֹן שָׁכַן צִינים וְאִין עָלָיו רֶכֶב שְׁלֵ דְקָלִים וְאִין בּוֹ תְּשֻׁעָה קִבְיִן הֵינּוּ שְׁאִין לַתְּלַם זֶה חֲשִׁיבוֹת כְּגוֹן שִׁישׁ בּוֹ שִׁטַּח כּוֹלֵל שֵׁל ט' קִבְיִן שֶׁהוּא שִׁיעוֹר שְׁדָה, אִו שִׁישׁ עָלָיו קְבוּצַת אֵילָנוֹת שׁוּהָ נוֹתֵן לְשִׁטַּח זֶה חֲשִׁיבוֹת, וְכִיּוֹן שְׁאִין בּוֹ אַחַד מִשְׁנֵי דְבָרִים אִלוּ, קִנְיָה אֶפֶר הַמִּצֵּר הֶרְבִּיעִי כִי לֹכֵן לֹא טִרַח לְצִיינוּ כִיּוֹן שֶׁהוּא מוּבְלַע וְגַם אִין לֹו חֲשִׁיבוֹת מִסוּיִימַת. וְאִם לֹא הָיָה מִבְּלָע וְגַם יֵשׁ עָלָיו רֶכֶב שְׁלֵ דְקָלִים, אִו שִׁישׁ בּוֹ תְּשֻׁעָה קִבְיִן לֹא קִנְיָהוּ כִי יֵשׁ תְּרַתִּי לַגְרִיעוֹתָא, שְׁגַם לֹא מוּבְלַע וְגַם יֵשׁ לֹו חֲשִׁיבוֹת, וְלֹכֵן מִדְּלֹא צִיין מִצֵּר רְבִיעִי, ש"מ הַתְּכוּוֹן לְשִׁיר תְּלַם זֶה. הָיָה מִבְּלָע וְיֵשׁ עָלָיו רֶכֶב דְקָלִים, אִו שִׁישׁ בּוֹ תְּשֻׁעָה קִבְיִן שִׁישׁ בַּהּ חֲדָא לְטִיבוֹתָא שֶׁהוּא מוּבְלַע, וְחֲדָא לַגְרִיעוֹתָא שֶׁהוּא חֲשׁוּב, אִו שְׁלֵא הָיָה מִבְּלָע וְאִין עָלָיו רֶכֶב שְׁלֵ דְקָלִים וְאִין בּוֹ תְּשֻׁעָה קִבְיִן שִׁישׁ בּוֹ חֲדָא לַגְרִיעוֹתָא שְׁאִינוּ מוּבְלַע וְחֲדָא לְטִיבוֹתָא שְׁאִין לֹו חֲשִׁיבוֹת, תְּרִי תְּדַבֵּר מְסוּר לְבֵית דִּין, כְּפִי מַה שִׁירָאוּ לְאִיּוּהָ דְרַדְף שְׁדַעְתָּן נוֹמָה, יַעֲשֵׂוּ דֵהֵינּוּ שְׁוֹדָא דְדֵינִי^{פס}.

ג מִצֵּר לֹא מִצֵּר אֶחָד מִצֵּר מִעֵרֵב אֶרְדָּה מֵאָה אִמָּה וּמִצֵּר אֶחָד מִזְרָחִי קִצֵּר שְׁבַעַד מִזְרָח הִיוּ שְׁנֵי שְׁדוֹת שֵׁל שְׁנֵי בְנֵי אָדָם, וְצִיין רַק אַחַד מֵהֶם שְׁאֵרְכוּ חֲמִישִׁים אִמָּה, אִם הָיָה הָאֶרְדָּה שְׁלֵ אִישׁ אֶחָד, לֹא קִנְיָה מִן הָאֶרְדָּה אֲלֵא כְּנֻגַד תְּקִצֵּר כִיּוֹן שְׁבַעַד מִזְרָח כְּתַב מִצֵּר קִצֵּר, וְדֹאִי הַתְּכוּוֹן לְמַכּוֹר רַק כְּנֻגַד, וְמָה שְׁבַעַד מִעֵרֵב כְּתַב אֶרְדָּה, כִי לֹא הִיָּה יֹכּוֹל לְצִיין חֶלֶק מִמֶּנּוּ. וְאִם הָיָה צַד מִעֵרֵב שְׁלֵ שְׁנַיִם כִיּוֹן שְׁצִיין אֶת שְׁנֵיהֶם וְלֹא רַק אַחַד מֵהֶם, הַתְּכוּוֹן לְמַכּוֹר אֶת כֹּל הַמִּצֵּר הָאֶרְדָּה שְׁצִיין, וְכִיּוֹן שְׁבַעַד מִזְרָח צִיין רַק מִצֵּר קִצֵּר, קִנְיָה כְּנֻגַד רִאשׁוֹ תֹוֹר הֵינּוּ שְׁמוֹתָחִים קוֹ בְּאַלְכֶסוֹן, מִסוּיִם הַקִּצֵּר עַד סוּיִם הָאֶרְדָּה. וְיֵשׁ אוּמְרִים דְּאֶפְלוּ בְּאִישׁ אֶחָד אִפִּי כֶּשֶׁהַמִּצֵּר הָאֶרְדָּה שִׁיךְ לְאִישׁ אַחַד, מ"מ כִיּוֹן שְׁבַמִּזְרָח כְּתַב רַק מִצֵּר קִצֵּר, לֹכֵן קִנְיָה בְּאַלְכֶסוֹן כְּרִאשׁוֹ תֹוֹר (טוֹר צַסֵּס הַר"ט וְצַסֵּס ה"ר יוֹנָה).

ג ניסן

ד סיים לו את תזויות בלכד כגון שסביב השדה שמכר היו שדות של כמה אנשים, ובכל צד היו ג' שדות, והוא ציין רק את השמות של הזויות כגון ראובן במזרח דרום, שמעון במערב דרום וכן בכל הד' זויות, ולא מצר לו את המצר השדות של כל אורך הרוח, או שסיים לו שני מצרים כמין גאם זה כנגד זה שציין רק זוית ברוח דרום מזרח וכנגדו בזוית צפון מערב, או שסיים לו חלק מפל רוח ורוח שהיו בכל רוח שני שדות של שני אנשים, ראובן ושמעון במזרח, לוי ויהודה בדרום, יששכר וזבולון במערב ויוסף ובנימין בצפון, והוא ציין את ראובן במזרח ויהודה בדרום וזבולון במערב ובנימין בצפון, הרי זה לא קנה את בלה, אלא יקנה ממנה כפי מה שמצר לו כשציין לו את הזויות קונה שתי רצועות באלכסון כנגד מה שציין, ובציין כמין גאם רק רצועה אחת שבין מה שציין, ובסיים חלק מכל רוח, מחלקים את השדה לשמונה חלקים, ומקבל חלק בכל רוח כנגד מה שציין, וכפי מה שיראו הדינים.

ה היה מצר ראובן מזרח ומערב, ומצר שמעון צפון ודרום, צריך שיכתב לו מצר ראובן משתי רוחות ומצר שמעון משתי רוחות כי אם יכתוב רק שהמיצר של השדה זה ראובן ושמעון, יקבל חצי מהשדה באלכסון, כיון שגם באופן זה השדה ממוצרת עם ראובן ושמעון.

ד ניסן

ו היה לו לראובן שדה שבצד מערב שלה לוי היה המיצר שלה, ומכר מקצתו לשמעון לצד מערב, ומצר מזרח עכב לעצמו, ומצר לו מצר מערב שדהו של לוי ולא מצר לו מצר מזרח עד היכן מכר לו, אלא כתב מצר מזרח דמנה פליגא שמיצר מזרח היא השדה שחלקתי אותה מהשדה שמכרתי, או דמנה פסיקא או שכתב שמיצר מזרח היא השדה שפסקתי אותה מהשדה שמכרתי, אם כתב לו 'ואלין מצרנהו', קנה חצי השדה כיון שיש כאן ייתור לשון, אמרינן שבא לייפות כוחו, וכונתו לחלוק את השדה בינו לקונה, ואם לא כתב לו כן, כיון שאין ייתור לשון, ואין ברור כוונתו, יד בעל השטר על התחתונה, והלוקח לא קנה אלא תשעה קבין שהוא השיעור הפחות שנקרא 'שדה'.

סימן רב

המוכר את הספינה וקרונ וצמד בקר

ופרה וחמור ושפחה

ובו י"ח סעיפים

א המוכר את הספינה, מכר את התרן עץ גבוה שעליו תולין את המפרשים (פירוש, עץ גבוה שמולין עליו הנס. והנס, וילון המלוי במרן נגד הרוח) ואת הנס הוא המפרשים שתולין כנגד הרוח, ועי"ז הספינה נוסעת ואת העוגנין כשרוצים להעמיד את הספינה, מטילין אותו לים, ועי"ז מעכב את הספינה מלשוט (פירוש, כחל כעין מזלג המעגן ומעכב הספינה), ואת כל המשוטין המנהיגים אותה ובקלל זה החבלים שמושכין בהן הספינות לנמל (המגיד פכ"ז דמכירה), ואת הכפוש (פירוש, גשר) והאספלא כבש היינו שעולים בה מהיבשה לספינה והאסכלה היינו שיורדים עליה לתוך הספינה, ואת בית הפנים שבתובה מקום בספינה שמשמרים בה מים מתוקים לשתיה. וכל דברים הנ"ל מכורים עם הספינה שאין להם שימוש עצמי, אלא רק שמשמשים את הספינה. אבל לא מכר את הספינה הקטנה, בין שהיא עשויה לילך בה ליבשת, בין שהיא עשויה לצוד בה דגים, ולא את העבדים המשמשין בה, ולא את המרצופים שקים שנותנים בהם את הסחורה שמעבירים ע"י הספינה ולא את הסחורה שבתובה. וטעם כל זה, משום שאף שכל אלו תשמישי הספינה הן, מ"מ כיון שיש להם גם שימוש עצמי, אין טפלים לספינה. ובזמן שאמר לה 'הוא וכל מה שבתובה אני מוכר', הרי כלם מוכרים כיון שיש כאן ייתור לשון, וסוף סוף הם משמשים את הספינה הי"ז כלול בלשון.

ה ניסן

ב המוכר את הקרון לא מכר את הפרדות, בזמן שאינם קשורות עמו כי אין קשר בין הפרדות לקרון כיון שאין קשורים בו. מכר את הפרדות, לא מכר את הקרון מטעם הנ"ל דודאי אין שום קשר בין הפרדות לקרון. הגם: היו קשורין זה בזה, מכר הקרון מכר הפרדות כיון

שהקרון לבד לא ראוי לשימוש בלי הפרדות, לכן כיון שהן קשורות בקרון הרי הן כדבר אחד, אבל מְכַר הַפְּרָדוֹת לֹא מְכַר הַקְּרוֹן אף בקשורין, כיון שאפשר להשתמש בפרדות בלי הקרון (טור).

ג' יֵשׁ אוֹמְרִים דְּהֵינּוּ מְלִי בְּמוֹכֵר, אֲבָל בְּמִשְׁכִּיר אֶת הַקְּרוֹן הַשְּׂכִיר גַּם הַפְּרָדוֹת, אִם עַל פִּי שְׂאִינָם קְשׁוּרוֹת עִמּוֹ דִּאֵין דֶּרֶךְ לִשְׁכּוֹר קָרוֹן מִזֶּה וּפְרָדוֹת מֵאֲדָם אַחֵר, וּודאי הַכוּונה כפי המנהג, וְכוונתו הִיא לִהְיוֹת לַהֲשִׁיב אֶת הַפְּרָדוֹת עִם הַקְּרוֹן.

ו' ניסן

ד' מְכַר אֶת הַצֶּמֶד מִה שֶׁמַּחֲבִיבִים אוֹתוֹ לִשְׁנֵי בָקָר יָחַד כְּשֶׁרוֹצִים לַחְרוֹשׁ בָּהֶם, לֹא מְכַר אֶת הַבָּקָר. מְכַר אֶת הַבָּקָר, לֹא מְכַר אֶת הַצֶּמֶד, אֲפִלּוּ בְּמִקּוֹם שְׂקוּרִין [מְקַצְתִּין] לְצֶמֶד 'בָּקָר' מ"מ כִּשְׂאִמֵּר שְׁמוּכָר לוֹ 'בָּקָר' אֵין זֶה כּוֹלֵל אֶת הַצֶּמֶד. הַגֵּה: וְדוֹקָא שְׂאִינִן קְשׁוּרִין בְּיָחַד, אֲבָל אִם קְשׁוּרִין בְּיָחַד, מְכֻרִים (טור נָשֵׁם הַר"י הַלוי וְהַמְגִיד פֶּרֶק כ"ז דַּמְכִירָה ו"י פֶּרֶק הַסְּפִינָה).

ה' הַמוֹכֵר אֶת הָעוֹל, מְכַר אֶת הַפְּרָה דַּבְּפֵרָה אַחַת הַפְּרָה טַפְלָה לְעוֹל, דְּלֹא קוֹנִים עוֹל בְּלִי פֵרָה, מִשְׂא"כ בְּצֶמֶד מִיָּרֵי בְּשֵׁנֵי בָקָר. מְכַר אֶת הַפְּרָה, לֹא מְכַר אֶת הָעוֹל כִּי מוֹכְרִים פֵּרָה בְּלִי עוֹל. וְיֵשׁ חוֹלְקִין וְסוֹבְרִיא לְהוֹדוֹת הָעוֹל לֹא מְכַר פְּרָה כְּמוֹ בְּצֶמֶד וּבָקָר (טור נָשֵׁם הַלְּאָז"ד), וְכֵן נִרְאֶה לִי עֵקֶר.

ז' ניסן

ו' מְכַר אֶת הָעֵגְלָה, מְכַר אֶת הַבָּקָר כִּי לֹא מוֹכְרִים עֵגְלָה בְּלִי בָקָר. מְכַר אֶת הַבָּקָר, לֹא מְכַר אֶת הָעֵגְלָה כִּי מוֹכְרִים בָּקָר בְּלִי עֵגְלָה. וְיֵשׁ חוֹלְקִין וְסוֹבְרִיא לֹא מְכַר עֵגְלָה לֹא מְכַר אֶת הַבָּקָר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

ז' הַמוֹכֵר אֶת הַחֲמוֹר מְכַר אֶת הַפְּרָדָּעַת (פִּירוֹשׁ, כַּעֵין אֲחַף שְׁמִינִיץ עַל הַחֲמוֹר כֹּל הַיּוֹם כֹּל כִּדֵּי שִׁתְּמָמָה), וְאֶת הָאֲבָפָה (פִּירוֹשׁ, כִּלֵּי עֵץ נִמּוֹן עַל הַמַּרְדַּעַת לְרִכִּיבָה אוֹ כִּדֵּי לִמְנַע חֲכוּךְ הַמִּשְׁאוֹ), אִם עַל פִּי שְׂאִינָם עָלְיוֹ כִּי סָתַם חֲמוֹר עוֹמֵד לְרִכִּיבָה, וּמִרְדַּעַת וְאוֹכֵף נִצְרָכִים הֵם לְצוּרֵךְ הַרִכִּיבָה, אֲבָל לֹא מְכַר אֶת הַשֶּׁקֶ שְׁנוֹתָנִים בּוֹ אֶת הַמִּשְׂאֵה וְלֹא מְרַבֵּב הַנְּשִׂיִם נָשִׁים לֹא רֹכְבוֹת עַל חֲמוֹר כְּמוֹ אֲנָשִׁים, אֲלֵא בְּמִרְכָּבָה הַתְּלוּיָה מֵהַצֵּד, וְנִחְשָׁב כְּנִשְׂיָאָה מִשְׂאֵה, שֶׁחֲמוֹר לֹא עוֹמֵד בְּסִתְּמָא לְזֶה, וְאֲפִלּוּ הָיוּ עָלְיוֹ

בשעת המכר. אלא אם כן אמר לה הוא וכל מה שעליו מכור לך או שאמר וכל הראוי להיות עליו אע"פ שאינו עליו. וכן אם אמר שמוכרו בין לרכיבה ובין למשא, דאז מכור גם השק ומרכבת הנשים אע"פ שאינם עליו (טור צ"ט ה"י ור"י והרא"ש).

ח ניסן

ח בבל אלו הדברים אין הדמים ראיה שאפי' שילם יותר ממה שצריך לשלם על הצמד, אין זה ראיה שמכר גם את הבקר, אלא ודאי מכר רק את הצמד, ולענין הפרש המעות, הדין הוא **שאם טעה בכרי שדעת טעה** וא"כ אין ראיה שהתכוון למתנה אלא טעה בסכום, ולכן יש לו דין **אונאה** שעד שתות הוי מחילה, ובשתות בדיוק המקח קיים ומחזיר דמי האונאה או **בפול מקח** כשהאונאה יותר משתות, **כדין כל מוכר ולוקח, ואם טעה בכרי שאין תדעת טעה** שנתן לו דמים מרובים הרבה שאין צד שזה היה מחמת טעות, **לא בטל המקח** אע"פ שהוא יותר משתות, כיון שמוכח שלא נתן בטעות, אומרים **שנה מתנה נתן** לוי"י. הגה: **ודוקא במקום שכולם קורין לבקר בקר, ולצמד צמד, אבל אם רב בני אדם קורין לצמד בקר** היינו כשאומרים 'צמד' כוונתם גם לבקר, אז אמרינן **הדמים מודיעים** ואם לפי הדמים נראה שהתכוון לצמד ולבקר, הרי שניהם מכורים (טור צ"ט הרמ"ה). **ואם כל בני אדם קורין לצמד בקר** היינו כשאומרים 'צמד' כוונתם גם לבקר, **ולצמד לבד**, באופן זה כשאמר 'צמד' אפלו **בלא הודעת דמים הפל מכור** כיון שלא אמר 'צמד לבד' (שם). **ויש אומרים** **הא דאמרינן מכר בקר לא מכר הצמד, הינו בסתם, דאימור לשחיטה זבנה וממילא אין לו צורך בצמד, אבל אם פרש שקונה לרדיא** להרישה, גם

קצ. דין זה הוא ספק בגמ' ולא נפשט, לכן מספק המוציא מחבירו עליו הראיה, אבל אם בא ליד הלוקח, אין מוציאין ממנו מחמת הספק. **קצא.** פעמים שכן אומרים שהדמים ראיה, כגון קנה שור ויש ויכוח אם קנה להרישה או לשחיטה, כי לשון 'שור' סובל שני המשמעויות, אבל 'צמד' פירושו צמד ולא בקר, לכן אין הדמים ראויים לשנות את המשמעות [קצות]. **קצב.** ואפי' לא נתן לו עדיין את המעות רק סיכמו על מחיר זה, נחשב שהתחייב לו סכום זה במתנה ומוציאין ממנו.

כשאמר שקונה בקר מְכַר הַצֶּמֶד עִם הַבָּקָר כִּי אֵי אִפְשָׁר לַחְרוֹשׁ עִם בָּקָר בְּלִי צֶמֶד, וְהַצֶּמֶד נִטְפֵּל לְבָקָר (שם צִנֵּס הַרְמ"ה הֵכֵל צֵטוֹר).

מִן הַמּוֹכֵר אֶת הַשְּׂפָחָה, מְכַר בְּלִים בְּגָדִים שְׂעָלִיָּהּ, אֶפְלוּ הֵם מֵאָחַ דְּהַבְגָּדִים טְפִלִים לְלוּבָשִׁים, אֲבָל לֹא מְכַר הַשְּׂרָיִים וְלֹא הַנְּזָמִים וְלֹא הַטְּפָעוֹת וְלֹא אֶת הַקְּטָלִיאוֹת (פִּירוּשׁ, מוֹטִין שְׁעוֹרְכִין זֶהן גַּרְגִּיזֵי זֶהָ וְקוֹשְׁרֵין אֲוִמֵן עַל הַלְּוֹאֵר זְדַחֵק) שְׂבָצוֹנְאָרָה דְּהַתְּכִישִׁים לֹא בְּטִלִים לְלוּבָשִׁים. וְאִם אָמַר לָהּ 'שְׂפָחָה וְכָל מִדָּה שְׂעָלִיָּהּ', תְּרִי בְּלֵם מְכוּרִים, אֶפְלוּ יֵשׁ עָלֶיהָ בְּלִים תְּכִישִׁים שְׁלֵ שִׁוּי מֵאָח מְנָה.

ט ניסן

י הָאֹמֵר לְחֻבְרוֹ 'שְׂפָחָה מְעַבְרַת אֲנִי מוֹכֵר לְךָ', אוֹ שֶׁאִמַּר 'פְּרָה מְעַבְרַת אֲנִי מוֹכֵר לְךָ', מְכַר לוֹ אֶת הַתּוֹלֵד הַעוֹבֵר, כִּיֹּן שֶׁאִמַּר מִפּוֹרֵשׁ 'מְעוֹבֵרַת'. וְיֵשׁ אֲוִמְרִים דְּאֶפְלוּ מְכַר לוֹ שְׂפָחָה וּפְרָה סְתָם וְלֹא אִמַּר 'מְעוֹבֵרַת', אֲבָל אִירִי שֶׁאִמַּר 'שְׂפָחָה זֹה' אוֹ פְּרָה זֹה, אִם הֵם מְעַבְרוֹת הַתּוֹלֵד מְכוּר (טוֹר צִנֵּס הַרְמ"ט).

יא אִמַּר לוֹ 'שְׂפָחָה מֵינִיקָה אֲנִי מוֹכֵר לְךָ', פְּרָה מֵינִיקָה אֲנִי מוֹכֵר לְךָ, לֹא מְכַר לוֹ אֶת הַתּוֹלֵד כִּי הַתְּכוּוֹן שִׁישׁ לָהּ חֵלֶב הַרְאוּי לְשִׁימוֹשׁ, וְלִכֵּן הַדְּגִישׁ 'מֵינִיקָה', וְלִכֵּן אִין רְאוּיָה שֶׁהַתְּכוּוֹן בִּזָּה לְכֻלּוֹ אֶת הַוּוֹלֵד. אֲבָל אִמַּר 'חֲמוּרָה מֵינִיקָה אֲנִי מוֹכֵר לְךָ', מְכַר לוֹ אֶת הַסִּיָּח (פִּירוּשׁ, חֲמוּר קֶטֶן), שְׂאִין אֲדָם קוֹנֵה חֲמוּר לְחֻלְבָּה שֶׁאִינוּ רְאוּי לְשִׁימוֹשׁ, וּבַהֲכֻרַח כִּשֶׁאִמַּר 'מֵינִיקָה' הַתְּכוּוֹן שֶׁמוֹכֵר גַּם אֶת הַוּוֹלֵד.

יג ניסן

יב הָאֹמֵר לְחֻבְרוֹ 'רֹאשׁ עֶבֶד זֶה' אוֹ 'רֹאשׁ חֲמוּר זֶה' אֲנִי מוֹכֵר לְךָ, תְּרִי זֶה מְכַר חֲצִיֹן כִּיֹּן שֶׁאִי אִפְשָׁר לְהוֹרִיד אֶת הַרֹאשׁ וְלִמּוֹכְרוֹ בְּנִפְרָד, בַּהֲכֻרַח שֶׁהַתְּכוּוֹן לְמִכּוּר לוֹ בְּגוֹף הָעֶבֶד, וְכִיֹּן שֶׁלֹּא פִירֵשׁ שֶׁמוֹכֵר לוֹ אֶת הַכֵּל, וְדָאִי הַתְּכוּוֹן לְחֻלְקוֹ בֵּינֵיהֶם. וְכֵן תְּרִין בְּכָל אֲבָר שְׂחֵנְשָׁמָה תְּלוּיָהּ בֵּי. אָמַר לָהּ 'יֵד עֶבֶד זֶה' אוֹ 'יֵד חֲמוּר זֶה' אֲנִי מוֹכֵר לְךָ, מְשִׁמְנִים בֵּינֵיהֶם (פִּירוּשׁ, לְשׁוֹן שׁוּמַל, כְּלוּמַר שִׁשׁוּמוֹ אֲוִמוֹ אֲזַר שֶׁמְכַר לְאִמְזָה מִלְּאֲכָה הוּא רְאוּי, וְלִפִּי שׁוּי יֵטוּל). וְכֵן תְּרִין בְּכָל אֲבָר שְׂאִין הַנְּשָׁמָה תְּלוּיָהּ בֵּי.

יג אָמַר לָהּ רֹאשׁ פָּרָה אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, אַע"פ שֶׁרֹאשׁ הוּא אֲבֵר שֶׁהִנְשֵׁמָה תְלוּיָהּ בּוֹ, מ"מ לֹא מְכָר אֶלָּא הָרֹאשׁ בְּלִבָּהּ, שֶׁחֲרֵי רֹאשָׁהּ נִמְכְּרָה תָּמִיד בְּבֵית הַמִּטְבָּחִים וְלִזֵּה הַתְּכוּוֹן.

יא ניסן

יך הַמוֹכֵר אֶת הָרֹאשׁ אִפְי' אַחֵר שְׁחִיטָהּ, בְּבִחְמָה נִסָּה, לֹא מְכָר אֶת הַרְגָּלִים, מְכָר אֶת הַרְגָּלִים, לֹא מְכָר אֶת הָרֹאשׁ. מְכָר אֶת הָרֹאשׁ, לֹא מְכָר אֶת הַכְּבֵד, מְכָר אֶת הַכְּבֵד, לֹא מְכָר אֶת הָרֹאשׁ כִּי בִבְהֵמָה גִּסָּה כָּל חֵלֶק יֵשׁ לוֹ חִשְׁבּוֹת עֲצֻמִּית. אֲבָל בְּבִחְמָה דְּקָה, מְכָר אֶת הָרֹאשׁ, מְכָר אֶת הַרְגָּלִים כִּי בִבְהֵמָה דְּקָה הִרְגָּלִים שְׁאִינִם חֲשׂוּבִים נִטְפָּלִים לְרֹאשׁ, מְכָר אֶת הַרְגָּלִים לֹא מְכָר אֶת הָרֹאשׁ כִּי הִרֹאשׁ לֹא נִטְפָּל לְרֹגְלִים. מְכָר אֶת הָרֹאשׁ, מְכָר אֶת הַכְּבֵד כִּי הַכְּבֵד שְׁאִינוֹ חֲשׂוּב נִטְפָּל לְרִיאוֹהּ, מְכָר אֶת הַכְּבֵד, לֹא מְכָר אֶת הָרֹאשׁ.

מז אֵין דְּבָרִים אֵלּוֹ אֲמוּרִים, אֶלָּא בְּמָקוֹם שְׁאִין מְנַהֵג יְדוּעַ, אֲבָל בְּמָקוֹם שְׁיֵשׁ מְנַהֵג יְדוּעַ הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחֵר הַמְּנַהֵג.

יב ניסן

מז הַמוֹכֵר אֶת הַבּוֹר, לֹא מְכָר מִימְיוֹ כִּי הַמַּיִם יֵשׁ לָהֶם חִשְׁבּוֹת עֲצֻמִּית. אֲבָל מְכָר אֲשַׁפָּה מָקוֹם גְּבוּהָ אוֹ עֵמוֹק שְׁמִיּוּעַד לְהַנִּיחַ שֵׁם זָבֵל, מְכָר זָבֵלָהּ כִּי הַזָּבֵל אִינוֹ חֲשׂוּב וְטַפֵּל לְמָקוֹמוֹ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים מְכָר בּוֹר, מְכָר מִימְיוֹ דֵּהמַיִם טַפָּלִים לְבוֹר (טוֹר צַסֵּס רַעֲזָ"ס וְהַלָּא"ט) מְכָר מַיִם וְזָבֵל, לֹא מְכָר הַבּוֹר וְהָאֲשַׁפָּה דוֹדַי הַבּוֹר אוֹ הָאֲשַׁפָּה לֹא בְטָלִים לְמַיִם אוֹ לְזָבֵל (טַס צַסֵּס רַמְזָ"ס).

יז מְכָר שׁוֹבֵךְ, מְכָר יוֹנִים דֵּהיוֹנִים טַפָּלִים לְשׁוֹבֵךְ. מְכָר פְּנֹרֶת, מְכָר דְּבִוְרִים דֵּהדְבוּרִים בְּטָלִים לְכוּרֶת.

יג ניסן

יח יֵשׁ אוֹמְרִים דֵּהוּא תְּדִין אֶפְכָּא מְכָר יוֹנִים, מְכָר שׁוֹבֵךְ. מְכָר דְּבוּרִים, מְכָר פְּנֹרֶת. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים שְׁאִם מְכָר דְבוּרִים מְכָר כּוּרֶת אוֹ מְכָר יוֹנִים מְכָר שׁוֹבֵךְ, שֶׁפָּרַשׁ שְׁמֹכֵר 'כָּל' פְּרוֹת הַשׁוֹבֵךְ וְהַפְּנֹרֶת בְּלִי שְׁיִזוּר שֶׁהַמוֹכֵר לֹא שְׁיִיר לְעֲצֻמוֹ כְּלוּם מֵהַדְבוּרִים וְהַיוֹנִים, לְכֵן אוֹמְרִים שֶׁהַתְּכוּוֹן לְמְכּוֹר גַּם אֶת הַכוּרֶת וְהַשׁוֹבֵךְ. אֲבָל אִם מְכָר סֵתָם פְּרוֹת הַפְּנֹרֶת דְּבַלְשׁוֹן זֶה מִשְׁמַע שֶׁמְכָר לוֹ רַק חֵלֶק מֵהַפְּרוֹת, וְחֵלֶק שְׁיִיר

לעצמו, ולכן לא מבעיא שלא מכר הפורת כי הוא זקוק לכוורת לעצמו, אלא אף הדבורים לא מכר בלם, אלא יקח חלוקת שלשה נחילים (פירוש ג' חבורות הנולדות ראשונה, שכן דרך הכורת שנתחלת ימות הקיץ יולא מן הכורת נחיל של דבורים ילדות ומציא כורת חדש ומכניסן לתוכו, וכן לסוף ט' או י' ימים וכו', רש"ס) הראשונים ג' הקבוצות הראשונות של הדבורים שנולדים שייכים לחוקה, ומכאן ואילך נחיל ומניח נחיל, כיון שרואים שרצונו לשייר לעצמו הכוורת וחלק מהדבורים, צריך לשייר באופן שהדבורים לא יעזבו את הכוורת כדי שתתישב הפורת. וכן אם מכר סתם פרות השוכה כוונתו למכור רק את הגוזלות שיוולדו, אבל שייר לעצמו את זוג היונים שהולידו את הגוזלות, ולכן אינו יכול לטל כל הגוזלות שילדו בו מעתה, מפני שאם לא ישייר לו שום גוזלות האמהות בורחות, נמצא שהחריב כל השוכה והוא התכוון הרי לשייר לעצמו את האמהות, אלא מניח מהם בכמות שיש בה כדי ליישב השוכה, ובמה מניח, אם [היו בו] אמהות ובנות בעת מכירת הפרות, מניח פריכה (פירוש, דרך היונים לעשות שני ולדות ככל חדש זכר ונקבה, וכל שני ולדות נקראו זריכה) ראשונה שילידו האמהות, כדי שיצמנתו שיהיו חברה להאמהות עם הפריכה הראשונה ועם הפנות שעמהם כי לצורך חברה צריך שיהיו שש, וכאן יש זוג האמהות וזוג הבנות, ולזה מצרפים את הזוג הראשון שנולד, וכן מניח כמה שילידו הפנות שתי פריכות, כדי שיצמנתו הפנות עם שתי פריכות שילידו כי הבנות גם צריכות חברה של שש, והאמהות לא נחשב חברה לבנות [כי בת נחשבת חברה לאמא ואין האמא נחשבת חברה לבת], ולכן צריכות חברה מהבנות שהן מולידות. וכל הנולד מאחר שתי פריכות של פנות ותפריכה הראשונה של אמהות, הרי אלו שלו. הגה: בכל דברים אלו אין חלוק בין מכר למתנה, אף על גב דלענין דברים המתברים יש חלוק, כמו שנתבאר לעיל סימן רט"ו סעיף ו', לענין משלטלין אין חלוק (טור נ"ס).

סימן רכא

מוכר שאמר במאתים ולוקח אומר במנה וכו סעיף אחד

א המבכיש לקנות מחברו מקח, מוכר אומר במאתים אני מוכר לך, והלוקח אומר אני לוקח אלא במנה, והלך זה לביתו וזה לביתו כיון שלא הגיעו להסכמה על המחיר, ואחר כך נתקבצו שוב ומשך זה החפץ סתם בלי לומר באיזה מחיר מוכן למשוך, רואים אם המוכר הוא שתבע שקרא להלוקח ונתן לו החפץ, אינו נותן אלא מנה כיון שהמוכר קרא ללוקח כדי לבצע את המכירה, בהכרח שהסכים למחיר שהציע הלוקח. ואם הלוקח הוא שפא למוכר ומשך החפץ סתם, תיב לתן מאתים כי בהכרח שהסכים למחיר שדרש המוכר. הגה: ה'יה בתחלה קציצה פיניקה הסכימו ביניהם על המחיר, וחדד אחד כגון שהמוכר חזר בו בגלל שהמחיר נראה לו זול, וחדרו ומשכו סתם ע"י שהקונה פייסו להסכים למכירה, אבל לא אמרו בפירוש שמסכימים למחיר הראשון, אקרינן ודאי על קציצה הראשונה קנו כיון שבמוכר החוזר בו יש לקונה זכות תרעומת עליו, אמרנו שכשנתפייס התכוון על דעת המחיר הראשון (נמוקי יוסף פרק האמנין).

סימן רכב

שנים חלוקים על המקח, ושאר מענות שבין המוכר והלוקח וכו ד' סעיפים

יד ניסן

א שנים שמתוכחים למי מכר המוכר את המקח, נאמן בעל המקח המוכר לומר לזה מכרתי ולזה לא מכרתי, אימתי, בזמן שהמקח יוצא

מתחת ידו דכל זמן שהוא בידו מתאמץ לזכור למי מכרה, ולכן יש לו נאמנות של שני עדים, **אבל אם אין המקח יוצא מתחת ידו** אלא הוא כבר ביד שניהם **הרי הוא** נאמן רק כעד **אחד בלבד** וכיון ששניהם מוחזקין בחפץ דינם כשנים אוחזין בטלית שחולקין בשבועה, אבל זה שהמוכר מעיד לטובתו נוטל בלי שבועה כיון שיש לו עד המסייעו, וְאע"פ שהוא המוכר, מ"מ דינו **בעדות זו כדיון כל אדם**, שְׁחָרֵי אֵינוּ נוֹנֵעַ בְּעֵדוּתוֹ דבכל מקרה הוא ודאי מכר לאחד ואין לו נגיעה לומר למי מכר. ומה שאמרנו שאם המקח בידו נאמן, **לא שָׁנָא נָקֹט זֵזֵי מִחַד שְׁקִיבֵל מַעוֹת רַק מֵאֶחָד וְאוֹמֵר שֶׁמֶכַר לוֹ וְלֹא לַשֵּׁנִי**, **לא שָׁנָא נָקֹט זֵזֵי מִשְׁנַיִם וְאָמַר שְׁאֶחָד מֵהֶם נָתַן לוֹ בְּעַל פְּרָחוֹ** ומכר לזה שנתן לו מעות ברצונו (טור). וְלִפְיֵכֶּךָ כִּיּוֹן שְׁכַל דֵּינוּ הוּא רַק מִכַּח עֲדוּת, שֶׁמַּעִיד מֵהַיָּה מִתְחִילָה, **אִם נָטַל תְּדָמִים מִשְׁנַיִם, וְנָטַל מֵאֶחָד מִדְּעָתוֹ וּמֵאֶחָד בְּעַל פְּרָחוֹ, וְלֹא יָדַע מִמֵּי נָטַל מִדְּעָתוֹ וּמִמֵּי נָטַל בְּעַל פְּרָחוֹ, בֵּין שְׁתֵּי הַמִּקְחַת בְּיָדוֹ בֵּין שְׁתֵּי שְׁנֵיהֶם תּוֹפְסִים בּוֹ,** כיון שאינו יודע מי נתן לו בהסכמתו **אין פֶּאֶן עֲדוּת כִּלְלַל** והמוכר כמו שאינו אומר כלום, ודינו כשניים אוחזין בטלית שכל אחד אומר שהחפץ שלו, וְהַדִּין הוּא שְׁכַל אֶחָד מֵהֶם נִשְׁפָּע בְּתַקְנַת חֲכָמִים בְּנִקְיֻטַּת חֲפֵץ, וְנִזְטַל חֲצֵי הַמִּקְחַת וְחֲצֵי תְּדָמִים מֵהַמוֹכֵר.

ב הלוקח מאחד מחמשה בני אדם, וכל אחד מהם תובע אותו ואומר אני הוא בעל המקח ועליך לשלם לי דמי המקח, והוא אינו יודע ממי מהם לקח, מניח דמי המקח ביניהם היינו בב"ד ומסתלק, ויהיו תדמים מנחים בבית דין עד שיודע זה לזה או עד שיבא אליהו. ואם הוא חסיד, נותן דמים לכל אחד ואחד, כדי לצאת ידי שמים ודווקא כשכולם תובעים אותו בטענת ברי, אבל כשהם גם שמוא, אין חייב אפי' לצאת ידי שמים ק"ד.

טו ניסן

ג לקח מקח מאחד מחמשה בני אדם וכפר בו ונשבע על שקר, ועשה תשובה והרי הוא רוצה לשלם, וכל אחד ואחד תובע אותו ואומר אני הוא שבפירת בי ונשבעת על שקר, והוא

אומר איני יודע, תיב לשלם לכל אחד ואחד, מפני שעבר עברה שנשבע לשקר, ואין יוצא ידי תשובה עד שישלם לנגזל, ולכן אין יוצא ידי חובתו בהנחה בב"ד עד שישלם לכולם.

ד תרי שפען על חברו ואמר מברת לי ותן לי החפץ, והוא אומר לא מברתי, או מברתי ולא נתת לי הדמים ולכן איני רוצה לתת לך את החפץ, או שפען הלוקח ואמר שנתן הדמים ועדין לא משך וכעת מתברר שיש לו איזה מום, ורוצה לחזור מהמקח, או טוען משבתי ולא ראיתי חפץ זה שלא שם לב למום זה, ואילו ידעתי לא קניתי, והמוכר אומר לו הודעתיו לך מתחילה שיש בו מום זה, או שאמר אחד מהם תנאי היה בינינו והתנאי לא נתקיים, והאחד אומר לא היה תנאי כלל, בכל אלו הפענות וכיוצא בהם המוציא מחברו עליו הראיה. לא היתה שם ראיה וממילא אי אפשר להוציא ממנו, מ"מ נשבע הכופר שמבקשים להוציא מידו, שבועת הסת שתקנו חז"ל שעל כל כפירת תביעה אע"פ שהוא מוחזק, עליו להישבע ולהכחיש טענת השני. ואם הודה במקצת הפענה, ישבע שבועת התורה על השאר, או שיש עליו עד אחד ומכחיש דבריו, נשבע שבועת התורה בשאר הפענות כלן. הגה: יש מי שכתב, האומר שדה מברתי ואיני יודע למי, ובא אחד ואמר אני הלוקח, נאמן בשבועה. ודעת הרשב"א דאין נאמן כלל (הגהות מימוני פרק משיעי מאישות).

סימן רכג

המחליף פרה בחמור וילדה, או מי שיש לו שני

עבדים או שני שדות

וכו ה' סעיפים

טז ניסן

א המחליף פרה בחמור ע"י קנין חליפין, דהיינו שברגע שבעל הפרה מושך את החמור, זכה בעל החמור בפרה תמורת חמורו, ומשך בעל הפרה את החמור, ועדין הפרה בביתו כי לא הספיק ליתנה לבעל

החמור, אבל באמת היא כבר שייכת לבעל החמור, ויִלְדָה, וְטָעַן בְּעַל הַפֶּרָה שִׁילְדָה קָדָם שֶׁמִּשְׁדָּךְ הַחֲמוֹר וּמִמִּילָא הוּוֹלֵד שְׁלוֹ, וּבְעַל הַחֲמוֹר אוֹמֵר אַחַר מְשִׁיבַת הַחֲמוֹר יִלְדָה וְכוּן שֶׁ"י מְשִׁיבַת הַחֲמוֹר הִפְרָה שְׁלוֹ, מִמִּילָא הוּוֹלֵד שְׁלוֹ, וְכֵן הַמוֹכֵר שֶׁפָּתְחוּ וְקִבְּלוּ הַמְּעוֹת וְעִי"ז נִקְנָה לְקוֹנָה כִּי עֶבֶד נִקְנָה בְּקִנּוּן כֶּסֶף, וְיִלְדָה הַשִּׁפְחָה, הַמוֹכֵר אוֹמֵר שִׁילְדָה קָדָם שֶׁקִּבְּלוּ הַמְּעוֹת וְהוּוֹלֵד שְׁלוֹ, וְהַלּוֹקֵחַ אוֹמֵר אַחַר כֶּף יִלְדָה וְהוּוֹלֵד שְׁלִי, אֶפְלוּ אִם הַלּוֹקֵחַ טוֹעֵן בְּרֵי וְהַמוֹכֵר טוֹעֵן שְׁמָא, עַל הַלּוֹקֵחַ לְהֵבִיא רְאִיָּה כִּי הַמוֹכֵר מוֹחֹזֵק וְהַמוֹצִיא מַחֲבִירוֹ עֲלֵיו הִרְאִיָּה, אֶפְלוּ אִין הַפֶּרָה וְהַשִּׁפְחָה בְּרִשּׁוֹת מוֹכֵר אֵלָא עוֹמְדֵת בְּאַנָּם וּא"כ הַמוֹכֵר אֵינוֹ מוֹחֹזֵק, מ"מ הוּא שְׁלוֹ, כִּיוֹן שֶׁשְׁנֵיהֶם אֵין מוֹחֹזְקִים, אוֹלִינן אַחַר חֻזְקַת הַבְּעֵלִים הִרְאִישׁוּנִים, וְאִם הַלּוֹקֵחַ לֹא הֵבִיא רְאִיָּה דִּהְדִּין שֶׁנִּשְׁאָר בְּרִשּׁוֹת הַמוֹכֵר, יִשְׁבַּע הַמוֹכֵר עַל וְלֹד הַפֶּרָה בְּנִקְיֻמַּת חֶפְצֵי דְנִחְשָׁב שֶׁתּוֹבְעוּ פְרָה וְעוֹבֵר, וּמוֹדָה לוֹ עַל הַפֶּרָה, וְהוּי מוֹדָה בְּמִקְצַת דְּחֵיב שְׁבֻעָה דְּאוֹרִייתָא [ול"ח הִלְךְ דִּתְבַעוּ פְרָה מְעוֹבֵרַת וְנוֹתֵן לוֹ פְרָה רִיקְנִית דְּלֹא הוּי מִמֶּשׁ הִילְךְ], וְעַל וְלֹד הַשִּׁפְחָה יִשְׁבַּע הַסֵּת דְּאֵין שְׁבֻעָה דְּאוֹרִייתָא בְּעֵבֵדִים. וְאִם הַלּוֹקֵחַ מְחֻזָּק, עַל הַמוֹכֵר לְהֵבִיא רְאִיָּה דְּמוֹחֹזֵק עֲדִיף עַל חֻזְקַת מְרָא קְמָא.

ב זָה אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ, וְזֶה אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ, וְאֵינוֹ בְּרִשּׁוֹת אֶחָד מֵהֶם, עַל הַלּוֹקֵחַ לְהֵבִיא רְאִיָּה כִּיוֹן שֶׁיֵּשׁ חֻזְקַת בְּעֵלִים הִרְאִישׁוּנִים^{קכ"ג}, אֲבָל אִם לּוֹקֵחַ בְּרֵי וּמוֹכֵר שְׁמָא, כִּיוֹן שֶׁאֵינוֹ בְּרִשּׁוֹת אֶחָד מֵהֶם, יַחֲלוּקוּ, וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֶפְלוּ הַתּוֹבֵעַ טוֹעֵן בְּרֵי וְהַנִּתְבַּע שְׁמָא מֵהֵנִי חֻזְקַת מְרָא קְמָא וְשִׁיֵּד לְמוֹכֵר (טור), וְיֵשׁ מִי שְׁאוֹמֵר שִׁיַּחֲלִקוּ כִּיוֹן שֶׁשְׁנֵיהֶם שְׁמָא וְאֵף א' מֵהֶם לֹא מוֹחֹזֵק.

יז ניטן

ג זָה אוֹמֵר בְּרִשּׁוֹתֵי יִלְדָה, וְהָאֶחָד שׁוֹתֵק, זָכָה הַטּוֹעֵן בְּוָלָד כִּי שְׁתִּיקָה כְּהוֹדָא^{קכ"ד}.

מוֹתֵר מִשְׁלוֹ, וְרַק מִמִּידַת חֲסִידוֹת אֵינוֹ יוֹצֵא יוֹצֵא יוֹצֵא עַד שֶׁיִּשְׁלַם לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, וְלֹא קִשּׁוֹר אִם תּוֹבְעִים אוֹתוֹ אוֹ לֹא.
 קְצָה. הַסְּמ"ע מִסְתַּפֵּק אִם בְּאוֹפֵן זֶה שֶׁהַלּוֹקֵחַ שְׁמָא, שְׁמָא נוֹטֵל הַמוֹכֵר בְּלִי שְׁבֻעָה, וְצ"ע.
 קְצוֹ. שְׁתִּיקָה כְּהוֹדָא אוֹמְרִים רַק בְּמִקּוֹם דְּהוּי לִיה לְמִידַע, אֲבָל בְּלִי זֶה לֹא הוּי שְׁתִּיקָה כְּהוֹדָא [עֵרוֹן הַשְּׁלַחן].

ד מי שהיו לו שני עבדים, גדול וקטן, או שתי שדות אחת גדולה ואחת קטנה, הלוקח אומר גדולה לקחת, והמוכר אומר קטנה היא שלקחת, על הלוקח להביא ראיה ויטול מה שתובע, או ישבע המוכר הסת שלא מכר אלא קטן, הטעם שלא נשבע שבועה דאורייתא כדן מודה במקצת, משום שאין נשבעין על העבדים ועוד דהוי 'הילך' דמה שמודה נותנו מיד, ועוד דעבד גדול וקטן נחשב כשני מינים ומה שתבעו לא הודה לו. ואם היתה שם הודאת מקצת על מטלטלין המחייבת שבועה דאורייתא, ראה בהערה פ"י, ישבע שבועת התורה על המטלטלים, ויגלגל עליהם הקרקעות כי אע"פ שאין נשבעים על העבדים או על הקרקעות, מ"מ ע"י גלגול נשבעים.

יח ניסן

ה אומר הלוקח גדול לקחת, והמוכר שותק, וזה הלוקח בגדול דשתיקה כהודאה. ואם אומר המוכר איני יודע, על הלוקח להביא ראיה, או ישבע המוכר הסת שאינו יודע, ואין לזה הלוקח אלא קטן.

סימן רכד

המחליף פרה בחמור, או שקנה ונמצא נקב

בבית הכוסות

וכו ב' סעיפים

א כל מי שנולד ספק ברשותו, עליו להביא ראיה. ביצד, המחליף פרה בחמור, ומשך בעל החמור את הפרה ועי"ז החמור נקנה לבעל הפרה, ולא הספיק בעל הפרה למשך החמור עד שמת החמור

קצו. כגון שתבע עבד גדול עם בגד הראוי לו והודה בעבד קטן עם כסות הראוי לו, דהודה במקצת על תביעת הבגד שהוא מטלטלין, ואיירי שהבגד לא תפור דא"כ בגד גדול ובגד קטן נחשבים כשני מינים, אלא תבע בד במידה הראוי לתפור בגד גדול, והודה במידה של בגד קטן. וכן בשדה תבע שדה גדולה עם עומרית התלושין והודה בשדה קטנה עם עומרית, דהו"ל מודה במקצת במטלטלין.

ולא ידוע אם החמור מת לפני שבעליו משכו את הפרה וההפסד לבעל החמור, או שמת אחרי שכבר משך את הפרה וההפסד לבעל הפרה, כיון שהחמור נמצא ברשות בעל החמור, אמרינן 'כאן נמצא כאן היה' ומסתמא החמור מת כשהיה עדיין בבעלותו, ולכן **על בעל החמור להביא ראיה שהיה חמורו קיים בשעת משיכת הפרה, וכן כל ביוצא פנה אבל אם החמור לא היה בביתו אלא באגם, לא אמרינן שחוקה שמת ברשות בעל החמור. הגה: י"ש אומרים דעל בעל הפרה להביא ראיה, דמאחר שבעל הפרה קנה את החמור בכל מקום שהוא ע"י שבעל החמור משך את פרתו, הרי נחשב שהחמור היה ברשות בעל הפרה ולכן עליו להביא ראיה שהחמור מת קודם משיכת הפרה, ואם לא מביא ראיה אומרים שלחמור יש חוקת חיים, ומת כמה שיותר מאוחר, דהיינו כשכבר היה שייך לבעל הפרה, כמו שיתבאר בסמוך בסעי' ב' לענין טבח (טור נטס הר"ט), ואם אינו מביא ראיה, ישבע המוכר שלא ידע המומין אלו היינו באופן שלא מת אלא נמצאו מומין ולא יודעים מתי נעשו מומין אלו, וה"ה במת צריך להישבע שלא יודע מתי הוא מת, ופטור (מרדכי פרק המדיר). ראובן החליף עם שמעון סוס ב"ין שראובן מוכר לשמעון את סוסו תמורת היין שיש לשמעון, וכאשר משף שמעון הסוס וצריך עדיין לתת את היין שלו לראובן בא גוי ולקחו ממנו ואמר הגוי שהסוס נגנב ממנו והוא שלו, ומחמת שהסוס נלקח ממנו בטענת גניבה רוצה שמעון להחזיק ב"ין שפידו ולא לתת אותו לראובן, אם ראובן מודה שנגנב הסוס, הוי מקח טעות ויובל שמעון להחזיק מה שפידו. אבל אם ראובן אינו מודה, אמרינן הגוי משקר, וצריך לתת היין לראובן כיון שהספק התעורר אחרי שכבר משך את הסוס והתחייב בדמיו לראובן (מרדכי פרק הוהב ומשומת מימוני דקנין סימן ו').**

יט ניסן

ב מחט שנמצא פעכי בית הפוסות ונקבה אותו נקב מפלש באופן שאם נקב זה נעשה מחיים הוא טריפה והוי מקח טעות, ואם נעשה אחר שחיטה אינו טריפה, ולא יודעים מתי נעשה נקב זה, אם נמצא עליה על המחט קורט דם, בירוע שזו נטרפה קודם שחיטה כי אחר שחיטה לא אמור להימצא דם ע"ג המחט מחמת הנקב, לפיכך כיון שאם נמצא טיפת דם ע"ג המחט אומרים שנעשה ודאי מחיים, לכן אם הגליד (פירוט, עור דק שעלה על המכה, ערוך ורש"י פרט קרוט"א) פי המכה בודאי הנקב נעשה

כבר לפני ג' ימים, ולכן בִּירוּעַ שׁוּזוּ נְטָרְפָה שְׁלִשָּׁה יָמִים קוֹדֵם שְׁחִימָה ולכן אם הקנייה התבצעה בתוך ג' ימים אלו, הרי זה מקח טעות, ואם הקנייה היתה קודם ג' ימים, הדבר בספק, לֹא הַגְלִיד פִּי הַמַּכָּה וא"כ ודאי שנטרפה בתוך ג' ימים, תְּרֵי זֶה סַפֵּק, וְעַל הַמַּכָּה לְהַבִּיא רְאִיָּה שְׁקֵדָם לְקִיחָתוֹ נְטָרְפָה, שְׁתֵּרֵי בְּרִשּׁוֹתָיו נוֹלֵד הַסַּפֵּק, וְאִם לֹא הַבִּיא רְאִיָּה, יִשְׁלָם הַדָּמִים לַמוֹכֵר.

סימן רכה

**אם קיבל עליו כל אונם שארע, או התנה בפרוש
שלא יהיה עליו אחריות**

ובו ו' סעיפים

א כָּל הַמוֹכֵר כִּרְקַע אוֹ עֶבֶד אוֹ מַפְלְטָלִין, תְּרֵי זֶה חַיֵּב בְּאַחֲרֵיּוֹתָיו. בִּיצֵר, אִם בָּא אַחֵד וְהוֹצִיא הַמַּקְח מִיַּד הַלּוֹקֵחַ מִחֲמַת הַמוֹכֵר מִחֲמַת שֶׁהַמוֹכֵר חַיֵּיב לוֹ כֶּסֶף, אוֹ מְשׁוּם שֶׁהֵבִיא עֵדִים שֶׁהַמוֹכֵר גִּזְלָה מִמֶּנּוּ, כִּיוֵן שֶׁהַמוֹכֵר חַיֵּיב בְּאַחֲרֵיּוֹתָיו חוּזֵר הַלּוֹקֵחַ וְנוֹטֵל כָּל הַדָּמִים שֶׁנִּתְּנוּ עִבּוֹר הַמַּקְח מִן הַמוֹכֵר, שְׁתֵּרֵי נִלְקַח הַמַּקְח מִחֲמַתוֹ שֶׁל הַמוֹכֵר. בְּדִין תִּדּוּן כָּכָל מַמְכָּר, אִפֵּי עַל פִּי שְׁלֹא פָּרַשׁ הַלּוֹקֵחַ דְּבָר זֶה שֶׁהַמוֹכֵר מִקְבֵּל אַחֲרֵיּוֹת, אֲלֵא קִנְיָה סְתָם. אִפְּלוּ מִכֵּר הַפְּרָקַע בְּשִׁטָּה, וְלֹא תוֹבֵיר בּוֹ אַחֲרֵיּוֹת, לֹא אִמְרִינן מִדְּכַתֵּב שִׁטְר וְלֹא פִּירַשׁ בּוֹ אַחֲרֵיּוֹת, ש"מ שֶׁלֹּא קִיבֵל עֲלָיו אַחֲרֵיּוֹת, אֲלֵא תְּרֵי זֶה חַיֵּב בְּאַחֲרֵיּוֹתוֹ, שְׁאַחֲרֵיּוֹת שְׁלֹא נִזְכָּר, טְעוֹת סוֹפֵר הוּא כִּי אָדָם לֹא זוֹרֵק כֶּסֶף בַּחֲנִינִם.

ב ניסן

ב בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁהַמוֹכֵר צָרִיךְ לְשַׁלֵּם לוֹ מְשׁוּם שֶׁטְרָפוּ מִמֶּנּוּ, בְּשֶׁהוֹצִיא הַטוֹרֵף אֶת הַמַּקְח מִיַּד הַלּוֹקֵחַ בְּבֵית דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל הֵייוּ שֶׁהוֹצִיא מִמֶּנּוּ כְּדוּן, בְּגוֹן שְׁתֵּיהֶם הַמַּקְח מַפְלְטָלִין וְהָיוּ גְּנוּבִים אוֹ גְּזוּלִין ע"י שֶׁהֵבִיא עַל כֵּךְ עֵדִים, [אֲבָל בְּמַטְלָלִין לֹא שִׁיךְ טְרִיפָה מִחֲמַת חוֹב, דְּאִין טוֹרְפִין מַטְלָלִין מִלְּקוּחוֹת], אוֹ שְׁחִיחָה הַפְּרָקַע גְּזוּלָה, אוֹ שְׂבָא בְּעַל חוֹב שֶׁל מוֹכֵר וְטָרְפָה מִיַּד הַלּוֹקֵחַ, וְהַכֵּל נַעֲשֶׂה בְּבֵית

דין של ישראל. אבל אם גוי הוא שהוציא המקח מהלוקתו, בין בדין המלך בין בערכאות שלהם, אין המוכר חייב באחריותו, ואף על פי שהגוי טוען שהמוכר נגב חסין זה או גולו ממנו, והביא עדי גוים על כך, אין המוכר חייב כלום, שהיה אגס הוא כיון שאי אפשר לסמוך על עדות של גוים כי הם שקרנים [ולכן לא מהני שטרפוהו בדין המלך, אע"פ שדינא דמלכותא דינא, מ"מ כיון שהמלך מסתמך על עדות שקרנים, אינו דין], ולכן נחשב שאנסוהו ממנו שלא כדין ואין המוכר חייב באחריות אגס כי זה לא נכלל בהתחייבותו. אבל הוציא ממנו ע"פ עדים ישראלים, הרי זה חייב באחריותו.

ג במה דברים אמורים שאינו חייב באחריות אונס, בשלא התנה עמו. אבל אם התנה עמו בפירוש שכל אגס שיולד בקרקע זה יהיה חייב לשלם, חלה התחייבותו, ולכן אפלו בא גוי וגולה מהמת המוכר, חייב לשלם כי הטריפה היתה מחמת שהטורף טוען 'שהמוכר' גולה ממנו, ולכן אע"פ שאין מאמינים לו, מ"מ המוכר קיבל אחריות על אופן כזה. אבל אם נפסק הנחר שהיה משקה אותה וממילא אין השדה ראויה לגדל כראוי, או שחור הנחר לעבר בתוכה ונעשית ברב ו"א לזרוע בה, ואין עליה כבר שם שדה, או שבאה ונעה רעידת אדמה והשחית אותה, הרי זה פטור, שאילו וכיוצא בהן אגס שאינו מצוי הוא, ולא עלה על לב המוכר דבר זה הפלא בעת שהתנה. והוא הדין לכל תנאי ממון, שאומדים דעת המתנה על מה התכוון להתחייב ולכן אין כוללין באותו תנאי, אלא דברים הודועים שפגללן היה התנאי והם שהיו בדעת המתנה בעת שהתנה.

כא ניסן

ד דוגמא לאונס שאינו שכיח מעשה באחד שישבר מלחים להביא שומשמים למקום פלוני, והתנה עמהם שהם חייבים בכל אגס שיארע להם עד שיגיעו השומשמים למקום פלוני, ונפסק הנחר שהיו מזליכים בו, ואמרו חכמים זה אגס שאינו מצוי, ואין חייבין להוליך השומשמים על גבי בהמה עד אותו מקום, וכן כל כיוצא בזה.

ה אם התנה המוכר בפירוש שלא יהיה עליו אחריות, אפלו אם נודע בודאי שהיתה גוולה, והוציאה הנגול מיד הלוקח, אין

הַמְּבֹכֵר תֵּיב כִּי גַם זֶה כְּלוּל בְּתַנְאֵי שְׂאִינוּ מִקְּבֵל אַחֲרֵיכֶם. וְאִין צְרִיךְ לִזְמַר שְׂאֵם בָּא בְּעַל חוּב וּמְרַפֵּת, שְׂאִינוּ מִחֲזִיר לֹא כְּלוּם שׁוּה וּדְאֵי כְּלוּל בְּתַנְאוּ, שְׂבָל תְּנַאי שְׂבָמְמוֹן, קָיָם.

כב ניסן

ו הַמְּבֹכֵר לְחַבְרוּ מְרַפֵּת שְׁל יוֹן, וְהִתְנִי בִּינֵיהֶם שְׁלֵא יִהְיֶה אַחֲרֵיכֶם עַל הַמְּבֹכֵר רַק אִם תִּשְׁבֵּר חֶבְיִת אִו תִּשְׁפֹּד בְּלִבְד הִיִּינוּ שְׂקִיבֵל אַחֲרֵיכֶם עַל נֹק שְׂבֵא מַחְמַת דְּבָרִים חִיצוֹנִיִּים, וְלֵא יִהְיֶה אַחֲרֵיכֶם עַל הַלּוֹקַח אֶלֵא לְעִנְזֵן הַפְּעֵם בְּלִבְד, בְּגִזֵּן אִם יִחְמִיץ שׁוּה נֹק שְׂבֵא מַחְמַת הִיִּין עֲצֻמוֹ, אִם אַחַר כֶּף לֹא אֶרַע כִּי אִם אֲנִים נִסְוֹד שְׂגוּי נִגַע בּוּ וְנִסְכּוּ וְנִאֲסַר בְּהַנָּה, חִיּוּב הַנּוֹק הוּא עַל הַמְּבֹכֵר^{כב} כִּיּוֹן שְׁהוּא נֹק מִדְּבַר חִיצוֹנִי, וְהַלּוֹקַח פִּירֵשׁ שְׂמִקְבֵּל עַל עֲצֻמוֹ רַק דְּבָרִים שְׂמַחְמַת הִיִּין עֲצֻמוֹ^{כב}.

סִימָן רַבּוֹ

הַמְּבֹכֵר שְׂדֵה שְׁלֵא בְּאַחֲרֵיכֶם, אִו יֵצֵא עֲלֵי

קוֹל עֲרֵעוֹר

וְבוּ ו' סַעִיפִים

א רְאוּבֵן שְׂמֵכֵר שְׂדֵה לְשִׁמְעוֹן שְׁלֵא בְּאַחֲרֵיכֶם [דְּבִאֲחֲרֵיכֶם פְּשִׁיטָא שְׂרֵאוּבֵן נַחֲשֵׁב בַּע"ד דְּהָרֵי שְׂמַעוֹן יַחֲזוֹר עֲלֵיךְ], וְכֵא לְוִי וְהוֹצִיָּאָה מִיַּד שְׂמַעוֹן, אִם רָצָה רְאוּבֵן לְעֲשׂוֹת דִּין עִם לְוִי לְבוֹא לַטְעוֹן נִגְדוּ בְּבֵית דִּין, עוֹשֶׁה, וְאִין לְוִי יִבֹּל לִזְמַר לְרֵאוּבֵן מַה לִּי וְלָךְ וְתֵרִי אִין עֲלֵיךְ אַחֲרֵיכֶם וְא"כ אִין אַתָּה בְּעַל דְּבָרִים בְּדִין זֶה, שְׂתֵרִי רְאוּבֵן

קצח. אם רק המוכר היה מקבל אחריות היה פטור מאונס ניסוך, וראיה ממשנה בטבול יום ע"מ שתעלה שלם מהבור, הכוונה שלום מהשבר ומהשפיכה אבל לא מהטומאה, רק כאן כיון שהלוקח קיבל אחריות על ההמצה, ראיה ששאר האחריות על המוכר.

קצט. הקשה הנתיבות הרי זה דבר שאינו שכיח והמוכר לא קיבל דבר שאינו שכיח, ותירץ דניסוך נחשב כגזילת גוי, וגזילת גוי הוא דבר שכיח.

ר. בטור מפורש הנפקא מינה דיש לשמעון במה שראובן מכניס נפשו להיות בעל דבר [ולא תימא, הלא אף שלא יהיה בעל דבר מ"מ יכול להיות מורשה של שמעון,

אומר לו אע"פ שפירשתי לשמעון שאין לו עלי טענת אחריות, מ"מ אין רצוני שיהיה לשמעון תרעמת עלי שהפסיד מעותיו בגללי ומחמת זה נחשב לבעל דבר של לוי. אבל אם נתן לו במתנה וסתם מתנה אין עליה אחריות, לא יוכל לטען בעדו, דהא ליכא פאן תרעמת אבל בקיבל עליו אחריות ודאי נחשב בעל דבר, דהא יחזור עליו (גית יוסף נשס הרשנ"ט).

כג ניסן

ב ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות שהתנה כן בפירוש, ויחזור ולקחה הוא בעצמו משמעון באחריות, ובא בעל חוב של ראובן לטרף אותה ממנו, אינו יכול לחזור על שמעון שהרי מכר לו באחריות, שאף על פי שראובן לא קבל עליו אחריות לשמעון, אחריות עצמו קבל דהיינו שעכ"פ לא יתיה הוא המוכר והוא המוציא לעצמו דכלפי עצמו קיבל אחריות, וממילא לא יוכל לתבוע את שמעון, כי גם הוא חייב באחריות כלפי שמעון שטרפו מחמתו, ולא יוכל להוציא משמעון מחמת חיוב אחריות. אבל אם השדה היתה של יעקב וירשה ראובן ומכרה לשמעון שלא באחריות, ובא בעל חוב של יעקב אביו ומרפה מיד ראובן, חוזר ונוכה כל הדמים משמעון דלא נחשב שטרפוה מחמת ראובן אלא מחמת בע"ח של אביו ועל זה לא קיבל אחריות לשמעון, ושמעון כן קיבל אחריות כלפיו, ולכן חייב לשלם לו.

ג המוכר שדה לחברו שלא באחריות, חייב באחריות דנפשה והיינו באופן של הסעיף הקודם, שהוא המוכר והוא המוציא. ודוקא בזכות שיש לו בשעת מכירה שבשעה שראובן מכר לשמעון כבר היה חייב לבעל חובו, ולכן אחריות חוב זה ודאי קיבל על עצמו, אבל אם בא לו זכות לאחר מפאן שהיה שמעון חייב ליעקב אבי ראובן, ואחרי שראובן מכר את השדה לשמעון בלי אחריות מת יעקב וירש ראובן חוב זה ובא לטרוף

או הב"ד יטענו עבור הלוקח דהא קי"ל דטוענין להלוקח כל מאי דהיה מצי המוכר למיטען, והוא שבאם עשה ראובן הלוה שדה זו אפותיקי לבעל חובו לוי, אף על פי כן יכול ראובן לסלקו במעות, דהא לא א"ל אלא אם לא אפרעך במעות לא יהיה לך פרעון אלא מזו והרי הוא פורעו במעות כמו שהלוהו, משא"כ שמעון הלוקח דלא יכול לסלקו במעות כיון שעשאו אפותיקי.

משמעון חוֹדֵר עָלָיו ויכול לטרוף ממנו, אע"פ שהוא המוכר והוא המוציא, שזכות חוב זה לא היה קיים בזמן שמכר לו.

כד ניטן

ד אַפּוֹטְרוֹפָסִים שְׁמָכְרוּ בְּנִכְסֵי יְתוּמִים והדין שהאחריות הוא על נכסי היתומים, והיה לאפוטרופוס חוב על אביהם, ורוצה לטרוף מהלוקח כיון ששיעבודו קדם למכירה, אע"פ שהם המוכרים והם המוציאים לא אֲמָרִינָן דְּאַחֲרִיּוֹת דְּנִפְשִׁיהוּ קָבִילוּ דַּאִין זה נחשב ש'הם' המוכרים, אלא רק כשלוחי היתומים, ולא נחשב שיעבודו דנפשיה של המוכר.

ה המוכר קרקע לחברו, ואחר שקנה הלוקח באחד מתדרכים שקונים בהם, קדם שישתמש בה, יצאו עליו מערערו, תרי זה יכול לחזור בו, שאין לך מום גדול מזה, שעדין לא נהנה בו וכאז התובעים. לפיכך, יבטל המקח ויחזיר המוכר את הדמים, ויעשה דין עם המערערים. ואם כבר נשתמש בה הלוקח כל שהוא, ואפלו לא נשתמש בשדה אלא רק דש אמצר שגלה הנמיך את גובה המיצר וערבו והשווהו עם גובה הארץ כיון שעשה מעשה ותיקון בגוף השדה, נחשב כמו שהשתמש בה, ולכן אינו יכול לחזור בו, אלא הלוקח עושה דין עם המערערים, ואם הוציאה המערער מידו בדין, יחזר על המוכר, כדן כל הנמטרפין".^א הגה: כל זה מירי בערעור שלא נתברר עדין לגמרי, אבל בית דין רואין שיש אמתלא בדברי המערער ולכן הדבר תלוי אם כבר נתקיים המקח לגמרי או לא. אבל אם לא יצא רק קול בעלמא, אפלו לא נתקיים המקח לגמרי, לא יכול לבטל המקח בשביל דברים בעלמא ואף אם לא שילם עדיין צריך לשלם למוכר" (טור). ואם חזר

רא. כן הוא דעת הרמב"ם שאירי אפי' בנתן דמים, מ"מ כ"ז שלא השתמש בה יכול לחזור בו. אבל דעת הרא"ש והטור דאירי שעדיין לא נתן המעות, ולכן יכול לחזור בו, ואם כבר דש אמצרי, דיינו שהסתובב בשדה לידע מה היא צריכה, בזה אע"פ שלא נתן דמים אין יכול לחזור בו אע"פ שהב"ד רואים אמתלא גמורה בערעור, מ"מ צריך לשלם למוכר, דיכול לומר לו אמנם מכרתי לך באחריות, מ"מ כשתראה לי שטר טירפא אשלם לך.

רב. נמצא ג' חילוקים, יש א' קול, ב' אמתלא, ג' ערעור. א', קול, פירושו שיצא קול שהקרקע גנוב אבל הוא בלי ראייה, ובזה הלוקח צריך לשלם מעות המקח. ב', אמתלא, פירושו כגון שיש שטר שאינו מקוים לטובת המערער ורוצה לקיימו, בזה א"צ הלוקח לשלם למוכר, ואם כבר שילם אין יכול לבטל המקח ולהוציא מעותיו.

הלוקח מחמת ערעור באופן שרשאי לחזור בו, והב"ד נתנו לו רשות לחזור בו, אף על פי שנתבטל הערעור אחר כך, נתבטל המקח ושניהן יכולין לחזור בו. אם בא ערעור על השדה מחמת שהמוכר היה חייב לאחרים, והמוכר אומר שיש לו שוכרים על החובות, מקרי ערעור ויכול הלוקח לחזור בו באופן שעדיין לא נתקיים המקח, והטעם דנחשב ערעור, דאין צריך לקנות דבר ולשמר שוכרו לעולם (שם נשם הרא"ש).

כה ניטן

ו אסור למכר לחברו קרקע או מפלמל שיש עליו עסק ודין, עד שיודיעו ללוקח. שאף על פי שהאחריות עליו, אין אדם רוצה שיתן מעותיו ויצטרך לירד לדין ויהיה נתבע מאחרים דהרי מטעם זה יכול לחזור בו כ"ז שלא התחיל להשתמש בקרקע.

הלכות אונאה ומקח טעות

סימן רכו

עד כמה הוה מחילה או חזרת האונאה,

ושליח שמעה ואחים שחלקו ומעו

ובו ל"ט סעיפים

א אסור להזנות את חברו, בין במקחו כשהלוקח הטעה את המוכר שקנה בזול מדאי בין בממכרו כשהמוכר הטעה את הלוקח ומכר לו יקר מדאי. ואיזה מהם שאנה, בין לוקח בין מוכר, עובר בלאו שנאמר 'וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תונו איש את אחיו', ונחשב כגזילה.

ג', ערעור, פירושו שיש שטר מקויים לטובת המערער, כל זמן שלא נהנה קצת מהקרקע, יוכל לבטל את המקח אפי' כבר שילם למוכר, ואם כבר נהנה קצת, לא יוכל לבטל, ורק כשיטרפוה ממנו יחזור על המוכר מדין אחריות [הגר"א].

כו ניסן

ב פְּמֹה תִּהְיֶה הָאוֹנָאָה וְיִהְיֶה חֵיב לְהָשִׁיב, שְׁתּוֹת בְּשָׁוֶה בְּדִיּוֹק, לאפוקי פחות משתות דהוי מחילה או יותר משתות דבטל מקח וכדלהלן. ראה בהערה הקדמה לסעיף זה"י **פִּיצַד, הָרִי שְׁמֵכֵר שָׁוֶה שֵׁשׁ בְּחֵמֶשׁ** דנתאנה מוכר בשתות מקח אבל זה יותר משתות מעות, כי קיבל רק חמש והפסיד אחד, שביחס לחמש שקיבל הוא יותר משתות **או שָׁוֶה שְׁבַע בְּשֵׁשׁ** שנתאנה מוכר בשתות מעות שבשש שקיבל חסר אחד שהוא שתות ממה שקיבל, אבל הוא פחות משתות מקח, כי שווי המקח הוא שבע ואחד הוא פחות משתות, **או שָׁוֶה חֵמֶשׁ בְּשֵׁשׁ** שנתאנה לוקח בשתות מעות, אע"פ שביחס למקח הוא יותר משתות, **או שָׁוֶה שֵׁשׁ בְּשְׁבַע** שנתאנה לוקח בשתות מהמקח אע"פ שביחס למעות הוא פחות משתות, בכל אופנים אלו אע"פ שיש צד שהוא פחות משתות או יותר משתות, כל שיש צד אחד שזה שתות **הָרִי** זו גידון **כְּאוֹנָאָה** של שתות וְנִקְנָה הַמִּקְחַת, וְכִיּוֹן שׁוֹה אוֹנָת שתות אין כאן מחילה וְחֵיב תְּמַאֲנָה לְשֵׁלֵם הָאוֹנָאָה וְלְהַחְזִירָה בְּלָה לְמַתְאַנָּה ולא אומרים שיחזיר רק את השתות בדיוק והשאר כבר ייחשב כפחות משתות ויש מחילה, קמ"ל שברגע שיש כבר אוֹנָת שתות, כבר אין מוחל על כולו.

ג הִיָּתָה הָאוֹנָאָה פְּחוֹת מִזֶּה בְּכָל שְׁחֹמָה, בְּגוֹן שְׁמֵכֵר שָׁוֶה שְׁבַעִים בְּשֵׁשִׁים וּפְרוּטָה שְׁבִין בִּיחַס לְמַקְח וּבִין בִּיחַס לְמַעוֹת הוּא פְּחוֹת משתות, ולכן **אִינוּ חֵיב לְהַחְזִיר בְּלוֹם, שְׁכָל פְּחוֹת מִשְׁתּוֹת דְּרָךְ הַכֹּל לְמַחֵל בּוּ.**

כו ניסן

ד הִיָּתָה הָאוֹנָאָה יִתְרָה עַל תְּשֻׁתוֹת כָּל שְׁחֹמָה, בְּגוֹן שְׁמֵכֵר שָׁוֶה שֵׁשִׁים בְּחֵמֶשִׁים פְּחוֹת פְּרוּטָה שְׁבִין בִּיחַס לְמַקְח וּבִין בִּיחַס

ר. בעצם יש שני צורות של הסתכלות על מדידת אוֹנָת שתות, א', שתות מקח דהיינו שלוקחים את המחיר האמיתי של החפץ והמחיר ששולם עליו הוא שתות יותר או שתות פחות. ב' שתות מעות שלוקחים את המעות ששילם ומסתכלים אם הסכום ששילם יותר או פחות ביחס למה ששילם הוא שתות. ובכל אופן שיהיה אם יהיה שתות מקח אע"פ שכלפי המעות הוא יהיה יותר משתות או פחות משתות, מ"מ ה"ז נחשב לאונאת שתות, וכן אם כלפי המעות זה נחשב שתות, אע"פ שביחס למקח זה יהיה יותר משתות או פחות משתות, ה"ז נחשב לאונאת שתות.

למעות הוא יותר משתות, **בְּמִלְּ חִמְקָתָהּ**, וְחִמְתָּאָנָה אם רוצה יָכוֹל לְהַחְזִיר הַחֶפֶץ וְלֹא יִקְנֶה בְּלָל, אֲבָל הַמֵּאָנָה אֵינּוּ יָכוֹל לְחַזֵּר שְׁלֵא יִהְיֶה חוּטֵא נִשְׁכַּר, וּנְפ"מ, שֶׁאִם רָצָה זֶה הַלּוֹקֵחַ וְקִבֵּל שֶׁהִסְכִּים לִקְבֹּל הַמַּחִיר שְׁקֵנָה, הַמִּקְח קִיָּם. אֲבָל אֵין יָכוֹל לְדַרוֹשׁ שֶׁהַמִּקְח יִתְקַיֵּם וְיִקְבֹּל אֶת הָאוּנָאָה, דֵּה־מֵאָנָה יֹאמֵר לוֹ אוֹ תִסְכִּים לִקְבֹּל בַּמַּחִיר זֶה אוֹ תַחְזִיר אֶת הַמִּקְח. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דָּאָף הַמֵּאָנָה יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ כִּיּוֹן שֶׁהַמֵּתָאָנָה יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ לֹא נִגְמַר הַמִּקְח מֵעוֹלָם, וְלִכֵּן גַּם הַמֵּאָנָה יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ, אֲלֵא אִם כֵּן נִתְרַצָּה הַמֵּתָאָנָה פְּעַם אַחַת, אוֹ שְׁשֵׁתֵק יוֹתֵר מִן הַשְּׁעוֹר שְׁיִתְבָּאָר בְּסִמּוּף סְעִיף ז' דְּבִאּוּפֵן זֶה כִּיּוֹן שֶׁאֵין הַמֵּתָאָנָה יָכוֹל כִּבְר לְחַזֵּר בּוֹ, נִתְקַיֵּם הַמִּקְח וּמִמִּילָא גַם הַמֵּאָנָה אֵין יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ (טוֹר צִשֵׁס הַר"י וְהַר"ט). מְכַר לוֹ שְׂוֵה שְׁשִׁים בְּנ"א אוֹ לְהִיפָּקֵד, דְּלִיכָא כָאֵן אוֹנָאָה שְׁתוּת בִּאָף צַד, רַק וְלִגְבִי אַחַד לִגְבֵי סְכוּם הַמַּעוֹת, מַה שְׁחִסֵּר לוֹ הוּא יוֹתֵר מִשְׁתוֹת יַחֲסִית לְחַמִּישִׁים וְאֶחָד, וְהוּא בְּטוֹל מְקָח, וְלִגְבֵי שְׁנֵי שִׁוּוֵי הַמִּקְח הוּא פְחוֹת מִשְׁתוֹת יַחֲסִית לְשִׁישִׁים, וְהוּא מַחִילָה, אֲזַלִּינָן בְּתַר הַמִּקְח הֵן לְעֵנִין בְּטוֹל מְקָח הֵן לְעֵנִין מַחִילָה, דְּטַעוּ אֵינְשֵׁי בְּמִקְח וְלֹא בְּמַעוֹת וְלִכֵּן מְכַר ס' בְּנ"א הוּא מַחִילָה, וּבְמַכַּר שׁוּוֵה נ"א בְּס' הוּא בִּישׁוּל מִקְחָהּ (מַרְדְּכִי פֶרֶק הַזֵּהָב).

ה אֵין הַמֵּאָנָה חַיֵּב לְהַחְזִיר עַד שְׁתִּתְּיָה הָאוּנָאָה יוֹתֵר עַל פְּרוּטָה. הִיתָה פְּרוּטָה בְּשְׁוֵה, אֵינּוּ מַחְזִיר דַּס"ל דֵּאֵין אוּנָאָה בְּשִׁוּוֵי פְרוּטָה, וְלִשִׁטָּה זֶה כִּיּוֹן שֶׁהוֹצִיאוּ דֵּין אוּנָאָה מִשִׁוּוֵי פְרוּטָה שֶׁהִיא מִנְחוּשֵׁת, הַעֲמִידוּהוּ עַל מַטְבַּע כֶּסֶף הַפְּחוֹת בְּיוֹתֵר שֶׁהוּא מַעֵה. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּחַיֵּב לְהַחְזִיר פְּרוּטָה דַּס"ל שִׁישׁ אוּנָאָה אִף בְּפְרוּטָה (טוֹר צִשֵׁס הַרמ"ה וְהַר"ט).

כח ניסן

ו יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק אִם מִתֵּר לְהוֹנֹת אֶת חֲבֵרֵי בְּפָחוֹת מִשְׁתוֹת, אִם יֵשׁ פְּאוּנָאָה שְׁוֵה פְּרוּטָה דֵּאִף דֵּאִמְרִינָן שֶׁבְּפָחוֹת מִשְׁתוֹת יֵשׁ מַחִילָה הֵיינו שְׁבַדִּיעֵבֵד אֵין צָרִיךְ לְהַחְזִיר [וִירָא שְׁמַיִם אִף בְּדִיעֵבֵד יַחְזִיר], אֲבָל זֶה לֹא

רד. דִּשְׁתוֹת מִשִׁישִׁים הוּא עֶשֶׂר, וְשְׁתוֹת מַחֲמִישִׁים וְאֶחָד זֶה שְׁמוֹנֶה וְחָצִי, וְהוּא אֵינָה אוֹתוֹ בְּתַשַּׁע.

רה. דְּלֹא כִּהַמְחַבֵּר בְּסַעֲי' ג' שֶׁאוּנָאָה פְּחוֹת כֹּל שֶׁהוּא מִמָּה שְׁכַתֵּב בְּסַעֲי' ב' הוּא מַחִילָה, וּבְסַעֲי' ב' כַּתֵּב שׁוּוֵה נ' בְּס' הוּא שְׁתוֹת, וְא"כ שׁוּוֵה נ"א בְּס' הוּא מַחִילָה, וְכֵאֵן כַּתֵּב הַרמ"א דְּהוּא בִּישׁוּל מִקְח וְצ"ע [סמ"ע].

מתיר לכתחילה להונות בפחות משתות ועובר באיסור דאורייתא. **אבל** **ממבצע**, כל זמן שלא הגיע לבדי אונאה, מתיר לכתחילה להוציאה ולהשתמש בה בתורת **בניפה** כיון שיכול לתתו לאחר בשיווי מלא, לא מפסיד כלום.

ז עד מתי יכול הלוקח לחזור ולתבצע אונאתו בשתות ולכפול המקח ביותר משתות, עד כדי שיראה מה שקנה לתגר או לקרובו שבקאים במחירים והם יאמרו לו שהוא נתאנה. **ואם** **שהה יותר**, אינו יכול לחזור ולא לתבצע אונאתו דנחשב שמחל על זכותו לתבוע את האונאה או לבטל את המקח". **ואם יברר** ויוכיח לב"ד שהיה לו אנס, ועל כן לא חקר בתוך זמן זה לידע אם נתאנה, יכול לחזור בו עדיו". היה יודע הלוקח, בשעה שלקחו, שנתאנה, ושתק, ומיד אחר הלקיחה, קדם [זמן] שיראה לתגר או לקרובו, תובע אונאתו, לא אמרינן דמחל הואיל וידע אלא דעתו היה לעשות את המקח ואח"כ לתבוע אונאתו" (מרדכי סוף פרק הזהב).

כט ניסן

ח **במה דברים אמורים** ששיעור זמן התביעה הוא רק עד שיראה לתגר או קרובו, בלוקח, שהרי המקח בידו ומראהו. **אבל המוכר** באופן שהוא התאנה, חוזר באונאה לתבוע דמי האונאה לעולם, ואין צריך לומר בבטול מקח שיכול לבטל המקח לעולם, שאינו יודע לברר דמי זה שמכר עד שיראה במותו שנמכר בשוק. לפיכך, אם היה המקח דבר שאין במינו שנוי והוא כלו שות, כגון פלפלון וכיוצא בהם, אינו חוזר אלא עד כדי שישאל על שער שבשוק בלכד. וכן

רו. ואם עדיין לא נתן מעות, נאמן לומר שלא נתרצה במגו שהיה נאמן לומר פרעתי וצ"ע [ש"ך]. וקצות כתבדהוי מגו במקום חזקה, דחזקה שמחל.

רי. ואם אחר הקנייה היה אנוס ואח"כ עבר האנוס ולא בירר אצל תגר או קרובו, דעת הסמ"ע שיכול לטעון דכיון שמיד אחר המכר לא היה יכול לברר, לכן כבר שכח לברר גם כשעבר האנוס. אבל דעת הט"ז דאם אחר שעבר האנוס עבר שיעור שיראה לתגר או קרובו הוי מחילה.

רז. ולפי"ז שייך סברא זו רק באונאת שתות, אבל ביותר משתות לא שייך לומר שקנה על דעת שאח"כ יתבע ביטול המקח, ודלא כסמ"ע שכתב דדינא דהרמ"א הוא גם ביותר משתות.

אם נודע שפא לידו בממכרו שבא לידו חפץ דומה למה שכבר מכר, ועי"ז ידע שפמעה ולא תבע, אינו יכול לחזור ולתבע, שהרי מחל"פ.

מז פמה דברים אמורים שיכול לחזור, בשלא נשתנה השער וחזור בו רק מחמת אונאתו. אבל אם נשתנה השער ומפני כך רוצה לחזור בו, אינו רשאי כיון שכבר נגמר המכר". הגה: אמר המאנה שנשתנה השער ואין המתאנה יכול לחזור בו, ומתאנה אמר שלא נשתנה ויכול לחזור בו, על המתאנה להביא ראיה, דדרך השערים להשתנות תמיד ולכן המאנה נאמן (מרדכי סוף פרק המדיר). וכן אם מכר מפני דחקו, וזולל במכירתו יותר מכדי שהדעת מועה, שנכר שפמפני דחקו הצרך לזולל, אינו יכול לחזור, ידע ומחיל.

ל' ניסן

י המוכר לחברו שוה ארבע בחמש, שהרי המקח פטל כי האונאה יותר משתות, ולא הספיק להראותו לתגר או לקרובו, והוקר ועמד בשבע ולכן המוכר רוצה לחזור בו, בטענה שכיון שהלוקח יכול לחזור בו המקח עדיין לא נגמר, לזקת יכול לחזור בו ולא המוכר, שהרי הלוקח אמר למוכר אלו לא הונתני לא הית' יכול לחזור כי המכירה נגמרה ועתה שהונתני תחזור, היאך יהא חומא נשפרי"א.

יא וכן מוכר שפכר שוה חמש בארבע שהמוכר נתאנה יותר משתות, וזל ועמד בשלש ולכן הלוקח רוצה לחזור בו, מוכר יכול לחזור ולא לזקת, שהרי אמר לו המוכר ללזקת לא מפני שהונתני תחזור בי.

רז. וכל זה כשקנה במשיכה או הגבהה שהחפץ ביד הלוקח, אבל אם קנה בחליפין שהחפץ עדיין ביד המוכר, הדין מתהפך שהמוכר אין יכול לתבוע אלא עד שיראה לתגר או קרובו, והלוקח חוזר לעולם [נתיבות].

רי. דעת הנתיבות דאפי' היה אונאה בזמן המכר, אם חוזר בו רק אחר שנשתנה השער, אמרי' שכבר ידע מהאונאה ומחל ורק מחמת שינוי השער חוזר בו, ולכן אין יכול לחזור בו. [ולכאורה מוכח כן בדברי הרמ"א בסמוך].

ריא. ואפי' לדעת הי"א בסעי' ד' דבאונאה יותר משתות אף המאנה יכול לחזור בו אא"כ נתרצה המתאנה, שאני הכא דכיון דנתייקר מסתמא נתרצה המתאנה, ולכן אין המאנה יכול לחזור בו. ומ"מ המתאנה יכול לחזור בו עד שיעור שיראה לתגר או קרובו אע"פ שנתייקר [סמ"ע].

א' אייר

יב המוכר שנה חמש בשש שהלוקח נתאנה בשיעור שתות, ולא הספיק לתראותו עד שהוקר ועמד בשמנה והוי אונאה יותר משתות למוכר [אבל עמד בשבע אין זה יותר משתות דהוי שתות מעות], הרי המוכר חייב להתחזיר האחת של אונאה אע"פ שכעת הוא התאנה, שהרי נקנה המקח מיד וחיוב להתחזיר, וכשהוקר, ברשות לוקח הוקר.

יג וכן אם מכר שש בחמש שהמוכר נתאנה בשתות, והוילו ועמדו על שלש והלוקח רוצה לחזור דנתאנה יותר משתות, הרי הלוקח חייב להתחזיר סלע אחת של אונאה, שהרי נקנה המקח, וברשות לוקח הוול.

ב' אייר

יד בשם שיש אונאה להדיוט כך יש אונאה לתנה, אף על פי שהוא בקי דפעמים להוט על המקח וסומך שיראה לתגר אחר וישאלנו אם נתאנה.

מז בכל הממלטלים שיף אונאה, אפלו בספרים ספרי תורה ואפלו באבנים טובות ומרגליות לאפוקי ממ"ד בדברים אלו אין קצבה למחירן דאדם חפץ בהם ביותר, ולכן אין בהם אונאה, ויש זכות ללוקח לחזור בהם עד שיראה אותם לתגרים הבקיאים בהם בכל מקום שהם, והטעם שבדוקים לפי מקום הבקיאין בהם ובשאר מקח לא אומרים כן, משום שאין הכל בקיאין בדברים אלו. לפיכך, אם לא היה מכיר באותה מדינה, והוליד המקח למקום אחר, או שבא תבקי לאחר זמן מרבה והודיעו שטעה, הרי זה חוזר.

ג' אייר

מז יש אונאה בממבעות עד שתות אע"פ שהפסוק מדבר על ממכר ומטבע לא נחשב ממכר. ביצה, הרי שהיה דינר והב יוצא בכ"ד דינר כסף, וצדפה ומכרה בעשרים דינר או בכ"ח ששיעור האונאה הוא שתות, הרי זה מחזיר האונאה. היה יתר על זה, במל הצדפה. פחות מבאן, מחילה. וכן אם היה הסלע חסר שתות במשקלו, והיו מוציאים הסלעים במנין לפי מנינם ולא במשקל, מחזיר האונאה כיון שהאונאה היא רק שתות, שאם היו מוציאים משתמשים בסלעים

בְּמִשְׁקַל, אִפְלוּ בְּכֵל שְׁהוּא, חוֹזֵר כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר לְקַמֵּן רִישׁ ס' רַלֵב דְּדַבְּרָא שֶׁבִּמְנִין מִידָה וּמִשְׁקָל אִפִּי נִתְאַנָּה כֵּל שְׁהוּא, חוֹזֵר. הַגָּה: וְיֵשׁ אוּמְרִים דְּשַׁעוּר אוּנָאָה בְּמִטְבֵּעַ, אֵינוֹ לְפִי שְׁתוּת, אֲלֵא אֶחָד מִי"ב כִּיוֹן דְּמַעוֹת לְהוֹצֵאָה נִיתְנוּ וּבְשִׁיעוּר זֶה כִּבֵּר אֵין מִקְבֵּלִים אוֹתוֹ הָאֲנָשִׁים. וּפְחָת מְזָה הָיִי מְחִילָה, יִתֵּר עַל זֶה בְּטוֹל מְקָח (טוֹר נֶסֶס הֵרָא"שׁ וְהַמְגִיד פֶּרֶק י"ג נֶסֶס הֵרַמְצִין). וְכֵל זְמַן דְּהָיִי מְחִילָה, מִתֵּר לְהוֹצִיאֻ אוֹ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ לְכַתְחִילָה בְּיַפָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר סְעִיף ו'.

יז עַד מָתִי חַיֵּב לְהַחְזִיר הַדִּינָר אוֹ הַסְּלַע שֶׁנִּתְאַנָּה בְּשִׁיעוּר שְׁתוּת, בְּכַרְבֵּים, עַד כְּדֵי שְׂרִירָאָה לְשַׁלְּחֵנִי כְּמוֹ בְּכֵל אוּנָאָה שֶׁהַשִּׁיעוּר עַד שִׂירָאָה לִתְגַר, וּבְכַפְרִים, שְׂאִין הַשְּׁלַחֵנִי מְצוּי שָׁם, יֵשׁ לוֹ לְהַחְזִיר עַד עַרְבֵי שְׁבִתוֹת, שְׂבָא לְהוֹצִיאָהּ לְצוּרֵךְ שֶׁבֵת וְאוֹ בֵּא לְפוֹרְטָה אֲצֵל שׁוֹלְחָנִי. וְהַטַּעַם שֶׁהֵכֵל תִּלּוּי בְּשׁוֹלְחָנִי, מִשׁוּם שֶׁסֶתֶם אֲדָם אֵין מְכִיר הַסְּלַע וְחֶסְדוֹנָה וְדַמְיָה, אֲלֵא הַשְּׁלַחֵנִי. וְאַחַר זְמַן זֶה אֵין תְּמַאנָּה חַיֵּב לְהַחְלִיפָהּ. וְיִמְיָהוּ, מִדַּת חֲסִידוֹת לְהַחְלִיפָהּ אִפְלוּ לְאַחַר זְמַן זֶה, אִם הוּא מְכִירָה שׁוֹהַ הַמִּטְבַּע שֶׁנִּתְנוּ לוֹ, וְכִלְכֵּד שְׁתַּצָּא עַל יְדֵי הַדַּחֵק אֲבֵל אִם אֵין יוֹצֵאת אִפִּי ע"י הַדַּחֵק, אֵין חַיֵּב לְהַחְלִיפוֹ אִפִּי בְּתוֹרַת מִידַת חֲסִידוֹת, כִּיוֹן שֶׁעֲבַר שִׁיעוּר הַזְּמַן, הֵרִי מַחֵל לִר"ב.

ד' אייר

יח נִפְחָתָהּ הַמִּטְבַּע, וְחֶסְרָהּ כְּדֵי אוּנָאָה בְּשִׁיעוּר שְׁתוּת [וְלֵהֲרַמ"א א' מ"ב], אֲסוּר לְקַיְמָהּ ר"י, מְפָנִי שְׂבָקָל מְרַמִּין בָּהּ. וְלֵא יִמְכְרָנָה לְאַנָּם אוֹ לְתַנָּה, מְפָנִי שְׂפַרְמִין בָּהּ אַחֲרִים וְגוֹרָם שִׁירְמוֹ אַחֲרִים. וְלֵא יַעֲשֶׂנָה מִשְׁקָל וְלֵא יוֹרְקָנָה לְתוֹף גְּרוּמָאוּתֵינוּ (פִּירוּשׁ), שְׁנֵרִי כֵּלִי כֶסֶף וְשֵׁלֶר מַמְכּוֹת) שְׂמָא יִבּוֹא לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ בְּתוֹרַת מִטְבַּע, אֲלֵא יִתִּיכְנָה, אוֹ יִקְבְּנָה בְּאַמְצָעָה וְיִתְלַנָּה בְּצוּרָה בְּתוֹר תַּכְשִׁיט, אֲבֵל לֵא יִקְבְּנָה מִן הַצֵּד כִּי בְּאוֹפֵן כּוֹה יִכּוֹל לְחַתּוֹךְ אֶת הַנֶּקֶב וְלֵהַמְשִׁיךְ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ בְּתוֹר מִטְבַּע. וְאִם חֶסֶר עַד שְׁעָמַד עַל חֲצִיו, בְּגוּן סְלַע שֶׁהוּא ד' דִּינָרִים, נִחְסַר עַד שְׁעָמַד עַל שְׂקָל שֶׁהוּא שְׁנֵי דִינָרִים, וְכֵן שְׂקָל שְׁעָמַד עַל דִּינָר וְכֵן דִּינָר עַל חֲצִיו, מִתֵּר לְקַיְמוֹ שְׂאוֹ אִי אִפְשָׁר לְרַמְאוֹת בָּהּ

ריב. והט"ז כתב שחייב להחליפה אפי' אחר זמן מרובה אם אינו יוצא ע"י הדחק. ריג. מכאן נלמד שאם קיבל כסף מזוייף, חייב לאבדו.

מפני שנפר לכל הפחת ש'לו כיון שפחת עד מחצית. הגה: ומטבע שאין לוקחין אותה רק במשקל, מתר לקימה, שקל הלוקח ישקלנה (רצנו ירוחם נ"ט ח"ג).

יש הלוקח בדמים אכסרה (פירוט, צלח מנין וצלח מדה וצלח משקל). **בגזן שחפן מעות** ואין המוכר יודע כמה מעות יש בתוך יד הלוקח ואמר לו מכר לי פרתך באלו, אע"פ שהוא כדרך חליפין ואונאה הוא רק בממכר ולא בחליפין, מ"מ כיון שאמר לו לשון מכר קנה ומחזיר אונאה. והוא הדין ללוקח פרות אכסרה שלא מדד כמה פירות קונה אלא בערך בסלע או בשתיים, שקנה ומחזיר אונאה. הגה: ויש אומרים דספיקא הוי ואין מוציאין ממון מיד המאנה"י (טור נסס הלא"ט).

ה' אייר

ב המחלוקת בלים בבלים או בהמה בבהמה, אפלו מחט בשריון או [טלה] בסוס שההפרש ביניהם גדול, אפי' שמו את החפצים קודם ההחלפה אין לו אונאה, שנה רוצה במחט יותר מהשריון והוי דרך חליפין ולא דרך ממכר, ואין אונאה אלא בממכר. אבל המחלוקת פרות בפרות, בין ששמו אותם קדם מכירה בין ששמו אותם אחר מכירה כשהיו עסוקין באותו ענין דנחשב עדיין בזמן המכירה, יש להם אונאה דבפירות כששמו אותן, אף בחליפין נחשב צורת מכירה, דלא שייך הסברא שיש שחפץ במחט יותר מהשריון.

כא האומר לחברו הריני מוכר לך על מנת שאין לך עלי תביעת אונאה, יש לו עליו אונאה כיון שאינו יודע כמה אונאה יש בו, סבר שהוא רק מעט ורק ע"ז מחל. במה דברים אמורים, בסתם, שאינו יודע במה אונאה יש בו בדי שימחל, ואין צריך לומר שאם אמר על מנת שאין בו' אונאה היינו שלא יהיה בו' דין' אונאה, שאינו מוועיל, דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה, שחרי יש בו. אבל במקדש

ר"ד. דעת הסמ"ע דהיא חולקין רק בדמים אכסרה, אבל בפירות אכסרה לכו"ע יש אונאה וכדלעיל ריש סימן רט. אולם הט"ז ס"ל דחולקין בשניהם, ובס"ר ט"ל לא הביא שיטה זו דסמך על מה שכתב כאן, והעיקר להלכה כדעת השו"ע דבתרווייהו יש אונאה.

סכום האונאה, אין לו אונאה דהרי ידע ומחל. ביצדרי, מוכר שאמר ללוקח 'חפץ זה שאני נותן לך במאתים, יודע אני שאינו שווה אלא מאה, על מנת שאין לך עלי אונאה אני מוכר לך', אין לו עליו אונאה. וכן לוקח שאמר למוכר 'חפץ זה שאני לוקח ממך בק' יודע אני ששווה ר', על מנת שאין לך עלי אונאה אני לוקח ממך', אין לו עליו אונאה.

ר' אייר

כב המוכר חפץ לחברו במנה, ואמר לה 'חפץ זה אינו שווה אלא וזו אחר, על מנת שאין לך עלי אונאה', אע"פ שפירש הסכום שרוצה שימחל לו, מ"מ יש לו עליו אונאה, שהרי הלוקח אומר ביון שראיתי שאמר שאינו שווה אלא וזו וזה לא נכון דשווה הרבה יותר מזו, ידעתי שאינו מבין אלא להשביח דעתי דכוונתו כמו שאתה רואה שזה ודאי שווה וזו, כך זה שווה מנה, ולא התכוונתי למחול כלום, ולכן לא הוי מחילה עד שיפירש בדי את סכום האונאה שיש במקחו שהיא נכונה בנדאי או קרוב לה בבדי שהדעת (נוטה) [טועה], שהרי באופן זה ידע בנדאי הדבר ונחשב שמחל לו.

כג בעל הבית המוכר את בלי תשמישו שאינם עומדים למכירה אלא לשימוש הפרטי ואנה את הלוקח, אין בו דין אונאה, שאילו לא הרבה לו פרמים לא היה מוכר בלי תשמישו. ואפלו מקדם מחמת דחק שזקוק לכסף, אין בו אונאה דאמרינן שלא היה מוכר במחיר רגיל. ויש מי שאומר, דדוקא שהלוקח יודע שזה המוכר בעל הבית, אבל אם לא ידע והבעה"ב יודע שהקונה לא יודע, או שקנה על ידי סרסור אע"פ שהלוקח יודע אבל הסרסור לא יודע, [והט"ז חולק דבאופן זה ליכא בו אונאה], יש בו אונאה כיון שהמוכר יודע שהקונה או שלוחו לא יודעים, מכר על דעת להחזיר האונאה.

רשו. הטעם שצריך לפרש ולא סגי בתנאי שאין לך עלי אונאה, ביאר הרמב"ן שכל דרך משא ומתן כל אחד יודע שחבירו מעלה בדמים כל מה שיוכל לעלות, ורחמנא אמר לא תיהוי מחילה, משא"כ במפרש כמה האונאה מועיל מחילה [נתיבות].

ז' אייר

כד הָא מַה שֶׁאָמַרְנוּ בְּסֵעִיף הַקּוּדֵם שֶׁבֵּעָה"ב דְּמוּכָר כְּלֵי תְּשֻׁמִּישׁוֹ וְאִנְהָ אֶת הַלּוֹקָח אֵין לוֹ דִּין אוֹנְאָה, הִנֵּי מְלִי בְּשִׁתּוֹת בְּדִיוק שְׂאִינוּ יִכּוֹל לְתַבּוּעַ לְקַבֵּל אֶת דְּמֵי הָאוֹנְאָה, אֲכַל בְּיֹתֵר מְשִׁתּוֹת שֶׁתּוֹמִיד דִּינוֹ שִׁיכּוֹל לְבַטֵּל אֶת הַמַּקָּח, גַּם בִּבְעָה"ב הַמוּכָר הִרְיָ הוּא בְּשִׁאָר כָּל אָדָם. וְיֵשׁ חוֹלְקִים דְּכִיּוֹן שֶׁהַלּוֹקָח מִבְּעָה"ב יוֹדֵעַ שְׂאִינוּ מוּכָר בְּמַחִיר זוֹל, נִחְשָׁב כִּמְפָרֵשׁ שְׂקוּנָה עַל דַּעַת שׁוֹה יוֹתֵר מֵהַרְגִּיל, וּבִמְפָרֵשׁ אֵין בּוֹ דִּין בִּיטוּל מִקַּחֲרֵי"י.

כה מוּכָר וְלוֹקָח רְאוּבֵן וּשְׁמַעוֹן שֶׁנִּתְרַצּוּ לְגַמֵּר הַמַּקָּח עַל פִּי שׁוֹמֵת לְוִי שֶׁהוּא יִקְבַע אֶת מַחִיר הַמַּקָּח, וְלוֹי שָׁם אוֹתוֹ בְּסָף יְדוּעַ וְלִבְסוּף נִמְצָא שְׁיֵשׁ בּוֹ אוֹנְאָה, יֵשׁ לוֹ דִּין אוֹנְאָה דַּע"פ שֶׁהִסְכִּימוּ לְמַחִיר שְׁלוֹי יִקְבַע, לֹא עֲדִיף מֵאֵם אִמְרוּ ע"מ שֶׁאֵין לָךְ עֲלֵי אוֹנְאָה, דְּלֹא מֵהִנֵּי וְאֵם אֵי אֶפְשָׁר לְהַחְזִיר הָאוֹנְאָה, כְּגוֹן שֶׁהִלָּךְ הַמַּאֲנָה לְדַרְבּוֹ וְא"א לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ אֶת הָאוֹנְאָה, וְנִמְצָא שְׁלוֹי הַזִּיקוּ, אֵם לְוִי הוּא תִּגְרַר וּבְקִי בְּשׁוּמָא וְלֹא קִבֵּל שְׂכָר עַל הַשׁוּמָא, פְּטוּר כְּדִין טַבַּח 'אוֹמֵן' שֶׁקִּלְקַל בְּשַׁחֲטָה שֶׁאֵם שֶׁחָט בַּחֲנִינִים פְּטוּר וּבִשְׂכָר חַיִּיב, וְאֵם לְוִי אֵינוֹ תִּגְרַר וּבְקִי בְּשׁוּמָא חַיִּיב לְשֵׁלֵם אַע"פ שֶׁעָשָׂה זֹאת בַּחֲנִינִים.

ח' אייר

כו יִשְׂרָאֵל שְׂאִינָה אֶת הַגּוֹי אֵין לוֹ אוֹנְאָה, שֶׁנֶּאֱמַר 'אִישׁ אֶת אַחִיו' וְגו' וְגוֹי אֵינוֹ אַחִיו, (ויקרא כה, יד) וְגוֹי שֶׁחֹנְהָ אֶת יִשְׂרָאֵל, מְחֻזָּר הַגּוֹי אֶת הָאוֹנְאָה בְּדִינִים שְׁלֵנּוּ אַע"פ שֶׁבְּדִינֵי הַגּוֹיִים אֵין מַחְזִירִים אוֹנְאָה, שְׁלֵא יִתְּיָה זֶה חֲמוּר מִיִּשְׂרָאֵלִי"י.

כז הַנּוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּאִמּוּנָה, אֵין לוֹ עֲלָיו אוֹנְאָה. בִּיצֵר, אִמְרָ לּוֹ הַמוּכָר חֲפִצֵּן זֶה בְּכַף וְכַף לְקַחְתִּיו בְּךָ וְכַף אֲנִי מְשַׁתְּפֵר בּוֹ

רסו. אבל נמצא בו מום ודאי המקח בטל [פתחי תשובה]. ריו. ואם ישראל וגוי מכרו יחד לישראל ואינו אותו, כיון דבדיניהם פטור הגוי וא"א להוציא ממנו, חייב הישראל להחזיר הכל, דקיי"ל כר' נתן [ב"ק נ"ג ע"א] דכל היכא דליכא לאשתלומי מהאי וכי. ועוד, דעיקר סמיכת הישראל היה על ישראל, אבל כשנתאנה במקח טעות לגמרי כגון כסף ונמצא בדיל שאף בדיניהם חייב הגוי לשלם, רק שהגוי אלם, באופן כזה אין הישראל משלם רק חלקו. [ש"ך].

ונתבר שהמחיר שהמוכר קנה את החפץ היה באונאה, אין לו ללוקח עליו אונאה כי הסכים להוסיף על מה שהמוכר אמר שקנאו ר"ח.

ט' אייר

כח הנזשא ונותן באמונה דרך התגרים שקונים חפץ מסויים בכמות גדולה, אע"פ שיש ביניהם טובים יותר וטובים פחות, מ"מ קובעים מחיר אחד לכולם כגון דינר א' לכל אחד, כי אע"פ שיש כאלו ששויים פחות מדינר, מ"מ יש כאלו ששוים יותר מדינר, וכשבא אח"כ תגר זה למכור מה שקנה לא יחשב וימכור את הרע באמונה בדינר ואת היפה ימכור בשויו ביותר מדינר, כגון שאם קנה עשר יריעות ב' דינרים ויש בהם שאינם שוות דינר ויש בהן ששוות יותר, לא יחשב הרעות בדינר כל אחת והיפות בשויו, אלא הכל באמונה בדינר לכל אחד, כמו שקנאם בנחד. וכשסיכמו שיעלה עוד דינר על דמי המקח שהוא שילם, מעלה מוסיף לו על דמי המקח שכר התפתח הובלה והתפנדק ודמי האחסנה, וכוללם בדמי המקח ועל זה יכול להוסיף דינר, אבל שכר טרחו לא יעלה על דמי המקח כי על זה כלול במה שמרויח, ולא יקח ממנו על הטירחא בנפרד אלא כמו שנתפטר עמו שיתן לו רוח והטירחא כלולה ברווח זה ר"ח.

כט אלו דברים שאין להם דין אונאה, העבדים והשטרות והתקרקעות כי לומדים מכלל ופרט וכלל שרק דבר המיטלטל וגופו ממון יש בו אונאה, יצאו קרקעות ועבדים שהוקשו להם, משום שאינם מטלטלים, ויצאו שטרות שאין גופן ממון והתקדשות שאינו בכלל 'עמיתך', ומה שאמרנו שאין להם אונאה, היינו אפילו מכר שנה אלק בדינר, או שנה דינר פאלה, אין בהם אונאה. הגם: ויש אומרים דדוקא עד

יח. ואם כבר נתברר למוכר שנתאנה ומ"מ מכר באמונה, יכול המתאנה לחזור בו, כיון שהמוכר עבר על לא תונו וחיוב בהשבה [נתיבות]. ובחכמת שלמה חולק ע"ז. ריש. פירוש כגון שקנה עשר יריעות ב' דינרים ושילם עוד ה' דינרים על ההובלה והאחסנה, יכול לומר קניתי בחמש עשרה דהיינו כל יריעה בדינר וחצי, ואני מוכר כל אחד ברווח של דינר דהיינו בשניים וחצי, וזה נקרא נו"נ באמונה. רב. ודווקא הקדש בדק הבית, אבל הקדש עניים דינו כחולין לענין זה [סמ"ע]. אבל צריך שיהיה אונאה פרוטה לכל אחד ואחד כדי שיהיה חוב החזיר, וכן הוא בהקדש עניים וכל דבר של רבים [שבות יעקב].

פּלָגָא, אָבֵל יוֹתֵר מִפּלָגָא, בְּגוֹן שְׁמֵכֵר לֹא אֶחָד יוֹתֵר מִשְׁנַיִם, הָיָה אוֹנָאָה מִשְׁמַע דְּבַפְלָגָא בְּדִיּוֹק אֵין לָהֶם אוֹנָאָה, וְדַעַת הִרְבָּה רַאשׁוֹנִים שְׂגָם בַּפְלָגָא בְּדִיּוֹק יֵשׁ כִּבְר אוֹנָאָה (טוֹר זָשָׁס ר"ח וְהֵרָא"ש).

י' אייר

ל' בַּמָּוֶה דְּבָרִים אָמוּרִים שַׁעַד שְׁתוּת יֵשׁ מַחִילָה, בְּמֹוֹכֵר נִכְסֵי עֲצָמוֹ. אָבֵל הַשְּׁלִיחַ אוֹ אִפּוֹטְרוֹפּוֹס שְׁמִיעָה וְנִתְאַנָּה בְּכָל שְׁהוּא, בֵּין בְּמִטְלָטְלִין בֵּין בְּקַרְקַע, חוֹזֵר דֵּה־מִשְׁלַח אוֹמֵר לוֹ שְׁלַחְתִּי אוֹתָךְ רַק לִתְקַנְתִּי וְלֹא לְקַלְקַלְתִּי, וּמִמִּילָא אִפּוֹי בְּכָל שְׁהוּא בְּטִלָּה שְׁלִיחוּתוֹ דְּלִיכָא מַחִילָה. וְאִם הַשְּׁלִיחַ אָנָּה אֶת הַלּוֹקַח, יֵשׁ מִי שְׁאוּמֵר שְׁהוּא הִדִּין שְׁמֵכֵרוֹ בְּטַל בְּכָל שְׁהוּא כִי חוֹזֵ"ל הַשּׁוֹוֹ אֶת הַדְּבָרִים, וְכִיּוֹן שְׁבִלּוֹקַח ע"י שְׁלִיחַ הַמִּכְר בְּטַל בְּכָל שְׁהוּא, אִף בְּמוֹכֵר ע"י שְׁלִיחַ הַמִּכְר בְּטַל בְּכָל שְׁהוּא, וְיֵשׁ מִי שְׁאוּמֵר שְׁכִיּוֹן הַלּוֹקַח נִתְאַנָּה וְלֹא הַשְּׁלִיחַ, וְכִיּוֹן שְׁהַלּוֹקַח עֲצָמוֹ עֲשָׂה אֶת הַקְּנִי, אֵין סְבָרָא לְחַלֵּק אִם קָנָה מִהַבְּעָלִים עֲצָמוֹ אוֹ מִשְׁלוּחוֹ, וְלִכְן דִּינֵוֹ בְּשִׂאָר כָּל אָדָם דְּעַד שְׁתוּת הָיָה מַחִילָה וְזָכָה הַמְּשַׁלַּח בְּיַתְרוֹן כְּדִין שְׁלִיחַ שְׁשִׁינָה דָאֵם הַפְּסִיד הַכֹּל עֲלִיו, וְאִם הַרוּיַח הַכֹּל לְמִשְׁלַח.

לא דין בית דין שְׁמֵכֵרוֹ בְּשָׁל יְתוּמִים וְטַעֲנָה, נִתְבָּאֵר בְּסִימָן ק"ט
סעיף ג' רבא.

י"א אייר

לב בְּשֵׁם שְׂאִין לְמַכִּירַת קַרְקַעוֹת אוֹנָאָה כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאֵר לְעִיל סַע"י כ"ט, בְּךָ שְׁכִירוֹת קַרְקַע אֵין לוֹ אוֹנָאָה דְּשְׁכִירוֹת לְיוֹמוֹ נַחֲשָׁב כְּמִכְר, אִפְלוֹ שְׁכֵר טַרְקְלִין גְּדוֹל בְּדִינֵר לְשָׁנָה, אוֹ רְפַת קַמְנָה בְּדִינֵר

רבא. וז"ל שם: ובית דין שהכריזוה כראוי, ובדקו יפה ודקדקו בשומא, אע"פ שטעו ומכרו שוה מנה בק"ק, או ק"ק במנה, הרי מכרן קיים. אבל אם לא בדקו בשומא ולא כתבו אגרת בקורת, שהיא דקדוק השומא וההכרזה, וטעו והותירו שתות או פחתו שתות, מכרן בטל; פחות משתות, מכרן קיים. וכן אם מכרו קרקע בעת שאינם צריכין להכריז עליה, או במקום שנהגו שלא להכריז לעולם (טור ס"ז), וטעו ופחתו שתות או הותירו שתות, מכרן בטל אף על פי שהכריזו. (ויש אומרים דכיון שהכריזו, אף על פי שלא היו צריכים, מכרן קיים.) (טור בשם הרא"ש). ואם רצו בית דין שלא לבטל המכר, ויחזירו האונאה, מחזירין, שלא יהיה כח הדיוט חמור מהם. פחות משתות, מכרן קיים והוי מחילה כדן הדיוט אף על פי שלא הכריזו, שאינם צריכים הכרזה באותה העת.

כָּבֵל יוֹם, אִין לֹ אוֹנְאָה ולדעת הרמ"א לעיל סעי' כ"ט אין אונאה רק עד פלגא.

לג השוכר את חברו לעשות לעבוד עמו בתורת שכיר יום שמקבל לפי שעות או יום עבודה, בין בקרקע בין במטלטלין, אין לו אונאה, מפני שהוא בקונה אותו לזמן ולכן פועל נחשב כעבד, ועבדים אין בהם אונאה. הגה: שכר פועל עם סוס או חמור, אף על פי שמצד עצמו של הפועל אין בו אונאה, מצד הבהמה יש בו אונאה דנחשב שיש כאן שתי שכירויות פועל ושכירות הפז, ומשערין מתוך סכום השכירות כמה בא לשכר הסוס ומה שנתאנה בזה וצריך להחזיר לו ואפי' באונאה יותר משתות צריך להחזיר, דכיון שכבר נעשה המלאכה לא שייך ביטול מקח אלא מחזיר האונאה (מרומת הדשן סימן ש"ח).

יב אייר

לד שִׁכְרוּ לְזִרְע לֹ קַרְקַע ראובן שכר את שמעון בקבלנות לזרוע את שדהו בזרעים של ראובן, ולא מוטל על שמעון אלא הפעולה עצמה וְאָמַר זְרַעְתִּי בָּה זְרִיעָה תִּרְאוּי בָּה, וּבָאוּ עֲדִים שְׂזָרַע בָּה פְּחוֹת מִתִּרְאוּי לָה וּא"כ הפועל הונה את הבעה"ב, תרי זה ספק בגמ' אם יש לו אונאה מפני הזרע שאינו קרקע, או אם אין לו אונאה מפני הקרקע שבה היה צריך להיעשות הפעולה, לפיכך מחמת הספק אין מוציאין מיד הנתבע, וכן אין משביעין אותו אלא הסת, מפני הקרקע שיש בָּאן ואין נשבעים על הקרקעות.

לה השוכר את הכלים או את הבהמה, יש להם אונאה, שהשכירות מבירה בת יומא היא כדלעיל סעי' ל"ב, ואם יש בה אונאה שתות או יותר, בין שנתאנה שוכר בין שנתאנה משכיר תרי זה מחזיר אונאה, ואפלו לאחר זמן מרבה דדווקא בקנין מטלטלין הדרך להראותו לתגר או לקרובו, ולכן יש שיעור זמן לתביעת האונאה, משא"כ בשכירות, ועוד משום שבשכירות משתלם רק לבסוף, ואין דרך להראות אלא בזמן התשלום, וכבר עבר זמן רב מסיכום המחיר.

יג אייר

לו פועל מקבל לפי שעות או ימים ולכן נחשב כעבד, אבל קבלן מקבל עבור ביצוע העבודה בלי קשר לזמן העבודה שהשקיע בה, ולכן אין דינו

כעבד ולכן תקבלן יש לו אונאה. ביצד, כגון שקבל עליו לארנ כגד זה בעשרה זווים, או לתפוד חלוק זה בשני זווים, הרי יש לו אונאה, וכל אחד משניהם שנתאנה, בין קבלן בין בעל התפוד, חוזר לעולם אבל המאנה אין יכול לחזור בו אם יתרצה המתאנה [עיי' לעילל סעי' ד].

לו האחים והשתפים שחלקו המטלטלים, הרי הם בלקוחות דכל אחד שותף בכלו וכשחולקים ביניהם נחשב שכ"א מוכר לשני את חלקו שיש לו במה שהשני קיבל, וכיון שדינם כלקוחות יש בהם אונאה, ודינו פחות משתות נקנה מקח ואין מחזיר כלום, ותר על שתות במל מקח, שתות קנה ומחזיר אונאה. ואם חלקו קרקעות, אפלו שמו שונה מנה בדינר או שונה דינר במנה, קנים דאין אונאה לקרקעות אפי' דינר באלף וכדלעיל. ויש אומרים דדוקא עד פלגא כשיטתו לעיל סעי' כ"ט דאין אונאה בקרקעות רק עד פלגא (טור). ואם המעו זה את זה במדה או במשקל או במנין, אפלו כל שהוא, חוזרים כמו שיתבאר לקמן סי' רל"ב סעי' א' בדבדבר שבמדה מנין ומשקל אפי' אונאה בכל שהוא חוזר. ואם עשו שליח שחלק ביניהם ומעה בכל שהוא, במלה החלקה כדלעיל סעי' ל'.

יד אייר

לח ואם התנו ביניהם שיחלקו בשום תדינים, ומעו הדיינים בשתות, במלה חלקה, שהדיינים ששמו ופחתו שתות או הותרו שתות, מכרן במל כמו שנתבאר בסימן ק"ט סעי' ג', והובא בהערה לעיל סעיף לא.

למ ראובן ושמעון אחים חלקו על תנאי, שמי שיפל לו בית פלוני שישפתח שיוכל לפתוח לו פתח למבוי, ולא שמו אל לבם שיכולים בני המבוי לעצב עליו מחמת שגורם עי"ז ריבוי דרך של אנשים נוספים שעד כעת לא הסתובבו במבוי, ונפל אותו הפית לראובן ובני המבוי מעכבין מלפתוח פתח, אם רוצה ראובן לבטל החלקה הרשות בידו דהוי טעות בחלוקה.

סימן רכח

אסור להונות בדברים ולגנוב דעת הכריות
ולרמות במקח וממכר
וכו כ' סעיפים

טו אייר

א כִּשְׁם שְׂוִישׁ אִיסוּר אֲוֹנָאָה בְּמִקְחָ וּמִמְכָּרָ, בְּדִי יֵשׁ אִיסוּר אֲוֹנָאָה בְּדִבְרֵי דְכִתִּיב 'וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עַמִּיתוֹ וִירֵאת מֵאֲלֹקִים', וְנֵאמַר 'וִירֵאת מֵאֲלֹקִים' כִּי זֶה הַדְּבָרִים הַנְּמַסְרִים לִלְב. וְגִדּוּלָה חֲמוּר יוֹתֵר אֲוֹנָאָה דְּבָרִים מֵאֲוֹנָאָה מְמוֹן, שְׁוִיהַ נִתֵּן לְהַשְׁכִּיחַ כִּי זֶה דְּבַר שְׁבַמְמוֹן וְזֶה לֹא נִתֵּן לְהַשְׁכִּיחַ, וְעוֹד זֶה בְּגוֹפּוֹ וְזֶה בְּמִמּוֹנוֹ, וְעוֹד הַצּוֹעֵק לְהַקְבִּי"ה עַל אֲוֹנָאָה דְּבָרִים נִעְנֶה מִיָּד וְכֹל הַשְּׁעָרִים נִנְעָלוּ חוּץ מִשְׁעָרֵי אֲוֹנָאָה. הַגְּסָ: וְיֵשׁ אֲוֹמְרִים דְּאֵין מְצוּוּיִן עַל אֲוֹנָאָה דְּבָרִים אֲלֵא לִירְאֵי הַשֵּׁם דְּכִתִּיב אֶת 'עַמִּיתוֹ', הֵינּוּ מִי שְׁעַמִּיתֵךְ בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, לֹאפּוֹקִי מִי שְׁאִינוּ מִתְנַהֵג כְּרֵאוּיֵיבֵי (נִמְוִי יוֹסֵף פֶּרֶק הַזֶּה). וְמִי שְׁמֵאָנָה אֶת עֲצֻמוֹ שְׁאִין מִקְפִּיד עַל כְּבוֹדוֹ וּמְבֹזֵה אֶת עֲצֻמוֹ מִתֵּר לְהוֹנִיחֵהוּ דְּאִינוּ מְכַלֵּל בְּנֵי אָדָם וְדֶרֶךְ אֲרִץ, וְאִינוּ 'עַמִּיתֵךְ' (שֵׁם הַמְדַרְשׁ).

ב צָרִיף לְזַהַר בְּיוֹתֵר בְּאֲוֹנָאָה הַגֵּר, בֵּין בְּגוֹפּוֹ בֵּין בְּמִמּוֹנוֹ, לְפִי שְׁהַזְהַר עָלָיו בְּמִפּוֹרֵשׁ בְּכַמְּהָ מְקוֹמוֹת בְּתוֹרָה.

טז אייר

ג צָרִיף לְזַהַר בְּיוֹתֵר בְּאֲוֹנָאָה אֲשֶׁתּוֹ, לְפִי שְׁהִיא רַכָּה בְּטַבְעָה וְלִכֵּן דְּמִעֲתָהּ מְצוּיָה וְאֵע"פ שְׁשְׁעָרֵי תְּפִלָּה נִנְעָלוּ שְׁעָרֵי דְּמַעוֹת לֹא נִנְעָלוּ.

רכב. ולענין לאונותו בממון, המרדכי הביא בשם מורו שאסור, והוא חולק דא"כ חמור אונאת ממון מאונאת דברים, ולכן פוסק שאם מותר בו אונאת דברים כ"ש שמתר אונאת ממון, ולענין מעשה צ"ע [ב"ח].

ד ביצד הוא אונאת דברים, לא יאמר לחבירו בכמה אתה רוצה לתן למכור חפצין זה, והוא אינו רוצה לקנותו ומצער חבירו שסבור שהוא בא לקנות אצלו. היו חמרים מבקשים לקנות תבואה, לא יאמר להם לכו אצל פלוני, והוא יודע שאין לו למכור וסתם מצער אותם. אם היה חברו פעל תשובה, לא יאמר לו 'זכר מעשיך הראשונים'. אם היה פן גרים, לא יאמר לו 'זכר מעשי אבותיך'. אם היו יסורין פאים עליו, לא יאמר לו בדרך שאמרו חבריו לאיוב 'הלא יראתך בסלתך, זכר נא מי הוא נקי אכר' היינו שאומר לו שאם יש לו יסורים ודאי יש בו חטא (איוב 7, ו). אם נשאלה שאלה על דבר חכמה, לא יאמר למי שאינו יודע אותה חכמה מה תשיב בדרך זה דמביישו עיניו. וכן כל פיוצא בדברים אלו.

יז אייר

ה יזהר שלא לבנות שם רע לחברו, אף על פי שהוא רגיל באותו בניו ואין פניו מתלבנות, אם בנותו לביישו בכינוי זה, אסור.

ו אסור לרמות בני אדם אחד ישראל ואחד גוי במקח וממכר או לגנב דעתם, בגזן אם יש מום במקחו אע"פ שאין בו אונאת ממון, מ"מ נחשב כגניבת דעת, ולכן צריך להודיעו ללוקח. אף אם הוא גוי, לא ימכרו לו בשר נבלה בקוקת שחומה כי בשר שחומה טעימה יותר. ואף לגנב דעת חבריות בדברים, שמראה שעושה בשבילו, ואינו עושה, אסור. ביצד, לא יסרהב יפציר [בחברו] שישעוד עמו, והוא יודע שאינו סועד ולכן מפציר בו, כי יודע שממילא לא יאכל אצלו, והלה מחזיק לו טובה בחינם שמומינו לאכול, אבל להזמינו כדרך הארץ בלי הפצרה מרובה ודאי מותר, וכן לא ירפה לו בתקרבת, והוא יודע שאינו מקבל, ולא יפתח חביות הפתוחות כבר מחמת שמכרם לחנוני, וזה סובר שפתחם בשבילו והוא חשיבות גדולה שמוכן לפתוח חבית עבורו אע"פ שהשאר יכול להתקלקל, ואינו יודע שזה כבר היה פתוח, אלא צריך להודיעו שלא פתחם בשבילו. ואם הוא דבר דאיבעי לה לאסוקי אדעתה שהיה צריך לחשוב לבד שאינו עושה בשבילו, ומטעה את עצמו שסובר שעושה בשבילו לכבודו בלי שחבירו אמר לו משהו, בגזן שפגע בחברו בדרך וסבור זה שיצא לקראתו לכבודו, אע"פ שמחזיק לו טובה בחינם אין צריך להודיעו כי הוא הטעה את עצמו.

יח אייר

ז לא יאמר לו סוף שָׁמֵן מִפֶּה זֶה, וְהוּא רִיקָן וְהוּא אומר לו כן דיוודע שלא יסוך, ומחזיק לו טובה בחינם. וְלֹא יֵלֵךְ לְבֵית הָאֵבֶל וּבְיַדוֹ כְּלֵי רִיקָן, וְסוֹבֵר הָאֵבֶל שֶׁהוּא מְלֵא [יין] שכן היה הדרך להביא כלים עם יין לבית האבל, וְאִם הוּא עוֹשֶׂה כְּדֵי לְכַבְּדוֹ שְׂגוּרָם לו כבוד בזה שאחרים חושבים שהוא הביא לו יין, מִתְּרֵד דְסוּף סוּף נִהְנֶה מֵהַכְּבוֹד אַע"פ שְׂבִאֵת לֹא הֵבִיא לו כָּלֹם.

ח לא ימכר לו עור של בהמה שמתה מאליה בְּחֻזְקָת שְׂחִוְמָה כי עור של בהמה שמתה חלש יותר, וגם יש בו חשש סכנה שמתה מחמת נשיכת נחש, והארס נכנס גם לעור, והנועל מנעל מעור זה מסתכן, וְלֹא יִשְׁלַח לוֹ חֲבִית שֶׁל יַיִן וְשִׁמּוֹן צָף עַל פִּיו כי יחשוב שכולו שמן ויזמין אורחים על סמך שיש לו מספיק שמן, ולבסוף כשיתברר שחסר לו שמן יתבייש מאוד מאורחיו ובגמ' איתא מעשה כזה שבגלל זה הרג את עצמו מחמת הבושה.

יט אייר

מ אין מִפְרָפְסִין אין מייפים בצורה שמטעה את הקונה לֹא אָדָם וְלֹא בְּהֵמָה וְלֹא בְּלִים, כְּגוֹן לְצַבֵּעַ וְכֵן עֶבֶד הָעוֹמֵד לְמִכְרֵי כְּדֵי שִׁירָאָה כְּבָחוּר, וְלִחְשָׁקוֹת הַבְּהֵמָה מִי סָבִין שֶׁמִּנְפָחִין וְוּזְקָפִין שֶׁעֲרוֹתֶיהָ כְּדֵי שִׁתְּרָאָה שְׂמֹנֶה. וְכֵן אֵין מְקַרְדִּין (פירוט, קיבוד צמגדת או מסרקת ששניו דקיס) וְלֹא מְקַרְצְפִין (פירוט קרלוף, מגדלת או מסרק ששניו עניס) אוֹתָהּ כְּדֵי לְזַקֵּף שֶׁעֲרוֹתֶיהָ, וְכֵן אֵין לְצַבֵּעַ בְּלִים יִשְׁנִים כְּדֵי שִׁירָאוּ בְּחֲדָשִׁים שְׁעִ"ז המחיר מתייקר שלא כדון, אבל לצבוע כלים חדשים מותר, כי הם באמת שווים כך, וְאֵין גּוֹפְחִין בְּקַרְבִּים כְּדֵי שִׁירָאוּ שְׂמֹנִים וְרַחֲבִים, וְאֵין שׂוֹרִין הַכֶּשֶׁר בְּמִים כְּדֵי שִׁירָאָה לְכֵן וְשִׁמּוֹן אַא"כ במקום שנהגו כך.

י אין מְעַרְבִין מְעַט פְּרוֹת רְעִים בְּחֲרֻבָּה פְּרוֹת יָפִים כְּדֵי לְמַכְרֵם כולם בְּחֻזְקָת יָפִים, ומטעם זה לא יערב אֶפְלוּ חֲדָשִׁים בְּחֲדָשִׁים כשהם משתי שדות, כיון שתמיד אחד יותר טוב מהשני, ונחשב שמערב רע ביפה, וְאֵין צָרִיד לִזְמַר חֲדָשִׁים בִּישְׁנִים דִּתְבוּאָה ישנה טובה יותר ולכן אסור לערב בה חדשה כמו שאסור לערב רע ביפה, וְאֶפְלוּ (טור) יִשְׁנִים עִם חֲדָשִׁים אסור לערב אַע"פ שישן יותר טוב מחדש, וְאֶפְלוּ חֲדָשִׁים בִּיקָר

מַחֲרָשִׁים, מִפְּנֵי שֶׁהַלֹּקֶת רוֹצֵה לְיִשְׁשָׁן וּסְכוּר שֶׁהוּא תְּבוּאָה חֲדָשָׁה שֶׁאִפְשָׁר לִישְׁנָהּ, וְכוּן שֶׁמְעוּרָב בָּהּ גַם יִשָּׁן, יִהְיֶה יוֹתֵר מֵדַאי יִשָּׁן.

כ אייר

יֵא בְּיוֹן הַתִּירוֹ לְעֶרֶב יִין קָשָׁה בְּרָךְ, בֵּין הַגְּתוֹת בְּלִבָּהּ, מִפְּנֵי שְׁמִשְׁבִּיחָהּ כּוּן שֶׁהוּא בּוֹמֵן שְׁתוּסָס, הַקָּשָׁה מִשְׁבִּיחַ אֶת הַרֵךְ, אֲבָל שְׁלֵא בִשְׁעַת הַגִּיתוֹת אִסוּר. וְכָל שֶׁכֵּן רַךְ בְּקָשָׁה, דְּשָׂרֵי דַהֲרֵךְ מִשְׁבִּיחַ אֶת הַקָּשָׁה, וְלִכּוֹן זֶה מוֹתֵר אִף שְׁלֵא בִשְׁעַת הַגִּיתוֹת (טוֹר וְזִית יוֹסֵף נֶשֶׁס הַרַ"ט).
וְאִם הָיָה מְעֻמּוֹ נֶפֶר, מִתֵּר לְעֶרֶב בְּכָל מְקוֹם, שְׂכָל [דְּבָר] הַנֶּפֶר מְעֻמּוֹ מְרַגֵּשׁ הַלֹּקֶת וְאִין מִטְעָהוּ, כִּי תִלוּי בְּרֻצוֹנוֹ אִם לִקְנוֹת אוֹ לֵא, וְלִפְיִקְךָ מִתֵּר לְעֶרֶב אוֹתוֹ לְעוֹלָמֵי־בְיָ.

יב אִין מְעֻרְבִין מִיּוֹם בְּיוֹן, וְיֵמֵי שְׁנַתְעֶרֶב מִיּוֹם בְּיוֹנוֹ, לֵא יִמְכַרְנוּ בְּחִנּוֹת אֶלְא אִם בֵּן הוֹדִיעַ לְקוֹנָה שְׁנַתְעֶרֶב בּוֹ מִיּוֹם, וְלֵא יִמְכַרְנוּ לְתַנְר אִף עַל פִּי שְׁמוֹדִיעוֹ, שְׂמָא יִרְמָה בּוֹ אַחֲרִים וְלֵא יִסְפֵּר לָהֶם, כִּי מוֹרָה הִיתֵר לְעֻצְמוֹ שֶׁהוּא לֵא רֵאָה שְׁנַתְעֶרֶב בּוֹ מִיּוֹם.

כא אייר

יג מְקוֹם שְׁנַחְנוּ לְעֶרֶב בֵּין הַגְּתוֹת מִיּוֹם, מִתֵּר לְעֶרֶב בְּשַׁעוֹר שְׂדֵרְכָם לְעֶרֶב וְדוֹקָא בֵּין הַגִּיתוֹת כִּי הַתְּסִיסָה נַעֲשֶׂה עִם הַמַּיִם.

יד בְּמְקוֹם שְׁנַחְנוּ שְׂכָל מִי שֶׁקוֹנֶה דְּבָר מוֹעֲמֻוֹ תַּחֲלָה, מִתֵּר לְעֶרֶב בּוֹ לְעוֹלָם כִּי הַלּוֹקַח יִבְחִין ע"י טַעֲמִיתוֹ. אֲבָל אִם אִין הַכֹּל מוֹעֲמִים, לֵא.

כב אייר

טז אִין מְעֻרְבִין שְׂמָרֵי יִין שֶׁל חֲבִית זוֹ בְּיוֹן שֶׁל חֲבִית אַחֲרָת. אֶפְלוֹ אִם קָנָה מִמֶּנּוּ שְׁתֵּי חֲבִיּוֹת שֶׁל יִין, מ"מ אִין מְעֻרְבִין שְׂמָרֵי חֲבִית זֶה [בְּיוֹן] שֶׁל חֲבִית זֶה. אֲבָל אִם קָנָה מִמֶּנּוּ חֲבִית יִין הַפְּדָה בְּכָף וְכָה, בְּשִׂפָּא לְמִדּוֹד יָכוֹל לְעֶרֶב הַשְּׂמָרִים עִם הַיִּין שֶׁל אוֹתָהּ

רכג. פי' שניכר בראייתו, כי לא כל דבר טועמים כבסעיף הבא, רק יין מרגישים בראיה ומים לא מרגישים בראיה [ערוך השלחן] וזה טעם החילוק בין סעיף זה לסעיף הבא.

חבית, ומזכר לו הפל בַּיחד ומחשב את השמרים כחלק מכמות היין שמכר לו.

מז התגר נוטל מחמש גרנות ונותן למקום אחד, או מחמש גתות ונותן לתוך חבית אחד, שהפל יודעים שלא גדלו בלם בשלו, ובחזקת זה שמוכר סחורה מעורבת מכמה מקומות קונים ממנו. ובלבד שלא יבון לקנות הרב במקום הטוב כדי שיצא עליו קול שהוא קונה הפל במקום הטוב, ואח"כ קונה גם במקום הרע ומעֲרבו עמו.

בג אייר

יו מתר לברד הפסלת מתוך הגריסים ומן הקטניות כדי שיראו יפים, שזהו דבר הנראה לעין, ויכול הלוקח לראות ולהבין כמה שוים יותר בשביל שהוציא מהם הפסלת וממילא אינו מרמהו, אלא מבין שהמחיר יקר יותר בגלל שהוציא את הפסולת. ובלבד שלא יברד העליונים ויניח הפסלת בתחתונים דבזה מרמהו, שסבור שהפירות למטה מבוררים כמו אלו שלמעלה.

יח מתר לחנוני לחלק קליות ואגוזים לתניקות, כדי לתרגילם שיקנו ממנו ואין שאר בעלי החנויות יכולים לטעון כנגדו, דיכול לומר שגם הם יחלקו דברים אחרים. וכן יכול למכר בזול יותר מהשער, כדי שיקנו ממנו, ואין בני השוק יכולים לעכב עליו שגורם להזייל את השער, דאדרבא תבוא עליו ברכה ועין לעיל סימן קנ"ו סוף סעיף ה'.

כד אייר

יט אסור לערב שמרים של חבית אחרת, בין בין בין בשמן, ואפלו כל שהוא אבל מאותה חבית מותר וכדלעיל סעי' ט"ו.

כ המוכר לחברו שמן מזקק שיהיה בלי שמרים, הלוקח אינו מקבל שמרים אין המוכר יכול לנכות לו מהכמות שקבע עמו מחמת שנותן לו בלי שמרים, כיון שסיכמו מראש שיתן לו כך וכך שמן מזוקק, אבל מכר לו שמן סתם והמוכר נתן לו שמן מזוקק, כיון שהמוכר היה רשאי לערב בו שמרים של אותה חבית, לכן הלוקח מקבל לנכות מהכמות שקבעו לז ומחצה שמרים לכל מאה לז שזה הדרך שיש שמרים בשמן, דהיינו שהמוכר נותן לו רק תשעים ושמונה וחצי לוג מזוקק, ומקבל בשאר במה

שנשאר שְׁמָרִים שָׁמֵן עֲבוּר הָעוֹלָה לְמַעְלָה עַל פְּנֵי הַשָּׁמֶן יִתֵּר עַל הַשָּׁמָרִים הַיְדוּעִים בְּאוֹתוֹ מְקוֹם הַיֵּינוּ שֵׁישׁ שְׁמָרִים שְׁשׁוּקְעִים לְמַטָּה, וְזוּ הוּא זִיקָק לֹו וְעֲבוּר זֶה מְנַכָּה לֹו כִּנ"ל, אֲבָל יֵשׁ שְׁמָרִים נֹוסְפִים שְׁצָפִים לְמַעְלָה, וְזוּ יִכּוֹל לְתַת לֹו אַע"פ שֶׁמְנַכָּה לֹו לֹוג וּמַחְצָה לְמֵאָה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹורִים שִׁיכּוֹל לְתַת לֹו שְׁמֵן עֲבוּר, בְּשִׁנְתָּן לֹו מְעוֹת בְּתִשְׂרֵי, שֶׁהַשָּׁמֶן עֲבוּר, וְלִקַּח הַשָּׁמֶן בְּנִיסָן בְּמִדַּת תִּשְׂרֵי שֶׁהִיא גְדוּלָּה מִפְּנֵי אוֹתוֹ הַשָּׁמֶן הַקּוֹפָה לְמַעְלָה בְּתִשְׂרֵי הַשָּׁמֶן עֲבוּר עִם כָּל מִינֵי פְסוּלוֹת שְׁצָף לְמַעְלָה, וְלִכֵּן מִי שְׂרוּצָה לְקַנּוֹת עֶשֶׂר לֹוג, מְקַבֵּל כְּמוֹת זֶה בְּכָלִי גְדוֹל יוֹתֵר כְּדֵי שִׁיהִיָּה עֶשֶׂר לֹוג חוּץ מִהַפְסוּלוֹת, לִכֵּן אִם מִגִּיעַ בְּנִיסָן וְרוּצָה שִׁימְדוּד לֹו בְּמִידָה שֶׁל תִּשְׂרֵי, צָרִיךְ לְקַבֵּל שְׁמֵן עִם פְסוּלוֹת, כִּיּוֹן שֶׁהוּא כְּלִי גְדוֹל. אֲבָל אִם לִקַּח בְּמִדַּת נִיסָן שֶׁהִיא קְמִנָּה מִפְּנֵי שֶׁבֶבֶר צָלָל הַשָּׁמֶן, כִּיּוֹן שֶׁהַמִּידָה הִיא קְטַנָּה אֵינֶנּוּ מְקַבֵּל אֱלֹא הַשָּׁמָרִים בְּלִבָּד בְּלֵי הַפְסוּלוֹת שְׁצָפָה לְמַעְלָה, כִּיּוֹן שֶׁהַכְּלִי לֹא מִכִּיל יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר לֹוג שְׁמֵן. הַגָּה: וַיֵּשׁ אֹמְרִים דְּאַע"פ שֶׁמְכַר לֹו שְׁמֵן סָתָם אֵין מְנַכָּה לֹו הַשָּׁמָרִים, אֱלֹא דְמִתֵּר לְעָרֵב שְׁמָרָיו שֶׁבְּחִבּוּת וְכִיּוֹן שֶׁלֹא עִירֵב מִחַל לֹו עַל זְכוּתוֹ, וְהַפְסִיד לְעַצְמוֹ. אֲבָל אִם לֹא עָרְבָן, אֵינֶנּוּ מְנַכָּה לֹו רַק בְּשִׁבִיל הַקְּמָחִים הַצָּפִים לְמַעְלָה כִּי כְּשִׁמוּצִיא לֹו מִהַחֲבִית מַעֲט מַעֲט מִמִּילָא מְסַתְנָנִים קְמָחִים אֵלוּ, וְעַל כֵּךְ אֵין רְאִיָּה שֶׁמִּחַל, וְלִכֵּן מְנַכָּה לֹו. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹורִים, בְּשִׁמְכָר לֹו בְּשִׁעָה שֶׁהוּא עֲבוּר, אֲבָל בְּשִׁמְכָר לֹו בְּשִׁעָה שֶׁהוּא צָלוּל, אֵינֶנּוּ מְנַכָּה לֹו אֶפְלוּ הַקְּמָחִים (טוֹר נֶסֶס הַר"א ט"ז).

סימן רכט

המוכר לחברו חיטים או שעורים או פירות, כמה פסולת צריך לקבל הלוקח וכו' ב' סעיפים

כה אייר

א הַמוֹכֵר חִטִּים לְחֵבְרוֹ, הַלּוֹקַח מְקַבֵּל עָלָיו שְׁמוּתָה שִׁיהִיָּה רֹבֵעַ הַקֶּב קְמִנִיּוֹת לְבָל סָאָה חִטִּים, הַיֵּינוּ א' מִכ"ד, כִּיּוֹן שֶׁהַדֶּרֶךְ שְׁצוּמַח בְּשָׂדֵה חִטִּים מַעֲט קְטַנִּיּוֹת, וּמִמִּילָא הֵם מְעוּרְבִים בְּחִטִּים, וְשִׁעוֹר כֹּזֵה רִגִּיל

להיות, משא"כ יותר מזה, ולכן לא מוחל. ואם קנה שְׁעוּרִים, הלוקח מְקַבֵּל עָלָיו רַבֵּעַ הקב נִשְׁבֵּית קש לְסֵאָה שהדרך שהרוח מפזרת קש זה בתוך השעורים. ואם קנה עֲרָשִׁים, הלוקח מְקַבֵּל עָלָיו רַבֵּעַ הקב עֲפָרוֹרִית לְסֵאָה כיון שעדשים אין קוצרים אלא תולשים מהקרקע, בדרך שמתערב בהם מעט מהעפרי"ב. ואם קנה תַּיֲאֲנִים, מְקַבֵּל עָלָיו עֶשֶׂר מִתְּלִיעוֹת לְכָל מֵאָה תַּאֲנִים, כיון שמצוי בהם מתולעים לכן מקבל עליו עשרה אחוז. והוא הדין אֶחָד לְכָל עֶשְׂרֵה קמ"ל שלא נאמר שרק כשקונה כמות גדולה, מסכים לקבל עשר אחוז מתולעים (טור). מְכַר לוֹ שְׂאֵר פְּרוֹת שִׁמְצוּי בָהֶם פְּחוֹת מתולעים, מְקַבֵּל עָלָיו רַבֵּעַ הקב מִנְּפֵת לְכָל סֵאָה היינו א' מכ"ד. נִמְצָא בָּהֶם בְּכָל הַנִּל יִתֵּר עַל הַשְּׁעוּרִים הַאֵלוּ, כֵּל שֶׁהוּא, יִנְפֵה הַכֵּל וְיִתֵּן לוֹ פְּרוֹת מְנַפִּים וּבְרוּרִים שְׂאִין פָּהֶם כְּלוּם ולא אומרים שינפה רק עד שיגיע לשיעור הנ"ל, דכיון שכבר יש בו יותר מהשיעור, אין מוחל כלום. הגם: וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּמָה דַּאֲמַרִּין שִׁמְנַפָּה הַכֵּל דְּוָקָא בְּדִלָּא יְדַעִין [שלא] עֲרָבָן לכן כיון שבדרך כלל לא מצוי יותר מהשיעור הנ"ל, מסתמא המוכר עירבן בידיים, ולכן קונסים אותו שינפה הכל. אָבֵל אִם יִדְוַע שֶׁהַמוֹכֵר לֹא עֲרָבָן ובמקרה אירע שבפירות אלו מעורב יותר פסולת מהרגיל, כיון שאין סיבה לקונסו צְרִיף הַלּוֹקָח לְקַבֵּל [אלו] הַשְּׁעוּרִים דַּעַל דַּעַת זֶה קָנָה וּמַחֵל, וְרַק אֵת הַמוֹתֵר יִנְפֵה לוֹ (טור). וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּבִידְוַע שְׂלֹא עֲרָבָן צְרִיף לְקַבֵּל עָלָיו הַכֵּל דְּכִוּוֹן שֶׁרַק בְּסַתְמָא אִם נִמְצָא יִתֵּר מִהַשְּׁעוּרִים צְרִיף לִנְפוֹת כִּי מִסַּתְמָא הוּא עִירְבָן, אֲבָל כְּשִׁידוּע וּדְאִי שֶׁהוּא לֹא עִירְבָן, מַה לִּי שִׁיעוֹר הַנִּל או יותר (טור נַסֵּס רַשְׁז"ס). וַיֵּשׁ מְפָרְשִׁים דְּכָל זֶה שַׁעַד שִׁיעוּרִין אֵלוּ מִקַּבֵּל, וְאִם מִצָּא יִתֵּר מִשְׁעוּרִין אֵלוּ מִנְּפֵה הַכֵּל, רַק בְּמוֹכֵר לוֹ פְּרוֹת סֵתָם, או שְׂאֵמֵר פְּרוֹת יְפוֹת אֵלוּ, אָבֵל אִם אָמֵר פְּרוֹת 'אֵלוּ', וְלֹא אָמֵר יְפוֹת, צְרִיף לְקַבֵּלָן כְּמוֹ שֶׁהֵן אִפִּי נִמְצָאוּ יִתֵּר מִשְׁעוּרִין הַנִּל. וְאִם אָמֵר פְּרוֹת 'יְפוֹת',

רכד. ולענין אם מקבל עפרורית בחיטין ושעורין, בגמרא שם נחלקו בזה, איכא מאן דאמר דבחיטין ושעורין אינו מקבל עפרורית אפילו פחות מרובע, כיון דאין מצוי בהן, אדעתא דהכי קנאן כדי שיהיו נקיים מעפר, ואיכא מאן דאמר דגם בהן מקבל עפרורית, וברייתא קתני עפרורית רק בקיטנית, לרבנות נקטיה דאפילו קיטנית ועדשים דמצוי בהן עפרורית, אפ"ה רובע מקבל טפי לא, אבל קיטנית בשעורים ונישוב בקיטנית ועדשים משמע בגמרא דאפילו ביותר מרובע מקבל, דהן לא חשיבי כל כך כמו חיטין [סמ"ע].

ולא אמר 'אלוי', נותן פרות שפֿלֿן יפות ולא מקבל כלום (טור נסס הרמ"ה).

ב אין כֿל הדְבָרִים ושיעורים הָאֵלוֹ אַמּוּרִים אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁאֵין שָׁם מִנְהַג, אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ לָהֶם מִנְהַג, הַבֵּל כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה, יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנֶּהְגּוּ שְׂיָהוּ כֿל הַפְּרוֹת מְנַקִּים וְכַרוּרִים מְכַל דְּבַר, וְשְׂיָהוּ הַיִּיגוֹת וְהַשְּׂמָנִים צְלוּלִים, וְלֹא יִמְכְּרוּ הַשְּׂמָרִים כְּלָל אִפִּי מִכֵּר יֵין וּשְׂמֵן סַתֵּם אֵין יָכוֹל לַעֲרֹב אִפִּי שְׂמָרִים שֶׁל אוֹתוֹ חֲבִית, וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנֶּהְגּוּ אֶפְלוֹ הָיָה בָּהֶם מַחְצָה שְׂמָרִים, אוֹ שְׂיָהוּ בַּפְּרוֹת עֶפֶר אוֹ תֵבֶן אוֹ מֵיִן אַחֵר אִפִּי בַכּמוֹת גְּדוּלָה, יִמְכְּרֵם בְּמוֹת שְׂחוּא. לְפִיכֶךָ כִּיּוֹן שְׂמוֹתַי לִמְכּוֹר אֵת הַפִּירוֹת עִם הַפְּסוּלוֹת הַמַּעֲרֹבֶת בָּהֶם, לִכֵּן הַבּוֹרֵךְ [צְרוּר] מִתּוֹךְ גְּרָנוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, נּוֹתֵן לוֹ דְּמֵי חֲטָיִם כְּשֶׁעוֹר צְרוּר שֶׁבֵרָה, שְׂאֵלוֹ הַנִּיחֹו הָיָה נִמְכָּר בְּמִדַּת חֲטָיִם בַּמַּחִיר שֶׁל חֲטָיִם, וּכְעַת הַפְּסוּד כּמוֹת זֶה, וְנַחֲשֵׁב מוּזִק בִּידֵי־רַבִּי, וְאִם תֵּאמַר יַחֲזוּרְנָה, הֲרֵי אִמְרוּ אִסּוּר לַעֲרֹב כֿל שְׂחוּא אַחֲרֵי שֶׁכֵּבַר נִפְרַד מֵהַפִּירוֹת.

סימן רל

המוכר לחברו מרתף של יין, והלוקח יין והחמיץ
וכו' סעיפים

כו אייר

א האומר לחברו מרתף זה' של יין אני מוכר לך למקפה (פירוש, להסבואו להסמפק ממנו מעט מעט לתצטיל) שבלשון זה יש לשון לטובת הלוקח שאמר לו שקונה למקפה דהיינו שצריך לשומרו לזמן רב ולא להשתמש בו מיד, ומצד שני יש בו לשון לרעת הלוקח, כי אמר 'זה' איך שהוא, או אומר מרתף זה אני מוכר לך למקפה אפי' לא אמר מרתף של 'יין' (טור), או שפֿמְכָר לוֹ מְרַתֵּף שֶׁל יֵין סָתֵם ולא אמר 'למקפה' אבל גם לא אמר מרתף 'זה', שלא אמר לא לשון טוב ולא לשון גרוע, בכל אופנים אלוֹתֵרֵי

הלוקח מקבל עליו עשרה קנקנים בכל ק' דהיינו עשר אחוז וְשָׁלַא יִהְיֶה יָיָנָם טוֹב אֲלֵא כִּבְר הַתְּחִיל לְהַשְׁתַּנּוֹת, יִתַּר עַל זֶה יוֹתֵר מֵעֵשֶׂר אַחֲזוּ לֹא יִקְבַּל. וְכָל שְׂאֵמֵר לֵה שְׁלֶקְחוּ לְשִׁתּוֹת מְעַט מְעַט, הָרִי פְּאֵלוּ אָמַר לְמִקְפָּה (הסנגיד פ"י).

ב אָמַר לֵה מְרַתֵּף שֶׁל יוֹן אֲנִי מוֹכֵר לְךָ לְמִקְפָּה כִּיּוֹן שֶׁאֵמֵר לְמִקְפָּה הָרִי הַדְּגִישׁ שְׂרוּצָה יִין טוֹב וְלֹא אֵמֵר שׁוֹם לְשׁוֹן גְּרוּעַ, אִו שְׂאֵמֵר לֵה מְרַתֵּף אֲנִי מוֹכֵר לְךָ לְמִקְפָּה אִפִּי לֹא אֵמֵר יִין (טור), אִו שְׂאֵמֵר לֵה חֲבִית שֶׁל יוֹן אֲנִי מוֹכֵר לְךָ אִפִּי שֶׁאִין כִּאֵן שׁוֹם לְשׁוֹן מִיּוּחַד, מ"מ כִּיּוֹן שֶׁמֵכֵר לוֹ רַק חֲבִית אַחַת, א"א שֶׁחֶלֶק א' מֵהַחֲבִית יִהְיֶה גְרוּעַ וְט' חֶלְקִים טוֹבִים, וְלִכֵּן בְּכָל אֹפְנִים אִלוּ גוֹתֵן לוֹ יוֹן שְׁכָלוּ יִפָּה וְרֵאוּי לְתַבְּשִׁיל וְלֵהתקיים זמן רב.

כז אייר

ג אָמַר לֵה מְרַתֵּף זֶה שֶׁל יוֹן שִׁישׁ רַק לְשׁוֹן גְּרוּעַ שֶׁאֵמֵר זֶה, וְלֹא הוֹסִיף שׁוֹם לְשׁוֹן לְטִיבוּתָא, גוֹתֵן לוֹ יוֹן הַנְּמִכֵּר פְּתֻנּוֹת־שֶׁהַתְּחִיל מֵעַט לֵהחֲמִיץ שֶׁהוּא בִּינוֹנִי, לֹא רָע וְלֹא יָפָה. וְהוּא הַדִּין אִם אָמַר חֲבִית זֶה שֶׁל יוֹן (טור).

ד אָמַר לֵה מְרַתֵּף זֶה אֲנִי מוֹכֵר לְךָ כִּיּוֹן שֶׁאֵמֵר זֶה לֹא אֵמֵר יִין, אֲפֵלוּ בְּלוֹ חֲמִץ הַגִּיעוּ דֵּמָה שִׁישׁ בְּמִרְתֵּף מֵכֵר לוֹ.

כח אייר

ה הַמוֹכֵר יוֹן לְחֶבְרוֹ, וְנִתְּנוּ הַלּוֹקָח בְּקַנְקָנָיו וְהַחֲמִיץ מִיָּד, אִינוּ תֵּיב בְּאַחֲרֵייתוֹ. וְאֵף עַל פִּי שְׂאֵמֵר לֵה לְתַבְּשִׁיל אֲנִי צָרִיךְ לוֹ כִּי אֹמְרִים שֶׁמָּה שֶׁהַעֲבִירוּ לְקַנְקָנוֹ הֵם גִּרְמוּ אֶת הַחֲמִיץ, וְאֵע"פ שֶׁקַּנְקָנוֹ חֲדָשִׁים, מ"מ י"ל הַעֲרִירִי מַחֲבִיתוֹ שֶׁל הַמוֹכֵר לְחֲבִיתוֹ שֶׁל הַלּוֹקָח הוּא שֶׁגֵּרַם אֶת הַחֲמִיץ, וְלִכֵּן זֶה מוּטֵל עַל אַחֲרֵיית הַלּוֹקָח. וְאִם יָדוּעַ שְׂיִינּוּ שֶׁל הַמוֹכֵר מְחַמֵּץ שִׁידוּעַ שְׁבַשְׁנִים שֶׁעֲבָרוּ יִינוֹ הַחֲמִיץ בְּשִׁיהוּי מוּעַט, הָרִי זֶה מִקְּחַ מְעוֹת כִּי יוֹתֵר יִישׁ לְתִלוֹת שֶׁטַעַם הַחֲמִצָּה בְּגַלֵּל יִינוֹ שֶׁל הַמוֹכֵר וְלֹא מִשׁוֹם שֶׁהַלּוֹקָח עִירָה לְחֲבִיתוֹ אִם אָמַר לוֹ לְמִקְפָּה דֵּהִינּוּ שְׂרוּצָה לְהַשְׁהוֹתוֹ, אֲבָל לֹא אֵמֵר לוֹ לְמִקְפָּה, הִיָּה לוֹ לְשִׁתּוֹת מִיָּד וְלֹא לְהַשְׁהוֹתוֹ יוֹתֵר מֵהַרְגִיל (טור).

ו מְכֵר לוֹ יוֹן, וְנִשְׂאָר בְּקַנְקָנָיו שֶׁל מוֹכֵר וְהַחֲמִיץ, אִם אָמַר לֵה לְמִקְפָּה אֲנִי צָרִיךְ, אִו שְׂאֵמֵר לֵה לְשִׁתּוֹת מְעַט מְעַט אֲנִי צָרִיךְ, וְהַחֲמִיץ, מְחִזִּיר וְאֵמֵר לוֹ הָרִי יִינֵךְ וְקַנְקָנֵךְ כִּיּוֹן שֶׁלֹּא עִירָה לְחֲבִיתוֹ אִין טַעֲנָה עַל הַלּוֹקָח, וְכִיּוֹן שֶׁפִּירֵשׁ לוֹ שֶׁצָרִיךְ לוֹ יִין שֶׁאֵפְשֵׁר לְהַשְׁהוֹתוֹ, אִם

החמיץ הרי הוא באחריות המוכר. **וְאִם לֹא אָמַר לָהּ לְמִקְפָּה, וְגַם לֹא אָמַר לָהּ שְׂרוּצָה לְשִׁתּוֹתוֹ מְעַט מְעַט, אֵינּוּ יְכוּלִּים לְהַחְזִיר, שְׁתָּרִי אוֹמֵר לוֹ לְמָה לֹא שְׁתִּיתִּי אוֹתוֹ, וְלֹא הָיָה לָךְ לְהִשְׁהוֹתוֹ עַד שִׁיחְמִיץ.** הגה: וְדוֹקָא שְׂשֻׁקָהּ הַלּוֹקָח יוֹתֵר מִשְׁעוּר יוֹמִיָּה דְאִוְרְחָה דְהָאֵי לּוֹקָח לְמִשְׁמֵי פְּהַרְדִּין חֲמֵרָא רַק אִם הַלּוֹקָח שֶׁהָיָה יוֹתֵר מִהַזְמָן שֶׁדְּרָכּוֹ לְשִׁתּוֹת יֵין כּוֹה (טוֹר צַסֵּס רַצְנוּ הַאִין).

בט אייר

ז הַמּוֹכֵר חֲבִית שֶׁל שֶׁכֶר לְחֵבְרוֹ, וְהַחֲבִית שֶׁל מוֹכֵר, וְהַחְמִיצָה בְּתוֹךְ שְׁלֹשָׁה יָמִים תְּרַאשׁוּנִים, הָרִי הוּא בְּרִשׁוֹת מוֹכֵר וּמְחִזִּיר אֶת הַדָּמִים כִּי אִם זֶה הַחֲמִיץ בְּתוֹךְ ג' יָמִים בַּהֲכַרְח שֶׁכֶּבֶר הַתְּחִיל לְהַחְמִיץ בְּרִשׁוֹת הַמוֹכֵר. [וְדוּוֹקָא בְּשִׁיכֵר, אֲבָל בֵּינן אִפִּי' הַחֲמִיץ בְּתוֹךְ ג' יָמִים הָאֵי זֶה בְּאַחֲרִיּוֹת הַלּוֹקָח (אִס שֶׁהָיָה יוֹמֵר מִמֶּה שֶׁדְּרָכּוֹ לְשִׁתּוֹת), וְהַטַּעַם כִּי יֵין מְלוּי צִהֲמָנָה גוֹמֵר הַאֲדָם, וְאֲדָם יֵהִי־יֵינוּ מִחֲמִיץ, וְלִכֵּן יִתְּכֵן שׁוֹהַ הַחֲמִיץ מִמַּמַּת מוֹל הַלּוֹקָח], **מִכָּאֵן וְאֵילָף** אִם הַשִּׁיכֵר הַחֲמִיץ אַחֵר ג' יָמִים, הָרִי זֶה בְּרִשׁוֹת לּוֹקָח כִּי הָיָה עֲלוּי לְשִׁתּוֹתוֹ וְלֹא לְהַשְׁהוֹתוֹ.

ח הַמּוֹכֵר חֲבִית שֶׁל יֵין לְחֵבְרוֹ בְּרִי לְמִכְרָהּ מְעַט מְעַט, וְהַחְמִיצָה בְּמַחְצִיטָהּ אוֹ בְּשִׁלְשִׁיתָהּ, חוֹזֵרֵת לְמוֹכֵר כִּיּוֹן שִׁפְרֵשׁ לוֹ שְׂרוּצָה לְמוֹכְרָהּ מְעַט מְעַט, הָרִי הַתְּנָה שִׁתֵּן לוֹ יֵין שְׁעוּמָד זְמַן רַבָּה. וְאִם שָׁנָה הַלּוֹקָח הִנָּקֵב שְׁלָהּ כִּי יִתְּכֵן שֶׁהִנָּקֵב שְׁשִׁינָה הוּא שְׁגָרַם אֶת הַחֲמִיצָה, אוֹ שְׁהִנָּיַע יוֹם הַשּׁוּבָה וְשָׁתָהּ וְלֹא מוֹכֵר, הָרִי הָיָה בְּרִשׁוֹת הַלּוֹקָח כִּי הָיָה עֲלוּי לְמוֹכֵר מִיָּד וּמִמִּילָא לֹא הָיָה מִחֲמִיץ.

א' סיון

מז וְכֵן הַמְּקַבֵּל חֲבִית שֶׁל יֵין מִחֵבְרוֹ בְּרִי לְחִזְלִיכָהּ לְמָקוֹם פְּלוּגִי לְמִכְרָהּ שָׁם וְלַהֲתַחֲלַק בְּרוּוּחִים, וְקִדְּם שְׁהִנָּיַע שָׁם הוֹזַל תִּינֵן אוֹ הַחְמִיצָה, הָרִי זֶה בְּרִשׁוֹת מוֹכֵר, מִפְּנֵי שֶׁהַחֲבִית וְתִינֵן שְׁלוּרִי

רבו. הַנְּתִיבוֹת מִפְּרֵשׁ דְאִיירִי: א', בְּמַכַּת מַדִּינָה, ב', וְלֹא הָיָה רְאוּי לְהִנּוֹת מִמֶּנּוּ קוֹדֵם שֶׁהוֹזַל, ג', הַדְּבַר בְּעֵין הַחְזִירוֹ, וְלִכֵּן פֶּסֶק בְּמַעֲשֵׂה שֶׁהַמֶּלֶךְ עָשָׂה הַסַּכֵּם עִם רְאוּבֵן לְקִנּוּת מִמֶּנּוּ פֶּשֶׁת, וְלִכֵּן רְאוּבֵן עָשָׂה הַסַּכֵּם עִם שְׁמַעוֹן שִׁימְכוֹר לוֹ פֶּשֶׁת, וּבִסְטוֹף הַפְּסִידֵי הַמֶּלֶךְ אֶת הַמַּלְחָמָה וְאִ"צ לְפֶשֶׁת, וְהוֹזַל מִחִיר הַפֶּשֶׁת, וְרוּצָה רְאוּבֵן לְבַטֵּל אֶת הַקְּנִיין עִם שְׁמַעוֹן, וּפֶסֶק דְכִיּוֹן דְהוּי מַכַּת מַדִּינָה וְלֹא הָיָה רְאוּי לְהִנּוֹת מִזֶּה וְהַדְּבַר בְּעֵין, שְׂרָאוּבֵן פֶּטוּר.

והמקבל לא היה רשאי למוכרה קודם במקום אחר, לכן אחריות ההחמצה והזול על הנותן^{כ"ב}.

י האומר לחברו יין מבשול או מבשול' (טור והרי"ף והרא"ש) אני מוכר לך, תיב להעמיד לו עד העצרת כי יין מבושל או מבושם הכוונה שיוכל להחזיק מעמד ואינו עומד לשתותו מיד, אבל אחר עצרת שהימים מתחילים להתחמם, כבר אינו חייב לדאוג שיהיה טוב, ודווקא אם הוא בקנקנין של מוכר אבל אם הוא בקנקנים של לוקח, אין המוכר חייב באחריותו דשמא ע"י העירוני גרם לו שיחמיץ וכדלעיל סעי' ה"ב (טור). אמר לה יין ישן אני מוכר לך, נותן לו משל שנה שעברה יין שלפחות עבר עליו שנה אחת, שזה נקרא יין ישן. ואם אמר לו מישן, צריך לתת לו לפחות משל שלשה שנים היינו שהתגדל לפני שתי שנים ושנה זו היא השלישית שלו. ויין זה משל שלש שנים צריך שיעמד ולא יחמיץ עד תחג דאז הוא זמן הבציר של שנה שלישית. ובמקום שיש מנהג ידע, הבל במנהג המדינה. הגה: שכר אין דינו כין, וכל שהחמיץ תוך שלשה לקניתו הרי זה ברשות מוכר, לאחר שלשה ברשות לוקח. ואם נתנו הלוקח לקנקניו, הרי זה מיד ברשות לוקח כל זה נתבאר לעיל בדברי המחבר בסעיף ז' (טור). ראובן תבע לשמעון מכרת לי יין בהזקת יין טוב ואינו טוב כל כך, ושמעון אומר אמנם עירבתי את היין במין פחות טוב, אבל מה ששעמתי אתה נוטל היינו שטוען שהקונה טעם לפני שקנה וידע מה הוא קונה, אם הלוקח מודה שטעם הדין עם המוכר ואם מכחישו, ישבע המוכר היסת ויפטר. ואם הלוקח אומר שכשטעמו היה יין טוב רק שאחר כך ערבו זה כופר, ישבע המוכר היסת ויפטר (מרדכי סוף פרק הזהב).

רבו. כל זה במקבל למחצית שכר, ובלוקח ע"מ להוליכה למקום פלוני והזול קודם שהגיע לשם, הוא מחלוקת הפוסקים, קצת סוברים דבמקח אינו יכול לחזור, והר"ח ס"ל דאפילו הלוקח יכול לחזור, והרמ"ה [ב"ב פ"ו סי' ס"א] חילק דדוקא כשלא נתן המעות יכול לחזור, משא"כ כשנתן המעות. ולענין אחריות אונסין, הדין כך, גם נאנס קודם שהתחיל להוליכה פטור המקבל, רק בגניבה ואבידה חייב שהוא שומר שכר, ובאונסים שאירע אחר שהתחיל להוליכה קודם שהזול בכל המקומות, חייב באונסים של חלקו, אבל כשנאנס אחר שהזול בכל המקומות פטור, כיון שיכול לחזור בו כלתה קבלתו, ואם נתן שכר להמקבל שוה פרוטה, חייב בגניבה ואבידה אפילו על חלק הנותן.

רבה. והש"ך הכריע כהראשונים שהביא הב"י שאפי' בקנקנים דלוקח, כיון דאמר בפירושו יין מבושל או מבושם התכוון שיחזיק מעמד עד העצרת אף בקנקנים דלוקח.

סכום מכובד מאוד נתרם לזכותו של
הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטער שליט"א
שמסגרת לימוד זו נוסדה על ידו ואלפים
רבים כבר נשתלבו בה

מלכא דעלמא יברך אותו ויפיש חייו ויסגי
ימיו ויתן ארכא לשנותיו ועוד ינוב בשיבה
דשן ורענן מתוך בריות גופא ונהורא
מעליא לראות רב נחת ותענוג דקדושה
מכל אשר לו.

ומרן דבשמיא יהא בסעדו עוד רבות
בשנים להלהיב לבם של ישראל לאביהם
שבשמים להקים במיליו כל כושל
להשקותם סמא דחיי עדי יזכה בקרוב
לקבל פני משיח צדקנו אמן.

סכום מכובד מאוד נתרם

לע"נ

הרב משה אפרים

בן הרב צבי נחמיה הלוי

זצ"ל

ת.נ.צ.ב.ה

לעי"נ
אאמו"ר הגה"צ
רבי יעקב יצחק
ב"ר אברהם צבי גלינסקי זצ"ל
ואמי מורתֵי הרבנית
מרת צביה
בת רבי חיים בנימין הלוי
זצ"ל